

દુરિય મૈત્રવાળા, મદુરતા મુનપારિનાઃ
 દુર મેદમી પ્રત્યોત્તિ દેવતાવિ રિત્યુમે.

મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળાઃ
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.

મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.

મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.

મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.
 મદુરતા મૈત્રવાળા, મદુરતા મૈત્રવાળા.

શ્રી મંદીર સ્વામીની આરતી.
 જો ભવો પ્રાણોરે સેવો—એ દેથી.
 આરતી કરીયેર રંગે, શ્રી મંદીર પ્રભુની ઉમંગે;
 પંચ દિપકનેરે પુરી, આરતી કરીયે યોગતિ ચૂરી. આરતી.
 ભવ ભવ ભાવીરે જાગો, પંચ ની મતિ પ્રભુ પાસે માર્ગો;
 સુન્દરાદિકનીરે કરણી, વરચરતાં કેમ જાયે વરણી આરતી. ૨
 સૂરપતિ હરજેરે આવે, દેવ દેવો પરીવારને લાવે;
 ઉલ્લાસિત વડનેરે જોડે, જનમાં નહિ પ્રભુ કેડું જોડે. આરતી. ૩
 મહાવિદેહમાંરે વસોયા, રાણી રક્ષમણી કરે રક્ષીયા;
 પુંડરગીરીમાંરે સોડે, પ્રભુ મુખ દેખો મંવિજન મોડે. આ. ૪
 માતા સત્યજોરે જાયા, શ્રી શ્રેયાંસ જૂપતિ કુત્ર આયા;
 જ્ય જ્ય વરજેરે આજે, પ્રભુ શુભ ગોવો મધુર અજાજે. આ. ૫
 મનોહર નાટકેરે કરીયે, તો ભર નાટકમાં નરી કરીયે;
 ત્રિભુવન સ્વામીરે દીજે, અંજલિ મરણનાં દેશે જાવે. આ. ૬
 તેમ તુમે પાંખોરે જાવે, જન્મે મરણનાં દેશે જાવે;
 અંતરભ્રમીરે વાહવાં, રમીક ચક્રે શીવ મુખ રંડીયાવાં. આ. ૭

—ૐ—

ગોડીપાશ્વનાથનું સ્તવન.
 દોહરો.

વડન અનોપમ ચંદ્રો, ગોડી મંડલ પાસ;
 પ્રત્યક્ષ પરચ પુરે, સકલ મનોરથ પાસ.

ਦਾਇ.

ਦਾਇ ਨਾਮ ਹੋਵਾਮਯੋ, ਮਨ ਆਪੀ ਟਾ ਜਪੀਦਸ ਰੰਮ
 ਯਮ ਨ੍ਹੋ ਮਦੀਮਾ ਹੁੰ, ਯਮ ਜੀਨ ਟਾ ਮਾਨੇ ਮੰਮ, ਜੋਪੀ ੧
 ਯਮਾ ਤੇ ਧਿੰਦਮਪੀ ਟਾ, ਧੰ ਟੀਰ ਨਿਰਮਾ
 ਜੰਦੀਏ ਟੀਰ ਮਨ ਯਮ, ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੨
 ਯਮਾ ਯਮਾ ਯਮਾ, ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੩
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੪
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੫
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੬
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੭
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੮
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੯
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੦
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੧
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੨
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੩
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੪
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੫
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੬
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੭
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੮
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੧੯
 ਯਮਾਯੋ ਟਾ ਧੰ ਜੋਪੀ ੨੦

સેસલીયે કાંસલીયે, મેડસાણે હો મેડતે નિવાસ. ગોડી૦
 તું ભર્ય તું ધરે, ખુહાડે હો તુંહી જગડીયા ગામ; ગોડી૦ ૧
 તું દેલવાડે વડોદરે, કુંગરપુર હો ગંધારે વખાણ; ગોડી૦ ૧
 ઠડી આહેરે આણુએ, ચતુર્જ્ય હો વાંડુ ગિરનાર; ગોડી૦ ૧
 વીચુવે રાધનપુરે, વડાલી હો સામેરા સાર. ગોડી૦ ૧
 વીસલનગરે જુહાવ હો, ઠલોધ હો ખડો છનરાજ; ગોડી૦ ૧૨
 વાડી ચેલણ પાસણ, વેરાવલ હો વડવી રીરતાજ. ગોડી૦ ૧૩
 મુહરી પાસ ચેવલા, અહિચ્છતો હો આનંદો રામ; ગોડી૦ ૧૪
 નાગપુર ખીંભાપુરે, નાડલાઈ હો બીલડીયે મન ભંધ. ગોડી૦ ૧૫
 ગાઠરીયે માંડવગડે, તંભવર હો પીરોભળાઈ; ગોડી૦ ૧૬
 કુંભલમેરે ગાણયો, રાણુપુરે હો સમર્યા દે સાદ. ગોડી૦ ૧૬
 તું નાટોલે માંડીયો, સિદ્ધપુરે હો તું રીવ મોભર; ગોડી૦ ૧૭
 યિત્રમુટે ચંદ્રાવતી, આચાહિયે હો વંશચાલે પાસ. ગોડી૦ ૧૭
 મરહટ મથુરા જાણીયે, વાણારચી હો તું પાસણુઈ; ગોડી૦ ૧૮
 તું સમીયાણે સાંભળ્યો, તીજરે હો ડોડીખાલો પાસ; ગોડી૦ ૧૮
 વીકાનેરે વાંકલા, અજમેરે હો ડોડીખાલો પાસ; ગોડી૦ ૧૯
 ઈંદ્રવાડે કંટાલીયે, બાંટે હો તું લીલવિલાસ. ગોડી૦ ૧૯
 જાગર મોરી આંતરે, જવાલી હો કરન્યો ભાલ; ગોડી૦ ૨૦
 ઈન્ન હોવે ખીલચીપુરે, પ્રજેશર હો વાસે મન વાજ. ગોડી૦ ૨૦
 સલખપુરે સીંધુ ન્યો, મુંજપુરે હો એંટીંગો પાસ; ગોડી૦ ૨૦
 અમદાવાદ મનોહરે, કંબોઈ હો તું પાલીપાસ. ગોડી૦ ૨૧
 એકસો આઠે આગલે, નામે કરીહો મુણીયા છનરાજ; ગોડી૦ ૨૧

કલરા.

ત્રેવીસમા છનરાજ ભણી, હૈયે આણી વાસના,
 નર અમર નારી સેવ સારી, ગાફઝે ગુણ પાસના;
 વિનયકુશલ ગુરુ ચરણ સેવક, ગોડી નામે ગહુ ગહે,
 કલિકાલ માંહે પાસ પ્રગટ, સેવા કરતાં મુખ લહે. ગોડી. ૨૬
 સંપૂર્ણમ્

—*~*~*—

પાર્શ્વનાથનો છંદ.

રાગ પ્રસાતી કડખો.

પાસ છનરાજ મુણી આજ સંખેખરા,
 પરમ પરમિસરા વિશ્વ વ્યાપ્યો;
 લીક ભાગી જરા મહવાની જઈ,
 થીર મર્ધ સંખપુરી નામ યાચ્યો. પાસ ૧
 સાર કરી સારી મનોહારી મહારાજ હું,
 માની મુજ વિનતિ મન માચી;
 અવર દેવાતણી આથી કુણકામની,
 સ્વામીની સેવના એક સાચી, પાસ ૨
 ઘંઘી અરિહંત ભગવંત બધ તારણો,
 વારણો હુખ બધ વિષમ વાટે;
 ઘંઘી મુખ કારણો સારણો કાજ સૌ,

હુંદી ખડેદાણો કામ ખડે:	પાસ ૩
ખંડરી જમીજા પાસ પંચાચરા,	
કેવડ પામ જા મા કોર,	
વિજય વિંદામળી મેમ વિંદામળી,	
વતમી દો પામ ન્યો રીપે માલુ મેમ,	પાસ ૪
ફલવર્ષ પામ ખડેદાણા પામદેવા,	
દાદાદા: નમુ નાદી રોડ,	
મેંદા પડેમ: કમુ નામકુવ જાજીવા,	
જાજી મેંદા પાસ મેંદા:	પાસ ૫
મેંદા મેંદા કમુ નેવેદા: નમુ:	
દુવધા: જાજી: પાસ પેવ, ૧,	
દુવધા: ૧૧૨: પાસ ૧૧૧ પડી,	
દુવધા: ૧૧૨: પાસ ૧૧૨:	પાસ ૬
કમુ: જાજી: રીજી: રીજા: જાજી:	
દેવુ: જાજી: ૧૧૨: ૧૧૨:	
જાજી: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	પાસ ૭
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	
૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨: ૧૧૨:	પાસ ૮

હમીરપરે પાસ પ્રભુ વંડી નંવલંખા,

લીઠમંજન પ્રભુ લીક ભાગે;

દુઃખ ભંજન પ્રભુ ડોકરીયા નમુ,

પાસ છરાઉલા જગત ભાગે;

પાસ૦ ૯

અવંતી ઉજ્જેણીયે સહસ્રશ્રી સાહેબા,

મહીમાવાદે કાકો કડેરા;

નારંગા ચંચુચલા અવલેસરા,

તીવરી કલવિહાર નાગેંદ્ર નેડા.

પાસ૦ ૧૦

પાસ કલ્યાણ ગંગાણી પ્રભુમીયે,

પદ્મવિહાર નાગેંદ્ર નાથા;

કુર્કુટેસરા પાસ છત્રાબહી,

કમક દેવે નમ્યા સહુ સાથા;

પાસ૦ ૧૧

તીમરી ગોંગા પ્રભુ દુધીયા વલ્લભા,

સંખલ વૃત કલ્લોલ છુડા;

મીંગડમલા પ્રભુ પાસ ડોટીંગજ,

ભાસ મહિમા નહી જગત શુભા;

પાસ૦ ૧૨

ચોરવાડી છનરાજ ઉડામણી,

પાસ અમહુરા નેવનંગા;

કાપેડરા વજેગો પ્રભુ ઉછડી,

મુખસાગર તણા કરીયે સંગા;

પાસ૦ ૧૩

ନିଜର ସମସ୍ତ ସଂକଳିତକାବ୍ୟ,
ମହାବୀର ବୃତ୍ତିର ଅନୁକ୍ରମ,
କବିରାଜ ପ୍ରଭାତ ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତର ।
କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର

ପାଞ୍ଚ ୧୪

ନବମାଣି ନବମାଣି ପାଞ୍ଚଟି,
ନିଜର ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ,
ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତର ନବମାଣି,
କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର

ପାଞ୍ଚ ୧

କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର,
ନିଜର ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ,
ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତର ନବମାଣି,
କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର

ପାଞ୍ଚ ୧୧

କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର,
ନିଜର ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ,
ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତର ନବମାଣି,
କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର

ପାଞ୍ଚ ୧୨

କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର,
ନିଜର ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ,
ବୃତ୍ତିର ଉତ୍ତର ନବମାଣି,
କବିରାଜ ପାଞ୍ଚ ମହାବୀର

ପାଞ୍ଚ ୧୩

(૧૧)

સાચ બાણી સ્તબ્ધો, મનન માહરે ગમ્યો,
પાસ રહ્યો; રમ્યો, પરમ પ્રીતે,
સમીક્ષીત સીધી, નવ નિધિ પામ્યો, સૌ,
સુખ થકી જગતમાં કો ન છોડે; પાસ ૧૬

કાજ સૌ સારને, શત્રુ સંહારને,
પાસ સંખેસરા મોજ પાળે,
નિત્ય પ્રભાતે ઉઠી નસુ નાયલ,
સુખ વિના અવર કુલ, કાજે ધ્યાલિ; પાસ ૨૦

સંવત અઢાર જોડાસીયે, કાદચન માસેયે,
બીજ ઉત્તર પાખે છંદ કરીયો,
ગોતમ શર તણા વિજય ખુશાવને,
ઉત્તમે સંપદા સુખ વરીયો; પાસ ૨૧

સમાપ્ત.

પારસનાથનો રાસડો

ગરબો

૧

પ્રભુ પારસનાથને વાંદીએરે લોલ,
એના નામથી તે નવનિધિ પામીયેરે લોલ
રહા રીઢીયાળા પ્રભુએને વાંદીયેરે, લોલ પ્રભુ

(૧૨)

શાખી.

રોષ દુષ્કર્મનું જન્મ ક્ષત્રી, પુણ્યને પરમેષ્ઠ,
 જ્ઞાતિ કીયે જાણી, બાપ જને પરમેષ્ઠ
 જન્મ જાળના રોષ નિર્ધારે નવાર મુખ્યોને નામને લાભ
 કમળ જોડીના મર્મ ઉપરથી, જ્ય જ્ય પાશ્વે પ્રભુ જીવતાવા:
 જાળનાં, મંજુલા, પંચાસગરે લોક,
 નરજાલ નાગોના નરજાલે લોક.

પ્રભુ ૧

શાખી.

મહાપ્રભુને જાણના, પ્રીતિપાત્રી પાસ
 જોડાઈને મનિલા, પ્રભુ પ્રભુનીવાસ
 જ્યાં જિવેલી જાણ જ્યોત્સ્ના કુળે રજા
 દર્શિ દેવતાને રાહી લાજ, રાજ મારી
 રોષ જ્ય કુળે, રોષ રોષે જ્ય રોષ
 જ્ય રોષ રોષે રજા, મારી રોષ

પ્રભુ ૨

શાખી.

રોષે જ્ય રોષે રોષે, જ્ય રોષે રોષે
 રોષે જ્ય રોષે રોષે, રોષે રોષે રોષે
 રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે
 રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે રોષે

પાર્શ્વનાથજીનાં નામ.

નામ.

ઠેકાણું.

ક્ર.

૧	કેશરીયા પાર્શ્વનાથ	ભદ્રાવતી (ભાંદક) નાગપુર રેલવે વર્ધા થઈને
૨	કલિકુંડ	દલીકાટ પાસે તીર્થ છે.
૩	કલોલ	કચ્છ સુયરી ગામમાં છે
૪	કરદેડ	કેશરીયા જતાં રસ્તામાં ચીતોડ અને ઉદયપુર વચ્ચે સ્ટેશન છે.
૫	કલ્પકુમ	મધુરા
૬	કરડા	
૭	કલરા	
૮	કાપેડ	જોધપુર રાજ્યમાં કાપેડ ગામમાં
૯	કલ્પાણી	વીસનગર તથા ઉદરામાં
૧૦	કામીક	ખંભાતમાં છે.
૧૧	કેલી	
૧૨	કાકા	ખાટણમાં કાકાના ખડે છે.

ਸੰ. ਨੰ.	ਵਰਗ	ਵਰਗ
੧੪	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੧੫	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੧੬	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੧੭	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੧੮	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੧੯	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੦	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੧	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੨	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੩	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੪	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੫	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੬	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੭	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੮	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੨੯	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੦	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੧	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੨	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੩	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੪	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੫	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੬	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੭	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੮	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੩੯	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੦	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੧	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੨	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੩	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੪	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੫	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੬	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੭	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੮	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੪੯	੧੫੦੦	੧੫੦੦
੫੦	੧੫੦੦	੧੫੦੦

૨૬	ગોઝા	"	જામણ દેસમાં
૨૭	ગીરગા	"	
૨૮	ગોલીધ	"	
૨૯	ગોમેઠ	"	
૩૦	ગોડી	"	ગોરવાડા
૩૧	ગીરી	"	
૩૨	ગંગાણી	"	
૩૩	ગભિરા	"	
૩૪	ગવાલસર	"	પાટણુ અને ગાંધુમાં
૩૫	ગુમ	"	ગવાલસર ગામ
			વિધાયકમાં હાલ મથી
૩૬	મૂત કમોલ	"	
૩૭	ધીપા	"	કચ્છ દેસમાં સુથરી ગામ
			ગુજરાત પાટણુ
૩૮	ચેતણ પાર્શ્વનાથ		મેરાડમ.

૧૬	સાવ મંદી	સાવમાં પટલ પાત્રે
૪૦	સે.પી	સે.પામાં સે.પા
૪૧	મ.પ.	પટલમાં પંચામરમાં પેટીનું મારા પાત્રે
૪૨	મ.પ.	પટલમાં પેટી
૪૩	મ.પ.માં	પટલમાં તથા પટલમાં પેટી
૪૪	મ.પ.માં	
૪૫	મ.પ.માં	
૪૬	મ.પ.માં	
૪૭	મ.પ.માં	
૪૮	મ.પ.માં	
૪૯	મ.પ.માં	
૫૦	મ.પ.માં	
૫૧	મ.પ.માં	
૫૨	મ.પ.માં	
૫૩	મ.પ.માં	
૫૪	મ.પ.માં	
૫૫	મ.પ.માં	
૫૬	મ.પ.માં	
૫૭	મ.પ.માં	
૫૮	મ.પ.માં	
૫૯	મ.પ.માં	
૬૦	મ.પ.માં	
૬૧	મ.પ.માં	
૬૨	મ.પ.માં	
૬૩	મ.પ.માં	
૬૪	મ.પ.માં	
૬૫	મ.પ.માં	
૬૬	મ.પ.માં	
૬૭	મ.પ.માં	
૬૮	મ.પ.માં	
૬૯	મ.પ.માં	
૭૦	મ.પ.માં	

(૧૭)

પાટણ

૫૨	જલણા	"
૫૩	ભેંધણા	"
૫૪	ભેટીયા	"
૫૫	ઢોટવા	"
૫૬	ઝેરી	"
૫૭	ઝરાં	"
૫૮	ભેરવાડી	"

૬

૫૯	ટાંકલા પાર્શ્વનાથ	
૬૦	ટાંકણ	"
૬૧	ટાંજર	"
૬૨	ટીરોઈયા	"

૭

૬૩	ઝાલણ પાર્શ્વનાથ	
૬૪	ઝાઝરીયા	

ધીલોજ પાટણ પાસે

પંભગ અસામાન્ય

પાટણમાં

ચોટાસાકલા

દેવ પાટણ

(୧୫)

ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ନମସ୍କାର!

କ୍ର	ନାମ	ବିଷୟ
୧	ଶ୍ରୀ. ରାମଚନ୍ଦ୍ର	
୨	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୩	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୪	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୫	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୬	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୭	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୮	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୯	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୦	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୧	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୨	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୩	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୪	ଶ୍ରୀ. ରାମ	
୧୫	ଶ୍ରୀ. ରାମ	

ଶ୍ରୀ. ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ
ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ
ଶ୍ରୀ. ରାମ

ଶ୍ରୀ. ରାମ

ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ

ଶ୍ରୀ. ରାମ

ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ ଶ୍ରୀ. ରାମ

(૧૯૩)

૭૭	નવખંડ	"	લાવનગર પાસે ઘોધામાં
૭૮	નવસારી	"	નવસારીમાં
૭૯	નવપલ્લવ	"	માંગરોલમાં સોરડી બે
૮૦	નીલચિત્રાસ	"	
૮૧	નવીન	"	
૮૨	નવ પક્ષી	"	
૮૩	નવ રૂખા	"	ખાખુ ઉપર છન ચંદ્રસરી સ્થાપીત
૮૪	નામ રૂખા	"	દગાવાડીયા ગામમાં
૮૫	નામ કુંડ	"	
૮૬	નામોદા	"	
૮૭	નારોમા	"	ખાટણમાં
૮૮	નાકોડ	"	મારવાડમાં નાકોડ ગામમાં
૮૯	નાકુંડ	"	મારવાડમાં નાકુંડ
૯૦	નીલજી	"	
૯૧	નામપુરા	"	નામપુર

(૧૯)

૧૫ ૩૫૫ ૨ ૪૪.૫૫૨૭૫, વિગતમાં

૧૬ ૩૫૬ ૨

૧૭ ૩૫૭ ૨ ૪૪.૫૫૨૭૫

૧૮ ૩૫૮ ૨

૧૯ ૩૫૯ ૨

૨૦ ૩૬૦ ૨

૨૧ ૩૬૧ ૨

૨૨ ૩૬૨ ૨

૪૪.૫૫૨૭૫ મુજબ મારે ૪૪.૫૫૨૭૫
૪૪.૫૫૨૭૫ મારે મારે ૪૪.૫૫૨૭૫
૪૪.૫૫૨૭૫

૪૪.૫૫૨૭૫

(૧૯) = ,

૭૭	નવખંડ	"	ભાવનગર પાસે ઘોઘામાં
૭૮	નવસારી	"	નવસારીમાં
૭૯	નવપક્ષવ	"	માંગરોલમાં ચેરડી બંધે
૮૦	નીલવિશ્વાસ	"	
૮૧	નવીન	"	
૮૨	નવ પક્ષીત	"	
૮૩	નવ કણ્ઠા	"	જાંબુ ઉપર અને ચંદ્રસરી રથાપીત
૮૪	નાગ કણ્ઠા	"	દગાવાડીયા મામમાં
૮૫	નામ કુંડ	"	
૮૬	નામોદ્રા	"	
૮૭	નારોમા	"	પાટણમાં
૮૮	નાકોડ	"	મારવાડમાં નાકોડ નામમાં
૮૯	નાકુંડ	"	મારવાડમાં નાકુંડ
૯૦	નીતજરા	"	
૯૧	નાગપુરા	"	નાગપુર

क्र.	दि. नं.	विवरण	पृ. नं.
६२	२०१५	२०१५	२०१५
६३	२०१५	२०१५	२०१५
६४	२०१५	२०१५	२०१५
६५	२०१५	२०१५	२०१५
६६	२०१५	२०१५	२०१५
६७	२०१५	२०१५	२०१५
६८	२०१५	२०१५	२०१५
६९	२०१५	२०१५	२०१५
७०	२०१५	२०१५	२०१५
७१	२०१५	२०१५	२०१५
७२	२०१५	२०१५	२०१५
७३	२०१५	२०१५	२०१५
७४	२०१५	२०१५	२०१५
७५	२०१५	२०१५	२०१५
७६	२०१५	२०१५	२०१५
७७	२०१५	२०१५	२०१५
७८	२०१५	२०१५	२०१५
७९	२०१५	२०१५	२०१५
८०	२०१५	२०१५	२०१५
८१	२०१५	२०१५	२०१५
८२	२०१५	२०१५	२०१५
८३	२०१५	२०१५	२०१५
८४	२०१५	२०१५	२०१५
८५	२०१५	२०१५	२०१५
८६	२०१५	२०१५	२०१५
८७	२०१५	२०१५	२०१५
८८	२०१५	२०१५	२०१५
८९	२०१५	२०१५	२०१५
९०	२०१५	२०१५	२०१५
९१	२०१५	२०१५	२०१५
९२	२०१५	२०१५	२०१५
९३	२०१५	२०१५	२०१५
९४	२०१५	२०१५	२०१५
९५	२०१५	२०१५	२०१५
९६	२०१५	२०१५	२०१५
९७	२०१५	२०१५	२०१५
९८	२०१५	२०१५	२०१५
९९	२०१५	२०१५	२०१५
१००	२०१५	२०१५	२०१५

૧૦૬	શ્રીધરા	"	
૧૦૭	શ્રીધર	"	
	બ		
૧૦૮	બલેભ	"	બલેભમાં શ્રીગરોલ પોરબંદર વચ્ચે
૧૦૯	બહરીદાર	"	હીમાલયની તમેટી નજીક બદ્રીનારા- યથુનું અન્નમતિનું તીર્થ છે.
૧૧૦	બીલીપુરા	"	
૧૧૧	બહરીશા	"	
૧૧૨	બાહ્યમેરા	"	
૧૧૩	બહી	"	મંત્રોર
૧૧૪	બરમેશ્વર	"	
૧૧૫	બીબા	"	
	બ		
૧૧૬	બટેવા પાર્વનાથ		ચાલુરમાં
૧૧૭	બાબા	"	અમદાવાદમાં ડેમીવાડની પોળમાં
૧૧૮	બીલડીયા	"	હીમાચી નજીક ચંદી બીલડી ગામમાં

ଭାଗ୍ୟ (ଭାଗ୍ୟ)

୧୧୫	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୧୬	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୧୭	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୧୮	ଭାଗ୍ୟ	..	ଭାଗ୍ୟ ୧୧୮
୧୧୯	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୦	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୧	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୨	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୩	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୪	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୫	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୬	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୭	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୮	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୨୯	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୦	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୧	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୨	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୩	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୪	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୫	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୬	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୭	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୮	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୩୯	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୦	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୧	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୨	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୩	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୪	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୫	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୬	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୭	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୮	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୪୯	ଭାଗ୍ୟ	..	
୧୫୦	ଭାଗ୍ୟ	..	

૧૩૩	મનોરથ કલ્પદ્રુમ "	ચીતોડ
૧૩૪	મોડવરા	મુળીમાં
૧૩૫	મનરંજન	મહેસાણામાં
૧૩૬	મહીમાપુરા "	મુર્શીદાબાદ જગતસીંહના મકાન પાસે
૧૩૭	મહીજી "	મહીજીમાં ઉત્તમચની પાસે
૧૩૮	માલુક	
૧૩૯	મહેમાવાદી "	
૧૪૦	માહારેવા	પાટણમાં
૧૪૧	મુઝાળા	
૧૪૨	મુઢરી	મુઢરીયાની નજીક દીરાઈ ગામમાં
૧૪૩	મુડેરા	વમદી ગામમાં મારવાડ
૧૪૪	મુખ્યાગીરી	
૧૪૫	મેર	
૧૪૬	મેઢન	
૧૪૭	મેઢિરા	મેઢેરામાં

(૨૫)

૧૬૦	વલી પાર્શ્વનાથ	પાટણમાં
૧૬૧	વલી " "	માલવામાં મંદસોરથી ચાર માઠ દુર્ગામમાં
૧૬૨	વાડી "	પાટણમાં
૧૬૩	વીમહરા "	ઉદયપુરમાં છે
૧૬૪	વીરાવલ	ખંભાતમાં
૧૬૫	વિજય ચિતામણી પાર્શ્વનાથ	ઉનેલમાં
૧૬૬	વેલુ	
૧૬૭	વજ્રેશ્વર "	
૧૬૮	વિજુલા "	
૧૬૯	વિષ્ણુજી "	
	સ	
૧૭૦	સમીના પાર્શ્વનાથ	સમીના ગામે ઉદયપુરથી ને મેલ
૧૭૧	સદાશિવ "	ગીરનાર ઉપર
૧૭૨	સદાશિવ "	પાટણમાં
૧૭૩	સમીના "	ભાદીસપુર ગયાળી સોલ માઠ

૧૪૮	૪૦૭	"	
૧૪૯	૪૨૧૭	"	મહેશ્વર લુપ્ત ૨૧/૧૧/૭૭
૧૫૦	૪૨૨૮	"	સાબર
૧૫૧	૪૨૪૭	"	મુલકાઈ
૧૫૨	૪૨૬૭	"	
૧૫૩	૪૨૮૭	"	
૧૫૪	૪૩૦૭	"	
૧૫૫	૪૩૨૭	"	
૧૫૬	૪૩૪૭	"	
૧૫૭	૪૩૬૭	"	
૧૫૮	૪૩૮૭	"	
૧૫૯	૪૪૦૭	"	
૧૬૦	૪૪૨૭	"	
૧૬૧	૪૪૪૭	"	
૧૬૨	૪૪૬૭	"	
૧૬૩	૪૪૮૭	"	
૧૬૪	૪૫૦૭	"	
૧૬૫	૪૫૨૭	"	
૧૬૬	૪૫૪૭	"	
૧૬૭	૪૫૬૭	"	
૧૬૮	૪૫૮૭	"	
૧૬૯	૪૬૦૭	"	
૧૭૦	૪૬૨૭	"	
૧૭૧	૪૬૪૭	"	
૧૭૨	૪૬૬૭	"	
૧૭૩	૪૬૮૭	"	
૧૭૪	૪૭૦૭	"	
૧૭૫	૪૭૨૭	"	
૧૭૬	૪૭૪૭	"	
૧૭૭	૪૭૬૭	"	
૧૭૮	૪૭૮૭	"	
૧૭૯	૪૮૦૭	"	
૧૮૦	૪૮૨૭	"	
૧૮૧	૪૮૪૭	"	
૧૮૨	૪૮૬૭	"	
૧૮૩	૪૮૮૭	"	
૧૮૪	૪૯૦૭	"	
૧૮૫	૪૯૨૭	"	
૧૮૬	૪૯૪૭	"	
૧૮૭	૪૯૬૭	"	
૧૮૮	૪૯૮૭	"	
૧૮૯	૫૦૦૭	"	
૧૯૦	૫૦૨૭	"	
૧૯૧	૫૦૪૭	"	
૧૯૨	૫૦૬૭	"	
૧૯૩	૫૦૮૭	"	
૧૯૪	૫૧૦૭	"	
૧૯૫	૫૧૨૭	"	
૧૯૬	૫૧૪૭	"	
૧૯૭	૫૧૬૭	"	
૧૯૮	૫૧૮૭	"	
૧૯૯	૫૨૦૭	"	
૨૦૦	૫૨૨૭	"	

૧૬૦	વહી પાર્શ્વનાથ	પાટણમાં
૧૬૧	વહી " "	માલવામાં મંદસોરથી ચાર માઉ અર્ધમામમાં
૧૬૨	વાડી "	પાટણમાં
૧૬૩	વીમહરા "	ઉદયપુરમાં છે
૧૬૪	વીરાવલ	
૧૬૫	વિજય ચિતામણી	ખંભાતમાં
૧૬૬	વેલુ પાર્શ્વનાથ	ઉનેલમાં
૧૬૭	વજ્રેખા "	
૧૬૮	વિજુલા "	
૧૬૯	વિષ્ણુજી "	
	સ	
૧૭૦	સમીના પાર્શ્વનાથ	સમીના નામે ઉદયપુરથી જે મેલ
૧૭૧	સદસ્યજી "	ગીરનાર ઉપર
૧૭૨	સદસ્યજી "	પાટણમાં
૧૭૩	સમરજી "	ભડોલપુર નજીકથી સોલ માઉ

१०४	ममेरीप	"	११७:मथी म.२ म.३ ३३ मेमेतिप
१०५	ह.म.३	"	तय सीमने.३ म.म.म.
१०६	म.१८	"	ममेरी टिपार
१०७	म.१८	"	
१०८	म.१८	"	
१०९	म.१८	"	
११०	म.१८	"	
१११	म.१८	"	
११२	म.१८	"	
११३	म.१८	"	
११४	म.१८	"	
११५	म.१८	"	
११६	म.१८	"	
११७	म.१८	"	
११८	म.१८	"	
११९	म.१८	"	
१२०	म.१८	"	
१२१	म.१८	"	
१२२	म.१८	"	
१२३	म.१८	"	
१२४	म.१८	"	
१२५	म.१८	"	
१२६	म.१८	"	
१२७	म.१८	"	
१२८	म.१८	"	
१२९	म.१८	"	
१३०	म.१८	"	
१३१	म.१८	"	
१३२	म.१८	"	
१३३	म.१८	"	
१३४	म.१८	"	
१३५	म.१८	"	
१३६	म.१८	"	
१३७	म.१८	"	
१३८	म.१८	"	
१३९	म.१८	"	
१४०	म.१८	"	
१४१	म.१८	"	
१४२	म.१८	"	
१४३	म.१८	"	
१४४	म.१८	"	
१४५	म.१८	"	
१४६	म.१८	"	
१४७	म.१८	"	
१४८	म.१८	"	
१४९	म.१८	"	
१५०	म.१८	"	

१८६	सोमदीया	"	नाडुवाछमां	२००२	२००२
१८७	सावला	"	महाराष्ट्रमां	१९९९	१९९९
१८८	समीनांग	"		१९९९	१९९९
१८९	सुरसरा	"			
१९०	संभलपुर	"			
१९१	सोमदीया	"	भिलात	१९९९	१९९९
१९२	संभलपुर	"	सुले राधनपुर तामे	१९९९	१९९९
१९३	शंकर	"		१९९९	१९९९
१९४	शंभु	"		१९९९	१९९९
१९५	सांडला	"	सांडला	१९९९	१९९९
१९६	सोमनाथ	"		१९९९	१९९९
२००	सौरा	"	वर्णाभां सौरा तामे	१९९९	१९९९
२०१	स्थलज	"	भिलातमां		
२०२	सेसली	"	सेसली ग्राममां		
२०३	दरोडी	"			

੨੦੪	੨੦੪	-	
੨੦੫	੨੦੫	-	
੨੦੬	੨੦੬	-	
੨੦੭	੨੦੭	-	
੨੦੮	੨੦੮	-	
੨੦੯	੨੦੯	-	
੨੧੦	੨੧੦	-	
੨੧੧	੨੧੧	-	
੨੧੨	੨੧੨	-	
੨੧੩	੨੧੩	-	
੨੧੪	੨੧੪	-	
੨੧੫	੨੧੫	-	
੨੧੬	੨੧੬	-	
੨੧੭	੨੧੭	-	
੨੧੮	੨੧੮	-	
੨੧੯	੨੧੯	-	
੨੨੦	੨੨੦	-	
੨੨੧	੨੨੧	-	
੨੨੨	੨੨੨	-	
੨੨੩	੨੨੩	-	
੨੨੪	੨੨੪	-	
੨੨੫	੨੨੫	-	
੨੨੬	੨੨੬	-	
੨੨੭	੨੨੭	-	
੨੨੮	੨੨੮	-	
੨੨੯	੨੨੯	-	
੨੩੦	੨੩੦	-	

૮	ઝઢી છગા " "	ઝઢીછગા નગર કુરુજંગમ. દેસે .
	ધ	
૧૬	હમંદપરા પાર્શ્વનાથ	
૨૦	હમંદપરા " "	
	ઉ	
૨૨૧	ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથ	સુરતમાં
૨૨૨	ઉપસર્ગદર " "	કરહોટકમાં હાલ બેરાન થયું છે
૨૨૩	ઉન્દાવલા " "	

“મય સચ કિહતા હું અળી મેરી પાસ હું નહીં જાયું” તેણે કહ્યું.

“અઝા તું તેરી પીછે દેખ !” નાગરાજે જણાવ્યું.

તે માણસ નાગનાં આવાં વચન સાંભળીને : મનમાં : ઘણાં મુંઝાયોં કે : જરૂર હું પાછલ જોઈશ : એટલે : નાગ : મને કરડી ખાયે, છતાં પણ આંખરો જ્યારે : તેણે : બીતાં : બીતાં પાછલ જોયું : તો : આશ્ચર્ય : તે હોયો : હોતો : ત્યાં : જંગલ નહોતું પરંતુ એક મોટું નગર હતું : તેમજ તેની : સામે : પશ્ચિમી : દિશા : દિગ્ગજરમાં : શ્રી : પાર્શ્વનાથ : સ્વામીની : પીઠા : રંગની : પ્રતિમા : જોશમાં : આવી : તરતજ : તે : તો : ત્યાં : સગવંતની : સ્તુતિ : કરવા : લાગ્યો :

નાગરાજ એ : અરસામાં : બોલ્યા : “ હેખ ચહ સદ્રાષતી નગરી : આર : કેશરીયા : પાર્શ્વનાથજીના : જડા : લીધી : હૃદય : જો : અમી : વિચેદ હુવા હય : સહ લીધી : હિદાર : કરને : તું : મેય : કર : ” નાગરાજે : જો : દેશ : ત્યાં : જ : તરતજ : તેની : આંખ : ઉઘડી : ગઈ :

તે : કાલે : જો : શિવાલ : પૃથ્વીરાજ : બપૂતર મહને : પડી : માહામુલી નવમીને : દીવસે :

વાને : થયા : ત્યાં : ભંદકની :

હેક : સાંજ : સાંજ :

ચંદ્ર : ચંદ્ર :

સર્વ
તેજ
અસ
સર

શ્ર્વનાયજીની ચમત્કારીક કથાઓ.

ଉତ୍କଳର ସାହିତ୍ୟ.

1.

[illegible]

一、
 二、
 三、
 四、
 五、
 六、
 七、
 八、
 九、
 十、

“મય સુચ કહતા હું, અળી મેરી પાસ હું નહીં
હવે” તેણે કહ્યું.

“અચ્છા ! તું, તેની પીછે દેખ !” નાગરાજે, જણાવ્યું.

તે માણસ નાગનાં આવાં વચન સાંભળીને મનમાં
ઘણાં સુંઝાયો કે : જરૂર હું પાછલ જોઈશ : એટલે નાગ
મને કસડી ખાશે, છતાં પણ આખરે જ્યારે તેણે બીતાં
બીતાં પાછલ જોયું તો આશ્ચર્ય ! તે ઉલોડતો ત્યાં
જંગલ નહોતું પરંતુ એક મોટું નગર હતું. તેમજ તેની
સામે પશ્ચિમમાં શ્રી હિરોસરમાં કી પાર્શ્વનાથ સ્વામીની
પીઠા રંગની પ્રતિમા જોવામાં આવી. તરતજ તે ત્યાં
ભગવંતની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

નાગરાજ એ અરસામાં બોલ્યા. “દેખ ચહે મદાવતી
નગરી આર. કેસરીયા પાર્શ્વનાથજીકા બડા તીર્થ હવે સો
અહીં વિરોહ હુવા હવે. સહ તીર્થકા ઉદ્ધાર કરનેકા તું
પ્રયત્ન કરે” નાગરાજે અદરજ યતન તરતજ તેની
આંખ ઉઘડી ગઈ.

પ્રાતાઃકાલે જોશવાલ પૃથ્વીરાજ બખતાવર મહને
સર્વ હકીકત નિવેદન. હી પછી માહાસુદી નવમીને
તે ચતુર્થ મદાવતી (મંદક) રવાને થયા. ત્યાં જ
આસપાસ આખું જંગલ જોતાં જોતાં એક સાંજના
ચાર વાગે ભગવંતની પ્રત્યેષના હર્ષન થઈ.

કેશરીયા પારસનાથજી પાસે જીભુ દેશસર નાગપુર-
 ચાલો ચેઠ હીરાલાલજી કેશરીમલજી તરફથી પચ્ચ બંધાયું
 છે. ત્યાં ધર્મશાલા વગેરેની જોગવાઈ સારી છે. ૩
 બેંગાલ નાગપુર રેલવેના વર્ધા સ્ટેશનથી સાંકડે તરફ
 બીજી નાની રેલવે જાય છે તેમાં સાંકડે સ્ટેશનથી લગભગ
 મેલ જેટલું દૂર થાય છે.

કલિકુંડ પાર્શ્વનાથ.

૨

પાર્શ્વનાથ ભગવંતનો સમયમાં અંગદેશનો પછી
 ચંપાનગરીનો કંઈકુંડ નામે રાજ્ય હતો તેની રાજ્યાધાની
 ની નજીક કાંઈબરી અટવીમાં કહી નામે પહાડ અને
 નીચે કુંડ નામે સરોવર હતું. તે અટવીમાં યુદ્ધ કરવામાં
 થયેલ એવો મદીધર નામે હાથી હતો. એકદા શ્રી
 પાર્શ્વનાથ ભગવંત છઠ્ઠાવસ્થામાં વિચરતા હતા. કુંડ
 સરોવર પાસે કાંઈસળા યુદ્ધાએ ધ્યાનમાં રહ્યા તેવારે
 તે પ્રભુને જોઈને ઇર્ષ્યાપોષ કરતા હાથીને જાતિસ્મરણ
 જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તો તેને જણાવ્યું કે “પૂર્વ ભવને
 વિષે તે હેમંદર નામે બ્રાહ્મણ હતો અને તલે એક સાત્રુ
 મહારાજની મસ્કરી કરી. જેથી નમી રાજ્યએ તેને બાંધ્યે.

અનુપ્રજન, નાટક વગેરે કરતો કાલ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.
તે કલિકુંડ તીર્થ સરીકે પ્રગટ થયું.

દાથીનો જીવ જે મહાદિક વ્યંતર થયો છે તે રાજ

અવતારની સેવા ભક્તિ કરનારા સંઘને સહાય કરવા લાગ્યો.
તોવનાં જન્મ તથા કલિકુંડ પાર્શ્વનાથના જન્મ લોકોમાં

પ્રકાશ કરવા લાગ્યો. નજીકના ગામડાના ગાંભીરીયાં લોકો,
ગોપુત્રી તથા ચહેરના લોકો કલિકુંડ તીર્થવાસી તરીકે

જાણખાવા લાગ્યાં.
કલિકુંડ તીર્થ કલિકાટ પાસે છે.

પાટણમાં હડેરોવાડે સ્ત્રી, કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની પ્ર-

તિમા છે. જે, આણંદ દરવજે એક દાર પ્રભુને ચક્રાવે તેને

વીંછી કરતાર નહોતા.

અમદાવાદમાં, હડીભાઈની બહારુલો વાડીયે, સામવીમાં

કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની કુંડ સહોત કાંડલગ ક્યાને રહી

મુત્તિ છે.

અમદાવાદમાં ચોમુખજીની પોળમાં ચોમુખજીના

દેરાસરમાં કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની મોટી પ્રતિમા સપ્રતિ

શાંતના વર્ષાની ભરાવેલી છે.

પાટણમાં કુમારપોલ રાજાને કુમાર વિહાર બંધા-

વેલ છે જેમાં ચોમુખજીની ચાર પ્રતિમાઓ એક કલિકુંડ

પાર્શ્વનાથની મુત્તિ છે.

ૐૐૐૐૐૐ

પાર્શ્વનાથનું શુભ પ્રાયઃ થયેલું મંદીર સુધરાવવાનું, શરૂ કર્યું
તો તે પશુ દેવતાઓ પાસે નાખવા લાગ્યો. એટલું જ નહીં
પશુ સંઘમાં રોગાદિ ઉપસર્ગ કરવા લાગ્યો. તે વારે લોકો
કહેવા લાગ્યા કે “આ કોઈ દેવતાનો ઉપદ્રવ છે તો તેને
શાંતિ કરી પછી કામ આગલ ચલાવો.”

તે પછી અનેક રીતે અધિષ્ઠાયક દેવાને શાંતિ કરી
શાંતિલું કુમારે અરજ કરી કે “હું દેવ તમે બીજા જગ્યા
ન આપો તો ખેર ! પશુ આ જુનું દેરાસર મનુ કરવાની
તો આજ્ઞા આપો !”

પ્રધાનની એવી નમ્ર વાણી સાંભળીને દેવતાએ પ્ર-
સન્ન થઈને તેમનું વચન માન્ય રાખ્યું. પછી સાત માળે
સહીત અનેક મંઠરે કરીને સુકત એવા શીખરખંધ પ્રા-
સાદ કરાવ્યો. એવી રીતે કરકેડા પાર્શ્વનાથનું ચેત્ત્ર ભા-
ગ્ય કુમારે સુધરાવ્યું પછી ત્યાંથી સંઘ આહારપુરે આવ્યો.
અનેક પ્રકારના ત્યાં બોલેલું વગેરે કરી ત્યાંથી નીકળી
ગામે આવ્યો. ત્યાં નવખંડા પાર્શ્વનાથની અનેક પ્રકારે
ભક્તિ કરી ત્યાંથી હરાવલી ગામે આવ્યો. ત્યાં હરોપલા
પાર્શ્વનાથની ભક્તિ કરીને અનુક્રમે સંઘ આજુણ આવ્યો.
ત્યાંથી સંઘ તારંગા થઈ શનુજય તીર્થની વત્રા કરી અ-
નુક્રમે પોતાને વતને આવ્યો.

મંત્રી પેથક કુમારે ચારાસી દેરાસરો બંધાવેલા છે.
વળી છત્રીસ હજાર એનવા જ્ઞાન ખાતે છત્રીસ હજાર એ.

આણંદપુર પ્રજા-કથન કરેછું છે. ભરત મહારાજના વખ-
તમાં ત્યો મુખી ચતુર્જયની તથાટી લંગાચેલો હતો. ત્યાં
પણ દેરાસર જાત્રા કરવા લાયક છે નેમીનાથ ભગવંતની
ચોરીની સ્થાપના ત્યાં આગળ છે ત્યાંથી તારંગાણની
રેલ-જાય છે.

કલ્યાણ પાર્શ્વનાથનું આગલોદમાં સં. ૧૮૧૨ માં
શ્રી સંઘ તરફથી દેરાસર બંધાવ્યું છે. આગલોદ વિજ-
પુરથી પાંચ ગાઉ યાય છે.

કલ્યાણી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર ઉંદરામાં સંવત ૧૬૫૧
ની સાલમાં બંધાવેલું છે.

કાપેડા પાર્શ્વનાથ.

૫

પ્રાચીન સંમયમાં જોધપુર રાજ્યમાં કોઈ મોટા
હોદ્દા ઉપર જેવાંરણ નામે થોડા અધિકારી હતા. કોટવા
ધીરાની જિલ્લો તેમની પાસે હતો. અન્યથા રાજ્યનો શુદ્ધમાં
આવવાથી રાજ્યના નોકરો તેમને બેઠીઓ નાખીને અને
બાંધીને લઈ જતા હતા. રસ્તામાં કાપેડા ગામે રાત પડી
જવાથી રાજપુરોએ ત્યાં મુકામ કર્યો. ત્યાં રાતના જે
તારણ થોકને કાલ લેરંચ રવે સ્વપ્ન આપ્યું કે “તારી
સંભાળની બેઠીઓ તુટી જશે અને રાજા તારો સત્તર

રાજ્ય સંબંધી કાર્ય પ્રસંગે જોધપુર ગયા તે વખતે તેના કુંદુંબમાંથી કોઈએ ચરૂને ધન કઢાડવા આરૂ ઉધો કર્યો. તે દીવસથી ચેક પાસેથી ધન જતું રહ્યું. ને દેરાસર પણ અધુરૂ રહ્યું. એક ચોંચરૂ લાંબુ છગાઉ મુધીનું એ દેરાસરજીમાં છે ને ત્યાંથી બાજરગઢ પાસે કુંગરામાં નીકલાય છે.

મારવાડમાં એક એવી કહેવત છે કે આ દેરાસરજીના શિખર ઉપર જે વરસે મોર બેસે તે વરસે બુકાળ પડે.

આ દેરાસરજીના ક્યંબા એટલા તો મોટા છે કે જેથી જોનારને એમ લાગે કે આ દેરાસર કોઈ દેવ સાનિધ્યથી બંધાયું હશે કાલ ભેરવની આને પણ બહુ માનતા ચાલે છે પાલીવાલા આવીથ સાચવે છે.

કાપેડામાં પરવરે સહીત એક પ્રતિમાજી લીલવણે ઘણાજ મનોહર છે દેરાસર ચાર મજાંવાનું શીખરબંધ પત્થરનું ચાર મુઠાણું પણ પ્રતિમાજી એક છે.

શ્રી કૃલોધી પાર્શ્વનાથના તીર્થની પાસે લીલાક નામ ગામ છે તેની પાસે કાપેડા ગામ છે જે જોધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે અહીંયાં કાપેડા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે.

કાપેડા પાર્શ્વનાથને સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ પણ કહે છે. કાપેડા ગામ હોવાથી કાપેડા પાર્શ્વનાથ નામ પડ્યું છે. હંત કયા ઉપરથી.

શ્રી પાર્શ્વનાથ જન્મકૃતિ. અનુક્રમણિકા.

૧

શ્રી પાર્શ્વનાથ જન્મકૃતિના ઉપર આ હેતુ આપેલું છે.
અહીં પાર્શ્વનાથના જન્મ સંબંધે મહા ઉત્તર
મંત્રના આદ્યકાંડના પ્રયોગના આદ્ય મંત્રના ઉપર
પ્રયોગના મહા ઉત્તર મંત્રના ઉપર અહીં
મહા ઉત્તર

અહીં પાર્શ્વનાથના જન્મ સંબંધે મહા ઉત્તર
મંત્રના આદ્યકાંડના પ્રયોગના આદ્ય મંત્રના ઉપર
પ્રયોગના મહા ઉત્તર મંત્રના ઉપર અહીં
મહા ઉત્તર

૧. પાર્શ્વનાથના જન્મ સંબંધે મહા ઉત્તર
મંત્રના આદ્યકાંડના પ્રયોગના આદ્ય મંત્રના ઉપર
પ્રયોગના મહા ઉત્તર મંત્રના ઉપર અહીં
મહા ઉત્તર

૨. પાર્શ્વનાથના જન્મ સંબંધે મહા ઉત્તર
મંત્રના આદ્યકાંડના પ્રયોગના આદ્ય મંત્રના ઉપર
પ્રયોગના મહા ઉત્તર મંત્રના ઉપર અહીં
મહા ઉત્તર

૩. પાર્શ્વનાથના જન્મ સંબંધે મહા ઉત્તર
મંત્રના આદ્યકાંડના પ્રયોગના આદ્ય મંત્રના ઉપર
પ્રયોગના મહા ઉત્તર મંત્રના ઉપર અહીં
મહા ઉત્તર

જન્મ, દીક્ષા અને કેવલ કલ્યાણક સીંહ-
પુરીમાં થયાં છે. ધર્મશાળા, બોગ દેરાસર વગેરે
સાંકે છે. કોળ કરીને આજે તે કાશીથી બે કોથ
દૂર છે.

- ૪ ચંદ્રાવતીમાં—આઠમા ચંદ્રમસુનાં અવન, જન્મ,
દીક્ષા અને કેવલ કલ્યાણક એ ચાર કલ્યાણક
ચંદ્રાવતીમાં રયાં છે. આજે તે કાશીથી લગભગ
છકોથ દૂર અને સીંહપુરીથી લગભગ ચાર કોથ
દૂર થાય છે. ધર્મશાળા, દેરાસર, ગઢ વગેરે બધા
વેલો છે. ચંદ્રાવતી ગંગાનદીને કીનારે જંગલમાં
તીર્થ છે. રમણીય અને જંગલની કુદરતી ભૂમિથી
ધર્મજ રમણીય અને જોવા યોગ્ય છે. વસ્તી તેની
આસપાસ યોડીક છે. અને તે ગ્રામમાં બાંધીને રહે
છે પણ આપણા તીર્થથી લગાર દૂર છે.

સીંહપુરી પછે જંગલમાં તીર્થ છે.

જેવી રીતે કાશીમાં આપણાં સોળ કલ્યાણક થયાં.

આ પ્રખ્યાત કાશી શહેરમાં ત્રેવીસમા તીર્થ કરે
પાર્વતીનાથ આજથી લગભગ ૨૮૦૦ વર્ષ રહેલાં કાશી
નદીના અવસેન શાળા અને તેમની શાળી વામાદેવી માતાની
કુખે દશમાં દેવલોકમાંથી પોતાનું દેવ આકૃષ્ટ સપ્ત
ધર્મથી ત્યાંથી ચલીને અંદીયાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થયાં.

છે. આસનકં પદ્મે, દેવતાઓ અને સર્વ મનુષ્યો એકઠા
 થાય તો પશુ તીર્થ કરના બ્રહ્મા અને તમો ભાગ્યસરખું બાંધા
 પ્રભુ લોકનું બળ પશુ થતું નથી, એવા એ અનંત શક્તિ-
 વાન હોય છે. જે અનંત શબ્દનો અર્થ સમજે છે તે આ
 જાબત સહેલાઈથી સમજી શકે છે. એવા અનંત શક્તિ-
 વાન છતાં પ્રભુ પોતાનું બળ જગતને બતાવતા નથી. હીક્ષા
 હીમા પછી એક કંગાલ કે સમર્થ મનુષ્ય કે દેવ તેના
 કરેલા ઉપસર્ગો પશુ પોતે કર્મના નાશને, અર્થે મધ્યસ્થ
 ભાવે સહન કરે છે કેમકે પોતાના હૃદયમાં પશુ પોતે
 નિરપ્રકૃત હોય છે. મરણાત ઉપસર્ગ થાય તો તે માટે
 પશુ પોતે પ્રયત્ન કરતા નથી. પશુ તેમનું ગરીબ તીર્થ કર
 નામ કર્મ જે અક્ષયપણે હજી પડે છે તે ઉદ્ધારકને
 આસનકં પદ્મે બેઠે કરાને ભગવત કરે છે. કર્મની અધાગ શક્તિ
 હોય છે. તેની આગળ ઉદ્ધારકે ચક્રવર્તી સર્વ કાર્ય
 લાંચાર છે. ખુદ તીર્થ કર ભગવંતોને થયું કર્મ. સોમવં
 પડે છે. કર્મનું મુક્ત સ્વરૂપ જે સમજે છે તે સહેલાઈથી
 સમજે છે. કર્મના સ્વરૂપ માટે જુઓ કર્મ અર્થ. અ.
 થવા તો સ્વતઃ જાવીનાવને યોગે પશુ ઉપયોગ આપવાથી
 ઉદ્ધારકને ખબર પડે છે અને શક્તિને અર્થે જટ દોડી
 આવો ઉપસર્ગનું નિવારણ કરે છે. પરંતુ ભગવંતે તો
 નિરપ્રકૃત રહે છે.

એવી રીતે પાર્શ્વનાથ ભગવાન સો વર્ષનું આયુષ્ય

(21)

[illegible]

[The page contains several lines of extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side.]

કરે છે તેને તેની શ્રદ્ધાની કસોટી થતાં તરતજ ભગવંતના શિષ્ય દેવતાઓ તેની પ્રજ્ઞા સુધ્ધ કરે છે. અથવા તો પ્રાણીઓ નિરુપદ હોય તો તેના કર્મનો નાશ થઈ સુક્ષિતને માટે તે ચાલે છે. પાર્શ્વનાથનું (આદ્ય નામ) અધીક હોવાથી તેની ભક્તિ કરતાં પ્રાણીને તેજ ભવમાં તેનો પ્રગટ પ્રસાદ જણાય છે. અને ચાલત હોય ભક્તિ કરવાથી સંસારમાં સુખવાળો થઈ સંસારને દુઃક કરીને સુક્ષિતને દુઃક ભવમાં નજીક કરે છે. ભગવાનના પ્રસાદ માટે તેમના શિષ્ય દેવતાઓ ભગવંત હોય છે. તમારું મનોમગ્ન, આત્મભજન, શ્રદ્ધા, ભક્તિ શુદ્ધિ પુણે હોય તો આજે પણ પવિત્ર આત્માઓએ ચોકસી વીધિપુર્વક આરાધન કરી નજરે જોઈ લેવું.

પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર સ્વામીને અડીસો વરસનું અંતર છે ને મહાવીર સ્વામીને નિર્વાણ થયે આજે ૨૪૪૬ વરસ થયાં છે.

કાશીએ દેશને નામે જાણખાતે, અને તેને બહારે પૂર્વે વાણારસ્ત્રી નગરી પણ કહેવાતી. આજે જે વાણારસ્ત્રીનું અપભ્રંશ બનારસ થઈ ગયું છે. અને તેનું પ્રીત્તુ નામ કાશી પણ કાંમમ રહ્યું છે. તેજ કાશી તેવીયમાતીર્યંકર સ્ત્રી પાર્શ્વનાથની જન્મ ભૂમિ હતી. એજ પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ નામ. તેમના અમલકારો, દંતકથાઓ સહીત છે તેમજ ૧૦૦૮ નામ પણ ચાલમાં કહેવા છે.

હાહ દેવાને સ્મર્યાન ભૂમિમાં લઈ આણ્યા, તે વખતે
 રીએ કહ્યું કે : “ હું પણ મારા પતિ સાથે બગીચા
 તેથી તે પણ સ્મર્યાન ભૂમિમાં સાથે ગયું ત્યાં ગયે
 કુંવરીએ કહ્યું કે : “ હાલ કુમારને અગ્નિદાહ દેવો
 રાખો, અને મને ત્રણ દિવસની સુકત આપો. સુમે
 ચોતપોતાના સ્થાનકે બાવ અને મને કાંઈ ઉપદ્રવ
 માટે થોડે થોડે છેટે પહેરો સુમે છો ” કુંવરીએ
 માન્ય રાખી તેને કરો, પહેરો સુમે રાખો મહામ
 લોક ગામમાં ગયા.

કુંવરીએ છાણવેણીની પ્રતિમા બનાવી તેની સ
 નવકારવાલી લઈ ત્રણ દિવસ રાત્રી સુધી પાર્શ્વનાથને મ
 ગણતી સ્મરણ કરતી પાર્શ્વનાથનું ક્યાન ધરતી બેઠી. ત્રી
 રાતના પાછલા ભાગમાં પાર્શ્વનાથ ભગવંતને સેવક પા
 રસ નામે યક્ષ દેવતા અંતર લોકમાંથી મંત્રથી ખેંચાયે
 છતો એકકમ કન્યા આગળ પ્રગટ થયો તેણે પ્રગટ થઈ
 તરતજ વરદાન આપ્યું કે “ શોભાગ્યવંતી થા ! તારે આઠ
 દિકરા થશે. ”

કુંવરીએ કહ્યું. “ દેવ ! આપે મને વરદાન તો
 આપ્યું પણ આ ભવમાં તો હું રંઘાણી છું. આપણું વર-
 દાન હવે આવતા ભવમાં ફરશે આ ભવમાં તો નહી
 કેમકે જેની સાથે મારો મેલાપ થયો છે તે તો મોતને
 આધીન થયો છે. ”

ખાંદિત છે તેમાં સામ લક્ષ્ય હનમાં વગેરેને સ્થાપેલા છે. અને એક દેરાસરમાં પાર્શ્વનાથની એ પ્રતિમાએ કુંજમાં કોરો કાઢેલી છે. પણ ઉપર ચક્રાનું ઘડું કઠેલું છે ત્યાં દેરાસર છે તે શ્રીવાલ સામના વખતનાં છે.

—મુક્ત—

કુકુટેશ્વર પાર્શ્વનાથ.

પાર્શ્વનાથ ભગવાન છઠ્ઠમસ્થાવસ્થાએ વિચરતા વિચરતા રાજપુર નગરી સમીપે કાઉસગમ મુકુતે રહ્યા. તે વખતે રચનાકીથી પાછા ફરતાં મંદિરસાગર એ રસ્તામાં પાર્શ્વનાથને કાઉસગમ ક્યાને રહેલા જોઈ ભગવંતની સ્તુતી કરવા માંડી. "હે ભગવંત ! હે અસ્વસેન સામના કુમાર ! હે પાર્શ્વનાથ ! હે છનરાજ તમે જ્યવંત્ય રહ્યા !"

એ પ્રમાણે મનમાં તેમની સ્તુતી કરતા ધ્રુવર રાજા હાથી ઉપરથી ઉતરીને ભગવંતને નમન કરી સ્તુતી કરવા લાગ્યો. ભગવંતને જોતાં ધ્રુવે પાદ કરતાં તેમને જાનિસ્મ-રણ જ્ઞાન થયું. ને તરતજ મુકુત જાવી, મંત્રો વગેરે રાજપુરેએ અને ઉપચારો કરતાં જ્યારે રાજાનો મુકુત વગી, ત્યારે પ્રધાને પુગલુ કે ... જ્યાંમન ! જાપને કેમ મુકુત જાવી ?"

શાખને તદ્દુ રી નરે પ્રથમ । મુખ્યત્વે શાખ
 સંભાળી દશકાં મને જલિભાવ । શાખ મધુ જે એવા
 પ્રકારથી હું ખાતા પુર્તિના જાવ જોઈ શકું છું, પુર્તિભવમાં
 હું મારાજ નામી મનુષ્ય હશે જાણા દરિયે મને રીતને
 રીત નીમણે હશે । હજારે કંટાળે હું મંથાનદીમાં પાતું
 છાટે, હશે તેણે, રીત જાણે જાણના મહાત્મા શાખ
 પુર્તિ જ રી મને રીત, પ્રકારનો જાણે જાણ । મનુષ્ય
 જાણના રીત, જાણે જાણના, જેનું વિષય છે એણે હું
 જાણ જાણના રીતે, જેણે રીતે જાણ જાણે જાણના
 દરેક રીત નિર્ધારન કરે, હશે

હું સંતોષ પામ્યો. પછી અનુક્રમે તે સર્વક્રમે
અનુભવ્યું ને હાલ હૃદય નામે રાજ્ય થયો. પ્રભુને જોતાં જ
મને ભતિશ્મશ્વર જોતો થયું છે. એવી રીતે મંત્રી આગળ ખુલાસો કરી ભગવંતને
વંદન નમસ્કાર કરી પોતાને ઠેકાણે આવ્યો. અને ભગ-
વાન પણ વિહાર કરી ગયા. તે જગ્યાએ રાજાએ મોટો
પ્રાસાદ બંધાવી પાર્શ્વનાથના નિર્ગની સ્થાપના કરી તેમને
કુકદાનું ચિન્હ કરાવ્યું. તે કુકુટેશ્વર તીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું.
હૃદય રાજા પણ અનુક્રમે સિદ્ધિ પામે વરસે.
જાત પ્રમથસૂરિએ તિર્થસ્થપના કરી કુકુટેશ્વર
જે ભે તીર્થ પર્વને લખ્યું છે.

ડોઠા પાર્શ્વનાથ.

પાટેણી ગાદીએ રાજા સિદ્ધરાજ રાજ્ય ચલાવી
કુકુટેશ્વર હતા, એક દિવસ હાથી ઉપર બેસી તે રથવાડીયે
ફરવા જતા હતા ત્યાં માર્ગમાં મલોન વચ્ચે સુકત અસ-
ચરે સૂરિને જોતાં તેમની સ્તુતિ કરી તેમને ગીમતામાં
હતાર્થ ને મહાધારીનું નિરૂદ્ધ આપ્યું. તેમની પાટે મધ-
હસ્તી સમાન મહાધારી હેમચંદ્રસૂરિ થયા. તે પ્રતિ દિ-
વસ શિમાસામાં ગીમતામાં જઈ વ્યાખ્યાન આપતા હતા.

કોઈ વિવેક દેખવાં હોય તો પાંચામી આજ્ઞાન આપના
આજ્ઞા તે વખતે ત્યાં જોડાયેલ જાતી જાણવાની તેવારી કે
જન દેખાઈ જાતપણીને આજ્ઞાન ચાંચકની ના જાતી
જાને જણાવું કે "જા કેડાંયે જાહે જાતીજાણવાની
જાંડેયે જાણે છે"

કલ્યાણીએ જણાવ્યું કે, " મોઢાસાઈનજાણ્ય ને
રહે નહીં. એથી થોડીદાર છુટી પડશે. " મોઢીયોએ તે
ખબર જણાવી ત્યારે રહે નહીં, એ જણાવ્યું. અંતમાં બધા
રહે, છતાં નવાજ વિગે જાણ થયા હતા.

[illegible]

એક વખતે માળવાના રાજ્યે, શીમદેવને હુરાવીને પાટણ શાશ્વત્તું ને પાર્થનાથની પ્રતિમા ખંડિત કરી તેવારે સોનારકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા એવા રામદેવ અને આચાર્યન એ બન્ને આવકાએ તેનો ઉદ્ધાર કરવાનો આરંભ કર્યો અને વિચાર કર્યો કે આરાસન પહાડમાં સ્ફટિક રત્નના ત્રણ ઠકઠા છે જે રત્નનાં ભગવાન માટે જિંભ ભરાવયું, તો વિનાશ થયે નહીં એમ ત્રણ જિંભ કરાવી પાર્થ પણ તેમને સંતોષ થયો નહીં, જેથી અભિશપ્ત કર્યો કે “પાર્થનાથનાં જિંભ ન ભરાય” ત્યાં સુધી સોજવ કરવું નહીં.” એવી રીતે શુરૂએ પણ અભિશપ્ત લીધો અનુક્રમે આઠમો ઉપવાસ થયો તે વારે સ્વપ્નામાં એવું દેખાયું કે “દેરાસરની પાસે કુલ તથા અસત દેવાઈ ત્યાંથી આરાસનની ખાણના ત્રણ ટુકડા ખોદી કાઢીને તેનાં જિંભ ભરાવજો.”

પછી ત્યાંથી તેઓએ સ્ફટિકના ત્રણ ટુકડા કાઢીને તેનાં જિંભ ભરાવી સંવત ૧૨૬૨ ની સાલમાં દેવાઈ સૂરિ પાસે પ્રતિમા કરાવી ઠાઠા પાર્થનાથ એવું પુર્વનું નામ કાયમ રાખ્યું.

રામદેવના પુત્રનું નામ ત્રિલોચન, તેના પુત્ર ભલ્લ, ભલ્લના પુત્ર મલ ને મલના પુત્રનું નામ દેવન જેઓ પ્રતિ દિવસ ઠાઠા પાર્થનાથની સેવા ભક્તિ કરે છે. દેવનને દેરાસીયા પાર્થનાથના અભિષેકે સ્વપ્ન આપ્યું કે “કેવ-

જિજ્ઞાસુઓને પુજારી ને રૂઠ મળે છે તેજરૂઠ ના
 નિમિત્તે પુજારી પણ મળે છે નથી તોયે સંજોગ
 સમયની પ્રાપ્તિ અપિચિત્ત રૂઠો લાગ્યા ને તેમને
 રૂઠ પણ મળે છે. સંજોગ પામનારની રૂઠ
 ને લાભ થાય તેવું જ લાગે છે. પામનારને રૂઠ
 મળે છે. રૂઠ છે.

—સંજોગ—

રૂઠ પામનાર.

૧૦

રૂઠને રૂઠ મળવાથી રૂઠો રૂઠ મળે છે. અર્થ
 પામનાર મળે છે.

રૂઠને રૂઠ મળે છે.

રૂઠને રૂઠ મળે છે. રૂઠને રૂઠ મળે છે.

—સંજોગ—

રૂઠને રૂઠ મળે છે.

જોયાર્મંડન પાર્શ્વનાથ.

૧૨

જ્યપુર પાસે પંહોડમાં જોહ નામે ગામ છે ત્યાં જોહા મંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તેનું સ્તવન શ્રીમદ્ વલ્લભ વિજયછાએ કરેલું છે.

— ❧ —

ગોડી પાર્શ્વનાથ.

૧૩

પાટણ નગરમાં એક આવક અંજન ચલાકા કરાવતા હતા તેની વિધિ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ કરાવતા હતા તે વખતે ઘણી પ્રતિમાઓ ત્યાં અંજન ચલાકા કરાવવાને લાવવામાં આવી હતી. પણ એમના બાલચંદ્ર નામના શિષ્યે મુહુર્ત આગળ તે અવસરે એક આવક ત્રણ પ્રતિમાઓ ભરાવી અંજન ચલાકા કરાવવાને ત્યાં લાગ્યા. તે પ્રતિમાઓની અંજન ચલાકા બરાબર મુહુર્તે થયું. જેથી તે મહા પ્રભાવિક થઈ. તે પ્રતિમાઓને આવકે એક લેંચરામાં પધરાવી હતી. તેની નજીક એક મુસલમાનનું ઘર હતું. તે મુસલમાન લેંચમાં જોડીને તેમાંથી એક મુસ્તિને પોતાને ઘર લઈ ગયો. ને પોતાના ઘરમાં ખાડા જોડીને છુપાવી દીધો. ને રાતના રોજ તે ખાડા ઉપર સૂઈ રહ્યો. એક દિવસે તે પ્રતિમાના અધિષ્ઠાવકે મુસલમાનને રાતે સ્વપ્નામાં કહ્યું કે “એ પ્રતિમા બહાર કાઢી મેલાચાહ

વાનો. વખત આવ્યો તે વારે હાથ ચુકવનાર જે ઉંટ ઉપર
પ્રતિમાજી છે તે ઉંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર ગણે
છતાં ભૂલ નીકલે નહીં. હાથ લેનારે પુછ્યું કે “ કેટલો
ઉંટ છે ? ”

“ મારી સાથે વીસ ઉંટ છે. ” એકે કહ્યું.

વળી પાછાં ફરીને હાથ ચુકવનારે ગણી નેપાં તે
જોગણીયં થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજબ થયો. પછી
મેલાચાહે કહ્યું કે “ જે ઉંટમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા
તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે ઉંટ ભૂલી જાઓ છો.
એકનાં જો પ્રકારનાં વચન સાંભળી હાથ ચુકવનારે પ્રભુ
દર્શન કરવાની ઇચ્છા જણાવે. પછી મેલાચાહે પ્રતિ
માજીને બહાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, હાથ ચુક
નાર હાથીએ પ્રતિમાજીનાં દર્શન કરી હાથ માંડ કપ્યું.
પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો, પછી મેલાચાહે એક પારકર
પોતાને નગરે જાવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલચાહેને વેળ
મંણી મોકલાવી. જેથી કાજલચાહે પોતાના બનેલીને વાંચ
માજતે સામેયુ કરી ઘેર લાવ્યા. પછી સંવત ૧૪૩૨
કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યાં. કાજલચાહે
કે “ કેટલું ખરચ થયું છે તેનો હીસાબ બાપો. ”

જ્યારે મેલાચાહે જણાવ્યું કે “ પાંચસો ટકા

વાનો વખત આવ્યો તે વારે હાથ ચુકવનાર જે હંટ ઉપર
પ્રતિભાણ છે તે હંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર ગળે
હતાં ભૂલ નીકલે નહીં. હાથ લેનારે પુચ્છ્યું કે “કેટલા
હંટ છે ?”

“ભારી સાથે વીચ હંટ છે.” એકે કહ્યું.

વળી પાછાં ફરીને હાથ ચુકવનારે મંણી નેપાં તે
ઝોગણીયં થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજાણ થયો. પછી
મેલાચાહે કહ્યું કે “જે હંટમાં પાશ્વનાયની પ્રતિભા છે
તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે હંટ ભૂલી જાઓ છો.”
એકનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળી હાથ ચુકવનારે પ્રભુના
દર્શન કરવાની ઇચ્છા જણાવો. પછી મેલાચાહે પ્રતિ-
ભાણને બહાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, હાથ ચુકવ-
નાર હાથીએ પ્રતિભાણનાં દર્શન કરી હાથ માંડ કહ્યું. ને
પોતાને ઘેર લાવ્યો ગયો, પછી મેલાચાહે એક પારકેરમાં
પોતાને નગરે આવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલચાહેને વધા-
મંણી મોકલાવી. જેથી કાજલચાહે પોતાના બનેલીને વાંચતે
આંચતે સાંભળ્યું કરી ઘેર લાવ્યા. પછી સંવત ૧૬૩૨ નાં
કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિભાણ પધરાવ્યાં. કાજલચાહે કહ્યું
કે “કેટલું ખરચ થયું છે તેના હિસાબ આપો.”

જ્યારે મેલાચાહે જણાવ્યું કે “પાંચસો ટકા આ

વાનો વખત આવ્યો તે વારે હાથ ચુકવનાર ને ઉંટ
પ્રતિમા છે તે ઉંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર
હતાં ભૂલ નીકલે નહીં. હાથ લેનારે પુચ્છ્યું કે “
ઉંટ છે ?”

“ ભારી સાથે વીધ ઉંટ છે. ” થોડે કહ્યું.

વંછી પાછાં ફરીને હાથ ચુકવનારે મંછી નેચાં
લોગણીયાં થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજબ થયો. પ
મેલાચાહે કહ્યું કે “ ને ઉંટમાં પાશ્વનાથની પ્રતિમા
તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે ઉંટ ભૂલી જાઓ છો.
થોડાં ત્રિપ્રકારનાં વચન સાંભળી હાથ ચુકવનારે પ્રભુત
દર્શન કરવાની મુશ્કેલી જણાવી. પંછી મેલાચાહે પ્રતિ
માણને બંદાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, હાથ ચુકવ
નાર હાથીએ પ્રતિમાણનાં દર્શન કરી હાથ માફ કર્યું. ને
ચોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો, પંછી મેલાચાહે થોડાં પારકરમાં
ચોતાને નગરે જાવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલચાહને વધા
મંછી મોકલાવી. જેથી કાજલચાહ ચોતાના જનેવીને વાંજતે
માજતે સાંભળ્યું કરી ઘેર લાવ્યા. પંછી સંવત ૧૪૭૨ નાં
કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિમાણ પધરાવ્યાં. કાજલચાહે કહ્યું
કે “ કેટલું ખરચ થયું છે તેનો હીસાબ આપો. ”

જ્યારે મેલાચાહે જણાવ્યું કે “ પાંચસો ટકા આ

આથીજો વગેરે કરી તેનું પુનઃન કરવ્યો. એટલે. ધણુજા
 ધન પ્રગટ થયો. શીરોહીથી સલાટ મોલાવજો” પછી
 ચેક તુરત બગૃત થયા. અને ધન ધ્યાનથી બાકીની
 રાત વીતાવી.

પછી પ્રાતઃકાલથી ચેક તે પ્રમાણે કરવા માંડ્યું.
 અનુક્રમે ત્યાં ગામ વસાવ્યું. બચ્ચદેરાસર ગામની અંદર બં-
 ધાવવા માંડ્યું. તેમને ધન પણ ધણુજા મળ્યું. પોતાના
 સગાં સંબંધી તેમજ સર્વ લોકને ત્યાં વસાવ્યા અને એવી
 રીતે દેશાંતરમાં તેમની ધણી કીર્તિ ફેલાઈ. તેમની કિર્તિ
 સાંભળીને તેમના સગા કાજલયાહ પણ ત્યાં આયા અને
 મેઘાયાહને કહેવા લાગ્યા કે. “તમે દેશસર કરાવો તેમાં
 ખરચનો અર્ધભાગ હમારો ગવુંજો.”

મારી પાસે જે પ્રતિભાળના પ્રભાવથી હમણું
 ધણુજા ધન અવિહુ છે. તમે તો પ્રતિભાળના પાંચસો
 ટકા આપેલાં તે પણ મારી પાસે માગતા હતા. અને
 કહેતા હતા કે આ પંચસરનો હુકડો શું કામનો છે.”
 મેઘાયાહે કાજલયાહને રોકડું પરખાવ્યું.

મેઘાયાહનાં આવાં વીળાં વચન સાંભળી કાજલ-
 યાહને બહુજ રીત ચડીને આત્મરોદ્ધ ધ્યાનમાં પડવા,
 મેઘાયાહ પોતાનો બનેલી થાય તેને કેવી રીતે મારી
 નાંખવો એમ ચીંતવવા લાગ્યા. ઉવટે નિર્ણય કીધો કે,

અર્થ રાજકીયાની રાજ્યમાં મંદીર સ્થાપીના રાજ્યપાલના
રજા ઉપર મીને છે.

અરેબા મારાચમાં મેડી જ. રાજ્યપાલ તીય છે.
જાણી જાણે જાણીમાં મેડી જાણીપાલ રાજ્ય છે.
મંદીર ઉપર રાજી ઉપર મેડી જાણીપાલ રાજ્ય
પા છે.

મેડી મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ અને રાજ્ય
પા રાજ્યપાલ મેડી રાજ્યપાલ છે.

મંદીર રાજી રાજીપાલ રાજ્યપાલ છે.

જાણીપાલ રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મંદીર રાજી રાજીપાલ મેડી રાજ્યપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

મેડી રાજ્યપાલ મેડી જાણીપાલ રાજ્યપાલ છે.

પહેરાવે. તે હાર સાથે જ પાછાં પ્રતિમાલ પોતાના
મૂળ સ્થાનકે મોરવાડામાં પ્રગટ થયાં. ત્યાં સંઘવી ડાહ્યા-
ભાઈ સંઘ લખને મોરવાડે આંખો અને મગવંતનાં દર્શન
કર્યાં. તે વખતે તેમણે પોતાનો હાર ઓળખ્યો અને
વિચાર્યું કે "આ હાર મારો જણાય છે, ને પ્રભુને કેવો
પહેરાવ્યો હશે!"

પછી અનુક્રમે ગેર આવી સંઘવીએ કરી તો તેમને
ખબર પડી કે પોતાની સીને પ્રગટ થઈ દર્શન કરી શકે
અર્થાત્ કરીને પોતાની સીને પહેરાવે. હવે તેમને
ખબર પડી કે આ દર્શન મેળવવા માટે જોઈએ ત્યાં
અર્થાત્ દેરાસરમાં ધાંધો ગોડી પાથરનાથની પ્રતિમા
સ્થાપીત કરી.

સોજિતમાં ગોડી પાથરનાથનું દેરાસર છે.
મોરવાડામાં ગોડીલની વરખડી કહેવાય છે.

— ❦ —
ગુપ્ત પાર્શ્વનાથ.

વિદાયલમાં ગુપ્ત પાર્શ્વનાથનું પુર્વે નેત તીર્થ હતું.

अभिरा पार्थनाथ.

94

[illegible]

(૧૭)

ગાંધીયાં પાર્શ્વનાથ.

૧૬
મોઢલમાં પ્રતિમા સવાંજ સમતોરીક છે, પેમાસવ
માલ્લીને આકાર છે.

ૐઃૐઃૐઃૐઃૐઃ
ગીરમાં પાર્શ્વનાથ.

૧૭
ગીરમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ક્યામરંગે બત્તિ
મનોહર સ્થંદીક વલ્લ જેવી મહા તેજસ્વંત સુંદર ચલકાદ-
વંત રૂપાના માંડવામાં બિરાડેલ છે આ દેરાસર પંજાબ
દેશમાં છે.

—ૐૐૐ—
ધૂત કલોલ પાર્શ્વનાથ.

૧૮
૬૦૭ દેશમાં મુંઘેરી નામે ગામ છે ત્યાં ઉદેયીપાર્શ્વ
કરીને એક વણીક વસતો હતો. તેને સ્વપ્ન આગુ' કે
મ જાણ્યો પાંચમે દિવસે એક પાલીના રાટલા બાંધી
તારા ગાનનો પુર્વ દિશાએ જારીના કિનારા ઉપર પુ જ
ઈસ ત્યારે ત્યાં દિવસે ઉમરો એટલામાં જે માણસ વને

अभिरा पार्थनाथ.

14

[illegible]

દેવાથી ઘી સંઘને પીરસત હું ભગવંત તમે મારા ઘેર
આવ્યા છતાં હું નિર્ધન રહેયો. ” એવી રીતે અનેક પ્ર-
કારે તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો.

હિંદને અહીંયાં કુદલામાંથી ઘી ઘણું જ નીકલવા માંડ્યું.
ધીતું કુદલુ પાંચ મણતું છતાં પચ્ચીસ મણથી પણ વધારે
નીકલ્યું. જેથી બધાને વહેમ આવ્યો કે “ આ શું ? ”
પ્રતિમા છત્રીમાંથી કુદલામાં તો નથી આવ્યાં. ”

જ્યારે કુદલામાં હાથ ઘાલી તપાસ કરી તો પ્રતિ-
મા કુદલામાં હતાં જેથી કુદલાતું માંડ કાપીને પ્રતિ-
મા છત્રીમાંથી કાઢી બોટો ઓગળવ કરીને દેરાસરમાં પધ-
રાવ્યાં. પણ દેરાસર છત્રીની ધરીથી બીજા બુદ્ધ મટ કરીને માંડ
દેરાસર કર્યું. ત્યારથી તે છત્રી કલેવ પાર્શ્વનાથ જગતમાં
જવાયા ત્યાં કારતકો પુનર્મંજને ચેત્રીને માટો મેળો બરાબ છે
તે વખતે ઘાર પાંચ હજાર લગભગ માણસ એકઠું થાય
છે. આ પ્રતિમા સંબંધી એવી લોક વાંચકા છે કે પ્રતિ-
મા છત્રી પાસેથી આવેલાં છે અહીં બીજા ભાઈઓએ પંચું
મંદ કરીને દેરાસર છત્રીને માંડ કોપું છે ત્યાં બનાવેલો
માંડે ધર્મશાળાઓ પણ બંધાયો છે. માંડ માંડાત્મ
વધાર્યું છે.

એ તેને શાંતિથી સ્વપ્ન આપી તેનો પાંદો પા
વળે તેને, અને તેને દેશ આપશે."

[The text in this block is extremely faint and illegible due to low contrast and blurring.]

દેવાથી ઘો સંઘને પીરસતું હે ભગવંત તમે મારા ઘેર
આવ્યા છતાં હું નિર્ધન રહેયો. ” એવી રીતે અનેક પ્ર-
કારે તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો.

હવે અહીંયાં કુદ્દામાંથી શ્રી ઘણું જ નીકળવા માંડયું.
ધીનું કુદ્દા પાંચ મણનું છતાં પચ્ચોટ મણથી પણ વધારે
નીકળ્યું. જેથી બધાને વહેમ આવ્યો કે “ આ શું ?
પ્રતિમા છત્રીમાંથી કુદ્દામાં તો નથી આવ્યા. ”

જ્યારે કુદ્દામાં હાથ ઘાલી તપાસ કરી તો પ્રતિ-
મા કુદ્દામાં હતાં જેથી કુદ્દાનું મોઢું કાપીને પ્રતિ-
મા છત્રીમાંથી કાઢી મોટો ઓગળવ કરીને દેરાસરમાં પધ-
રાવ્યાં. પછી દેરાસરજીને ફરીથી બીજો ઘુમ્મટ કરીને મોઢું
દેરાસર કાઢ્યું. ત્યારથી તે ધૂત કચોલ પાર્શ્વનાથ જગતમાં
ગંવાયા ત્યાં કારંતકો પુનઃમંજને ચેત્રીનો મોટો મેળો ભરાય છે
તે વખતે ચાર પાંચ હજાર ભગતો મોણસ એકઠું થાય
છે. બા પ્રતિમા સંબંધી એવી લોક વાંચકા છે કે પ્રતિ-
મા પાસેથી આવેલાં છે અહીં બીજા ભાઈઓએ પંજું
બાંધ કરીને દેરાસરજીને મોઢું કાપ્યું છે ત્યાં ભગતોએ
મોટું ધર્મશાળાઓ પણ બંધાવે છે. મોઢું માહાત્મ
વધાયું છે.

તેનાં વહાણને વ્યંતર દેવે સ્થંભાળ્યાં, જેથી ધનેયે સેરા
 કક્ષિતથી દેવને પ્રસન્ન કરી તેની પાસેથી જમુકમાંથી રથ-
 મવણીની ત્રણ પ્રતિમાઓ ભરાવી તેમાંથી એક ચારુપ-
 નગરમાં પધરાવી. બીજી શ્રી પટ્ટણનગરમાં આમલોના ઝાક
 નીચે દેરાસર ભરાવી સ્થરિત નેમીની ત્યાં પધરાવી. અને
 ત્રીજી પ્રતિમા કાંતિપુર નગરમાં પધરાવી. જેના પ્રભાવથી
 શાહીવાહનના ભજનમાં નાગાભુત નામના મહા બુદ્ધિ-
 વાન જોગીએ તેના પ્રભાવથી રથસિદ્ધિ કરી તથા
 સ્થંભન નગર વસું. જ્યાં તે પ્રતિમા હાલમાં ખંખા-
 તમાં બીરાજમાન છે પ્રતિમાના પાછલા ભાગમાં લેખ છે
 જેમ પ્રસ્તરાથી સંભળાય છે.

આ યોગીશીમાં અનિમિત્ત વીર્યકર પછી જી હમર
 જસોં બાવીશ વર્ષો ગયે છતે જવાહ નામના જોડ ગૃહ
 દેવના રહેવાસીયે તે ત્રણ પ્રતિમાઓ ભરાવી હતી. તેમાં
 ની તે (ચારુપની) જોડ છે. બીજી સંભણપાર્શ્વનાયની જાને
 લમલી હરીકૃત શ્રીવિજયનંદસુરિએ પોતાના તત્ત્વ નિર્ણય
 પ્રાસાદમાં પ્રસિદ્ધ કરેલી છે તેમજ પ્રભાવક સ્થરિત અને
 પ્રવચન પરિણામાં પણ કહેલી છે. તે ગામમાંનું બુદ્ધ
 પનાસણ કાઠવાં પરીકર (પરધર) નીકળ્યા છે. તેમાં પણ
 લેખ છે પણ તે લેખ જરાબર વંચાતો નથી. તેમાં ચારુ-
 પ નામે વીર્ય પાર્શ્વનાય વગેરે છે.

ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ. ૧૭૭
 કચ્છ દેશમાં રાષ્ટ્ર ગામે એક કાલોના ખંડિરમાં
 એક કામ કરતાં સ્ક્રીક-રત્નની પ્રતિમા નીકળી હતી.
 કાલીએ “કંઈક પુતળું ધારીને વિચાર્યું કે ગામના શેઠને
 આપી દઈશું” એમ ધારી રાતના પોતાના ઘરમાં રાખી
 પછી પ્રભાતના શેઠને બાપવા આવ્યો. તે વારે શેઠ પો-
 તાના દેવને બોળીને ઘણાજ આદર સત્કારથી લીધી.
 અને તેને કાંઈક આપ્યું. તે વાતની જ્યારે લોકોને ખબર
 પડી ત્યારે તેમણે કાલીને ચકાવ્યો “કે તે ઘણીજ કા-
 મતિ થઈજ છે માટે તું પોછી લઈ લે” પછી કાલી શેઠ
 સાથે લડી જંગલોને તે પ્રતિમા પાછી લઈ ગયો. તે પો-
 તાને ઘેર એક જગ્યાએ સ્થાપન કરી, રાતના સુષ્પ ગયો
 તે વારે રાતના તેને મહા વેદના પ્રગટ થઈ ને ઘણીજ
 બીક લાગવા માંડી. જ્યોત્સનામાં સંવરના તે પ્રતિમા
 પાછો શેઠને આપી ગયો. શેઠે ઘરે દેરાસર બનાવી પ્રતિમા
 જ પધરાવી હમેશાં તેની પૂજા કરવા લાગ્યો, પછી ગામમાં
 મોટું દેરાસર બંધાવી તેમાં પ્રતિમા પૂરક પધરાવી આ
 પ્રતિમાજનો લેખ વગેરે દેરાસરમાં છે.

સંપ્રતિ રાજની ભરાવેલો ચિંતામણી પાર્શ્વનાથની
 પ્રતિમા તીર્થરૂપ છે. અહીં પદાવલમાં જસાર નામનું પડ છે

હાલનાં બધાં જાણે પ્રથમ બાલ્યપુરી નમતી હતી તેવું
 હવે હવે જાણે બધી બધી, પ્રથમ બધી જાણે બધી
 પુરી નમતીમાં હતી બધી સંસ્કૃતિ રોજનાં બધાં
 જાણે જાણે જાણે જાણે છે, પ્રથમ જાણે જાણે
 પ્રથમજાણે પ્રથમ જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

રાધનપુરમાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું જીવ દેરા-
સર છે.

પુરાનપુરમાં પણ ચિંતામણીજીનું દેરાસર છે.

પાદરા તાલુકે વણછરા ગામમાં ચિંતામણી પાર્શ્વ-
નાથજીનું દેરાસર છે તે હંસરાજ અને વચ્છરાજ નામના
બે ભાઈઓ હતા તેમણે બંધાવેલું છે પ્રતિમાજી લેપમય
છે. ગામમાં લોકોનું એક પણ ઘર નથી. તેને તક્ષીવટ
પાદરા તાલુકે ખાણપર ગામના લોકો કરે છે તે દેરાસર-
જીનો લાગે કાનમ લલવાના આવકે કયા બોધવાલ
આપે છે.

ચોરઠ દેરામાં ચોરવાઠ ગામમાં ચિંતામણી પાર્શ્વ-
નાથજીનું દેરાસર છે.

ચેલણ પાર્શ્વનાથ.

૨૨

જંકચુલ રાજ્યકુમારે આચાર્યના કપદેયથી સ્તર્ભજી-
વતી તરીને કિનારે અને ચેલણી ખણીમાં એક આસાદ
બંધાવ્યો. જેમાં શ્રી વીર ભગવાનની સુર્તિ સ્થાપન કરી
મળે કરીને તે તીર્થ યત્રુ. એ તીર્થની યાત્રા કરવા સાક
એ મેદી ચેલણી સુધી સાથે લાંબા ગાળે, સ્તર્ભજીવતી

(૭૯)

વહોદરાં વાળી ચેકે ગોઠવેદોષ દુર્લભરાંમે કરાવી, ત્યાં
ખારો કુવો હતો તે પણ મીઠી થઈ ગયો. અંતિલે
મખાણ વિખયલના ઉપદેશથી-તે-પ્રતિમાલુનું જગવદ્દમ
પાર્શ્વનાથ એવું નામ રાખ્યું. દરસાલ માહામુદી ૧૩
તથા ભાદરવા મુદી ૧૩ ના રોજે મેળો ભરવાનું ને જો-
મ્મવ કરવાનું નક્કી કર્યું.

કોલાપુરે લેલિનમી હાથ કઠંગડાં દેશન ત્યાંથી પણ
જસ્તે બાઉ હાથે જોઈ કુમર છે તેમાં જગવદ્દમ પાર્શ્વ-
નાથનું તોય છે ત્યાં સ્વેત્રાંબર અને લીમંગરનાં ભુંડાં
જુદાં મંદીર છે. કુમરને સ્વેત્રાંબરના પગથીથી બંધાયા
છે. ત્યાં ચેત્રી પુનેમનો મેળો ભરાય છે.

મુરતમાં જગવદ્દમ પાર્શ્વનાથની માટી મુર્તિ નીનું
જરાંમો મંદીર સ્થાપીના દેરાસરેલેના લોપરામાં છે, ત્યાં
હમણાં ઘોડાં વખતથી લેપ કરાવેલ છે.

અમરોવાદે લાકે મોરમીયો ગામે જગવદ્દમ પાર્શ્વ-
નાથનું દેરાસર છે.

પુનામાં જગવદ્દમ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા માટી દેરા-
સરમાં છે તેમાં નીચે લોપરામાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ
છે અને ઉપરલા ભાગે સંજેશ્વર પાર્શ્વનાથ છે.

અમદાવાદ નીચાપોળમાં લોપરામાં જગવદ્દમ
પાર્શ્વનાથની માટી મુર્તિ બીરાજમાન છે જાગલ બા

શાસ્ત્રના કારણે જનમર્યાદા એક મર્યાદા છે એનાથી બચવા-
તરફ રાષ્ટ્રના ઉદ્ધારના ઉદ્દેશ-

જીવનના પાઠ્યનાથ,

(૮૧)

‘ જગન્નાથપુરીમાં હરાવલા પાર્શ્વનાથ ’

૨૫

ઝોરીયા (ઝોડીયા) દેશના રાજાએ પૂર્વે અહીંયાં
હરાવલા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર બંધાવેલું અને તે હરા-
વલા પાર્શ્વનાથના તીર્થ તરીકે પ્રગટ થયું હતું. પાછલથી
જલાતોરે શંકરાચાર્યે રાજાની મદદથી તેને પોતાના કમ-
જમાં લઈ પાર્શ્વનાથજીનો પ્રતિમા ઉપર હારવતું ચક્ર
ગોઠવીને પછી તે શેવ વૈષ્ણવ વગેરે સમગ્ર હિંદુઓના
તીર્થ તરીકે તેને પ્રગટ કર્યું. ત્યાં સર્વ જાતના હિંદુઓ
સાથે જમે છે, છતાં આમકંઠેટ ગણુતા નથી, અને તેઓ
તેને પવિત્ર સમજે છે. શંકરાચાર્યના વખતથી આ તીર્થ
હિંદુઓના તીર્થ તરીકે પ્રવર્ત્યું, જે આજે જગન્નાથ
પુરી તરીકે જાણખાંય છે, જ્યાં કલકત્તેથી રેલ તથા રેડી
મરને રસ્તે જવાય છે.

મોરવાડમાં સાંકરી ધાનેરા ત્યાં ધાનેરા ગામમાં જા
કરવા લાયક હરાવલા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. રા
રેસનથી ત્યાં જવાય છે.

નાહતીમાં પણ ચમત્કારીક દેરાસરનું ડુંગર ઉપર
હરાવલી ગામ ચીરોહી ઈલાકામાં મટોરથી
ગઈ થાય છે, હરાવલા પાર્શ્વનાથની સ્થાપ મુર્તિ

જોટવા પાર્શ્વનાથ.

૨૧

પાટણ પાસે ધીરજાજ નામે ગામ તે રત્નવેનું સ્ટે-
શન છે. ત્યાં ચોધરી ચેરીમાં એક ધુમટવાળું જોટવા પાર્શ્વ-
નાથનું દેરાસર છે, વેળુની પ્રતિમા છે, ક્ષાત્ર સુદી ૬
ની વરદ ગાંઠે ચેળો લરાય છે. દેરાસર ઘણું જુનું છે
જેથી કાણે બંધાવ્યું છે તે જણાતું નથી. પણ અહીંયાં
એક કહેવત વ્યાપે છે.

ધીરજાજ ગામને ધનછ શેક, લાંબ રૂપેયા કચ્છ હેક;
તીર આધા કે તીર પાછા, કરી લ્યો ઉસડી તલાસા.

અર્થ—ધીરજાજ ગામમાં ધનછ શેકના ઘર આગળ
કચ્છનું ઝાક છે, ત્યાં તીર આધા કે તીર પાછા લાંબ
રૂપેયા જમીનમાં છે એવી કહેવત છે.

જયોધરા પાર્શ્વનાથ.

૨૭

ભરૂચમાં જયોધરા પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય દેરાસર છે
તે તીર્થસ્થળ ગણાય છે. સીંહચઢોપના રાખની કુંવરીએ
સમગ્રી વિહાર નામનું દેરાસર પૂર્વે ભરૂચમાં બંધાવેલું

દરે એમાં મુનિપ્રજાસાથી વિરાજમાન દયા, પ્રમાણ-
કર્ય સમગ્રમાં દાવન માંજોના પ્રય બાધમટે તેનો ઉદાર
કાર્યોએ દરે, એને કમુદિવિદ્યાર વચ્ચે રહે છે. પણ બાદ
કાર્યોના સમગ્રમાં એ બાધનન મરણના ભયથી રે વ બેમ
કાંજાવ રે.

પ્રારંભના સમયે વિદ્યાર ભયારે તેને પણ બાધ
મુનિપ્રજાસાથી કાર્યોના ભયમય કાર્ય સર્પે છે કાર્યો
બાધ તેને બાધીવ કાર્ય બાધે કાર્યોના કાર્ય કાર્ય
કાર્યો કાર્ય કાર્ય કાર્ય બાધમટે તેને ઉદાર કાર્યો
કાર્યો કાર્યો કાર્યો પ્રમાણકર્ય વચ્ચે કાર્યોના ભયમ
કાર્ય બાધકાર્યોના ભય કાર્યો કાર્યો કાર્યો કાર્યો વચ્ચે
કાર્યોના કાર્યોના ભયમ કાર્યો કાર્યો કાર્યો કાર્યો કાર્યો
કાર્યોના કાર્યોના કાર્યો કાર્યો કાર્યો કાર્યો કાર્યો

અથવા

અથવા અથવા

અથવા

અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા
અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા
અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા
અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા
અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા અથવા

વિજયસેન મુરિના શિષ્યે સ્તવન રચ્યું તેમ
તે પછી આદિત્યરણની પ્રતિમા સં. ૧૬૨૧
તે એક લાખ રૂપેયા ખર્ચાને મોટું દેરાસર
પધરાવી છે. હાલમાં મુખ્ય આદિત્યરમગવાન
તરીકે છે. ચમત્કારીક પ્રભાવવાળા છે તેમની એ
પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા છે.

ટાંકલા પાર્શ્વનાથ.

૨૬

પાટણમાં હંક મેતાની પો માં) ટાંકલા
પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસરજી છે, ટાંકા-
માંથી મળેલી તેથી ટાંકલા પાર્શ્વના

ડોહલા પાર્શ્વનાથ.

૩૦

પોટા સકલામાં ડોહોલા પાર્શ્વનાથજીનું જુનું દેરા-
સર છે.

ઉદ્દેશ્ય સં. ૧૪૭૨ માં લખાયેલું જે લાખ ખર
 દેને ૧૪૭૨માં મળ્યો છે. પાનાસદમાં અંપતિ રાજાની
 જાહેરી જોડાજોડના પાદેન. પાદેની પ્રતિમા ત્યાં મળી
 આ નદી દેવદેવે જોડે તારીને લાખ પાદેના પાદે
 જોડાયા ૧૪૭૨માં છે, જેની લેખાયેલું ત્યાં પાદે
 ન. ૧૪૭૨ માં જોડે મળી રહે છે.

—૦૫૦૦૦૦—

હારની જરૂર છે. સંવત ૧૧૬૭ માં વિજયસેન મુરિના શિષ્ય વિનય કુશલના સ્તવનમાં હકીકત જણાવી છે.

એક દેરાસરનાં દશથી પંદર પગથીયાં જમીનમાં દટાઈ ગયાં છે, તેા તેનાં બિંબ જમીનમાં હોવાં લોકોએ.

— ❧ —

નવનિધિ પાર્શ્વનાથ.

૩૬

અભયકુમાર નવનિધિ પાર્શ્વનાથનું તીર્થ હાલ જણાતું નથી.

— ❧ —

નવખંડા પાર્શ્વનાથ.

૩૭

પોણા શહેરમાં નવખંડા પાર્શ્વનાથ છે, જેના જુદા જુદા નવ સાંધા જણાય છે. એ સુતિ કાઈ એવેણાએ ખંડીત કરી હતી. પણ પછી તેના અધિષ્ઠાપકે સ્વપ્ન આપ્યું કે “તેના નવખંડ એકઠા કરી ૩ ના પોણમા બારી રાખી (કાંઈ લાગસીમાં કહે છે) તેને છ માસ પછી ઠાઠાએ એટલે સાંધા મલી જઈ પ્રતિમાજી અખંડીત થશે.” જેથી યાવકોએ તે પ્રમાણે કર્યું પણ તેમને અધિરાઈ આવી કે સાંધા મલશે કે નહીં, જેથી છ માસ અગાઉ

નવખંડા પાર્શ્વનાથ.

નવસારી પાર્શ્વનાથ.

૩૯

નવસારીમાં આ લગવાનનું દેરાસર ઘણું જ વિશાળ છે. તેમાં ઘણીજ મનોહર મુર્તિ છે. વહી એક પરધરનો ઉપરો ભાગ દાખા પત્થરનો છે. એથી એમ અનુમાન રહે છે કે તે ફણવાળા પરધરની મોટી મુર્તિ હતો. બીજે ઠંચોય લઈ જવામાં આવી હોય, ધર્મશાલા વગેરે અતિ સમવડતાવાળી જગા છે.

—*—
નવરૂણા પાર્શ્વનાથ.

૪૦

શેષ નામે નમર. હવું ત્યાં ચાંખ નામે રાજા હતો. તને મહત્ત્વ નામે કામદેવ સમાન રૂપવાળો પુત્ર હતો. તે કલા ધર્મશાસ્ત્ર વગેરેમાં પ્રવીણ હતો, પરંતુ યૌવન વયે તેને કોઈ રોગ હતપત્ત થયો, ઘણી પીડા પામવા લાગ્યો. રાજાએ અનેક ઉપાય કરી મંત્રવાદીઓ, તંત્ર વાદીઓ આપધ બાણનાશ તગેરેને બોલાવ્યા, તેમની પાસેથી અનેક ઉપચાર કરવા છતાં પણ કુમારને બચાધિયો શાંતિ થઈ નહી. નેથી રાજાએ કોઈ નીત આચાર્યને પુછ્યું, ત્યારે આચાર્યે જણાવ્યું કે “ વૈદો કહે છે કે એને વાતપિત

અમાં મંગલપુર રહે છે, ત્યાં નવપદ્મવ પાર્શ્વનાથ છે. પ્રતિમાજી પ્રાચિન સમયનાં સફેદ ને ચમત્કારીક છે, પાંચસો વર્ષ ઉપરનાં છે. પ્રતિમાજી ગજાના લાગે ખંડિત થયેલાં હોવાથી ત્યાં સોનાનો લેપ કરેલો છે. કુમારપાળના વખતમાં દેરાસરની સ્થાપના થયેલી લગભગ સંભળાય છે પ્રતિમાજી અંત્રિ રાજાના વખતની છે. બાદશાહી વખતમાં પ્રતિમાજી ખંડિત થયેલા હોય તેમ લાગે છે. પ્રસંગે ચમત્કાર દેખાય છે સોમસુંદર કાવ્યમાં તે સંખંધી વિશેષ હુકીત છે.

ખંભાતમાં સાબલી પેાળમાં નવપદ્મવ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, સુરતમાં નવપદ્મવ પાર્શ્વનાથ છે.

નરોડા પાર્શ્વનાથ.

૪૨

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર તથા પદ્માવતીનું સ્થાનિક છે ત્યાં પ્રાયઃ વર્ષમાં બે વાર અમદાવાદથી ભેનો સંઘ લઈને જાય છે દેરાસરની નંજીક શેઠ હાંમીભાઈની ધર્મશાળા છે બીજી પક્ક ધર્મશાળાઓ શેઠ હાંમીભાઈની તેમજ શેઠ મગનભાઈ ઠર્મચંદની છે.

અમદાવાદથી લગભગ ત્રણ ગાઉ દૂર અને અમદાવાદથી પ્રાંતીજ જતાં બીજી સ્ટેશન છે.

(૬૬)

જાણીએ કે મહાશયર જાણીએ જાણીએ
જાણીએ જાણીએ જાણીએ જાણીએ
જાણીએ જાણીએ જાણીએ જાણીએ

જાણીએ જાણીએ જાણીએ

સગીઆ છે. જીમમાં સાત મુર્તિ અને પાંચ કાઠિસ-
ગીયા છે. કાઠિસગીયા ઉપર સં. ૧૨૦૩ નો લેખ છે.
આ તીર્થના મહીમાનો એક છંદ સમયસુંદર મુરીએ
ઘનાળ્યો છે, તે નાકોડા તીર્થ વર્ણનની ચોપડીમાં
છપાઈ ગયો છે.

આ તીર્થ સોળમા સૈકામાં બહુ પ્રખ્યાત હતું. આ
તીર્થ મારવાડમાં બાલોતરા સ્ટેશનથી ત્રણ કિલોમીટર પગ
રક્તે આવેલું છે. સંવત ૧૯૪૬ થી પોષ વ્રતમનો મોટો
મેળો ભરાય છે.

નાગફળા પાર્વનાથ.

૪૪

ચિત્તોડ, મેવાડનું રાજ્ય. પ્રતાપ પાસેથી અફઝર
બાદશાહે. જ્યારે છત્રી લોધું. ત્યાં પ્રતાપને. નોથી હુટ્ટું
પડ્યું. ને જંગલમાં ગુપ્ત પ્રવાસ કરવો પડતો એક વખત
તેમને નીનાચાર્ય લક્ષ્મીસાગર (પ્રાચ: એ નામક હવું)
મહારાજનો સમાગમ તેમને થયો. તેમને રાજ્યએ પુછ્યું
કે “ આપ અને માડું રાજ્ય પાણી મલે તેવો દાર્ઢ
ઉપાય જતાવો. ”

આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે “ પરવેંદ પદમાવતી

અવશ્ય આહીમાં બંતરા કરવા આવે છે. બ્યારે વપારે
બંતરાણું હોય તો મધારે આણી નીકળે છે, હીમંબરો પથ્થ
તે પ્રતિમાણ ઉપર બહુ આકીન રાંખે છે, આ તીર્થ
હંઠથી બંતરા બંગલમાં એ હુંગરની લહાટીમાં છે, ગાયના
સુખમાંથી આણી નીકળી કુંડે ભરાય છે.

સ. ૧૬૨૨ માં બંધાવેલું શ્રીજીપુર તાલુકે વિહાર
ગામમાં નાગફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. કચવાડીયામાં
પથ સ. ૧૬૨૮ ની સાલનું બંધાવેલું છે.

કેસરીયાળ પાસે સામેરા ગામમાં નાગફણા પાર્શ્વ
નાથનું દેરાસર હતું પણ હાલ જણાતું નથી.

મલ્લપ્રીયા પાર્શ્વનાથ.

૪૫

પાલનપુર જેનું અસલ નામ મહલાદનપુર છે. તે
નગર પુર્વે મહલાદે (પાલદે) વસાવેલ છે, પાલદે
આણું દેશનો રાજા હતો. તે પરમાર વંશમાં ઉત્પન્ન થયે
હતો, એક દિવસ રાજાએ મલ્લપ્રીયા પાર્શ્વનાથની મુર્તિ
સોનાની હતી તે ધર્મદેવી બની ગળાવી તેના પલંગના
પાયા કદાબ્યા, જેના ચાપથી મુર્તીનો રાગ રાજાને થયો,
(૧) યાંય પીતલની પ્રતિમા રાજાએ ગળાવી નાંખ્યાનું પણ લ.

સંભ્ય એટલે જેની સફ્તીનો દમલો કરે ને તેમાં અસહીત હાથી દટાર્થ જાય તેવારે તે ઇશ્વર શેઠ કહેવાય. અદ્વિવંત શ્રીમંતો તે જમાનામાં પાવનપુરમાં વસતા હતા હાલમાં એક હજાર ઘર વીધા એવા વાસના છે. આમ જોયેર બાર ગાઉ દુરતું હતું. ત્યાં અનેક દેરાસરો હતા હાલમાં પણ પાવનપુર આમ પાસ જોડ કામ કરવાથી પ્રતિમાઓ નીકળે છે.

નેમીશ્વર મગવાનની મોટી પ્રતિમા નીકળી હતી તેમનું દેરાસર રૂપીના એંસી ફુલર ખરચીને ગંધાગુણું હતું. એક વખત એકસો સીતેર પ્રતિમાએ નો સડ નીકળેલો તથા તે પછી એવીય પ્રતિમાઓ ખીજી વખત નીકળી તે પણ ત્યાં શાંતિનાથજીના દેરાસરજીમાં છે.

પદ્મવોશ પાર્શ્વનાથની મુર્તિ પ્રથમ સોનાની હતી, તે મુસકમાનોના જુવન વખતે ક્યાં મંડારો તેનો ખમર નથી પણ એમ દંતકથાં (લોકવાયકા) સંભળાય છે કે “ ભકરીની ખરીથી તે પ્રતિમાજી પ્રગટ થયો ”

પદ્મવોશ પાર્શ્વનાથની સુવર્ણની મુર્તિ પ્રહલાદન રાજ્યએ ભરાવી હતી તે અધિષ્ઠાવકના પ્રભાવથી પદ્મીજ પ્રભાવવાળી ચર્મ સંભળાય છે જેના નવચુકો તેનો (રાજાનો) કાઠ રોગ દૂર થયો હતા તે વખતે સોજ

અમુ કોઈથી રીજાની જાણી દલી દાખમાં તેની જથ્થાને
ચંદ્ર પ્રતિષ્ઠા છે.

અદ્યતન રાજ્યનો પુત્ર યાદજ્ઞાદિય હૃદયે, તેને ગીદનો
ગાય થયો હૃદયે તે જાણ પાડીયા પાડીયાથવા નવ
જ્યોતી જાગેલ.

જાનવોના પ. રાં. પદી પ્રતિષ્ઠાની પ્રતિષ્ઠા (રાં. ને)
જાન ૧૯૨૬ ના રાજ્ય દુર પ ને પ્રાચીન વિશે
૩૧/૩૧ જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ દિવસ મુખ ૧૩ દરેક આપક
કોલેટીને ૧૩ જાને, દેખ છે.

૧ જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય આપક કોલેટ
હતું જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ જાન્યુઆરી, રાં. ને, તેમને
જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાં. દરેક, તેમને જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ને
જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ જાન્યુઆરી, તેમને તેમને પુત્ર થયો
જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના

— ૧૦ —

જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય

૧૧

જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય
જાન્યુઆરી ૧૯૨૬ ના રાજ્ય

અમુ બેસીયી દિવસો જાણી હતી હાથમાં તેની જમણે
લટિલું ખરિયા છે.

અહવાન ગાળ્યો: પુત્ર મ. દાસાદિર હતો, તેને ગુરુ
ગાય મરે: હતો તે અમુ પાસડેવા પાકેનાથના ન
ભણે જાણે.

અવરેવા મ. પેંન. મળી ખરિયાની મળિયા: (હતીને
જાણ ૧૯૧૪ ના ગુણ્ય દુર મ ને દુરાજાન. ૧૯૧૪
૧ ૧૨૧ મળ્યા મ રંદી રાજા મળિયા દુર. ૧૯૧૪ હતો જા. મ
કાંચદેવે ૧૧ જાણે દેખ છે

૧૯૧૪ પુત્ર જાણ ૧૯૧૪ મ. અમુ જાણ ૧૯૧૪
હતું જાણ ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ જાણ ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪
જાણ ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪
જાણ ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪
જાણ ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪

— અમુ મળે

૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪

૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪
૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪ મ. ૧૯૧૪

(૧૦૩)

હીલપુર પાટણ સં. ૮૨ માં-વચાળ્યું. હાલુત પાટણ
સંવત ૧૪૨૫ માં ફરીને વચ્યું છે ચાવડા વંશમાં વન-
રાજથી લઇને સામંતસિંહ સુધી સાત પેઢી પર્યંત રાજ
થાવ્યું. સંવત ૮૦૨ થી ૮૨૮ સુધી સામંતસિંહ પછી
ચૌહાણ વંશી મૂળરાજ સંવત ૮૨૮ માં સામંતસિંહ પછી
ગાદીએ બેઠો તે પછી ચામુંડરાજ, કુલમસેન, લીમ આણ-
વલી, કલ્પ, સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, અજયપાલ, બાળ મૂળ-
રાજ અને ભોજો લીમદેવ એમ ચૌહાણ વંશમાં રાજ
સંવત ૧૨૭૧ સુધી થાવ્યું. તે પછી વાઘેલા વીરધવલ
તેના હાલમાં ગયું તેમના વંશમાં છેલ્લું કરચુ વાઘેલા
પાસેથી તેના માધવ નામના પ્રણય દેવ દોહી
બની દીલ્હીપતિ બલ્લાહીન પાસે ગુજરાત લઇ લેવાયું
સંવત ૧૩૫૩.

—૩૦૬—

પુસ્કરાવર્ત પાર્શ્વનાથ.

૫૦

કંડખાતના ભવ્ય પુસ્કરાવર્ત પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું
ત્રીયું હાલ હાલમાં જણાવું નહી

(૧૦૩.)

હીલપુર પાટણ સં. ૮૦૨ માં વસાવ્યું. હાલનું પાટણ
સંવત ૧૪૨૫ માં ફોરોને વસ્યું છે. ચોવડા વંશમાં વન-
રાજથી લઈને સામંતસિંહ સુધી સાત પેઢી પર્યંત રાજ
થાવ્યું. સંવત ૮૦૨ થી ૮૨૮ સુધી; સામંતસિંહ પછી
ચૌહાણ વંશી મૂળરાજ સંવત ૮૨૮ માં સામંતસિંહથી
ગાદીએ બેઠા તે પછી ચામુંડરાજ, દુલમસેન, લીમ માણા-
વંદી, કરણ, સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, અજયપાલ, બાળ મુળ-
રાજ અને સોજો લીમડેર એમ ચૌહાણ વંશમાં રાજ
સંવત ૧૨૭૧ સુધી થાવ્યું. તે પછી વાઘેલા વીરધવલ
તેના હાથમાં ગયું તેમના વંશમાં છેલ્લા કરણ વાઘેલા
પાસેથી તેના માધવ નામના પ્રહાર્ય પ્રધાને દેશ દોહી
બની દીલ્હીપતિ અલ્લાઉદ્દીન પાસે ગુજરાત લઈ લેવાઈયું
સંવત ૧૩૫૩.

—૩૦૬—

પુસ્કરાવર્ત પાર્શ્વનાથ.

૫૦

હંડખાતના જન્મ પુસ્કરાવર્ત પાર્શ્વનાથ જગવાનનું
તીર્થ હતું હાલમાં જણાવું નથી

—૦૦—

(૧૦૫)

બલેખ પાર્શ્વનાથ.

૫૨

... માંગરોલથી બાર ગાઉ બલેખ ગામ છે. ત્યાં બલેખ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તે તીર્થ સ્થળ ગણાય છે, કેટલાક લોકો દરયામાં વહાણે બસીને જતા હતા તે વખતે વહાણ સ્થંબયું ને પ્રતિમા છ પ્રગટ થયાં તેમને બલેખ ગ્રામમાં પધરાવ્યાં; લોકો આસ્થા સારી રાખે છે. બલેખ પોરબંદર અને માંગરોલની વચમાં આવેલું છે. તેનું સ્તવન સિદ્ધિવિજય મહારાજે કરેલું છે કોઇ કોઇ ટાણા પોરબંદર અને માંગરોલવાળાઓ સંબંધ લઈને પ્રજા ભય છે. બાકી બલેખ ગામ તો નાનું-ગામડું છે પણ ભગવંતનું દેરાસર સમગ્રોવ અને મનોહર છે.

બહી પાર્શ્વનાથ.

૫૩

આ તીર્થ મંદિરમાં માગવા દેવામાં આવેલું છે.

પોતાના નજરમાં લઈ ગયો ને ત્યાં જીનભુવન કરાવી હમીય
તેની સેવા બક્ષિત કરવા લાગ્યો. એક દિવસ નાટક કરતાં
એટલે પોતે વાદિત્ર વગાડતો હતો ને તેની પટરાણી
મંદોદરી નૃત્ય તથા ગાયન કરતી હતી, તે અંરસામાં
વિદ્યાની તાંત તુટવાથી ત્યાં પોતાની નસ જેથી ઠાઠી
વળગાડી દીધી પણ તાલમાં ખાગી આવવા દીધી નહી.
જેથી રાવણે ત્યાં લીધકર નામ કમ ખાધું. (ખીજે
કેદારે અઠાપદ પર્વત ઉપર ખાધ્યાનું પણ જણાવ્યું છે
તત્ત્વ કેવલી ગમ્ય) પછી અધિષ્ઠાયકે સ્વેનું આપ્યું કે
“હવે મને મારી જગાએ મુકી આવ ” તે વારે પ્રભાતે
રાવણે પોતાની બંદરી નામની દાસીને આજ્ઞા કરી કે “જા
આ પ્રતિમાએને એટક પર્વત ઉપર મુકી આવ.”

પછી દાસી કે જેણીને ગર્ભ રહેલો હતો પણ
ત્રેવીશ વર્ષ થયા છતાં પ્રસૂતિ થતી નહોતી તે દાસી
બંદરી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને લઈ એટક પર્વત ઉપર જઈ
તેના મૂળ પ્રાસાદમાં સ્થાપી તે પણ તેની બક્ષિત
કરવા લાગી, બક્ષિત કરતાં દાસીને પણ પુત્રનો જન્મ થયો.
તેનું કેદાર એવું નામ પાડ્યું. કેદાર જન્મથી વેરાગી
હતો યોવન વયનો થયો તે વારે એટક પર્વતનું રાજ્ય
રાવણે કેદારને જાપી દીધું. જંથી કેદાર પચ્ચીસ મામનો
સ્વામી થયો ને કનક એણે તેનો પ્રધાન થયો. કેદારને

રાજા ! આપ જામમાં પધારો ! અહિંયાં આ માટે રહેલા છે. ”

મહારાજશ્રીએ જણાવ્યું કે “ અમારા આવક લોકો ના સમુદાયનો જોગ ત્યાં હોય તો અમે આવીએ. ”

“ આપના આવકો શું ધર્મ પાળે છે, ધર્મની શું સ્થિતિ છે. તેનું સ્વરૂપ કેવું છે. વગેરે આવક ધર્મનું સ્વરૂપ અમને સમજાવો. ”

પછી શુરએ જૈન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કર્યું. દેવશુર ધર્મનું સ્પષ્ટીકરણ કરી તેમનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ રીતે સમજાવ્યું.

તેવારે લોકો શુરવચન સ્વીકારી કહેવા લાગ્યા કે “ હુમારે હવે પુજન કરવા માટે છનેશ્વરની પ્રતિમા કેવી રીતે મેળવવી? ”

તેવારે શુરએ કહ્યું કે “ હું ત્યાં બેઠો છું ત્યાં બેઠવો, એટલે તમને પ્રતિમા મળશે ” પછી તેમણે બેઠવા માંડ્યું તો ત્યાંથી બીડતંજન પારસનાથ સંવત્ર ૧૫૧૬ ની સાલમાં પ્રગટ થયા. તેની વાચે ને ૧૩૧૫ ની સાલે હાલમાં મોટા દેરાસરમાં તેમનો મન્ને બાલુને મેલાડેલા છે તથા પિત્તવનાં હોરી બને એક ત્રણનો કુંડો નીચી હી. એ પ્રમાણે ત્યાંથી બેઠા ને ૧૩૧૫ ની

સેવકે કહ્યું કે "કમવાન ! જામે આ કમવાનને
ક્યાં લખાવીએ "

આ અહીંથી જણાવું કે આ બધી જ રીતો, જે ૬૪ રીતના જાણીતા અને અહીં ૩૪નો, આજના ને કહેવામાં આવે છે, -

[illegible][illegible]

(૧૧૩)

પ્રતિશ્રોધ પામી આવકો થયા તે પશુ આવકો છે. સંવત
૧૭૬૪ માં ફરીને પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

પાટણમાં બાણાભાઈના દેરાસરમાં કંચનમયી એક
બીડમંજન પાર્શ્વનાથની મુર્તિ છે.

સેદી નદી અને વાત્રક નદીના સંગમ આગળ એતર
પુર પાટણ એટલે એકામાં બીડમંજન પાર્શ્વનાથનું હાથમાં
મોઢું તીર્થરૂપ દેરાસર છે. એકઠા મોટા દેરાસરમાં પ્રવેશ
કરતાં એમુખજી આગળ એક કામ કરી એંચ તળીયે પત્થર
બેસાડવા હતા. ત્યાંથી એક લેખ નીકળ્યો હતો. તેની
નકલ થોડ બાણાભાઈના ઢીકરાં પાસે હતી, તે શીલા લેખ
હાલ ક્યાં છે તેની ખબર નથી. તે વખતે કેટલાંક પુતળ
નીકળ્યાં હતાં તે પુતળાં ત્યાં ઉભેલાં છે તે બોધના ભેદ
જણાય છે.

ખંભાત જિલ્લામાં તાપાપુરમાં છુલ્લું દેરાસર સંપત્તિ
બંધાવેલું છે.

ઉનાવા ગામમાં સંવત ૧૮૭૬ માં ચિખર બંધ
દેરાસર બંધાવેલું છે.

ઉદયપુરમાં પણ બીડમંજન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર
કુરતમાં બીડમંજન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.
બીડમંજન પાર્શ્વનાથ કુવામાં લીંબુના ટોપલામાંથી ની
ળ્યા હતા. તે કુવા આગળ મિલે બગાય છે.

પ્રાચીનકાલે જીવતાં વનવાસીઓ તેમજ તેમની
 પત્નીઓ તેમજ તેમનાં બાળકો તેમજ તેમનાં
 બધાં જાતીયાં તેમજ તેમનાં બધાં જાતીયાં
 તેમજ તેમનાં બધાં જાતીયાં તેમજ તેમનાં
 બધાં જાતીયાં તેમજ તેમનાં બધાં જાતીયાં
 તેમજ તેમનાં બધાં જાતીયાં તેમજ તેમનાં
 બધાં જાતીયાં તેમજ તેમનાં બધાં જાતીયાં

જીવતાં વનવાસીઓ

શ્રીકૃષ્ણાલ સીરાય જે પ્રતિમા બીજી પણ છે. તે એક નેમિનાથની ને બીજી પણ પાર્શ્વનાથની છે. તે સંવત ૧૧ ના પહેલાની છે. શ્રીકૃષ્ણા પ્રથમ મોઢું થકે હતું તે હાલમાં તો ઘણું વરસેથી ભાગી નાનું બાન્ધુ છે કંતકયા છે કે ત્રણે પ્રતિમા પ્રથમ સોંપરામ હતી. પ્રતિમાઓ ચતુર્ભુજી છે.

બીજી એક દેરાસર ઘણું જુડું છે ગામની જમી. નમાં જોઈ કામ કરતાં પત્થર ઘણા નીકળે છે.

ઘણા અન્ય લોકો તો બાધા આખડીઓ પણ રાખે છે. ડીસાથી શ્રીકૃષ્ણે જરાય છે, ડીસામાં પણ બાધા કરવા. સાયક જે દેરાસર છે. માહાવીર કરામીનું દેરાસર જુડું. ઘણાથી રૂ. સવા લાખ ખર્ચેને જુલોદાર કરાવ્યો છે. તેની સંવત ૧૬૧૪ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. બીજી આદેશર-જુડું નાનું દેરાસર છે. ડીસાથી મીઠાની સાત આઠ મેઘ દૂર છે ત્યાં નેમ રાજુડું ચિત્ર છે. શ્રીકૃષ્ણાલ-લીધની દેખરખ ડીસાવાલા રાખે છે.

શ્રીકૃષ્ણાલથી ત્રણ માઈ જમણી ગામ છે ત્યાં દેરાસરમાં મુલનાથજી રૂબરૂ મનરાન છે ત્યાં તે પ્રાચીન માતા રાજા હર્ષન દાવ. બેડી જે આલે માધા રાખી હતી કંઈ ન વાપ તેડી માનુ. કહે 'બેડી' કિરક રૂ ચિત્ર કરવા જાણે ત્યારે તાજુ માની જોડી વેર મરેડા.

તેથી જાણને હટાડે પણ નહીં, ને ત્યાં હોય થોડા વર્ષો
 પહેલાંજ કાલ હાથે, " જાણે ખારી જાણનાર્થી હટાડે
 થઈ નહીં " એટલામાં હજી પેલાની મિત્રે અવિનાશના
 પ્રકારે ઉભરી મળુ. ને જાણને હટાડે પણ હાથ
 ને મિત્રે જાણને મેળુ તે, તેજા ઉભરુ મેળુ મિત્રે ઉભરુ

જાણે મળુ કે " જાણે જાણે જાણે નહીં પણ
 અવિનાશના પ્રકારે ઉભરી મળુ. તે વડે મેળી તથા
 જાણે પણ જાણે: જાણે જાણે મળુ, તેજા જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે તે મિત્રે મિત્રે ઉભરી મળુ.
 જાણે ને જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
 જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

(૧૧૭.)

આરસનો અને પ્રાચીન છે, તેની આબુગાબુ સેંકડો ચિ-
ખરના દુકાનો રખડે છે, દરેક યુનેમે આબુગાબુના
આવકો આપે છે.

ભદ્રેસરમાં પાર્શ્વનાથ.

૫૬

મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ પછી ૨૩ વર્ષે 'દેવચંદ' નામના આવકે ભદ્રેસરમાં બાવનજનાલયનું દેરાસર કરાવી મુલ નાયકજી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. તે પછી ઘણે કાલે આશાતના ચિવાથી મામની પ્રગટી થઈ, આવકોની વસ્તી પણ ઘટી ગઈ તેથી તે મુર્તિઓ બાવા લોક ઉપાડી ગયા, તે પછી ઘણા વરસે કોઈ ગોરજ કરતો કરતો ત્યાં આવ્યો તો પ્રતિમાજી વગરનું દેરાસર જોઈ અભયજ થયો, તેની તપાસ કરતાં જણાયું કે આશાતના ચિવાથી આવો બનાવ બન્યો છે, પછી આશાતનાઓ કર કરાવી એક બાવા સાથે મેત્રી જાંધીને ત્યાં રહ્યો મિત્રતા સ્વામી તે બાવાએ મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા બાપી તે વીધી પૂર્વક સારા મુદ્દતે ત્યાં પધરાવી અને પૂજા કરવા લાગ્યા, જોત્રી સાથે પણ મિત્રતા વધારી જોત્રી તેણે અધીક પ્રસન્ન થઈ મુલ નાયકજી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા

[illegible]

— 200 —

ଅନୁସନ୍ଧାନ ସାମଗ୍ରୀ.

10

[illegible]

(૧૧૯)

ઠાકોરે આચાર્યશ્રીને જણાવ્યું. આચાર્યે પાર્શ્વનાથની મંત્ર
વિધિ પૂજન વગેરેથી આરાધના કરવાની વિધિ બતાવી,
તે પ્રમાણે પોતાના મકાનમાં શુદ્ધ જગોએ પાર્શ્વનાથ
ની મુર્તિ સ્થાપન કરીને. વિધિ સહીત આરાધન
કર્યું. રાત્રીને પુનઃ વચો, જેથી તેમણે મન બહુ રંજન થયું.
જે વારે ભગવાનનું નામ પણ મનરંજન પાર્શ્વનાથ સ્થા-
પ્યું. આ પ્રતિમા બહેપ્રાણના મોટા શિખર ખેંચી
દેરાસરમાં છે.

મનવાંછિત પાર્શ્વનાથ.

૧૧

ગામનેરમાં મનવાંછિત પાર્શ્વનાથનું દેરાસર. આ-
ચરે પાંચસે વર્ષ પહેલાનું છે.

મહાદેવા પાર્શ્વનાથ.

૧૨

પાટણમાં બહુરવસીના દેરાસરના કોંવરામાં
સ્વામ પ્રતિમા બનાવ કરવા લાગે છે.

(૧૨૧)

અનોદય સુરિને આચાર્ય પદવી આપી તથા ભુવન રત્ન,
સાગર રત્ન વગેરેને પણ આચાર્ય પદવી આપી તે જો-
મ્મવ પણ શેઠે કયો.

—મુદ્રા—

મક્ષીલ પાર્શ્વનાથ.

૬૪

મક્ષીલ પાર્શ્વનાથની સુતિ દેરાસર નીચે લોંચરા-
માંથી પ્રગટ થઈ હતી, તે વખતે ત્રણ હજાર માણસો
એકઠાં થયાં હતાં. માળવામાં મક્ષીલ ગામમાં તેમણે મહાજ
મોટું ભવ્ય દેરાસર છે. લાખોના ખર્ચે તે બંધાવેલું છે,
તેનો પુખટ તથાજ ઉચો છે. દેરામાં માનભદ્ર અતિ ચમ-
ત્કારીક છે. તે મક્ષીલમાં સંવત ૧૬૧૪ માં ગોંડીલ
પાર્શ્વનાથ નીકળ્યા હતા. તે જમા દેરા પાછળ ભાગમાં
છે, ત્યાં દેરીઓ કરાવી તેમાં તેમનાં પત્નિયાં સ્થાપેલાં છે
મક્ષીલ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વેલુની છે, ગોંડીલ પાર્શ્વનાથ
નીકળ્યા તે વખતે મોટો સંઘ જેમાં ત્રણ લાખ માણસો
એમાં થયાં હતાં પ્રતિમા ૧૧ દિવસ પ્રગટ રહી અદર્ય
થયાં હતાં, જેથી તેમનાં પત્નિયાં પધરાવ્યાં છે. અહીં બાવન
અનાવયતું દેરાસર છે. હાલમાં વહીવટ ઉજ્જનવાલા શેઠ
કરમચંદલ તદ્દા કમીટી મળીને કરે છે.

(૧૨૨)

મનમોહન પાર્શ્વનાથ.

૧૪

પાત્નુજી મનમોહન દે. વિષ્ણુ મનમોહન પાર્શ્વનાથનું
દે. જાણે છે જુનાનગરમાં મનમોહન પાર્શ્વનાથનું મંદિર
છે તેનું નામ છે. જે નેમ્. કમિનાડેનાના પદાવલી છે.
જાણે તેના પદાવલી નું નેમ્. ક. વા. છે.

જો ક. જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે તેનું
દે. વા. છે.

દે. જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.
જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

જાણે. મનમોહન પાર્શ્વનાથ દે. જાણે છે.

(૧૨૩)

દેરાસર પાંચસો વર્ષ ઉપરનું હશે એમ અનુમાન થાય છે

—શ્રીગણેશ—

મુંડેવા પાર્શ્વનાથ.

૬૭

મારવાઠમાં સોજતીથી છગાઉ દૂર મુંડેવા નામે ગામ છે. ત્યાં પાર્શ્વનાથનું મોટું દેરાસર છે. ત્યાંના એક આવકને એવો નિયમ હતો કે દર્શન કર્યા વગર તેને જમવું નહીં. તે ગામથી ત્રણ ગાઉ વગડી ગામ છે તે વગડીથી રોજ દર્શન કરવા જતો, કેમકે તે આવક વગડીમાં રહેતો હતો. એક દિવસ અધિષ્ઠાયકે સ્વયં આપ્યું કે “તારા ગામની બહાર ઠેરડાનું ળાઠ છે ત્યાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે, તે મગટ કરી દેરાસર કરાવ”

તેવારે તેણે જણાવ્યું કે “મારી પાસે ધન નથી તેા દેરાસર ક્યાંથી કરાવું”

ત્યારે રહે કહ્યું કે “તારા બરમાંથી જપનો ટોપિલો બરી ત્યાં રાતના મુકી બાવી સવારના સર્ધ આવજો”

૫છી તેમ કરવાથી સવારના જપ બધા સોનાના ચેમ્બ અથા ૫છી તેણે દેરાસર બંધાવવું સર કર્યું. ખોદ મામ કરાવતાં પુર્વ દિશા તરફથી મકરાણા એવો આરસ નીકળ્યો. તેથી સર્દેદ આરસનું દેરાસર કરાવ્યું. ને ઠેરડાના

(૧૨૪)

જાણેલી પ્રતિપાલ મહારાજ કહેતાં તેમને ૧૯૫૧ રી
પ્રતિપાલ તેમનું નામ જાણું, તે જનુ જનુ અને હવે
જેવળે નવા દરેકના કાચીને તેને હોજીદાર કાચી
છે, જાણે જી ૧૪ ને મિત્રે કલક છે.

અમારામાં પ્રતિપાલ જાણેજાણું તેમના પ્રતિ-
પાલ જાણેજાણું તેને, હવેજાણું તે કાચીમાંજાણું
જાણુંજાણું જાણું છે, તે પ્રતિપાલ જાણેજાણું તેમના
જાણુંજાણું જાણું છે.

—૧૨૪—

મુદ્રિત, ૧૯૫૧, ૧૨, ૧૨.

છીના ચૈત્યવંદનમાં “ અહરી પાસ હલં દરિજ ખંડણુ”
એવો પાઠ પણ મુકેલો છે, જેથી તે પહેલાંની એટલે ગૌ-
તમસ્વામી પહેલાંની એ પ્રતિમા જણાય છે.

એ પ્રતિમા સંવત ૧૬૨૮ માં શ્રી ચામલાળા કું-
ગરના ખડેરમાંથી લાવેલા તે જગ્યા, આગળ, હરીસંક-
પુરી હતી, તેવી કંતકથા છે, ત્યાં દેશસૂરુ, વગેરેનાં
ખડેરો આજે પણ દેખાય છે, હાલ તે સત્તાવીશ ઇ.સ.
આસરેની છે, તે પ્રતિમાનું ઉપર લેખ નથી તે સાથે સ્ત્રી-
હાસન યોગીય પટાસાએ લાવેલા હતા. પ્રથમ એક મહોરુડ
મુકતા ત્યાં જ દર્શન કરાવામાં આવતું હતું.

ટેટોઈ કુંગરપુર પાસે છે, ત્યાં પ્રતિમા લાવવામાં
આવી હતી. મહીકાંઠા પ્રાણિકે, ટેટોઈ ત્યાંના, કાઠોરુ
મંદરના રાજ્યના, દેટાયા (બાયાત) કહેવાય છે.

મોઢેરા પાર્શ્વનાથ,

૧૬.

ચાણુરમા હતલે પાટણથી પાંચ ગાઉ મોઢેરા ગા.
મમાં મોઢુ દેરાસર ૬ તેમાં મોઢેરા પાર્શ્વનાથ છે.

(૧૨૧)

મટીખાપુરા પાર્શ્વનાથ.

૭૦

આ મહિમાપુરના દેરાના સંવત ૧૯૨૦ ની સા-
લમાંના નકશા પ્રમાણે અમદાવાદમાં ચોમુખાની પોળમાં
પાંચ ગભારાનું દેરાસર બંધાવ્યું છે.

ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીને કોઠો રૂપેયા ધીરી સદાપ
કરનાર આજ જગતચેઠ હતા, જગતચેઠની પદવી જહાંગીર
ભાઈચાહે આપેલી છે.

મહીમાપુરના દેરાસરમાં મહુ દ્રવ્ય ખરચ્યું હતું.
શીખરણ મધુવનમાં પણ જગતચેઠ દેરાસર બંધાવ્યું છે.

—૦૦૦—

રાવણ પાર્શ્વનાથ.

૭૧

રાવણ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હાલમાં અલવરમાં છે. જેને
લલોદાર હમણાં ધાય છે સમુદ્રની મધ્યે રાક્ષસ દીપની સુ-
વર્ણની લંગાના અધિપતિ રાવણ આઠમા પ્રતિવીરુની રાજ-
ધ્યાની હતી. એકલા રાવણ અને મંદોદરી વિમાનમાં એ-
સીને કથાય જતાં હતાં, તે બીજે દિવસે અચર નાહક
આવતાં એક ઠેકાણે તેમણે વિમાન ક્યો સોજનનો અર-
સર થતાં પ્રતિમા પુજાનો નિયમ હોવાથી પ્રતિમા સાં-
ભર્યા પણ પ્રતિમાલ સાથે લીધેલાં નહોતાં, જેથી મંદો-
દરીએ વેલુની મુર્તિ નિષખચીને તેની રાવણ તથા મંદો-

હાંમે કુલ કી, તે પ્રતિભાલ જલસમાં છે, અધિષ્ઠા-
 ત્વા તેમજ પ્રતિભાલ કી રચને પ્રભામે તે પ્રતિભા
 જલસમાં ૫૪ થઈ તે અર્થે રાજ્ય પાર્શ્વનાથ દેવદાસ છે.

કુલ પાર્શ્વનાથ.

રાણેકપુરમાં પાર્શ્વનાથ.

૭૩

ધર્માપોરવાડે ૧૪૪૪ થંભવીજી મોટું દેરાસર બંધાયું છે, જેમાંથી એક યેલે ઉદયપુરનાં શાંભીજીએ કરોવા માંડેલાં પંજુ અંધુરાં રહ્યો, જેથી રાણાજીનાં નામ ઉપરથી શહેરનું નામ રાણેકપુર પડ્યું, જીલ્લા એ દેરાસર એક નેમનાયનું અને જીલ્લુ પાર્શ્વનાથનું છે. મોટું આદિશ્વરનું દેરાસર પુરાણું છે તે હાલ જુદું પ્રાય છે.

પાર્શ્વનાથનાં દેરામાં પાર્શ્વનાથ કાઉસંગ ધ્યાને છે. મેઘમાલી વરસાદ વરસાવે છે અને ધરતોદે છત્ર કરેલું છે. એવી અદ્ભુત પ્રતિમા છે. યાત્રા કરવા લાયક છે.

લોઠણ પાર્શ્વનાથ.

૭૪

દર્લાવલી નગરીમાં (હસોઇ) અર્ધ પગાસને ઘણી જ ચમત્કારીક લોઠણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે, સાગરદત્ત નામ સાર્થવાહુ દરતો દરતો દર્લાવલી આવ્યો, તેને પોતાને રોજ પુજન કરવાનો નિયમ હતો. ને પ્રતિમાજી વિરતી નવાયી તેણે લે. જન દયુ નદી, ૧૫૧ વેલુની પ્રતિમાની પુજન કરી લે. જન દયુ. પ્રતિમાજી કુવા.

(૧૩૧)

લોદ્રવા પાર્શ્વનાથ.

૭૬

મારવાડમાં ફલોધી તીર્થની પાસે લોદ્રવા ગામમાં પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, ત્યાંની પ્રતિમામાં અને ધાંભલાઓમાંથી બાહરવા માસમાં અમી જરૂર છે, તેમજ પ્રભુની પ્રતિમાણ ઉપર સફેદ સર્પ આવીને ફણા માટે છે, અને છત્ર ધરે છે, તેવો વ્યવસ્થાર ફેળી લોકો ત્યાં માનતા રાખે છે. જેથી તેમનાં કાર્યો ફલદાયક થાય છે, દેરાસર અનુસાર વિમાનના આકારે છે. મુલ મંદિરમાં ચિતામણી પાર્શ્વનાથ છે. ઉપર સહસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથની સ્થાપ્ત મુર્તિ છે, તેમની આંગળી પચ્ચાસ હજારની છે, રાત્રી ગજસિંહજીએ ફીરો થકાવ્યો છે, રૂપાનાં કમાડ કરાવ્યાં હતાં, તે ઘોર ઘોરી ગયા તેઓ આપગા ઘડ જેસલમેરમાં આવ્યા. અષ્ટાપદ ઉપર પાંચ હજાર ખર્ચીને કદપવૃક્ષ બનાવેલ છે, અષ્ટાપદની રચના ત્યાં કરવામાં આવી છે અને તેની ઉપર કદપવૃક્ષ છે. સંવત ૧૬૫૦ માં હેમવિજયજીએ તે સંબંધમાં સ્તવન રચ્યું છે.

જ્ઞાનાના કપડાં વગેરેની અલગ રાખવાની વ્યવસ્થા છે. તેવી અહીંયાં પણ હોય તો ચાહે.

મધુવનની ધર્મશાળામાં પાછલી રાતે નાહીને પુખત કપડાં પહેરી ત્યાંથી ઉપર ચઢે છે, ચાલવાની શક્તિ ન હોય તો પુખત કપડાંએ ડાંગીમાં બેસી જવાય છે. ને પગલાંની તથા દેરાસરજીમાં પુખ કરે છે. આ પહાડની પ્રદક્ષીણા ૧૮ થી ૨૦ મેલ ચાય છે, પહાડ ઉપર રાતના રહેવાનું નથી. જેથી ઉપર જઈ દરેક ટુંકમાં ઢાંચન કરી આવતાં ૧૮ માર્ગ ચાય છે.

પાર્થનાથ ભગવાન જે ટેકરી ઉપર મોક્ષે મધ્ય તેને પારસનાથ પહાડ કહે છે. ત્યાં રાય મદ્રિદાસજીએ જાંધાવેલું દેરાસર છે, ત્યાંથી ઉતરવાની ચડક છે. માટે ત્યાંથી નીચે ઉતરાય છે. આ પહાડ ઉપર યાત્રાળુઓએ ગંધર્વ નાલાની ઉપર સર્વત્ર પેસાળ પાણી ફરવાં નહીં. આ પહાડ ઉપર ચિત્ર નહીં કરવા અથવા હીંસા નહીં કરવાને ગર્વમેન્ટે જાહેરનામાં ચોડેલ છે, જેની નકલ પત્થરમાં કાતરાવીને નીચે મધુવનની ધર્મશાળામાં જડેલી છે. ડુંગર ઉપર ચડતાં નીચે પ્રમાણે દેરીઓ આવે છે.

૧ ગૌતમ સ્વામીની દેરી

૨ કુંડુનાથજીનું મોક્ષ કલ્યાણક

૩ અરનાથજીનું મોક્ષ કલ્યાણક

૨૩ વિમલનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક

૨૪ અણ્ણનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક

૨૫ નેમીનાથનું પ્રગણાની સ્થાપના.

૨૬ પાર્શ્વનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક.

આ પદ્ધતિ જોત-જોતાં જોતાં સુતિ-પુજક સંઘ, તરફથી
ચોક્કસ જાણવું કે કલ્યાણકો જરીક કરી લીધેલા છે.

—*—

સમીનાથ પાર્શ્વનાથ.

૮૩

ઉદયપુરથી જો મેલ થાય છે, સમીનાથનાથનું

તીર્થ સ્થળ છે જાત્રા કરવા લાયક છે.

—*—

સહસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથ.

૮૪

માલવામાં ઉદયપુર શહેરમાં સહસ્રરૂપા પાર્શ્વના-
થનું દેરાસર છે. પંજાબમાં જાંબીપુરમાં દેરાસર છે.

રામનપુરમાં પણ સહસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

સલવાસ સં. ૧૭૦૦ માં બંધાવેલું છે.

સમીતિઅરના પદ્ધતિ ઉપરના મુલનાયકો સ-
હસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથ છે.

પાટણમાં પણ સહસ્રરૂપાનું દેરાસર છે.

સમરૂણા પાર્શ્વનાથ. ૮૯.

જામનગરથી સાત ગાઉ દૂર બલુસાલ નામે ગામ છે. ત્યાં પુર્વે પારકર દેશથી રીસાઈને ઘણા જૈનો આવ્યા હતા. તેમાં રાઈસીશાહ તથા વર્ધમાનશાહ મુખ્ય હતા. જેમને કદોડા રૂપિયાનો વેપાર હતો, તેમણે ત્યાં દેરાસર બંધાવ્યું છે. બલુસાલની સોઠા ઠાકોરની કન્યા જામનગર પહોંચી, ત્યારે હાથજામાં તે બાઈએ ઉપર કહેલામાં બે શાહુકારો જામનગર આવીને રહે તેવું માગ્યું. તેના બાપને નાઈલાંજે તે આપવું પડ્યું, તેથી તે બે જણા જામનગર જઈને વસ્યા. તેમની સાથે બીજા ત્રણસો વેપારીઓ જૈનો પણ જામનગર આવીને વસ્યા. ત્યાં લાખો રૂપિયા ખર્ચી જામને એ બે મોટાં દેરાસર બંધાવ્યાં છે જેથી જામનગર પણ લીધરુચ જોડું છે. બલુસાલનું દેરાસર સંવત ૧૫૪૦ માં બંધાવેલું છે ત્યાં સમરૂણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

સમેરીયા પાર્શ્વનાથ.

૮૭

સમેરીયા ગામમાં સમેરીયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. સતલાખથી ચારગાઉ દાક છે. બાદરવા મુઠી ૨ ના ડીવસે

પછી ત્યાં શ્રી શોધતી વાલે ગયું. શ્રી વિભવસૂરિ
આચાર્ય મહારાજને સ્વપ્ન આપ્યું કે “ આ સુષદંતી
નગરમાં શ્રી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અમુક ઠેકાણે લોચરામાં
છે ત્યાંથી બહાર પ્રગટ કરી પુજવો. ” પ્રભાતમાં તે
વાલ આચાર્ય મહારાજે આવકોને કરી. તેથી આવકોએ
તે પ્રતિમાને બહાર કઢાવી દેરાસર બંધાવી તેમાં
પધરાવીને પુજન કરવા લાગ્યા. કેટલેક કાલે તે નગર
ઉજડ થઈ ગયું અને અધિષ્ઠાયકો પણ પ્રભાત વધ પડી
ગયા. કાળાંતરે જ્યારે તે નગર ઉપર ઘુર્કે લોકો ચડી
આયા, પછી તે લોકોએ દેરાસરમાંથી તે પ્રતિમાને માથા
ઉપર ચઢાવી બહાર લાવીને નીચે નાખી, તેથી માથું
અને ધડ જુદાં થઈ ગયાં, તે પછી લોચમાં ચોડા કાલ
રહી, કેટલેક માંડે કોઈ બકરાં ચરાવનાર ત્યાં આગળ
બકરાં ચરાવવા આંખે, તેણે પ્રતિમાનું માથું લોચમાં
દેખ્યું, અને પછી પણ જુદું પડ્યું હતું. તેણે તે માથું
ધડ ઉપર ચઢાવ્યું. કે ધડ ઉપર મસ્તક તેની સાથે મળી
જઈ એક થઈ ગયું. અધિષ્ઠાયકના પ્રભાવે આજે પણ તેની
સ્થિતિમાં પુજાર છે ને તે પ્રતિમા ત્યાં બીરાજમાન છે
સુષદંતી નગર દોવાથી સુષદંતી પાર્શ્વનાથ નામ પડ્યું.

મુરજ મંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર રોઇશાળા
(રઆલા) માં છે.

—૩૦૬—

મુલતાનાં પાર્શ્વનાથ.

૬૨

દીક્ષીણી બાદશાહ અણાડીન લડતો લડતો અને
દેવલો તોડતો સિદ્ધપુર આવ્યો. ત્યાંનો રૂદ્રમાળ ભાંગીને
પછી પાર્શ્વનાથના દેરાસર આગળ આવ્યો, ત્યાં ભોજકો
પૂજા ભજાવતા હતા તેમને પુછ્યું. “ અરે આ કોન દેવ
હય, ” મુલતાને જણાવ્યું.

ભોજકો બોલ્યો, “ યહ તૈનકા બડા દેવ હય ”

“ અમણ કુછ ચમન્કાર હો તો બંતડાવ; અતી
મુર્તિ તોડ તે હય, ” મુલતાને કહ્યું. તે વારે ભોજકોએ
ઘીડીવાર બાદશાહને યોજવા અરજ દરી અને કહ્યું કે
“ યહ દેવ બડા ચમન્કારીક હય. ” અમંતદી માટીના કોટી-
યામાં હી પૂરી એકમે આઠ દીપક તૈયાર કર્યા, પછી
દીપક રાત્ર મઝા માંડ્યો, જેથી દીપકો પાનાની મેળે
પ્રગટ થયા. નરનજ એક નાન પ્રગટ થઈ ત્યાં અનજ
ફણદોષ કરતો મુલતાન નાને ફણ હલાવતો સન્મુખ બેઠો.

સુરજ મંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર રાઈશાળા
(રસાલા) માં છે.

—૩૦૬—

સુલતાનો પાર્શ્વનાથ

૯૨

દીક્ષીથી બાદશાહ અંદાઉદ્દીન લડતો લડતો અને
દેવલો તોડતો સિંદપુર આવ્યો. ત્યાંનો રૂદ્રમાળ ભાંગીને
પછી પાર્શ્વનાથના દેરાસર આગળ આવ્યો, ત્યાં ભોજકો
પૂજા ભજાવતા હતા તેમને પુછ્યું. “અરે આ કોન દેવ
હય,” સુલતાને જણાવ્યું.

ભોજકો બોલ્યો, “યહ લેનકા બડા દેવ હય.”

“અચ્છા કુછ ચમત્કાર હો તો બલકાવ; અબી
શુભિ તોડ તે હય,” સુલતાને કહ્યું. તે વારે ભોજકોએ
ધીરેવાર બાદશાહને યોભવા જરૂર કરી અને કહ્યું કે
“યહ દેવ બડા ચમત્કારીક હય.” એમ કહી માટીના કોપી-
લામા થી પૂરી એકલે. આઠ દીપક તૈયાર કર્યા. પછી
દીપક રત્ન માલા બાંધ્યો. લંછી દીવાઓ પોતાનાં બેળે
પ્રગટ કર્યા. જગત્તે એક જ જગત્તે થઈ ત્યાં અનંત
રૂપ. રૂપ અને ગુણગુણ અને રૂપ હૃદયને અનુપમ મેલ

સેરીસરા પાર્શ્વનાથ.

૬૩

ગુજરાત દેશમાં પૂર્વે સેરીસરા નામે શહેર હતું. તે
 બાર ગાઉ મોટું અને વખાણુવા. લાયક હતું. પણ ત્યાં
 છનેશ્વરનું દેરાસર નહોતું. તે શહેરમાં વિદ્યાસાગર નામે
 જ્ઞાનાચાર્ય પાંચસો શિષ્યોને પરીવારે પરવથો છતાં આખ્યાં
 આચાર્ય પાસે એક અતિ ચમત્કારીક મંત્રનું પુસ્તક હતું.
 એક વખત વીધાસાગર મુનિ જ્યારે સ્થંડીલ જવા ગયા,
 ત્યારે તેમના બે વિદ્વાન શિષ્યે તે પુસ્તકવાંચ્યું. કેમકે તે
 પોથી શુર પાસેની પાસે રાખતા હતા. જેથી તેમને નવાઈ
 લાગતી, તેથી એક દીવસ શુર સ્થંડીલ ગયેલા છે તેવો
 અવસર સાધી તેનું પહેલું પાનું વાંચ્યું તો તેમાં બાવન
 વીરને સાધવાનો મંત્ર હતો તે બરાબર ધારી લીધો, ને
 પુસ્તક હતું તેમ પાછું બરાબર મુકી દીધું. રાતે શુર
 સાથે પ્રતિકભણ કરી રહ્યા પછી રાત પડેલ મંત્ર એટલે
 સંધારા પોરસી બણાવી સર્વ સાધુ મુર્છ ગયા, શુર પણ
 મુર્છ ગયા, એટલે તે બન્ને ચેલા બાવન વીરનો મંત્ર
 સાધવા એકાંતમાં બેસા, તેમના મંત્ર બગડી બાવન વીર
 આવીને હાજર થયા અને વિનંતિ કરવા લાગ્યા કે “ મુ
 દુઃખ છે ”

સેરીસરા પાર્શ્વનાથ.

૬૩

ગુજરાત દેશમાં પૂર્વે સેરીસરા નામે મહાદેવ
 બાર ગાઉ મોટું અને વખાણવા. લાયક હતું. મહાદેવ
 અનેશ્વરનું દેરાસર નહોતું. તે શહેરમાં વિદ્યાર્થીઓ
 સૈનાચાર્ય પાંચસો શિષ્યોને પરીવારે પંચસો આચાર્ય
 આચાર્ય પાસે એક અતિ ચમત્કારીક મંત્ર હતો. એ
 એક વખત વીધાસાગર મુનિ બ્યારે મહાદેવ મુનિ
 સ્વામી તેમના બે વિદ્વાન શિષ્યો તે મહાદેવ મુનિ
 પોથી શુદ્ધ પાસેની પાસે રાખતા હતા. એક દિવસ
 લાગવી, તેથી એક દિવસ શુદ્ધ મહાદેવ મુનિ
 અવસર સાધી તેનું પહેલું પાનું લેવા. એક દિવસ
 ચીરને સાધવાનો મંત્ર હતો તે મહાદેવ મુનિ
 પુસ્તક હતું તેમ પાનું બરાબર મુનિ મહાદેવ મુનિ
 સાથે પ્રતિક્રમણ કરી રહ્યા પછી મહાદેવ મુનિ
 સંધ્યા પોરસી બધાવી સર્વ મહાદેવ મુનિ
 મુર્છિત ગયા, એટલે તે બન્ને મહાદેવ મુનિ
 સાધવા એકાંતમાં બેઠા, તેમ મહાદેવ મુનિ
 આવીને હાજર થયા અને વિદ્યાર્થીઓ
 હૃદયમાં

ગુરુને દયાઆવમાંથી ચક્રચરીને કહીને તેમને અંધન મુક્ત કરાવ્યા.

પ્રભાતમાં શ્રાવકો દેરાસર ભેઠ વિચારવા લાગ્યા કે આ દેરાસરભાં મુલનાયકેલ નથી. મોટું શું ? કરવું. તે પછી કેટલેકે કાલે દેવચંદ્ર આચાર્ય ત્યાં આગળ પધાર્યા તેમને સઘે વિનંતિ કરી તે વારે દેવચંદ્ર આચાર્ય મંત્રના ખલથી ધરણે દ્રને જોલાવીને મુલનાયકેલ ત્યાં ખીલ પ્રતિમાલ લાવવાની આજ્ઞા કરી, જેથી ધરણે દ્ર પાશ્વનાયની તેમજ ખીલ પ્રતિમાઓ લાવ્યા, વહી કાંઈ કેકાણે ચક્રચરી દેવી લાવ્યાં એમ પણ કેલું છે, તે પ્રતિમાઓને નાગ દેવે પુજા કરીને તેમનું લોહન પાશ્વનાય નામ પાડ્યું હતું. ચાર મોટી પ્રતિમાઓ પણ લાવ્યા હતા. ચાવીસ તીર્થ દેવની ધ્યાનવાલી પ્રતિમાઓ પણ કાંડસંખ્યાધાને ફેરવી તે લાવ્યા હતા. દેરાસર ત્રણ માગનું એકલ રાતમાં ઉત્પન્ન થયેલું હતું. તે પછી પણ કાળે પાટણના રહેનારા પોરવાડ ચંદ્રપ્રભાત તથા વસ્તુપાલ, તેજપાલે ત્યાં નેમનાયનું ખીજ કરાવ્યું. ને નાગે દ્ર ગચ્છના વિમલમુરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી એ પ્રમાણે ત્યાં લેખ છે.

ખીજ લેખનાં તે પ્રતિમાની સ્થાપના કરતી વખતે માહદેવને અમરચિહ્નનાં રાજ્યમાં ફાગણ વરી ૩ ના વૃશ્ચ

ભાઈ તેમણે આ દેરાસરનો ઉદ્ધાર કરવા મોકલેલ છે. આ દેરાસર મોટા પાયા ઉપર આશરે ચાર લાખના ખર્ચે બંધાશે કામ ઘણું ખર્ચ તૈયાર થયું છે.

સેરીસા તીર્થ દેવચંદ્ર નામના છુલ્લક સાધુએ ચક્રેશ્વરીની આરાધના કરી વરદાન મેળવી ત્રણ માળતું મોટા ચોવીશ કાસિઝીયા સહીત પાર્શ્વનાથ વગેરેની પ્રતિમાથી સુંદર એવો પ્રસાદ એક રાત્રીમાં તૈયાર કર્યો, આ તીર્થ આ કળીકાળમાં ઘણા પ્રસાદવાળું છે. આ દેખ સંવત ૧૪૦૦ માં લખેલ છે.

સાંકળા પાર્શ્વનાથ.

૯૪

પાટણમાં સાંકળચંદ નામે આવક ધણીજ ધર્મના શાળી હતા, પાર્શ્વનાથ ઉપર તેમને ઘણીજ આસ્થા હતી. જેથી જ્યારે કાંઈ પણ મન ઉદાસ થાય કે પાર્શ્વનાથની બહુ ભક્તિ કરતા, જેથી તેનાં સર્વ વિમો દુરે ચતા. સાંકળચંદના નામ ઉપરથી તે પ્રતિમાનું નામ સાંકળા પાર્શ્વનાથ પડયું.

(૧૫૫)

ચંદ"ઈડરવાળાએ લેખની નકલ ઉતારેલી છે. તેમની આબુખાબુ બે કાઉસળીયા પણ ધાતુના છે. આ પ્રતિમા અમદાવાદ હોસીવાડાની પોળમાં સીમધર સ્વામીના દેરાસરમાં આવેલી છે.

સેસલી પાર્શ્વનાથ.

૬૮

સેસલી ગામે સફેદ પ્રતિમા સંપ્રતિ રાબની બરાવેલી છે, જુલે વાડી જુલેરા સ્તેશનથી સેસલી પ્રગે રસ્તે જવાય છે તે સેસલી પાર્શ્વનાથ કહેવાય છે.

સેસલિયા પાર્શ્વનાથ.

૬૯

સણવાલ ગામે સેસલિયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સવત ૧૭૦૦ ની આસમાં બંધાવેલું છે ડીના કેમ્પની સળવાલ પર મેલ છે

(૧૫૭)

નામ સ્થાપ્યું. ત્યાં ચૈત્રી કાર્તિક પુનેમ ઉપર સંઘ
છે ધર્મશાળાઓ વગેરેની શ્રગવડ હાલમાં સારી-

હવે તે પ્રતિમા ગઈ ચોવીસીમાં નવમા તીર્થ
બારમાં આપાદી આવકે ભરાવી તેણે ઠેકઠોક કાળ
પછી સ્નાધર્મ દેવલોકે પુનર્ધ ત્યાર પછી આ ચોવી
રૂપલદેવ સ્વામીના સમયમાં વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર
વિનમિ વિદ્યાધરોએ ઘણો કાલ પુણ, ફરી તે પછી
દેવલોકના ઈંદ્રે પુણ. ત્યાર બાદ સૂર્યના વિમાન
પ્રતિમા ઘણો કાળ પૂજાળી, ત્યાંથી નાગ કુમારના
નાગરાજે (નાગ લોકમાં) ઘણો કાલ પુણ, એમ,
વિદ્યાધર વગેરેમાં ઘણો કાલ પુજાયા પછી નાગ કુ
સ્વામીએ ગીરનાર પર્વતની સાતમી ઢુકે રાખી, ત
પૂજન કરવા લાગ્યા. ત્યાંથી કૃષ્ણ વામુદેવના બાબથી દે
તેમને આપી તેમણે સંજેશ્વર તીર્થ સ્થાપ્યું. તે
દમાં પચ્ચાસી હજાર વર્ષથી અધિક મુખી પૂજાળી
ઉદય રત્ન સ્વામીએ બાવાની મંજુશાંકી પ્રગટ કર
સંવત ૧૧૫૫ માં મહાન શેડે દેરાસર કરીને પધ
દુર્ગન શસ્ત્ર નામે રાખ્યો કેટલો રોમ ગયો. તેથી
મળીને દેરાસર કરાવ્યું. હાલ પણ સમક્ષા સદીત
નાથ ત્યાં બીરાજે છે.

નજેશ્વર તીર્થને અજે ત્યાં કારખાનુ

આ સમયે આજથી અંદાજે સાત લાખ વરસ અંતરે
તો તેની આસપાસનો હશે એમ અનુમાન થાય છે પણ
વધારે ફરક નથી.

મહા ભયંકર સમુદ્રને જોઈ રામ બંધુ લક્ષ્મણ
સહિત વિચારમાં પડ્યા કે સકલ એન્ય સહિત આ સમુદ્રની
પાર આપણે કેવી રીતે ઉતરવું ? એમ વિચાર કરતાં જ્યાં
પડાવ નાખી આસપાસ જોતાં સમુદ્રના કિનારા ઉપર નજીક
પાર્શ્વનાથજીનું ભવ્ય મંદિર તેમના જોવામાં આવ્યું, આવા
નિર્જન પ્રદેશમાં ભગવંતનું આવું અપૂર્વ એટલે જોઈ તે-
મને (બન્ને બાંધવોને) હૃદયમાં લક્ષ્મિ ઉત્પન્ન થઈ,
બંને બાંધવ ભગવંતનાં દર્શન કરી તેમની અસૌકર્ય-
તિમા જોઈ પ્રસન્ન થઈ તેમની આરાધના કરવાને તૈયાર
થયા; પછી રામ લક્ષ્મણ બંને બાંધવોએ ભગવંતની સેવા,
લક્ષ્મિ, ધ્યાન, તપ, જપથી આરાધના કરવા માંડી અને
ભગવંતને અરજ કરી કે “ હે વિશ્વ વત્સલ ? હે વિશ્વ
વંદ્ય ! તમારા પ્રભાવ થકી આ સમુદ્રનું જલ થંભી જાય !
કે જોઈ અમે તેની ઉપર પાંચ બાંધી લંકામાં જઈ રાવ-
ણને છતી સીતાજીને ઉઠાવીએ ” આવી રીતે અભિ-
પ્રસન્ન થઈ બંને બાંધવ (રામ લક્ષ્મણ) પ્રત્યું ધ્યાન
પૂર્વક ઉગા તેમનું અરજી કરવા. લ.અ. એમ કરતાં
રામ લક્ષ્મણને જ.ત મનને નવ દિવસ થયે તે વારે

+

+

• -

દિવસ યાત્રા કરેલા સમુદ્રને કિનારે થંભન પાર્થનાથને
 વંદન કરવાને આપ્યા, જંગલ-ચૂને સમુદ્રને કિનારે નિર્જ-
 ન પ્રદેશમાં પ્રભુની તાલ પૂજા બેઠા વિષ્ણુ વિચારમાં
 પડ્યા કે “આવા નિર્જન પ્રદેશમાં ભગવાનને કોણ પૂજી
 હશે તે તપાસ કરવી બેઠા.” એમ સારી પોતે છુપાઈ
 ગયા, તેવારે એછી પાતાલ વાસી નાગકુમાર વાસુકી દેવ-
 તાઓ આવીને ભગવંતની સુખ શક્તિ જાણવા કહેવા
 સાંભળ્યા. પછી-થી કૃષ્ણ ગાદી ચઢ્યા. તેવારે વાસુકીદેવ
 પણ શ્રી કૃષ્ણને જોળાપી સાધર્મીકરણાએ કરીને મળ્યા.
 વાસુકીદેવે ભગવંતના મહિમાની રૂઝતિ કરી તેમને હેવાલ
 કહી બતાવ્યો કે પુર્વે એસી હજાર વસ્તુ સુધી દંડે પૂજી
 પછી ધરજોડે પ્રાસાદ કરાવીને ભગવંતને અહીંયાં બેઠા,
 આઠમા વાસુદેવ અહીં આપ્યા ત્યારે સમુદ્રનાં જળ ભગવંતના
 પ્રભાવથી થંભી ગયાં હતાં જેથી થંભણ પાર્થનાથનામે
 તેમણે આપ્યું છે. પછી કૃષ્ણજીવ મન પણ તે પ્રતિમાજીને
 દારિકામાં લાવવાને લગ્યા. કે આ ભગવાન દારિકામાં
 આવે તોજ મારો જન્મ નફર થાય. વાસુકી દેવતાએ
 પાતાળમાં ગયા તેમની રજા મેળવી શ્રી કૃષ્ણ થંભણ
 પાર્થનાથને દારિકામાં લાવ્યા, ત્યાં સુવર્ણ મંદિરમાં ભગ-
 વાનને સ્થાપીને નવમા વિષ્ણુએ પણ કાળ પર્યંત થંભન
 પાર્થનાથની પૂજા શક્તિ કરી. પછી દારિકાના દહન કાલ

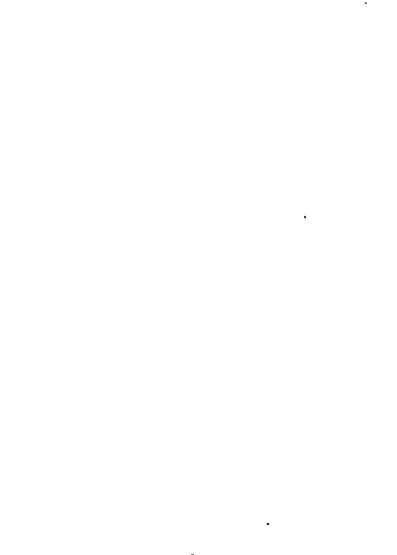

શુભ મુહુર્તે તેનાં વહાણ સમુદ્ર માર્ગે ચાલ્યાં. અને બધાં
સ્થાનનાં પાર્શ્વનાયની પ્રતિમા હતી ત્યાં ઉપર આવીને
ઘટકી ગયાં જેથી સર્વ કોઈ ઉદાસ થયા. એમ કહેતાં
સમુદ્રમાં એક માસ એવી સ્થિતિમાં વીતી ગયો, તેવારે
દેવતા પ્રગટ થઈને આકાશમાંથી બોલવા લાગ્યો અર્થાત
આકાશ વાણી થઈ. “ તમારાં વહાણ છે ત્યાં સમુદ્રમાં
શ્રી ચંદ્રના પાર્શ્વનાયની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે તો
તે પ્રતિમાને પ્રગટ કરી કાંતિપુર નગરમાં જૈન ચેત્ય કરાવી
શુભનાયક તરીકે તેને પૂજાઓ ! તે પ્રતિમા છેલ્લા વિષ્ણુ
પછી વરુણથી પુજાણી ત્યારબાદ નાગલોકમાં પુજાણી હમણું
મનુષ્ય લોકમાં આવી છે. પછી પ્રતિમા પ્રગટ કરી ધન-
દત્ત યાવકે કાંતિપુર નગરમાં મંદિર કરીને પધરાવી, કેટ-
લોક કાલ ત્યાં પુજાણી.

+ + + + +

હમણું વિક્રમની પહેલી સદીનો સમય છે તે
જનસામાં નામદેવતાનો પુત્ર નાગાર્જુન નામે કોઈ જોગી
થયો, તેની પાસે આકાશગામિની, આકર્ષણી વગેરે
વિદ્યાઓ હતી. જગી તે અનેક પ્રકારના યત્નોવડે રસ
સિદ્ધિ પલ્લ કરવા લાગ્યો. પણ રસ સિદ્ધિ થતી નહી. કોઈ
દેવતા તેને વિષ કરવા લાગ્યો, દયારે અદીવા મહા ત્રમય

શુભ મુહુર્તે તેનાં વહાણ સમુદ્ર માર્ગે ચાલ્યાં. અને જ્યાં
સ્થંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી ત્યાં ઉપર આવીને
અટકી ગયાં જેથી સર્વ કોઈ ઉદાસ થયા. એમ કેરતાં
સમુદ્રમાં એક માસ એવી સ્થિતિમાં વીતી ગયો, તેવારે
દેવતા પ્રગટ થઇને આકાશમાંથી બોલવા લાગ્યો અર્થાત
આકાશ વાણી થઇ. “ તમારા વહાણ છે ત્યાં સમુદ્રમાં
શ્રી સ્થંભન પાર્શ્વનાથની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે તે
તે પ્રતિમાને પ્રગટ કરી કાંતિપુર નગરમાં જૈન ચેત્ય કરાવી
સુજનાયક તરીકે તેને પૂજાઓ । તે પ્રતિમા છેલ્લાં વિષ્ણુ
પછી વરુણથી પુજાણી ત્યારબાદ નાગલોકમાં પુજાણી હમણું
મનુષ્ય લોકમાં આવી છે. પછી પ્રતિમા પ્રગટ કરી ધન-
દત્ત આવકે કાંતિપુર નગરમાં મંદિર કરીને પધરાવી, કેટ-
લોક કાલ ત્યાં પુજાણી

+ + + + +

હમણું વિક્રમની પહેલી સદીનો સમય છે તે
જ્વરસામાં નામદેવવાને પુત્ર નાગાર્જુન નામે કોઈ ભેગી
થયો, તેની પાસે આકાશગામિની, આકર્ષણી વગેરે
વિવાળા હતી. વળી તે અનેક પ્રકારના ચત્રોવટે રસ
સિદ્ધિ પણ કરવા લાગ્યો. પણ રસ સિદ્ધિ થતી નહી. કોઈ
દેવતા તેને વિષ કરવા લાગ્યો, ક્યારે અદીયાં મહા અમર

(૧૬૫)

શાહીવાહન રાજા ધયેલા છે નાગાર્જુન પછી પાંચસો વર્ષ
વચમાં પ્રતિમા યજ્ઞોથી પણ પુજાય.

હમણા વિક્રમ સંવતના આરંભા એકાનો સમય હતો.
મહા સમયે અભયદેવસૂરિ ખડતર ગચ્છના અધિપતિ તે
સમયે પ્રખર વિદ્વાન ગણાતો હતો. એક દિવસે અભય
દેવસૂરિ શુંજાતની બેઠાં કરવાં નીકળ્યાં. કર્મ સંયોગે
તેમને કુદિનો રોગ ઉત્પન્ન થયો, રોગની દુસ્સહ પીડાથી
સૂરિ વ્યાધિ ઇસ્ત થતાં વિહાર કરવાને પણ અશક્ત થયા.
અનુક્રમે સૂરિ સંજાણુ ગામે આધ્યા. રોગની દિન પ્રતિ-
દિન વૃદ્ધિ થવાથી આચાર્યની અનશન કરવાની ઇચ્છા
થઈ એ અરસામાં ત્રિયેશીની શત્રે સ્વપ્નામાં શાસન દેવીએ
આવીને કહ્યું કે “ ભગવન ! બંગો છો કે ? ”

આચાર્ય થી મંદ સ્વરે બોલ્યા ? “ હા ભગુ ! ”
દેવીએ કહ્યું. “ ભગવન ! આ નવ કોકડાં છે તે તમે ઉકેલો ? ”
“ હું હવે જીવી શકીશ નહીં તો કોકડાં કેવી રીતે
ઉકેલીશ ? શરીર તો અશક્ત થયું છે. ” આચાર્યે કહ્યું.
“ સૂરીપર ? એ તમારાથી જ બની શકશે. તમેજ
ઉકેલી શકશો. ” હજી તમે વીર ભગવાનના શાસનને ચો-
ખાવેલા નવ અગની વૃત્તિ કરીને અમતમા તમે જીનધર્મ

(૧૬૭)

સેદી નદીને કાંઠે, જ્યાં ત્યાં ભગવાનને જોવા લાગ્યા પણ
કાંઈ ભાગ મળી નહીં. ત્યારે આચાર્યે તેમને જણાવ્યું કે
“તમે નિરાશ થશો નહીં, પણ નદીને કાંઠે ખાખરા
અને પલાસની ઝાડીમાં જુઓ, એટલે તમને દર્શન થશે”.
પછી આચાર્યના કહેવા પ્રમાણે તેમણે તપાસ તો કરવા
માંડી, પણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા જણાઈ નહીં કિંતુ દરરોજ
એક ગાય ઓવીને જ્યાં પ્રતિમાજી જમીનમાં હતાં ત્યાં
દુધ ખેરવતી જોઈ લેથી બહુ હર્ષિત થયા અને આચાર્ય
મહારાજને તે જણાવ્યું.

પછી અભયદેવસૂરિએ ત્યાં આગળ આવી ‘જ્યેષ્ઠિ
હુઅણુ’ સ્તોત્રવડે ભગવાનની સ્તુતિ કરવા માંડી. સ્તો-
ત્રના પ્રભાવે અકસ્માત્ દેહીપ્રમાન એવી ભગવાનની પ્ર-
તિમા જમીનમાંથી પ્રગટ થઈ, ત્યાં આગળ આચાર્યશ્રીએ
સંઘ સાથે ભક્તિ સહિત ચૈત્યવંદન કર્યું. પછી આવકોએ
ત્યાં મુદ્દર મંદિર બંધાવ્યું ને ત્યાં પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરી
તરતર સ્થાપન પાર્શ્વનાથના દર્શનના પ્રભાવથી સૂરિષ્ઠ-
રૂપ શરીર રોગ રહીત થયું. અને પછી તેમણે આ શહે-
રમાં સ્થીને અત્યંત કઠીણ એવી નવાંચની વૃત્તિઓ રચી
પ્રતાપ ગયા આ શહેરનું નામ નમસ્ત્ર લૈન કોમના દ્વં-
ધમા કોતરી રહે તેણે મહા સમર્થ કામ કર્યું, સ્થાપના
શહેર નામના ખજાન શહેરથી પાંચ માઈલ દુર આ-
નું હતું.

(૧૬૬)

સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ.

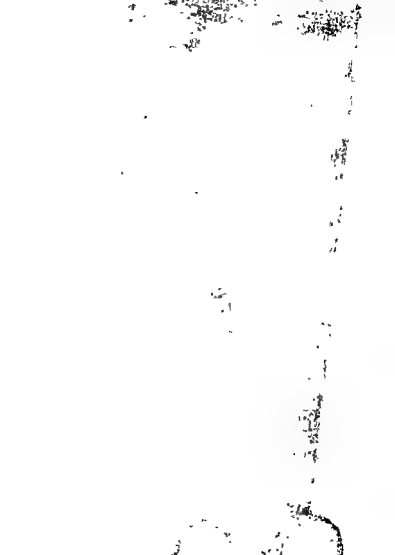
૧૦૨

જોધપુર રાજ્યમાં ઓશીયા, ફલોધી, (મિડતા શેડ
રાણેકપુર, વરકાણા, નાડોલ, નાડલાઈ, મુચ્છાલા મહાવી
(ધાણેરાવ) સતા મહાવીર (ખીખપુર મારવાડ) પાક્કીમ
પાર્શ્વનાથ સેસલી-પાર્શ્વનાથ સાંડેરાવ આદિ જૈન તીર્થો
પ્રસિદ્ધ છે, તેવું જ જોધપુર વાકાનેર રેલવેના પીપાડ જંક-
સનથી ખીલાડા જતી રેલવેના ચલારી સ્ટેશનથી ચાર
માઈલ દુર કાપરડા ગામ છે આ ગામમાં હાલ તો બહુ જ
ઓછી વસ્તી છે. પણ આસપાસ નજર કરતાં કોઈ જમા-
નામાં કાપરડા ગામ બહુ જ આખાદી ભરેલું શહેર હોયું
જોઈએ.

આ ગામમાં સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથનું જૈન મંદિર પ્રાં-
થિન જોવાય છે. તે જોતારણના રહેવાશી ઓશવાલ ભાનાજી
ભંડારી એ સંવત ૧૯૭૫ માં બનાવ્યું છે.

ભાનાજી ભંડારી જોતારણ શહેરમાં જોધપુર રાજ્ય
તરફથી કોઈ મોટા અધિકાર ઉપર નિયુક્ત થતા એવા
સમયમાં તેમના કોઈ દુરમનોએ રાજના કાન બજેર
વાથી ભાનાજી ઉપર રાજને કોપ ઉતર્યો. ગુરુત્વ રાજ-
ને રાજ મેલકોને દુઃખ થયો કે “ભાનાજીને પકડી

(૧૭૧)

અન પ્રતિમા છે તેવી ખબર મળી. જગતમાં એવો નિયમ છે કે “ ધૈર્યની અંતમાં ઇષ્ટ ફલની સિદ્ધિ થયાંજ કરે છે.” સેવકોએ લંડારીએને ખબર આપવાથી લંડારીએ પ્રસન્ન વદને ઉપાશયમાં ગયા. ત્યાં ભગવાનનાં દર્શન કરી કૃત્ય દૃત્ય થઇને પછી યતિએને પણ વંદના કરી.

યતિએ પૂછ્યું. “ આપ કહ્યાં જા રહે હો. ઐશ્વર્ય આપ ઉદાસ થયું હય ? આપકે ચહેરે પર નિરાશા કે ચિન્હ કયોં દિખતે હય ? ”

લંડારીએ તેના જુવાનમાં પોતાની હકીકત યતિ-એને સંભળાવી દીધી. અને આવા કષ્ટમાંથી મુક્તિ કેવી રીતે થાય તે માટે પણ પૂછ્યું.

યતિએ જણાવ્યું કે “ તુમ સત્ય નિષ્ઠ નિર્દોષ હો. ખુશીસે રાજકી સામને જાઓ, ધર્મકા પ્રભાવસે તુમારા વિજય હોંગા ! તુમારા બાલ બાંકા ન હોંગા ! ” ગુરૂની વચન મસ્તકે ચઢાવીને લંડારીએ બેધપુર ગયો ત્યાં રાજાની સામે તેમને ઉભા કરવામાં આવ્યા. રાજાએ એમની ધર્મ પ્રિયતાની વાત અધિકારીઓ પાસેથી સાંભળી મનમાં ધણા ખુશી થયા, અને અધિક માન અન્માનથી રાજાએ તેમને વિદાય કર્યા પછી લંડારીએ જેતારણ જતાં રસ્તામાં કાપરડા ગામે ભગવાનનાં દર્શન અને ગુરૂ વંદન કરવાને આ-વ્યા. ભગવાનનાં દર્શન કરીને યતિએને વંદન કરી સર્વ હૃદય-

(૧૭૦)

એને પ્રતિમાં છે તેવી ખબર મળી. જગતમાં એવો નિયમ છે કે “ ધૈર્યની અંતમાં ઇષ્ટ ફલની સિદ્ધિ ચંચાળ કરે છે.” સેવકોએ લાંઠારીએ ખબર આપવાથી લાંઠારીએ પ્રસન્ન વદને ઉપાશયમાં ગયા. ત્યાં ભગવાનનાં દર્શન કરી કૃત્ય કૃત્ય થઇને પછી યતિએ પણ વંદના કરી.

યતિએ પૂછ્યું. “ આપ કહ્યાં જ રહે-હૈ ! ઐર આપ ઉદાસ થયું હય ? આપકે ચહેરે પર નિરાશા કે ચિન્હ કયો દિખતે હય ! ”

લાંઠારીએ તેના જુવાળમાં પોતાની હંકીકત યતિ-એને સંભળાવી દીધી. અને આવા કષ્ટમાંથી મુક્તિ કેવી રીતે થાય તે માટે પણ પુછ્યું.

યતિએ જણાવ્યું કે “ તુમ સત્ય નિષ્ઠ નિર્દોષ હો. ખુશીસે રાજાની સામને જાઓ, ધર્મના પ્રભાવસે તુમારા વિજય હોગા ! તુમારા બાલ બાંકા ન હોગા ! ” શુરવી વચન મસ્તકે ચઢાવીને લાંઠારીએ ભેધપુર ગયો ત્યાં રાજાની સામે તેમને ઉભા કરવામાં આવ્યા. રાજાએ એમની ધર્મ પ્રિયતાની વાત અધિકારીઓ પાસેથી સાંભળી મનમાં પણ ખુશી થયા, અને અધિક માન સન્માનથી રાજાએ તેમને વિદાય કર્યો પછી લાંઠારીએ જેતારણ જતાં રસ્તામાં કાપરડા ગામે ભગવાનનાં દર્શન અને શુર વંદન કરવાને આ-વ્યા. ભગવાનનાં દર્શન કરીને યતિએ વંદન કરી સર્વ હૃદય-

લંડારી ગોત્રે લાનાકેન ભાર્યા ભક્તાદે: પુત્ર રૂત્ન નારા-
યણ નરસિંહ સોઢા પોત તારાયંદ ખેંગાર નેમિદાસાદિ
પરિવાર સહિતેન શ્રી કર્પટહેટકે સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ ચેત્યે
શ્રી પાર્શ્વનાથ....ધૃત્યાદિ.

ખીજે લેખ—“ સંવત ૧૬૮૮ મેં વરસે શ્રી કાપર-
ડામાં સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથસ્વ-પરિકરસ્વ કારિતા: પ્રતિષ્ઠિત:
શ્રી જનુચન્દ્ર સૂરિભિ: ”

ઉપરના ખીજે લેખો, ઉપરથી માલુમ પડે છે, કે દેડા-
સરજીનું કામ કર્પટકે પૂર્વે તલકે થાણ રહ્યું હતું. મુતિજીએ
જાણ્યું હતું કે “રૂપીઆ લગાવે બવ પલ ગણતા નહીં.”

દેવ વશાત રૂપીઆ કેટલા લગાયા એમો: હીસાબ
મેળવવા લાજનમાંથી રૂપીઆ કાઢી ગણીએયા તે પાંચ-
સોજ નીકળ્યા તે કયાં મુખી આકે-તરતજ દેખાણ નહો-
તો, લંડારીજી પાર્શ્વનાથ કરવા લાગ્યા. મંજુ હવે શું થાય
બગટેલી ખાજી મુખરી થકે તેમ નહોતું. મંદિરનો
ભાંયરા સહીત પાંચ ખંડ ચાર મંદપ ૧૦૮ સ્થંભ તૈયાર
થઈ ગયા હતા. બાકીનું કામ અધુર રહ્યું. કેમકે લાગીને
બાર લાગી વગર કોણ ઉપાડી શકે. ત્યાર પછી આ તીથને
કઈ વખતે કોણે ઉદાર કમો તેની માલુમ પડતી નથી.

કાપેડા પાર્શ્વનાથ નેજ સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ ઉ. નન્દ.

ભંડારી ગોત્રે લાનાકેનુ ભાર્યા લકતાદેઃ પુલ્લ રૂલ નારા-
યણુ નરસિંહ સોઢા પોત્ર તારાયંદ ખેંગાર નેમિકાસાદિ
પરિવાર સહિતેન શ્રી કર્પટહેટકે સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ ચેત્યે
શ્રી પાર્શ્વનાથ....ઇત્યાદિ.

ખીજો લેખ—“ સંવત ૧૬૮૮ મે વરસે શ્રી કાપર-
ડામાં સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથસ્ય પરિકરસ્ય કારિતાઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ
શ્રી જનુચન્દ્ર સૂરિભિઃ ”

ઉપરના ખજો લેખો, ઉપરથી માલુમ પડે છે, કે, દેડા-
સરણુનું કામ કર્પટકે વધો તલક થાણુ રહ્યું હતું. ચતિણુએ
જણાવ્યું હતું કે “ રૂપીઆ લગાયે જાવ પણ ગણતા પડી.”
તેવ વચાત રૂપીઆ કેટલા લગાયા એમના હીસાબ
મેળાવવા સાબનમાંથી રૂપીઆ કાઢી ગણીએયા તેા પાંચ-
સોજ નીકળ્યા તે કયાં મુખી આણે તરતજ ટાપલાસું હો-
ગયા, ભંડારીજી પાશ્વનાથ કરવા લાગ્યા. ચંબુ કેવે શું થાય
ખગટેલી જાણ મુખરી શકે તેમ નહોતું મંદિરનાં
ભોંયરા સહીત પાંચ અંડ ચાર મંડપ ૧૦૮ સ્થંભ તેવાં
ચંદ્ર ગયા હતા, બાકીનું કામ અધુર રહ્યું, કેમકે સામીનો
ભાર હામી વગર કોણ ઉપાડી શકે. ત્યાર પછી આ સીધાંનો
કર્પ વખને કોણ ઉદાર કર્યો તેની માલુમ પડતી નથી.

કાપેડા પાર્શ્વનાથ નેજ સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ છે. નવ્ય-

ઠરીને (દ્વીપપત્તન) દીવ નગરમાં રહેવા લાગ્યો. . .
 એ અરસામાં રત્નસાર નામે વ્યવહારીઓ મનુષ્યો
 અને વસ્તુઓથી વહાણો ભરીને સમુદ્રમાં ચાલતાં અનુક્રમે
 વહાણ કેટલોક માર્ગ ઉદ્ધંધન ઠરીને દીવ ખંદરના કિનારા
 નજીક આવ્યાં, ફરથી પર્વતો એવામાં આવ્યાં, અને
 લોકો ખુશી થયા. એવામાં અગ્નિ દિશા તરફથી પ્રતિકુલ
 એવો પવનવાવા લાગ્યો અને તત્કાળ ચોળીની કંથાની
 જેમ મેઘથી સર્વ દિશાઓ વ્યાકુળ થઈ ગઈ ને આકાં
 શને ઢાંકી દીધું. સમુદ્ર પણ અત્યંત ખગલળવા-ઉચ્છળવા
 લાગ્યો. તે વારે નાવિકો વિચારવા લાગ્યો કે “ આ
 ભવન હારક વટોળીયો છે અને વહાણમાં ઘણાં માણસો
 છે, હવે શું થશે ? ”

રત્નસાર વ્યવહારીયો પણ શીકરમાં પડ્યો. “ અરે !
 કિનારે આવીને બાજી ખગડે છે મેં દ્રવ્યના લોભથી ઘણા
 માણસોને વહાણમાં બેસાડ્યા છે તે ઠીક ઠમું નહીં. વહાણ
 હવે જરૂર ડુબી જશે માટે જ્યાં સુધી વહાણ ડુબે નહીં
 અને લોકોનો નાશ ન થાય તે પહેલાં હું જ દરી-
 યામાં ઝંપાપાત કરૂં ” એમ નિર્ણય કરી દરીયામાં પડ-
 વાને શેઠ વહાણના અગ્ર ભાગ ઉપર આવ્યા. ત્યાં આકાં-
 શવાળી થઈ, “ હે ભદ્ર ! સમુદ્રમાં પડવાનું આહ્વાન કરીશ
 નહીં. તારી આવી દશા મેં કદેલી છે. આ સમુદ્રની અંદર

રાવણ પણ જેને ધર્મનું આરાધન કરી સ્વર્ગે ગયો. તેમનો મોટો પુત્ર અનંતરથ તેમણે મત ગૃહણ કર્યું. જેથી તેમનો બીજો પુત્ર દશરથ રાજ્યનો અધિપતિ થયો. તે દશરથને જગત વિખ્યાત એવા આઠમા વાસુદેવ શ્રી લક્ષ્મણ (નારાયણ) તથા બ્રહ્મદેવ રામચંદ્ર તથા ખંડના અધિપતિ આદિ ચાર પુત્રો થયાં, તેજ લક્ષ્મણ (નારાયણ) ના હાથથી રાવણ (દશાનન) નો નાશ થયો હતો, તે માટે જુઓ જેન રામાયણમાં અથવા ત્રેમક શૈલાદી પુરૂષ ચરિત્રમાં.

ઉના અને દેલવાડા વચ્ચે અમરા ગામમાં આ તીર્થ હમણાં થોડાંક વર્ષ પહેલાં પ્રગટ થયું છે એમ તેના સ્તવનમાં લખ્યું છે, આ બીજને શાસન દેવતાએ સાગર નામે શેડને આપ્યું હતું. જેથી તેમના સકળ મનોરથ પુરા થયા હતા. જગત ગુરુ હિરવિજય સૂરિએ ઉક્ત ચોમાસુ ઉનામાંજ કર્યું હતું. તેમને અગ્નિ, સંસ્કાર પણ અહીંજ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિમા ચમત્કારીક છે, લેપ કરવો પડ્યો હતો. લેપ લાલ રંગનો હતો ચોતરો પણ ત્યાં છે થોડા વખતમાં જે દારૂસંખીયાએક માલસ જેટલા ઉંચા છે તે નીકળ્યા છે. બીજ પ્રતિમાઓ નીકળે તેનો સંભવ છે, ચોતરો પાસેથી પ્રતિમાજ પ્રગટ થઈ હતી. તે જગાએ જ દેરાસરનું એક દેરાસર છે. તે ઉપર એક પટ છે તે

•

4

7

વાને પ્રતિમાજની શોધમાંજ હતા ત્યાં રૂપાલના ખેતરમાં ખોદકામ કરતાં પ્રતિમાજની કળ્યાં. તેની ખજાર તેઓનાં બહુવામાં આવવાથી અત્રેથી શ્રાવકો રૂપાલ ગયા, તે ત્યાંથી લાવીને આ તૈયાર દેરાસરજમાં પધરાવામાં આવ્યાં. તે વખતે તે પ્રતિમાને અમી જરતી હતી, જેથી અમી જરા પાર્શ્વનાથ કહેવાયા. “ સંવત ૧૮૭૧ ના શ્રાવણ સુદી ૬ ના રાજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. અને તે પ્રતિષ્ઠા પુન્યરત્નસૂરિએ કરી છે. ” એ પ્રમાણે દેરાસરજમાં લેખ છે આ પ્રતિમાજ સંપ્રતિ રાજના વખતની છે. લીડલંજનને અમીજરાની આસપાસ ઘણી પ્રતિમાઓ પણ સંપ્રતિ રાજના વખતની છે.

કુવા ગામમાં દેરાસર છે ત્યાં દર વરસે મેળો ભરાય છે.

થરાદમાં પણ દેરાસર છે.

ખેરાલુમાં અમીજરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

સરદારપુર રેતલાંખ એલ્લે પણ દેરાસર છે.

સાણંદમાં શિખરંબી દેરાસર સં. ૧૪૦૦ માં સંધે બંધાયેલું છે.

ગીરનારના પહાડ ઉપર ભોંયરામાં અમીજરા પાર્શ્વનાથની ઘણીજ ઘમતકાદીક મુર્તિ છે.

વડાલીમાં અમી જરતી હતી પણ એપટીવાની

1

2

3

4

10
11
12

13

લોકોમાંથી અર્ધ બળેલો એવો આકુળ વ્યાકુળ થયેલો
 સર્પ બહાર નીકળી પડ્યો; અને તરફડવા લાગ્યો; સર્પ
 લોકો આંવા પાપથી કંપી જઈ કમઠની નિંદા કરવા
 લાગ્યા. હવે અહીયાં નાગનો અંત સમય પોતાના જાન-
 થી જાણી લઈને સેવક મુખે નવકાર સંભળાવ્યો અને
 ભગવંતે તેના સમીપે હોવાથી તેમનાં દર્શનવડે કરીને
 મીતથી વ્યાકુલતા છતાં પણ જાણે અમૃતથી સીંચાણો
 હોય તેમ ભગવંતનાં દર્શન કરતો સમાધિમાં મરણ પામી
 નાગ, નાગલોકમાં તેઓના સ્વામીપણાએ કરીને નાગાધિપ,
 ધરણેન્દ્ર થયો, ત્યાં એક નિમેષ માત્રમાં તો મહર્ષિક એવા
 સામાનિક દેવોમાં પણ તેમના સ્વામીપણાએ કરીને શો-
 ભવા લાગ્યો; અર્થાત્ નાગ મરીને નાગલોકમાં નાગરાજ
 (નાગેન્દ્ર) થયો, ભુવનપતિની ખીલ નિકાયના આ દેવલોકના
 દેવતાઓને નાગનું ચિન્હ હોવાથી તે દેવલોકને નાગલુ-
 માર દેવલોક અર્થાત્ નાગલોક કહેવાય છે, તે નાગ લોક-
 ના રાજા અર્થાત્ ઈન્દ્રપણાએ કરીને નાગમરીને ત્યાં
 નાગાધિપપણે ઉત્પન્ન થતા હવા, માર્કકુમાર પણ લોકોથી
 સ્તુતિ કરાતા પોતાના ભુવનમાં આવ્યા, અને કમઠ પણ
 હવે વ્યારપોતાની નિંદા થઈ તેથી હેલના પામતો છતાં
 અને ભગવંત ઉપર દેવ ધારણ કરતો છતો અન્યત્ર ચા-
 હ્યો ગયો. હાથી અન્યન કષ્ટકારી અજ્ઞાન એકદુરુર

જળ ઉપર ભગવંતની આગળ પોતે નાંટારંગ કરવા લાગી..

“કમઠ અનેક પ્રકારે ઉપસર્ગ કરી રહ્યા છે નાગ-
રાજ ભગવંતની ભક્તિ કરી રહ્યા છે. એવી સ્થિતિમાં
પણ કમઠના શુભ મેઘમાલી ઉપર પાર્શ્વનાથ ભગવાનને,
જરા પણ દેખાવા નથી તેમજ નાગાધિપ ઉપર તેમને,
સ્નેહ નથી” બન્ને પર સરખી વૃત્તિવાળા એવા પાર્શ્વનાથ-
તેમના સેવકોને કહ્યાણુને અર્થ યાચ્યો !

“મેઘમાળીએ ઉપસર્ગો કરવાં વડે ઘોર પાપ કમ-
ભાંધું ત્યારે નાગેદ્રે ભક્તિથી પોતાના આત્માને સંસારથી
પાર ઉતાર્યો.” હવે ધરણેદ્રે જ્યારે પોતાના સેવકોને કમ-
ઠને શીક્ષા કરવાનો હુકમ કર્યો. તે વારે સેવકો ત્રાંહ-
પાડતા કમઠ ઉપર ધસી ગયા ને કમઠને ‘હાકોટ્યો’ તે-
વારે મેઘમાળી આકાશમાંથી જળ વર્ષાવતો ‘હતો’ તેણે
જેયું તો નાગરાજને ભગવંતની ભક્તિ કરતાં જોયા અને
તેના સેવકો પોતા તરફ ધસેલા જોઈ પોતાની તમામ
મહેનત બ્યર્થ થઈ અને સેવકોથી કરીને ભય પામ્યો.
કારણ કે ગમે તેવો તોપણ તે એક સામાન્ય દેવ હતો.
અને આ નાગલોકના અધિપતિ રાજા છદ્દ હતો, તેના સે-
વકો પોતા કરતાં પણ ઘણા શક્તિવાલા હતા તરતજ
પોતાની શક્તિઓ સંસ્પર્ષી જળ સંદરી લીધું. અને મેઘ-
માલી ભગવાનને આવીને નમી પડ્યો અને પાપનો પંદા-

તે કુરોના પાણીથી ધાતુવીદીને ધાતુની ત્રિદિ થાય છે નગરમાં અને નગર બહાર મળી સવા લાખ કુવા તથા વારો છે. પાર્શ્વનાથના દેરાસરની પાસે ત્રિદિ ખેતર છે. ત્યાં ધરણેન્દ્ર પદ્માવતી, પાર્શ્વનાથની સેવા ભક્તિ કરે છે. ત્યાં નેમીનાથનું દેરાસર છે. ત્યાં સિદ્ધિ અને તુલ્લિ એ બે દેવીઓ શિવ ઉપર ભેડેલી છે. વળી લેના ક્ષાયમાં આંખાની હાથ છે એવી સિંહ વાહિકા અંબિકા-દેવી પણ છે. તેની ઉત્તર દિશા તરફ એક વાવ છે. જેનું પાણી ચંદ્રના કિરણ સરખું ચોખ્ખું છે, ત્યાં ન્હાવાને આવતા માણસો તે વાવની માટી શરીરે ચોળવાથી તેમના કેંદર રોગ પંજુ મટી જાય છે. વળી ધનવંતી નામે કુવો છે તેની માટી કાળી ચીત્રી છે, શુર ઉપદેશથી તેનું કંથન થાય છે. એક જમ કુંડ ત્યાં આગળ છે. તે કુંડમાં ઉગેલું જામી વનસ્પતિનું એક પાંદડું લઇને એક જ રંગની ગાયના દૂધ સાથે પીવાથી ઠંઠરૂપા પણ સારા શરીરવાળા અને મનોહર ઠંઠવાળા થાય છે. તે જગ્યાએ સર્વ જાતની ઝોપધિઓનાં ઝાડ થાય છે. જેવાં કે નાગદમની, સહદેવી, અપરાજિતા, લક્ષ્મણા, લીલસ્વી, નકુલી, સતકંઠી, સપક્ષી, મુવલુંસીલા-મોહીની, શામળી, રવિલગ્ના, નિર્વિવા, મોરશીખા, શત્યા, વિશત્યા આદિ ઘણી ઝોપધિઓ ત્યાં થાય છે. તે ઠેકાણે લોકિક પણ અનેક દેવ છે. એ નગરી નપસ્વીઓની જન્મભૂમિ ગણાય છે.

“ નવી મારીએ ને, નવી ચોરીએ,
 પરદારાગમન, નિવારીએ છો. ” વગેરે
 વગેરે જોષદાયક બંજળીયું સાંક્ષીનીને જોવાળીયાઓ તો
 ખુશી થયા ને તેમની સાથે તેઓ પણ તાળીઓ પાડી
 ગાવા લાગ્યા. આખરે જોવાળીયાઓ જોડ્યા કે “ મહારાજ
 છત્યા, સાધુ છત્યા ”.

તરત જ પંડિત મુકુંદ જળવાણે પડી ગયો ને
 આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે “ મને તમારો શિષ્ય બનાવો. ”

પણ આચાર્ય તેને સમજાવ્યું “ સંખર ? આં તો
 જોવાળીયાઓનો દરબાર છે તે સાક્ષીભૂત છે તે કંઈ પ્રમાણ
 કહેવાય નહીં, પણ સરસ્વતનગરમાં જઈ ત્યાં રાત્રને સાક્ષી-
 ભૂત રાખી આપણે વાદ કરશું; માટે થોડી જાવ ”.

“ જાએ તેમ છે પણ સમય બાજીવાની જેની સંપ્તિ
 નથી તે પંડિત થયો તોપણ શું ? અમુક અવસરે શું
 ઉચિત છે તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ અને મારામાં તે
 ખોમી છે માટે મને દીક્ષા આપો. ”

પણ સુરિજી તેમને સમજાવી પછી રાજસભામાં
 લાગ્યા ને વાદવિવાદ ચરૂ થયો અને મુકુંદ પંડિતની
 હાર-યઈ, પછી સર્વના દેખતાં વૃદ્ધવાદિસુરિજીએ તેમને
 દ્વાન્ત્રિ આપ્યું. અને કુમુદચંદ્ર નામ પાડ્યું. એક વખત

“ નવી મારીયે ને, નવી ચારીયે,
પરદારાગમન, નિવારીયેલ હો. ” વગેરે.
વગેરે બોધદાયક વાંચનીયું સાંકળીને ગોવાળીયાઓ તો
પુરી થયા ને તેમની સાથે તેઓ પણ તાળીઓ પાડી
ગાવા લાગ્યા. આખરે ગોવાળીયાઓ બોલ્યા કે “ મહારાજ
જી, સાધુ જી ”.

તરત જ પંડિત સુકુંદ જામવાણે પડી ગયો ને
આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે “ મને તમારો શિષ્ય બનાવો ”.

પણ આચાર્ય તેને સમજાવ્યું “ સખર ? આં તો
ગોવાળીયાઓનો દરબાર છે તે સાક્ષીભૂત છે તે કાંઈ પ્રમાણ
કહેવાય નહીં, પણ ભરૂચનગરમાં જઈ ત્યાં રાજાને સાક્ષી-
ભૂત રાખી આપણે વાદ કરશું; માટે ચોલી બંધ ”.

“ જામે તેમ છે પણ સમય બાજીવાની જેની રાક્ષિ
નથી તે પંડિત થયો તોપણ શું ? અમુક અવસરે શું
ઉચિત છે તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ અને મોરોમાં તે
જામી છે માટે મને દીક્ષા આપો. ”

પણ સૂરિજી તેમને સમજાવી પછી રાજસમામ
લાગ્યા ને વાદવિવાદ શરૂ થયો. અને સુકુંદ પંડિતની
હાર-યઈ, પછી સર્વના દેખતાં પદ્મવાદિસૂરિજીએ તેમને
ચાસ્તિ આપ્યું. અને કુમુદચંદ્ર નામ પાડ્યું. એક વખત

(૧૬૩)

જોયું તો મંત્રનું પુસ્તક તેમના જોવામાં આવ્યું, તેમાંથી
પહેલા પાને જે મંત્રો જોવામાં આવ્યા, તે બરાબર વિધિ
સહિત ધારી લીધા. પછી જેવા આગળ પાન ફેરવવા આવ
છે કે તરતજ મંત્રાધિષ્ઠાયક દેવતાએ પુસ્તક ખેંચી લીધું
ને કહ્યું કે “એ જે વિદ્યા તમારા ભાગ્યમાં છે, વધારે
મહેનત કરશો નહીં” એમ જણાવી અદૃશ્ય થઈ ગયેલ
અનુક્રમે કુમુદ્યંતે ફરતા ફરતા ઉત્તરચની નગરીએ
આવ્યા, તો ત્યાં વિક્રમ રાજા ઘોડો ખેલાવતા જતા હતા.
રાજાએ જોઈને તેમને પૂછ્યું કે “તમે કોણ છો ?”
“સર્વસેના પુત્ર છું” કુમુદ્યંતે જણાવ્યું.
આવે જવાબ સાંભળીને રાજાએ મનમાં નમસ્કાર
કર્યો. એટલે આચાર્ય કુમુદ્યંતે ધર્મલાલ આપ્યો.
રાજાએ પૂછ્યું “કોને ધર્મલાલ આપો છો ?”
તમારામાં ધર્મલાલ આવા સસ્તા છે ?”
“રાજાજી જોલે મનથી નમસ્કાર કર્યોછે, અને તોને
માટેજ એ ધર્મલાલ છે. એ ખાત્રી ખ્યાલ નથી. દેવ :શર
અને ધર્મને વંદન નમસ્કાર કરવા વટે પ્રાણીને ધર્મનો વાળ
એટલે ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય તો તે પ્રાણી સંસાર સાગરનો
પાર પામી મુક્તિપદને પામે છે.
રાજાએ સંતોષ પામી કોડ સોનવા આપવા માંડ્યા

(૧૬૫)

પૂજવાને યોગ્ય છે. છતાં તેમના મસ્તક ઉપર તમે પંજરેમ રાખ્યા ! ”

સાધુએ કહ્યું કે “ જો મહાદેવ તો જુદા છે. તેમને હું તમારી આગળ હમણાં સ્તુતિ કરવા વહેંકરીને પ્રગટ કરીશ ? ”

પછી તેમણે કહ્યાણ મંદિર સ્તોત્ર રચવા માંડ્યું. અંગીયારમો શ્લોકે જોલતાં ભુમિકંપ થયો; પુમાડો નીકળવા માંડ્યો. તરતજ શિવલીંગ ફાટીને ધરણેંદ્ર સહીત પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રગટ થઈ, પછી અડતાલીશ ગાથા-વહે મહારાજે સ્તોત્ર પૂર્ણ કર્યું.

પછી કુમુદચંદ્રે જણાવ્યું કે “ હે રાજન ? પૂર્વે અહીંયાં ભદ્રા શેઠાણીનો પુત્ર એવંતિકુમાર અનથન કરીને ઠાઉસગધ્યાને ઉપસર્ગથી મરણ પામીને નસિની ચુલ્મ વિમાનને વિશે દેવ થયા છે. તે સ્થાને પીતાની યાદગીરીમાં તેના પુત્ર મહાકાલે પોતાના નામનું ચેત્ય બંધાવી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરી હતો. ત્યાં કેટલેક કાલે અન્ય ધર્મીઓએ મહાદેવનું લીંગ પધરાવી મૂળ પ્રતિમાને જોપવી દીધી. તે આજે તમારી નજર આગળ પ્રગટ થયા છે ” તે સાંભળી રાજાએ હર્ષ પામીને મંદીર માટે સંગમ આપ્યાં અને પોતે સમ્યન્ત્ર અંગીકાર કર્યું. પછી ત્યાં મોટું દેરાત્તર બંધાવી પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી

(૧૬૭) :

એવી રીતે ચોતાની ભૂલ બાણી સિદ્ધસેનસૂરિ વિચારમાં પડ્યા કે ચોતાની ભૂલ કાદનાર આ કોણ હશે, તરતજ પાલખી ઉભી રખાવી અને જોયું તો ચોતાના ગુરૂ માલમ પડ્યા, પછી પાલખીમાંથી ઉતરી ગુરૂને વંદન કરી ખમાવ્યા. ગુરૂએ તેમને પ્રતિજ્ઞાથી સંઘમાં લીધા, તે મહાર કવિ થયા છે, તેમના જેવા ત્યાર પછી બીજા કોઈ કવિ થયા નથી.

સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિએ દક્ષીણમાં પ્રતિષ્ઠાનપુર (૧૬૭) માં રાવત ૩૧ માં કાલ કર્યો છે.

ઉપસર્ગદર પાર્શ્વનાથ.

૧૦૭

કરહેટકમાં ઉપસર્ગદર પાર્શ્વનાથનું તીર્થ હતું પણ કાલ જણાતું નથી.

ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથ.

૧૦૮

સુરત ગોપીપુરામાં જોશવાલ મહોત્સવામાં ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથનું જીવં દેવસર સંઘનું બંધાવેલું છે.

(૧૬૬)

અને તે દર્દમાં આંખો પણ તેમની જતી રહી અને પડવ
વળી ગયાં. પછી સૂરિશ્વર ચોમાસું વિલ્યાળાઈ તેમને પાટ-
ણમાં રાખી ને એક બે સાધુઓ તેમની વૈયાવચ્ચમાં સુકી
આચાર્યશ્રી આગલ વિહાર કરી ગયા.

ભાવવિજયગણિ પોતાના પૂર્વકૃત કૃતની નિંદા
કરતા હતા કિંકર્તવ્ય સુદ યયા હતા પોતાના શુરો
ઉપદેશ યાદ કરવા લાગ્યા. સઘે અનેક પ્રકારની દવા ક-
રાવી પણ જેથી નેત્રોને કાંઈ અસર થઈ નહીં. આચાર્ય
મહારાજે પ્રભાવતીદેવીનું આરાધન કરી તેનો ઉપાય પૂછ્યો
તેવારે દેવીએ તેમને ખુલાસો કર્યો, તે ખુલાસો આચાર્ય
ભાવવિજયગણિને જણાવી વિહાર કરી ગયા હતા. હવે
ભાવવિજયગણિને એ અરસામાં એક રાતના સ્વપ્નામાં
શાસનદેવીએ અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ સંબંધી સર્વ હકીકત
ઠઠી સંભળાવી.

x x x x x x x x x
સમય મુનિમુખતરવામીના શાસનનો હતો અને આશરે
આઠગી લગભગ તે સાત લાખ વર્ષ પહેલાંનો હતો. બ્યારે
રાક્ષસદીપમાં લંકાધિપતિ આઠમા પ્રતિવાસુદેવ (પ્રેતિ
વિપત્ત) મહાબૂજ રાવણ ત્રણ ખંડાધિપતિ હતા. વિશ્વમો
નંમની આરા તે વખતે દુર્લભ્યતી હતી. સમસ્ત જગતને છ-

(૧૬૯)

અને તે દંદમાં આંખો પણ તેમની જતી રહી અને પડલ
વળી ગયાં. પછી સૂરિશ્વર ચોમાસુ વિલાખાઈ તેમને પાટ-
ણમાં રાખી ને એક બે સાધુઓ તેમની વૈયાવચ્ચમાં સુકી
આચાર્યશ્રી આગલ વિહાર કરી ગયા.

ભાવવિજયગણિ પોતાના પૂર્વકૃત દુઃકૃતની નિંદા
કરતા છતા કિંકર્તવ્ય સુદ થયા છતા પોતાના શુરો
ઉપદેશ યાદ કરવા લાગ્યા. સઘે અનેક પ્રકારની દવા ક-
રાવી પણ જેથી નેત્રોને કાંઈ અસર થઈ નહીં. આચાર્ય
મહારાજે 'પદ્માવતીદેવીનું' આરાધન કરી તેનો ઉપાય પૂછ્યો.
તેવારે દેવીએ તેમને ખુલાસો કર્યો, તે ખુલાસો આચાર્ય
ભાવવિજયગણીને જણાવી વિહાર કરી ગયા હતા. હવે
ભાવવિજયગણિને એ અરસામાં એક રાતના સ્વપ્નામાં
શાસનદેવીએ અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ સંબંધી સર્વ હકીકત
કહી સંભળાવી.

x x x x x

સમય મુનિમુવતસ્વામીના શાસનનો હતો અને આશરે
આજથી લગભગ તે સાત લાખ વર્ષ પહેલાંનો હતો. ત્યારે
રાક્ષસદીપમાં લંકાધિપતિ આઠમા પ્રતિવાસુદેવ (પ્રતિ-
વિપત્ત) મહાબૂજ રાવળ ત્રણ ખંડાધિપતિ હતા. વિશ્વમંદ્ર
જેમની આસા તે વખતે દુર્લભની હતી. સમસ્ત જગતને છ-

ચાલ્યો ગયો. મહોબૂલ રાવણનાં રાજ્યત્વ કાળમાં જી
મંદીરસ્વામી પ્રમુખ વીશ તીર્થંકરોના દીક્ષા મહોત્સવ
થયેલો છે.

* * * * *

ગઈ વાતને આજે લાખો વરસ (અઠાત્તે સાત્રી
લાખ) વહી ગયાં છે. ચાલુ હકીકત નો સમય તો વિક્રમ
સંવત બારમા સૈકાનો છે. પૂર્વના સમયમાં ત્યારે વીશમા
મુનિચુવત સ્વામીનું શાસન હતું તે પછી નમીનાથ એક
વીશમા તીર્થંકરે હથ હજાર વર્ષના આયુષ્યવાળા
થયા, તેમનું શાસન પાંચ લાખ વરસ ચાલ્યું તે
પછી બાવીશમા નેમનાથ ભગવાન એક હજાર વર્ષના
આયુષ્યે થયા, તેમનું શાસન ત્યાસી હજાર સાડીસાતસો
વર્ષ પર્યંત ચાલ્યું, તે પછી ત્રેવીશમા તીર્થંકરે શ્રી પા-
ર્શ્વનાથ કે નેમની પ્રતિમા ખરદુપણ રાજ્યએ પુછ હતી
તે વાત ઉપર આવી ગઈ છે, તે ભગવાન સો વરસને આ-
યુષ્યે ઉત્પન્ન થયા તેમનું શાસન અઢીસો વરસ પર્યંત ચાલ્યું
તે પછી માહાવીરસ્વામી ઘોવીસમા તીર્થંકર થયા, હાલમાં
શ્રી વીર ભગવાનનું શાસન ચાલે છે, તેમના શાસનમાં
વિક્રમના બારમા સૈકામાં તેની ચરૂઆત પછીના મધ્ય
કાળમાં વિગોળી દેશમાં (વહાલ) એલેચપુર નગરમાં
એલચ નામે (બીલુ) નામ શ્રીપાલ) રાજ થયો. રાજ
ન્યાયી. પર્મી અને પ્રજાપાલક મહા સમય હતો.

તેમજ રાજના હાથ, પગ, મ્હોં સ્વચ્છ રોગ રહિત જોઈ
પ્રસન્ન થઈ, પછી પ્રભાતમાં રાણીએ રાજને વિનંતી કરી
“ હે પ્રાણવલ્લભ ! આપ રમવાને કાલે ક્યાં પધાર્યા હતા ?
જુઓ ? આપનું શરીર ? હાથ, પગ, મ્હોં ? કોઈ ત્યાંથી
લાગી ગયો છે. ફરમાવો ? જો શાથી ગયો છે । ”

રાજાએ કહ્યું । “ પ્રિય ! ગઈ કાલે જોકે નાના જાંબ-
ડામાં થોડુંક સ્વચ્છ પાણી જોયું તેમાં હાથ પગ મોંહ સાફ
કરી પેટ ભરી પાણી પીધું, મને તો પાણીનોજ સમતકાર
જણાય છે. ”

“ સ્વામિન ! આપનું કહેવું સત્ય છે આજે પણ
ત્યાં પધારો અને સમસ્ત અંગે સ્નાન કરી પવિત્ર થઈ,
પાપને ટાળો. ”

રાજાએ પણ પટરાણીનું વચન માન્ય કરી ત્યાં જ-
વાની તૈયારી કરવા માંડી, રાણી પણ સાથે જવાને તૈયાર
થઈ, પછી રાજા સર્વ સાથે ત્યાં આવી છાવણી નાખી, ને
ત્યાં જાંબડામાંથી પાણી લઈને સ્નાન કર્યું, તરતજ
રાજાનું શરીર કોઈ સ્ત્રીત થયું, અને સુવર્ણમય કાયા
થઈ સર્વ કોઈને આશ્ચર્ય થયું. રાજાએ જણાવ્યું કે “ આ
કાંઈ પાણીનો ગુણ નથી પણ કોઈ દેવાધિષ્ઠિત હોય
જોઈએ. રાણીએ પણ રાજાને તેમાં અનુકૂળ સંમતિ આપી.
પછી બન્ની બાકુલા ઉઠાળી રાજાએ ઉપોપણા કરી કે

જાય છે, કિંમત હુંના ? ચિંતામણી રત્નના સરખી સાક્ષાત
આ મુક્તિ ધર્મિષ્ઠતને દેનારી છે, હે રાજન ! નાગરાજ
ધરણેન્દ્રનો હું સેવક છું અને તેમના હુકમથી હું અહીંયાં
તેમની સેવા કરું છું.”

ક્ષેત્ર દેવતાનાં આ પ્રમાણેનાં વચન સાંભળીને અને
પાર્શ્વનાયની પ્રતિમાના માહાત્મ્યથી પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ
પછી તે દેવતા પાસે સ્વપ્નામાં પ્રતિમાની માગણી કરી.
તે વારે દેવતાએ કહ્યું “ પ્રતિમા સિવાય ખીણ કાંઈ
માગે તે આપવાને હું તૈયાર છું, જ્ય, વિજ્ય, સાક્ષાત્મ્ય,
સર્વ કાંઈ દેવા હું હાજર છું ! પણ આ પ્રતિમા આ
પવાને હું લાચાર છું ! ” રાજાએ હઠ ઊઠાવી નહી તેવારે
દેવતા અદૃશ થઈ ગયો, અને પ્રતિમા પોતાને ન મળે
ત્યાં મુખી અત્ત પાળીને ત્યાગ કરીને બેઠો, એમ કહતાં
સાત દિવસ થયા તેવારે તેના તપોબળથી સ્વપ્નામાં ધર-
ણેન્દ્ર આવ્યા. અને તેને સમજાવવા લાગ્યા કે “ હે રાજન ?
શા માટે હઠ કરે છે ! આ પ્રતિમાથી તારું કાર્ય સિદ્ધ
થયું છે ? તારું શરીર રાગ રહીત થયું છે ! સર્વ શું
અધુરું રહ્યું છે ? માટે કદ ઊઠી ઘેર જા, ને તારું રાજ્ય
સુખેથી સોગવ ! ”

“ દેવ ? આપ નમં તે હો ? પણ જનતાને ઉપકાર
કરવાની ખાતર એ પ્રતિમા મને આપો ? જનતામાં પો-

ત્યાં અટકી જશે. આ પંચમ કાળમાં પણ હેરાજન ? તે
કોઈ પ્રાણી આ પ્રતિમાનું આરાધન કરશે ! તે તે આરાધ-
કની ઈચ્છા અમે અહીં રહ્યા થકી પણ પુરણ કરશું. ”
એમ કહી ધરણેદ્ર (નાગલોકના સ્વામી) અહીં થઈ ગયા.
પ્રભાતમાં રાજાએ નાગરાજના કથન સુજળ ભગ-
વાનને પ્રગટ કરી પછી નાલી રથમાં બેસાડી સાત દિવ-
સના વાગ્ધરડાઓ ભેટયાં ને રાજા આગળ ચાલવા લાગ્યો,
એવી રીતે ચાલતાં ચાલતાં ધણીક ભૂમિ ઉત્તર કરી
ગયા. તે વારે રાજાને વિચાર થયો કે “રથનો અવાજ
સરખો પણ સંભળાતો નથી તો ભગવાન આવતા હશે કે
નહી ” રાજાને શંકા થતાં વક્રદિથી લગાર પાછળ બેસુ,
એટલે ભગવાન ત્યાં અટકી ગયા અને ગાડી નીચેથી
નીકળી ગઈ ત્યાં આગળ વડલાનું ઝાડ હતું, ત્યાં ભગવાન
જમીનથી સાત હાથ ઉંચા રહ્યા રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો, અને
મનમાં બહુ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે “હવે શું કરવું ?”
ફરીને નાગેદ્રને સંભળવા લાગ્યો તે વારે નાગરાજે, સ્વ-
ભામાં બાવીને કહ્યું કે “અહીંયાંજ ચેત્ય બધાવો ? ભગ-
વાન હવે અહીંથી જશે નહી. ”

રાજાએ ત્યાં આગળ જોઈ વિચાર એક લાખ મુદ્રા
(તે જમાનાનો સીલો) ખરચીને રાજા મંડપથી મુશો-
લિત મને હર દેગસર કરવું અવું રાજાને નવ બેઠને

ત્યાં અટકી જશે. આં પંચમ કાળમાં પલ્લુ હો રાજન : ૧૨
કોઈ પ્રાણી આં પ્રતિમાનું આરાધન કરશે । તે તે આરાધ-
કની ઇચ્છા અમે અદૃશ રહ્યા થકી પલ્લુ પુરણ કરશું. ॥
એમ કહી ધરજોદ્ર (નાગલોકના સ્વામી) અદૃશ થઈ ગયા.

પ્રભાતમાં રાજાએ નાગરાજના કથન સુંજળ લગ-
વાનને પ્રગટ કરી પછી નાલી રથમાં બેસાડી સાત દિવ-
સના વાચરડાઓ ભેટયાં ને રાજા આગળ ચાલવા લાગ્યો,
એવી રીતે ચાલતાં ચાલતાં ઘણીક ભૂમિ ઉત્સાહ કરી
ગયા. તે વારે રાજાને વિચાર થયો કે “રથનો અવાજ
સરખો પલ્લુ સંભળાતો નથી તો ભગવાન આવતા હશે કે
નહી” રાજાને શંકા થતાં વક્રદિથી લગાર પાછળ બેસુ,
એટલે ભગવાન ત્યાં અટકી ગયા અને ગાડી નીચેથી
નીકળી ગઈ ત્યાં આગળ વડલાનું ઝાડ હતું, ત્યાં ભગવાન
જમીનથી સાત હાથ ઉંચા રહ્યા રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો, અને
મનમાં બહુ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે “હવે શું કરવું ?”
કેરીને નાગેદ્રને સંભળવા લાગ્યો તે વારે નાગરાજે સ્વ-
પ્રામાં બાવીને કહ્યું કે “અહીંયાં જીવ્ય બધાં પો ? ભગ-
વાન હવે અહીંથી જશે નહી.”

રાજાએ ત્યાં આગળ મોટું વિદ્યાળ એક લાખ મુદ્રા
(તે જમાનાનો સીલો) ખરચીને રંગ મંડપથી સુંચો-
લિપ મને ૬૦ રૂબાસ ૩૦ પુ અ પુ વિચાર વિચાર બોધને

એવા તે સૂરિ ગયે વર્ષે દેવગિરિ નગરમાં, (દિલ્હીના બાદ)
 રૂપલદેવ ભગવાનને નમવાને આવેલા છે. તેમના સમયે
 પુરુષ એ અહીંયાં આવે તો આપનું કામ સિદ્ધ થાય
 એ નિઃસંશય છે. પછી રાજાએ પ્રધાનને મોકલીને તેમને
 ત્યાં તેડાવ્યા. આચાર્ય પણ પ્રતિભાલુને સાત હાથ ઉઠ્યા
 રહેલાં જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યા. અને આ ભગવાનનો
 આવો પ્રભાવ જોઈ પ્રસન્ન થયા, પછી તેમણે ત્યાં અઠમત પ
 કરવા વડે નાગરાજની આરાધના કરી તેમણે નાગાધિપે
 સ્વભામાં આવીને જણાવ્યું કે “સાચા અભિમાનના કારણે
 કરીને પ્રતિભાલુ એત્યમાં પડેશ્વર નહીં પણ એ સંધ તર-
 ફથી એત્ય તૈયાર થશે તો ભગવાન ત્યાં પધારશે.” એમ કહી
 નાગરાજ અદરશ થયા.

પછી સવારના સંધને એકઠાં કરી સૂરીજીએ જ-
 ણાવ્યું કે “હે આવકો રાજાના અભિમાનનો કારણે ભ-
 ગવાન એ એત્યમાં પધારશે નહિ, પણ તમે એ સંધ
 સમસ્ત મળીને એક એત્ય તૈયાર કરાવો. તો ભગવાન
 ત્યાં પધારશે.”

સૂરિધરનાં આવાં વચન સાંભળી આવકો સ્તબ્ધ અને
 ચલાથી પ્રસન્ન થવા લાગ્યા. ત્યાં આગમ્ય પાંચે પાંચે જોઈને
 એક નવીન એત્ય તૈયાર કરાવ્યું. હાલમાં ભગવાન પીરાએ
 તે ત્યાં પછી અભયદેવ સૂરિનીરુદ્ધિથી ભગવાન સુધે લોક

રીક્ષા લીધેલી છે. તેઓથી હમણાં પાટણમાં રહેલા
 ને આંખોથી રહીત થયેલા છે એ જ્ઞાત પ્રથમ આવી
 છે, જેમની આગળ દેવી આ બધો અંતરીક્ષણનો ઈ
 હાસ કહી સંભળાવી અદૃશ્ય થઈ ગઈ, પછી જાગૃત થ
 પ્રભાતમાં ભાવવિજય ગણિએ પાટણના સંઘના આગેવ
 નોને બોલાવી પોતાને અંતરીક્ષણ જવું છે માટે વ્યવ
 સ્થા કરી, આપવાની સૂચના કરી, તે વારે સંઘે એક
 નાનો અંતરીક્ષણનો સંઘ કાઢી ભાવ વિજય ગણિને
 બંદોબસ્ત કરી આપ્યો. હવે ભાવવિજય ગણિ હૃદયમાં
 અંતરીક્ષણનું ધ્યાન ધરતા છતા સંઘ સાથે અનુક્રમે
 સીરપુર (અંતરીક્ષણ) આવ્યા. ત્યાં સકલ સંઘે ભગ-
 વાનનાં દર્શન થયું. પણ ભાવવિજયગણિને તેમના અધ-
 પભાગી દર્શન થયાં નહી. જેથી પોતાના મંદ ભાગ્યની
 નિંદા કરવા લાગ્યા. પછી અન્નપાલીનો ત્યાગ કરીને પ્ર-
 ભુના દર્શનની ઇચ્છાવાળા થયા છતા “પ્રભુ ? તમારા
 દર્શન થાય તોજ મારે આહાર પાણી કરવા” એવો
 અભિપ્રાય કરીને તપ કરવા લાગ્યા ને ભગવાનની સ્તુતિ
 કરવા લાગ્યા. અનુક્રમે ત્રણ દિવસ થયા. “હે ભગવાન !
 હે પાર્થરાજ ! તમે વિના સ્વાયં બળનાં નાગને દર્શન
 આપી નવકાર સંભળાવવાવટે ભુવન પતિ નિકાચનાં નાગ-
 કુમાર દેવસોકનો સ્વામી બનાવ્યો. વેરી અને અનિ કદ

રામ લક્ષ્મણ પણ તમારાજ પ્રભાવ થકી સમુદ્ર ઉલ્લંઘી
 રાવણને જીતી સીતાજીને છોડાવી લાવ્યા. મહા ભયંકર
 એવો તોફાની સમુદ્ર તેણે જળ રામ લક્ષ્મણના આરાધ-
 નથી. તમારાજ પ્રભાવ થકી સ્થંભાઈ ગયું હતું. જેથી
 રામ લક્ષ્મણે આશ્ચર્ય પામી સ્થંભન પાર્શ્વનાથ તરીકે
 તમારી જગતમાં સ્તુતિ કરી. નવમા વિષ્ણુ (નારાયણ)
 શ્રી કૃષ્ણનું સ્નેહ જરાસંઘ (પ્રતિવિષ્ણુ) ની જરા
 નામે આમુરી વિદ્યાથી બચાવે જરૂર પડેલું થયું. તે વારે
 તમારા સ્નાત્ર જલથી જરા નાશ પામી અને તમે
 સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તરીકે ભૂમિતલ ઉપર પ્રગટ થયા.
 હા ? ભગવાન ? તમારો કેટલો પ્રભાવ કહું ! હે જગ-
 તમાં વીર પુરુષ ? વિશ્વના અદ્વિતીય જાંધો ? તમારા
 પ્રત્યક્ષ ઘમતકારો જોઈને જગતમાં આશ્ચર્ય થાય છે કે
 તમે દુન્યામાં મહા સમર્થ છો તો પછી મારી આંખો
 ઉઘાડવી તે કાંઈ મુશ્કેલ નથી. હા ? સ્વામિન ? હા
 તાત ? હા ? ભૂમિનાથ ? હા ? વામાનંદન ! હા ? અન્ધ-
 સેન વંશ દીપક ? મને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપો ? દર્શન
 આપો ? મારો કંઈ કાપો ? હા ? વિશ્વમાં વિજયંત
 પુરુષ ! પુત્રને તેની ઇચ્છિત વસ્તુ પીતા નહી આપે તો
 કેવું આપશે ! હા ! દેવાધિદેવ ! વિશ્વવંદ ! મને નેત્ર
 આપો ! નેત્ર આપો ! “ એમ ભક્તિમાં ભાવવિજયજી

ભાવવિજય ગણિ પછુ જોધિ બીજ ઉત્પન્ન કરી કૃત્ય કૃત્ય
 થયા. પછી ત્યાં કેટલોક કાલ રહીને ભાવવિજયગણિ
 ફરીને અહીયાં આવવાની ઇચ્છા કરતા હતા અન્ય
 નિદાર કરી ગયા. શ્રી વિજયદેવસૂરિ અને ભાવવિજય
 ગણિનાં પગલાં ભોંયરામાં માણીસદ્રશના સ્થાનકમાં છે.

અકબર બાદશાહને પ્રતિજોધ કરનારા શ્રી હીરવિ-
 જયસૂરિ જેમને બાદશાહે તામ્ર પટ ઉપર સાત તીર્થોના
 લેખ કરી આપ્યા છે. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્ વિજયસેનસૂરિ
 તેમણે જહાંગીર બાદશાહને પ્રતિજોધી હુવદયાનો ઠકો
 વગડાવ્યો. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્ વિજયદેવસૂરિએ પંચન
 આદિને પ્રતિજોધી હુવદયાનો ઠકો વગડાવ્યો. તેમના
 શિષ્ય શ્રી વિજયપ્રભસૂરિ તેમના રાજ્યે ભાવવિજયગણિ
 થયેલા છે.

+ + + + +

વર્તમાન વિક્રમની વિશમી સદીમાં માલેગામ
 નિવાસી દયાશ્રીમાળી વણીક ગ્રહસ્થ બાલચંદ હીરાચંદ
 સ્વદેશી હીલચાલને કારણે ગયે વરસે સંવત ૧૯૭૮ માં
 કેદખાનાની તેમને પાંચ વરસની સજા થઈ હતી, જ્યાં
 તેમને અત્યંત હાડમારી હતી, કેદખાનામાં તેમનાપર
 મુલમ સખત હતો. પછી કેદખાનામાં તેમણે અતેરિશહ

(૨૧૭)

માને. સંવત ૧૯૧૫ માં નાસિકા ખંડિત થવાથી અપૂર્ણ રીતે એક કોટડીમાં રાખી હતી. સંવત ૧૯૫૬ ના ભાદરવા સુદી ૮ ની રાતના મંદીર ખંધ હતું. તે એક-દમ ઉધડી ગયું, વાદિત્ર વાગવા લાગ્યાં અને નૃત્યગાન થવા લાગ્યાં. પ્રતિમાનું મુલનાયકલની જગાએ રહ્યાં એ બાજુની પ્રતિમાઓ દૂર હઠી ગઈ, નાસિકાપણ સારી થઈ ગઈ. આ ચમત્કાર સર્વ લોકના જોવામાં આવ્યો. આજે પણ આ મંદિરમાં ચમત્કાર થયાં કરે છે. એ મંદિરમાં ઇત્રીશ હાથ ઉંચી એક પ્રતિમા રાખી છે, તેની પણ નાસિકા ખંડિત થયેલી છે. આ ગામના મંદિરોનાં પત્થરો બીજા ઘરોમાં, મંદિરોમાં અને મસીદોમાં વગેરે ઠેકાણે કામ આવે છે. જેમાં કેટલુંક કોરણીનું કામ પણ હોય છે. તેની આસપાસ ખોદતાં ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી સેમજ પદ્માવતીની મુર્તિઓ વગેરે નીકળે છે. આ ગામની બહાર બીજું એક મોડું મંદીર છે જેમાં આજુબાજુની કોરણી છે. લોકો કહે છે કે પહેલાં એ (પુરગા) નામે નમરી હતી.

× × × × × × ×

૨.

વાગરજ નામે સાથવાહનો પુત્ર હતો. તે અંતુકમે પાતવાર સમુદ્રમાં દેખાર કરવાને વહાણ લઈને ગયો તે

ચિંતાને માટે બહાર જતાં કોઈ જગાએ જૈન સાધુને
 જોવા જોયા તેમને તેણે પ્રશ્ન કર્યો. તે વારે જૈન સાધુએ
 જણાવ્યું કે—“ હે મહાનુભાવ ! હું તો અણગાર છું.
 રાત્રી તથા દિવસ લઈ સિદ્ધોનું ધ્યાન ધરું છું. તેથી તને
 વિશેષ વાત કહીશ નહીં, પણ કાલે સવારે ત્રેવીશમા
 તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથ અહિં પધારશે, તેમને વંદન કરીને
 પ્રશ્ન કરજો. ” એ પ્રમાણે સાધુએ કાઉત્સગ પારી ઉપ-
 કારનું કામ જાણી આગરદત્તને કહ્યું. આગરદત્ત હર્ષીત થયો
 થકો ઘેર ગયો. પ્રભાતમાં ભગવાનનું આગમન જાણી
 તેમને વંદન કરવા ગયો. અનુક્રમે ગમને રાજા તથા
 અન્ય લોકો વગેરે પણ દર્શન કરવા આવ્યા. ભગવંતે
 સાગરદત્તને ઉદ્દેશીને દેવ શુદ્ધ અને ધર્મનું તત્ત્વ સ્વરૂપ
 સમજાવ્યું. જેથી આગરદત્તના સંશયો દૂર થયા. એટલે
 વૈરાગ્યવંત થયો છતાં ભગવંતના ચરણમાં જઈને નમી
 પડ્યો અને શુકલ ધ્યાને ચડતાં ત્યાજ કેવલ જ્ઞાન થયું.
 પછી યતિ. વેષ ધારણ કરીને કેવલીની પદ્ધતિમાં જઈને
 જોડો. અને અનુક્રમે મુક્તિ ગયો.

+ + + + +
 ૩.

શુદ્ધ વચમાં ઉત્પન્ન થયેલા શિવ, મુંદર, સોમ.
 અને જય નામ ચાર સિધ્ધો દિલા લઈ બહુશ્રુત થયા

હૂરા નામે ગામમાં અશોક નામે એક માણી રહેતો હતો. તે હમેશાં પુષ્પોનો વેપાર કરતો હતો. એક દવસ ગુરૂ મહારાજનો ઉપદેશ સાંભળીને છનેશ્વરની નવ અંગે નવ પુષ્પોથી પૂજા કરી, એવી રીતે દરરોજ નવ પુષ્પથી છનેશ્વરની પૂજા કરતો જેથી તેજ ભવમાં તે મહદ્દિગ્ધ થયો, ખીજ ભવમાં નવલાખ ધનનો સ્વામી, ત્રીજા ભવમાં નવ કોડ ધનનો સ્વામી. યાવત આઠમે ભવે નવ લાખ ગામનો સ્વામી અને નવમે ભવે નવકોડ ગામનો સ્વામી થયો. એકદા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન પાસેથી પ્રેરતાને પૂર્વભવ સાંભળી તેને ઇલાપોહ કરતાં બલિસ્મરણુ જ્ઞાન થયું અને ભગવંત પાસે દિક્ષાં લઈ કમનૌ કાય કરી તે મુક્તિ ગયો.

એક સાથે નવ ભવ મનુષ્યના સામટા થતા નથી. માટે વચમાં દેવ ભવ પણ સમજવા.

* * * * *

નાગપુરમાં ધનદત્ત નામે વ્યવહારીયો હતો, તેને બપુદત્ત નામે પુત્ર હતો. ચોવન વય આવે છે તેની પી-તાએ તેને પરણાવ્યો પણ ચોરીમાં જ તેની સ્ત્રી મરણ

મરેણું પાંખી નહી, પછી-જ-પુદ્ગલ તેની સાથે સુખ ભોગ-
 ચતો છતો ત્યાંજ રહ્યો, અનુક્રમે કેટલેક કાલે અંધુદત્ત
 પોતાના સસરાની રબ લઈ પોતાનો ગામ જવા નીકળ્યો,
 રસ્તામાં ચંડસેન પદ્મીપતિના માણસોએ તેને હુટી લીધો.
 તેની માલ મિલકત અને પ્રિયદર્શનાને લીધે લોકો લઈ
 અયા તેમણે પોતાના દરામી ચંડસેન આગળ રજુ કરી,
 ચંડસેને પણ પ્રિયદર્શનાને પોતાના ઉપકારી જનહતની પુત્રી
 તરીકે ઓળખીને પોતાની જેન માની, અને તેના પતિની
 તપાસ કરાવવાને માણસો દોડાવ્યાં, છેવટે તેણે કુળદેવીની
 માનતા કરી કે “ હે માતા ! જો પ્રિયદર્શનાનો પતિ
 મળશે તો એક માસમાં દશ પુરુષોનું તને બંજીદાન
 દર્શિ ” એમ કરતા મહીનો પુરો થવા આવ્યો પણ
 અંધુદત્તનો પત્તો લાગ્યો નહી. હવે પદ્મીપતિએ આજ્ઞા
 કરી કે કુળદેવીને ચડાવાને દશ પુરુષ પકડી લાવે, તે
 વારે બીલ્લો છૂટ્યા માર્ગમાં અનાયાસે અંધુદત્ત અને
 તેનો મામો બન્ને પકડાઈ ગયા, બીજા પણ આઠ માણસો
 પકડયા, એમ દશે માણસોને પકડી લાવ્યા, કુળદેવી આ-
 ગળ દશે જણને લાવવામાં આવ્યા, પછી પદ્મીપતિ પણ
 ત્યાં આવ્યો, પ્રિયદર્શના પણ પુત્રને લઈને ત્યાં આવી દશ
 પુરુષોને બચાવવાને તેણે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ પદ્મીપતિ તેનું
 કહેણું સાંભતો નથી, પછી બીલ્લોએ એક પછી એક તેમને

એક પણ લાગ્યા નહીં, જેથી તમારી પાસે કોઈ ઔષધિ છે કે કોઈ મંત્ર તંત્ર છે ? ”

બંધુદત્તે જણાવ્યું કે “ એ કોઈ ઔષધિ કે મંત્ર તંત્રનો પ્રભાવ નથી. પણ એ મારા દેવગુરુનો પ્રભાવ છે. ”

“ તારા દેવગુરુ કોણ છે ? ” પશ્વિપતિએ કહ્યું.

“ મારા દેવ પણ પાર્શ્વનાથ અને ગુરુ પણ પાર્શ્વનાથ છે, તેમના નામ સ્મરણથી ખડગના પ્રહાર તો અટકે તેમાં શું ? પણ બીજાં અનેક વિદ્યા નાથ પામી નાંદ છે. ” બંધુદત્તે કહ્યું.

“ તે દેવ કેવા અને કયાં છે ? ” પશ્વિપતિએ કહ્યું. તે દેવ હાલ નાગપુરમાં વિચરે છે, ચોસઠાં ધન્ત્રે જેની સેવા કરે છે. જે અદારે પાપથી રહીત હોય છે. આઠે કર્મનો જેમણે કાય કરેલા છે, સંસારના બંધનો રાથી પોતે રહીત, માધ્યસ્થ વૃત્તિવાળા, વળી અનેક કોટી જન્મના સંદેહો દૂર કરનાર એવા શુદ્ધ દેવજ્ઞ જ્ઞાન અને દેવજ્ઞ દર્શનના ધારણકાર પરમાત્મા છે, કે જેમના નામ સ્મરણથી માણસોનાં કોટી જન્મનાં પાપો દૂર થાય છે. ને મનોવાંછિત ફળે છે. ” બંધુદત્તે કહ્યું.

ત્યારે તેમનાં દર્શન મને પણ કરાવ ? ” પશ્વિપતિએ કહ્યું,

તે વારે લંગવતે કહ્યું, “ પાપી માણસ પણ પાપને તણને સુકૃત્ય કરે છે તો તે પણ શુદ્ધ થઈ શકે છે. હે પહીય ? પાપી માણસ પણ પાપનો ત્યાગ કરી ધ્યાન દાન અને તપ વગેરે કરવાથી સદ્ગતિને પામે છે. આ સંસારમાં સર્વ જીવો સ્વાયંપરાયણ છે. સંસાર અસારજ છે વિચાર કરતાં કોઈ કોઈનું નથી. ” એવી રીતે પશ્વિપતિને ધર્મોપદેશ આપ્યો.

પછી બ્રહ્મવેદ પૂછ્યું કે “ હવે હમારું શું થશે ! ”

ભગવાને કહ્યું, “ તમે અને પશ્વિપતિ અહીંથી મત લઈને આડંબા સહસાર દેવલોકે દેવ થશો, ત્યાંથી મહાવિદેહમાં જીવંત વ્યક્તિ થઈશ અને આ પશ્વિપતિ તારી શણી થશે, ત્યાં સુખ ભોગવી દિક્ષા લઈ નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળી તમે બંને મુક્તિ પામશો ” આ પ્રમાણે સાંભળીને બ્રહ્મવેદ તેની સ્ત્રી અને પશ્વિપતિએ ત્રણેજણે સાથે મત ગ્રહણ કર્યું. તે ત્રણે નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળી અનુક્રમે સહસાર આડંબા દેવલોકે દેવતા થયા. ત્યાંથી મહાવિદેહમાં પુનઃ જન્મ મુક્તિ પામશે.

આ પ્રગટ પંભાવી પાર્શ્વનાથ. સાંચનાર અને વખનારના મંત્રણ મોટે થાઓ ! તેમના મર્મરથો, સંકલ્પો, સમ્મણ થાઓ, તેમના ઉપદ્રવ વિષે નાશ પામો !

(૨૨૬.)

સાખી.

તીર્થેકર ચઢી થયા, શાંતિકુંથુ અરનાથ;
 જયજય કમલા શીવ વર્ધો, મહિ ત્રિભુવનાથ;
 મુનિમુવત નમિનાથ, બુદ્ધિના બળીયાદે
 બળવંતા નેમીનાથ, લવજલ તરીયાદે;
 પ્રગટ પ્રભાવી પાસ, અમ ઘેર આવોદે,
 કળજીગમાં પારસનાથ, પરચો બતાવોદે; નાભિ. ૨

સાખી.

પુરીસાદાની પરમેસરે, અનાથના ઓ નાથ,
 દૃષ્ટ કરી જમદિસરે, સ્કંધ કરો જગનાથ.
 પ્રભુ પારસ છે શીરતાજરે, બહારે બહાલા આવોને
 દુઃખ હારિદ્ર ટાળી મહારાજરે, ભીડો મારી ભાગોને.
 મહાવીર તમે હેડાના હારરે, કયા હીલ લાવોને
 ફડા મણીમય ત્રિશતાનંદરે, કાજ સુધારોને. નાભિ. ૩

—ૐ—

તીથ માળા.

મુ'બઈ.

૧

(બી. બી. રેલવે)

મુ'બઈ એ આવળા જમાનાનું વેપારનું મુખ્ય મથક
 છે, જેનોની વસ્તી પણ ત્યાં સારી છે. દેરાસરો મુખ્યતાએ

વેલાં છે, સુરત એ અસલ નવાળની રાજધાનીનું બુદ્ધિ
 શહેર હતું. અંગ્રેજ સરકારે હિંદુસ્થાનમાં આવી પ્રથમ
 કોડી સુરતમાં નાખી હતી. ત્યાં પ્રખ્યાત 'સુરજમંડન
 પાર્શ્વનાથ' નું મંદિર છે. કલ્યાણ પાર્શ્વનાથનું ખુબતર-
 ખાનામાં, વીમલનાથનું સોની ફળીયામાં વગેરે અનેક દેવ-
 સરો સુરતની સુરતમાં શોભા આપી રહ્યાં છે. ત્યાંથી
 અઢી માઈલ દુર રાંદેર ગામ છે ત્યાં લગભગ છ દેરા-
 સરો છે વર્તમાન સમયમાં સુરત જત્રા કરવા લાયક
 સ્થાનક છે. અહીંથી નજીક કતાર ગામમાં આદેશ્વરનું દેરા-
 સર છે ધર્મશાળા પણ છે સુરતથી સંઘ કોઈ કોઈ વાર
 ત્યાં જાય છે.

જગડીયા.

૩

અંકલેશ્વરથી રાજપીપળા સ્ટેટ રેલવે જાય છે. ત્યાં
 જગડીયા તીર્થનું જગડીયા સ્ટેશન આવે છે, ત્યાંથી લગભગ
 માઈલ લેટલું જગડીયા ગામ દૂર છે. જેનોને માટે આ
 તીર્થ ઘણું ઉપયોગી છે. હવાનું સ્થળ પણ સારું છે.
 ધર્મશાળાની સગવડો પણ સારી છે. સ્થળ પણ રમણીય

વસયો, તે વખતે ત્યાંના રાજા હતથતુ અને તેનો ઘોડો પ્રભુની ધર્મોપદેશનાથી બોધ પામ્યા હતા. એ અશ્વ પૂર્વ લવે કોણ હતો વગેરે વિશેષ હકીકત જેન સાહિત્યમાંથી જોઈ લેવી, અથવા તો ત્રેસઠ શલાકી પુરૂષ ચરિત્રમાંથી વીશમા તીર્થંકરનું ચરિત્ર જોવું.

પ્રભુની દેશનાથી અશ્વ બોધ પામ્યો, તેને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થયું. અને પછી તે ધર્મ પરાયણ થઈ આઠમા દેવલોકે ગયો, માટે ભરૂચમાં અશ્વાવબોધ તીર્થ ત્યાંથી પ્રગટ થયું. મુનિમુનત સ્વામીની મહા પ્રભાવિક મુર્તિ ભરૂચ નગરમાં છે.

વૃદ્ધવાદિ સૂરિએ મુકુંદ પંડિતને રાજ્ય સલામાં છોડી અહીંયાંજ દીક્ષા આપી હતી.

પૂર્વે શ્રીપાલ કુમારે પણ ધવલ શેઠની સાથે પોતાની દરીયાઈ મુસાફરી આ ભરૂચ નગરથી, શરૂ કરી છે.

ભરૂચથી અશ્વાવબોધ તીર્થ આજે લંગલંગ છે. ગાઉ દુર હોય એમ જણાય છે. હોલ ત્યાં એક મોટો વડ છે. એ વડ લંગલંગ એ ત્રણ મેલના વિસ્તારમાં છે, અશ્વ પંદર દિવસનું અણસણ કરી આઠમા દેવલોકે દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાર પછી ભગુવંત સાડાસાત હજાર વર્ષ પર્યંત વિચરી અમેતશીર્ષદે મોક્ષે પધાર્યા. મુનિમુનત

કાવી ગંધાર.

૬.

આ કાવી ગંધાર ભર્ય જીહાનું વાગરા તાલુકાનું
 ગામ છે. જૈન લોકોનું તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. ત્યાં બે
 દેરાસર છે. એક શ્રી મહાવીરસ્વામીનું તે સંવત ૧૫૦૦
 માં રૂા. એકલાખના ખર્ચે આશરે બધાયું હશે; હાલમાં
 જીર્ણોદ્ધાર છે તે સમરાવવાની જરૂર છે. બીજું અમી-
 રા પાશ્વનાથનું ઘણું જીનું દેરાસર છે. તેને બધાવતાં
 આશરે પચાસ હજાર ખર્ચ થયાં હશે.

પ્રસિદ્ધ શ્રીમદ્ દીરવિજયસૂરિ બ્યારે વિહાર કરતાં
 અહિંયાં આવ્યા, ત્યારે તેમને અકબર બાદશાહ તરફથી
 દીલ્હી આવવાનો પેગામ મળ્યો. તે પછી તેમણે ગંધાર-
 ના આવકો સાથે “જવું કે ના જવું” તે સંબંધી
 મસલત કરી પણ આવકોએ દીલ્હી જવાની સરિને અનુ-
 મતિ આપી નહિં છતાં મહારાજશ્રીને પોતાને જ દુદ્ધસેવી
 આત્મા પ્રેરણા કરવા લાગ્યો કે દીલ્હી જવામાં કાંઈદોષ,
 નેથી, તેમણે દીલ્હી જવાનું નક્કી કર્યું ને તરતજ અમ-
 દાવાદ આવ્યા, અને અહિંથી દીલ્હી ગયા. ભર્યથી ૧૭
 ગાઉ ગંધાર દૂર થાય છે.

અને ગંધારથી પણ કાવી પંદર ગાઉ દૂર થાય છે.

વડોદરા જોધરા રેલ્વેનું ઊણી સ્ટેશન તેથી બીજું સ્ટે-
શન આવે છે ત્યાંથી દોઢ મે. ગાઉ ચાય છે.

સ્થંભનપુર (ખંભાત).

૯.

સ્થંભન પાર્શ્વનાથ સંબંધી હંકિકેત મોટે જુઓ
ચોછિળ સ્થંભન પાર્શ્વનાથ ખંભાત આશુદેવી બીજી
રેલ્વેમાં જવાય છે.

ખેડા.

૬૦

સ્ટેશન મહેમંદાવાદ છે, મહેમંદાવાદ એ મહમ્મદશાહ
જેમડાએ પંદરમા સદામાં વસાવેલું છે. અમદાવાદનો સુલ-
તાન મહમ્મદ જેમડો એ ઇતીહાસ મચદુર છે જેણે જુના
ગઢ અને પાવાગઢની તળેટીમાં આવેલું ચાંપાનેર એ જે
ગઢ હત્યા તેથી જેમડો ઠહેવાણા તે માટે જુઓ સુવ-
સતી ઐતિહાસીક સાહિત્ય !

પતો હજી સુધી મળતો નથી. જેમ જેમ આજુબાજુ
ગામના રહેવાશીઓને ખબર પડતી ગઈ તેમ તેમ તેઓ
દશનાચે આવવા લાગ્યા.

પ્રભુજીને પણ હવે બહાર પધારવાની મંરજ થઈ, તેથી
તેમણે માતરના રહેવાશી શા. જીવરાજ સુંદરજી તથા દેવ-
ચંદ વેલજી તથા શાહ નથુ ગાંધી એ ત્રણેને સ્વપ્ન
આપ્યું કે સુંદરજી ગામમાં બારોડના વાડામાંથી તમે મને
બહાર ઠાઠજો, પછી તેઓ ત્યાં આવ્યા અને ભગવાનને
પ્રગટ કર્યો. થોડુંક બોલ્યું કે તરતજ બીજી પણ એ
પ્રતિમાઓ ત્યાં પ્રગટ થઈ, આ વાતની ખબર પડતાં
આજુબાજુથી દરેક ગામ ગામના લોકો ત્યાં આવ્યા,
જમીનમાંથી મહા પ્રભુને જમીન ઉપર પધરાવ્યા, તે ટાણે
ભગવાંતને પવિત્ર અંગે માટી વગેરે ભરાઈ હતી, તેથી
પ્રતિમા ઝાંખી છતાં તેજસ્વંત અને અમત્કારીક જણાતી
હતી. પછી બ્યારે ગાયત્રી દુધ અને પવિત્ર જળ મંગાવી
વીધિ સહિત સ્નાન કરાવ્યું, તો ત્રણે પ્રતિમાઓ આવે-
હુબ તેજસ્વંતી જણાઈ.

બારોડે પોતાના ઘરમાં ગાયના છાણથી થોડીક
જગા લીધી સાફ કરી બાજેડ ઉપર ભગવાનને પધરાવી
વિધિસહિત પૂજન કર્યું અને ત્યાં સુધી કોઈ દર્શનને માટે
આવવા લાગ્યા.

સ્વીકારો ? ” એમ કહી એ ત્રણ જેણે સર્વ સંઘની
અંબાયળી વચ્ચે લગવાનને કુંડના દંડાની માફક
ઉપાડયા અને ગાંડામાં ધંધરાવ્યાં. ગાંડું એની મેળેજ
માતર ગામ તરફ વળીને ચાલવા લાગ્યું. તે થોડેક દૂર
જઈને ઉભુ રહ્યું. પછી ગાંડાને બળદ બેડીને માતર તરફ
ચાલતું કયું. સર્વ સંઘે નક્કી કર્યું કે મહા પ્રભુને માતર
ગામે જવાની મરજી છે, એમ ધારી સર્વ લોકો માતર
આવ્યા. માતરના ત્રણે યાવદો પ્રતિમાજની આસપાસ
ચાલવા લાગ્યા. સર્વ લોકોની ખુશાલીમાં દેવતા
બારોટજ એક નારાજ હતો, તેના ઘેરથી લગવાન બીજો
ઠેકાણે જાય તેથી તેને મન દીલગીરી થવા લાગી. પણ
સર્વ લોકોએ તેને શાબાસી આપવા માંડી અને પચ્યાસ
રૂપીઆ શીરપાવના આપી બારોટને ખુશી કર્યો.

* * * * *

હવે અહીયાં પ્રતિમાજને લઈને સર્વ માતરની
નજીક નદિને કાઠે આવી પહોંચ્યા, તો નદી ચારે કાઠે
પાણીથી ભરપુર હતી. હવે પ્રભુને નદી ઓળંગીને પેલે
પાર કેવી રીતે લઈ જવા તે માટે વિચારમાં પડયા, એ
ટલામાં તો ગાંડીવાને ગાંડું નદી તરફ હાંકી મુક્યું, કારણ
કે સર્વ જણ ચારે તરફ પાણી જોતા હતા પણ ગાંડી
વાન પાણી દેખતો નહોતો, તેથી સર્વ લોકની નાના કહેવા

મુહુર્ત સંવત ૧૯૪૫ ના જેઠ વદી ૧૦ ના રોજનું હતું.
અહીયાં જૈન લાઇઓને ઉતરવાને માટે અમદાવાદ-
વાળા શેઠ મગનલાઈ કરમચંદ વિશાળ ધર્મશાળા બંધાવી
છે, તેમજ બીજી હડીલાઈ કેશરીલાઈની ધર્મશાળા છે.
દેરાસરનું શિખર અને ધર્મંગરો ચઠાવતાં અને એકઠંદે
દેરાસરનું ખર્ચ કુલ રૂપીઆ ચાર લાખ થયું હતું, માતર
ખેડાથી બે ગાઉ થાય છે.

અમદાવાદ.

૧૨

અમદાવાદ શહેર અહમદશાહ બાદશાહે સં. ૧૪૧૩
ની સાલમાં વસાવ્યું છે. તે સમયથી તે આજ સુધી
અમદાવાદ જૈન પુરી તરીકે મશહુર છે, આ શહેર મીલ
ઉદ્યોગ માટે પ્રખ્યાત છે. જેથી વેપાર હંમેશ વધતો જાય
છે. વેપારમાં આ શહેર મુંબઈથી ઉતરતું બીજું નંબર
છે. આ શહેરમાં મોટાં મોટાં સો ઉપર દેરાસરો
દીક્ષી હરવાજ બહાર બહારની વાડીના નામથી ઓળખાતું
શેઠ દડીસીંગ કેશરીસીંગનું દેરાસર ઓછી મોડું, વિશાલ,
શમળીય અને લવ્ય છે. મૂળનાયકજી શ્રી ધર્મનાયજી
બીરાજમાન છે. દેરાસર બાવન છનાલયનું અને મોટા
વિસ્તારવાળું છે.

(૨૬૫)

મુહુર્ત સંવત ૧૯૪૫ ના જેઠ વદી ૧૦ ના રોજનું હતું.
અહીયાં જૈન લાંઘણોને ઉતરવાને માટે અમદાવાદ-
વાળા શેઠ મગનલાઈ કરમચંદે વિશાળ ધર્મશાળા બંધાવી
છે, તેમજ બીજી હડીલાઈ કેશરીલાઈની ધર્મશાળા છે.
દેરાસરનું શિખર અને ધમ્મગરો ચંડાવતાં અને એકઠરે
દેરાસરનું ખર્ચ કુલ રૂપીઆ ચાર લાખ થયું હતી, માતર
એકાદી બે ગાઉ થાય છે.

અમદાવાદ.

૧૨

અમદાવાદ શહેર અહમદશાહ બાદશાહે સં. ૧૪૧૩
ની સાલમાં વસાવ્યું છે. તે સમયથી તે આજ સુધી
અમદાવાદ જૈન પુરી તરીકે મશહુર છે, આ શહેર મીસ
હિયોગ માટે પ્રખ્યાત છે. જેથી વેપાર હમેશ વધતો જાય
છે. વેપારમાં આ શહેર મુંબઈથી ઉતરતું બીજે નંબરે
છે. આ શહેરમાં મોટાં મોટાં સો ઉપર દેરાસરો છે
દીક્ષી દરવાજા બહાર બહારની વાડીનાં નામથી ઓળખાતું
શેઠ હડીસાંગ કેશરીચીત્રનું દેરાસર એકી મોટું, વિશાલ,
રમણીય અને લખ્ય છે. મૂળનાયકજી શ્રી ધર્મનાથજી
બીરાજમાન છે. દેરાસર બાવન જનાંકયનું અને મોટા
વિસ્તારવાળું છે.

ફતાસાની પોળે રીચીરોડના રસ્તે પ્રખ્યાત મંદીર સ્વામીનું દેરાસર ચોભી રહ્યું છે.

ઠોસીવાડાની પોળમાં મંદીરસ્વામી, લાલા પાર્શ્વનાથ, ત્યાંથી આગળ બારીચેથી ઉતરતાં જગવલ્લ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર. જેમની મુર્તિ લોંચરામાં છે. આદેશ્વર પણ લોંચરામાં છે ઉપર સહસ્રરૂપા અને ધર્મનાથજી છે ગહાર શાંતિનાથજીનું ચિખરખધી દેરાસર છે.

મુલેવા પાર્શ્વનાથની ખડકીમાં મુલેવા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે.

અમદાવાદ એ જૈન ધર્મનું અપૂર્વ જાહોજલાલી વાળું શહેર ગણાય છે. ત્યાં સેંકડો દેરાસરો, ઉપાશ્રયો, ધાર્મી પાઠશાલાઓ, સલાઓ, કન્યાશાળા વગેરેથી રાજનગર પોતાની ચોભામાં વધારો કરી રહ્યું છે.

શહેરમાં ભદ્રનો પ્રીત્વો ભેવા લાયક છે, ત્ય મોડું ટાવર (પરીયાત) છે જે આખા શહેરમાં લગભગ સંભળાય છે.

માલુકચોકમાં પાદચાહનો હજીરો અને રાણીનો હજીરો ભેવા લાયક છે. આસ્ટ્રોડીયા દરવાજા બહાર ગાલઆલમનો રોજો વગેરે ઇતિહાસીક સ્થળો પણ છે, તે એવ ચોચ છે. જુનાગઢને છેલ્લે રાજા 'ગવ' માં...

(૧૪૬)

દેવાધિ દેવનાં દેહરાં, શેહેર શેહરાંરે.
નમજો ભવિક નરનાર.

પ્રભુમું. ૪

રત્નપોળે રત્ન રાજતાં, ગુણે ગાજતાંરે.
ચેત્ય વાધાધુપોજ ચાર.

પ્રભુમું. ૫

રીખવ, અજીત ચિંતામણિ, વીર જગ ધણીરે.
મૂળનાયક મનોહાર.

પ્રભુમું. ૬

સંભવ વીર સંભારીએ, મોહ મારીયેરે,
ચોમુખ શાંતિ જીહાર.

પ્રભુમું. ૭

ઝવેરી લેરીઆ વીરજી. નીશા પોળજીરે,
જગવજ્રલ જયકાર.

પ્રભુમું. ૮

શેખના પારે વંદીએ, બિંબ નંદીએરે,
ચાર ઠરે ભવ પાર.

પ્રભુમું. ૯

દેવસા પાડે વિંતામણિ, ચિંતા આપણીરે,
ચેત્ય તુરે ચત્વાર.

પ્રભુમું. ૧૦

હાહા સાહેબની પોજમાં. અંગરોજમાંરે.
શાંતિ વિદ્યાનિ વિહાર.

પ્રભુમું. ૧૧

પાંજરે મેરીયા પ.શંજી. વિકરમાન ભજીરે.
ખટ પ્રભુ પ્રાસાદ દત્ત.

પ્રભુમું. ૧૨

વીર સોદાગર શેરીએ નવી ઘેરીએરે,
મોહ મહીપતિ દાત.

પ્રભુમું. ૧૩

મહુરત પોણે માલજો, ખેતર પાળજોરે,
લટ્ટી પોણે લવતાર. પ્રભુમુ: ૨૪

વીરવીજ્ય હેરી ઝારીએ, બેસી બારીએરે,
ફતાસા પોળ સ્વીકાર. પ્રભુમુ: ૨૫

હરકોર ચોઠાણી કેરું, દેહકું ખરુંરે,
શ્રી શ્રેયાંસ શ્રીકાર. પ્રભુમુ: ૨૬

વાસુપુજ્ય વિભુ વંદીએ, પાપ ખંડીએરે,
છન ગૃહ છણોદાર. પ્રભુમુ: ૨૭

મનહર મહાવીર મુરતી, પુણ્ય પુરતીરે,
રીચીરોઠે રચીકાર, પ્રભુમુ: ૨૮

હોંશી ટોશીવાડા તણી, ભલી બાંધણીરે,
અઘાપઘ અવિકાર. પ્રભુમુ: ૨૯

નંદીશ્વર દીપ નિરખીએ. હોટે હરખીએરે,
રૂપલ કમુખા કીનાર. પ્રભુમુ: ૩૦

ભાભા પાશ્વ શ્રીમંધરા. મંગળકદારે,
મહાવિદેહ મુગાર, પ્રભુમુ: ૩૧

હાજ પટેલની પોળમાં, શાંતિ જ્ઞાનમારે,
અવિચળ કાંતિ અપાર. પ્રભુમુ: ૩૨

ભાથરા નીચે ભાંયર. ભવ ભય હરેરે,
બોવરી મુક્તિ દેનાર. પ્રભુમુ: ૩૩

શાહપુર માંહે સંચરો, શું સેવા કરોરે;
ખટ છન લવન સંભાળ.

પ્રભુમુ. ૪૪

જમનાલાઈની ગીલમાં, રાખો દીલમાંરે.
પાર્શ્વ છનેંદ્ર દેદાર.

પ્રભુમુ. ૪૫

જમાલપુર જઈ પાર્શ્વજી, તીર્થપટ લહારે,
હરીપુર દરબાર.

પ્રભુમુ. ૪૬

હઠીલાઈની વાડીએ, કમ કહાડીયેરે.
શ્રી ધર્મ શર્મ દાતાર.

પ્રભુમુ. ૪૭

ગૃહ દેવાલયની ધણી, પ્રતિમા તણીરે,
બત્રા કરો ધરી ખ્યાર.

પ્રભુમુ. ૪૮

પુણ્ય વિજય પાઠશાળા જો. પ્રભુ પાળાજેરે,
વિત નમે વાર વાર,

પ્રભુમુ. ૪૯

મનસુખ દેજો, તન સુખ, જન મન સુખરે,
હોજો સુખ હઝાર.

પ્રભુમુ. ૫૦

ઝોગણી પંચોતેર વર્ષમાં, પૂર્ણ હર્ષમાંરે.
રચના રચી રસદાર.

પ્રભુમુ. ૫૧

ભણે ગણે સમરે, સાંભળે, દુઃખ દળ દળેરે,
તરત તરે સંસાર.

પ્રભુમુ. ૫૨

અમે અમારે ગામ લઈ જઈશું, અને પૂજા વગેરેનો ખર્ચ દોળસ્ત કરાવશું. એક તરફ કુંકવાવવાળા અને બીજી તરફ કડીવાલાં પોતપોતાને ગામ ભગવાનને લઈ જવાને તકરાર કરવા લાગ્યા. લોઈણીવાલાઓ પણ પોતાને ગામ રહે તેવો આગ્રહ કરવા લાગ્યા, જેથી કુંકવાવ વાળાઓએ તેમને રૂપીયાની લાલચો આપવા માંડીને તેમને સંમતવા લાગ્યા પણ તેઓને કાંઈ રૂચું નહીં.

પછી ત્યાં એવી રીતે પચાત્ત કરી કે ભગવાનને ગાડામાં પધરાવો ને ગાડું ને તરફ બાય ત્યાં ભગવાનને લઈ જવા હવે કુંકવાવ વાળાઓએ ગાડાનું ધુસરું પોતાના ગામ તરફ રાખી ભગવાનને તેમાં પધરાવ્યા, પછી ધુસરું ફરીને દશ વીસ ડગલાં વગર બળદે લોઈણીઓ તરફ ચાલ્યું. લોકોએ તરત ગાડું પકડી લીધું. ગાડામાં બ્યારે ભગવાનને પધરાવ્યા ત્યારે પવન ધભો હતો છતાં દીપક અખંડ હતો. હવે ગાડું લોઈણીઓમાં આવ્યું ને ત્યાં પટેલ અમલો "રવળની" એરડીમાં પધરાવ્યા. પછી લોઈણીના લોકોએ હાંસાનું કરી પૂજા કરવાને કેશર વગેરેનો બદોબસ્ત કર્યો.

આ ખબર દેશ પરદેશ દેડાતાં હબદે લોકો યાત્રા કરવાને આવવા લાગ્યા. ને હબદોની આવક પણ

ધાની હતી કે જ્યાં પાંડવો અહીંયાં એક વરસ શુભપણે રહ્યા હતા. ત્યાર પછી કાળે કરીને ત્યાં આગળ કનકસેન રાજાએ ઇ. ૧૪૪ માં ધોળકા વસાવ્યું; પછી તેણે વડ-નગર વસાવ્યું. તેના વંશજોએ વિજાપુર વસાવ્યું, એમ રાસમાલામાં કહ્યું છે. લવણપ્રસાદનો દાદો (પીતામહ.) ધવલક, જે કુમારપાલનો માસો થતો હતો તેણે તેરમા સૈકામાં વિરાટને ઠેકાણે ધોળકા વસાવ્યું, ને ત્યાં તે રાજ્ય કરવા લાગ્યો, તેનો પુત્ર અર્જુનરાજ તેને લવણપ્રસાદ પુત્ર થયો તે બધા ગુજરાતના વંશદાર અને મહા મંડલેશ્વર ગણાતા હતા. વીરધવલને ભીમદેવે કુમારપાલે સ્વમમાં આવી કહેવાથી યૂવરાજ પદવી આપી ગુજરાતનો અધિશ્વર બનાવ્યો હતો. તેમજ ગુજરાતની અધિષ્ઠાયિકા માહલુ દેવીએ પણ સ્વયં આપી વીરધવલને ગુજરાત બધું હતું, કુમારપાળે પણ દેવપણામાંથી ભોળા ભીમને સ્વમમાં આવી વીરધવલને ઉત્તર. વારસ ઠરાવી યૂવરાજ પદવી આપવા સૂચના કરી હતી.

ધોળકામાં ત્રણ દેરાસર છે શ્રી આદેશ્વર, શાંતિનાથે મૂળનાયક છે. વિરાટ નગર અસલ રૂનોનું તીર્થસ્થળ ગણાતું હતું. હાલ એ જગાએ ધોળકા છે એને ધવલકપુર પણ કહે છે. પૂર્વે એ વીરધવલની રાજ્યધાની હતી ભોળા નામ પછી ગુજરાત વીરધવલના અધિનિપણ નીચે

ઉપરીઆલા તીર્થ.

૧૭

અહીંયાં હુકારની કેડમાંથી રયામવર્ણી નવું પ્ર-
તિભાઓ પ્રગટ થઈ હતી. તે ઘણી ચમત્કારીક અને
જાત્રા કરવા લાયક છે. મુળનાયકજી શ્રી નમ્બદેવ ભ-
ગવાન છે. દર દાગણુ મુદી ૮ મે મેળો ભરાય છે. વહી-
વટ શેઠ આણંદજી કડ્યાણુજીની પેઢી કરે છે.

વીરમગામથી ખાસઘોડા જતી ટ્રેનમાં હુંડ સ્ટેશ-
નથી બે માઈલ દૂર ઉપરીઆલા તીર્થ આવેલું છે.

વડવાણુ (કાઠીયાવાડ.)

૧૮

વડવાણુ બે કાઠીયાવાડમાં મોટું દરબારી શહેર
છે. રેલવેનું પણ જંકશન છે. વડવાણુ શહેરમાં તથા
૬૫માં દેરાસરો ધર્મચાલા વગેરે છે. વેપારનું સારું મ-
થક ગણાય છે. વડવાણુમાં કુકુંટેશ્વરજીનું તીર્થ કહેવાય
છે અહીંયાં દેરાસરજી એક અભારા પાંચનું છે તે ઉપર
નવ શીખર છે. ફરતા ૨૮ દેરીયો છે વડવાણુમાં બીજું

શીહોરથી પાણીતાણે બાય છે. શીહોર સ્ટેશન ઉપર જેતની
 ખોટી ધર્મશાળા છે. ત્યાં હિતરવાની સગવડ સારી છે.
 ધર્મશાળામાં શીહોરના આલૂપણરૂપ માસ્તર દલીયંદ
 લાયચંદ તરફથી અમુક વખત સુધી પાણીતાણે જતા
 જાત્રાગુઓને ભાતું અપાતું હતું. શીહોરમાં ગ્રાવકની વ-
 સ્ટી સારી છે. માસ્તર તેમાં આગેવાન અને લાયક ગૃ-
 હસ્થ હતા. શીહોર એ સિદ્ધરાજના રાજ્યકાળમાં તેણે
 વસાવ્યું હોય તેમ જણાય છે.

પાણીતાણા તલાટી.

૨૦

શીહોરથી તેર મેલ પાણીતાણા થાય છે. પાંદલિમ-
 સરિના રમરણુ માટે પાણીતાણાની સ્થાપના નાગાંજીને
 હગલગ વિક્રમના સમયમાંજ કરેલી છે. ગામમાં પ્રવેશ
 કરતાંજ પ્રથમ નદી આવે છે, તેને કાચો પત્થરનો પુલ
 બાંધેલો છે. જવાનો રસ્તો ચહેરમાં ચડે છે. ચહેરમાં
 આવુંદજી કલ્યાણજીનું મોટું કારખાનું છે, પાસે મોટું
 દેરાસર છે, તેની સામે માતીયા શેઠની દરાવેલી મોટી
 ધર્મશાળા છે. વડી શેઠ હીમભાઈની મેડી તેમજ ધર્મ-
 શાળા છે. રીતે નીચે ૫૫૫ પૃષ્ઠી ધર્મશાળાએ-ગી

ને ભવિષ્ય કાલમાં વરશે. પ્રાયઃ કરીને આ પહાડ શાન્દ-
તો કહેવાય છે.

પ્રથમ તલાટીથી પૂજાંચિત્યવંદના કરી વીથને સોના
રૂપાને કુલડે વધાવી અથવા મોટીડે કે અક્ષતે વધાવી
પછી પગે ચાલી જાત્રા કરવી, પગે ચાલવાને અશક્ત
ડોલીમાં બેસીને પણ જાત્રા કરે છે. તલાટી ઉપર મુશિ-
દાબાદ વાલા બાણુ ધનપતસિહજીએ નવીન દેરાસર કરા-
વ્યું છે, તેનાં તથા કલિકુંડ પાર્શ્વનાથનાં પગલાંનાં દર્શન
કરી પછી પહાડ ઉપર ચડવું. રાતના પહાડ ઉપર રહે-
વાતું નથી તેમ ઉપર ખાવાતું પણ ખવાતું નથી. આ
પહાડ ઉપર સર્વ પ્રકારની આશાતના ટાલી-યાત્રા કરી
ઉતર્યા પછી નીચે તલાટી-આગળ સંઘ તરફથી ભાણુ
અપાય છે. તે ખાવું અને વિસામો લેવો, પછી શહેરમાં
ઉતારે જવું. શહેરથી તલાટી સુધી કારખાનાની તેમજ
ભાણુવી ગામીઓ મળે છે.

પાક્ષીતાણા શહેરની નદી ઉપર જામવાલા ગામ જતાં
રેસ્તામાં ગોટીજનાં પગલાંની દેરી છે, અમલ જતાં મુનિ
કલ્યાણવિમલજી જેમના ઉપદેશથી ભાણુ અપાય છે તેમ-
ના દેહનો અભિસંસ્કાર કર્યો તે જગાએ તેમનાં પગલાં
તથા દેરીઓ છે. લલિત સરોવ- ઉપર આદિનાથ ભજ-
વાનની દેરી છે. નવ.મદ આનંદ જુની તલાટીએ રાવ

ઈ.સા.માંથી સંવત ૧૮૬૧ માં બધાંવેલી તથા નેમની-
યની પાલિકાની દેરી તેમજ ગણધર વરદત્ત તથા આદિ-
નાથજીનાં પગલાં છે.

લીલા પરબના વિસામા આગળ કચ્છવાળા ડાહ્યા-
ભાઈ દેવશીની પરબ છે. કુમારપાળ રાજ્યમાં બધાંવેલા
વિસામાં આગળ મુસ્તવાળા તલકચંદની પાણીની પરબ
છે. ત્યાં પાસે દેરીમાં આદિનાથનાં પગલાં છે. હીંગરાજના
હડાનાં પગથીયાં ચોટાણી હરકુવરનાં બધાંવેલાં છે ત્યાં
પાણીની પરબ છે. ત્યાંથી આગળ જતાં નાના માનમાંડી-
યા પાસે જતીનાં પગલાં એક દેરીમાં છે. છાલાકુંડ પાસે
વિસામાં છે. તેની પાસે સંવત ૧૮૮૦ માં ચાલુનનાં
પગલાંની દેરી બધાંવેલી છે.

છાલાકુંડથી જમણી તરફ જતાં ધ્રીપુરની કુંડ
તથા પગલાં વગેરે આવે છે. અને ડાબી તરફ જતાં શેઠ
હડીભાઈનો વિસામો છે. ત્યાં પાણીની પરબ મુંબઈવાળા
શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ બધાંવેલી છે. ત્યાંથી આગળ
ચાલતાં હીરાબાઈનો કુંડ તથા પરબ આવે છે. તેની પા-
સેની દેરીમાં અધમુત્તાલ, નારદલ, દ્રાવીડ અને વારી
ખીલજની ચાર મુત્તિ છે.

મુસ્તવાળા બુખબડાસનો કુંડ તથા કુલવાડી પરબ
વગેરે છે. તેની પાસે દેરીમાં રામ, ભરત, ગુહરાજ

(૨૦૩)

નહી પ્રદક્ષિણા દેવાય છે. પહેલ ઉપર ઉલખાજળ, સો વનગુંદા, ચેલન તલાવડી, સિદ્ધસીલ્લા, સિદ્ધવડ, શત્રુઞ્જયા નદી વગેરેની પણ ભત્રા થાય છે. શત્રુઞ્જયા કુંડ ઉપર ચઢવાના ચાર રસ્તા છે.

૧ પાલીતાણા રસ્તે તલાટીથી.

૨ ગેધટીની પાગેથી.

૩ શત્રુઞ્જ નદીથી.

૪ રોઝશાલાની પાસેથી.

રામપોરની બારી પાસે ઔરંગઝાબાદવાળા શાહ મેહુન લાલ વલભદાસનું દેર તથા તેની પાસે ત્રણ શિખરનું સુરતવાળા શેઠ દેવચંદ કલ્યાણચંદનું દેર, તેનીપાસે શેઠ મોતીશાની કુલવાડી, તથા કુંડ પાસે કુંતાસરદેવીની દેરી ને તેની પાસે ગોડીયો ને વિસામા લેવાના વિસામા છે, તેની નજીક વાઘજીપોળમાં ખેસવાની બારી છે.

સિદ્ધાચળનાં ૧૦૮ નામ પણ શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલાં છે. પહેલા આરામાં એંસી ભોજનનો, બીજે આરે સીતેર ભોજન ને ત્રીજે આરે સાઠ ભોજન, ચોથે આરે પચાસ ભોજન અને પાંચમે આરે બાર ભોજન ને છઠે આરે સાત હાથને. એવી રીતે દરેક આરાની ચરખાવમાં એ પ્રમાણે સ્થિતિ બજવી. તે પછી કમે કમે અઃ અવસર પીઠીકાલમાં ૬ની સમજવી. તેવીજ રીતે ઉત્તરપીઠી ૩.૧૧માં કમે કમે ૫દિ સમજવી.

હેલ છે. ત્યાંથી શ્રી સિદ્ધગીરીનાં દરશન કરવાને ચોતરે
બંધાવ્યો છે, ત્યાંથી સિદ્ધગીરીનાં દર્શન થાય છે. ડુંગર
પર દેરી બે છે, તેમાં બાહુબલી તથા ભરતભાઈનાં પગલાં
છે. આ દેરાસર પ્રથમ સપ્તરિજાનનું બંધાવેલું તે જીર્ણ
યવાથી દીપ કરી સંવત ૧૮૭૨ ના વૈશાખ સુદિ ૧૩
નવું દેરાસર બંધાવી તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી, તેમજ ધર્મ-
શાલા એક બાબુ ધનપતર્જીજીની બંધાવેલી છે. તથા
એક શ્રી સંઘની છે. ડુંગર ઉપર ૩૦ શુક્રાઓ છે, તે
વિદ્યાધરની શુક્રાઓ કહેવાય છે. તેમાં ૪-૫ શુક્રાઓ
૨૦૦ માણસ સમાય તેવડી છે.

જોડીયારનું એક ભોંયક છે, તથા અભણા મંડપનું
ભોંયક છે, ટાંકા બે પાણી ભરવાનાં છે, તલાબમાં કુલ
વસ્તી ચાર હજારની છે, ગ્રાંથકોનાં ઘર ચારસો છે.
તલાબના ડુંગર ઉપરનું દેર સંવત ૧૩૮૧ માં
બંધાવેલું છે. તલાબનો પાંસે તલાબ નદી વહે છે તે
નામથી એક દેત્યનું દેર છે.

તલાબથી દોઢ ગાઉ સાબલાસેર ગામના દેાલી
કરશનને સ્વપ્ન આપી શ્રી પારસનાથની પ્રતિમા સ્થાપ
વાઈની મંત્રિ નાગની બનેલી એ ગણતીસ તમુનાં
તેનાં નામનાં નામનાં નામનાં નામનાં નામનાં
પધવાયી છે.

જઈ શકે છે. તલાટીએ શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદની ધર્મ
 શાળા છે ત્યાં જાત્રાગુઓને લાઘુ અપાય છે, જાત્રાગુઓ
 રાતના ત્યાં જઈ સૂઈ રહે છે કે જેથી પ્રભાતના ત્યાંથી
 ડુંગર ઉપર ચડવું સુગમ પડે. તલાટીમાં દેરાસર પણ છે
 હાલમાં પહાડ ઉપર ચડવાનો રસ્તો સુગમ છે કારણ કે
 તે સુધરાવેલો છે. તેમજ કેટલીક જગ્યાએ પગથીયાં પણ
 કરાવેલાં છે. પહાડનું ચઢાણ સાત કોશનું છે. જેની શક્તિ
 ન હોય તે ડોળીમાં બેસીને પણ ચડી શકે છે. રસ્તામાં
 એક બે જગોએ પાણી મળી શકે છે. વિસામા પણ
 ખાંધેલા છે. પહાડ ઉપર કોશ ૪ ચડ્યા પછી બાવીસમા
 તીર્થંકર શ્રી નેમનાથજીનું દેરાસર આવે છે, ત્યાં બીજા
 પણ ધણાં દેરાસરો અને ધર્મશાળાઓ છે. અહિંયાં શ્રી
 નેમનાથજીનાં દીક્ષા, કેવળ અને મોક્ષ એ ત્રણ કંસ્થાણુક
 યયાં છે. ભગવંતની પૂજા કર્યા પછી ઉપર જતાં રાણુલની
 ગુફા અને અંબિકા અધિષ્ઠાયિકાનું મંદીર આવે છે, ત્યાંથી
 પાંચમી દુકે નેમનાથ મોક્ષ ગયા તેની સ્થાપના છે,
 રસ્તામાં બીજા પણ દેરાસરોમાં દર્શન કરતા જવું. વળી
 નીચે ઉતરતાં સહસ્રાવનમાં જવું. ત્યાં નેમનાથજીએ દીક્ષા
 લીધી તે સ્થાનક છે. ત્યાં પગલાં છે. રસ્તામાં ધણાં બેગી
 લોકોના મઠ આવે છે. આ પહાડ ઉપર અનેક જાતની
 વનસ્પતિઓ છે ચીતરાવેલ યજ્ઞ એક સંજ્વન પાણીનું
 તલાવ છે તેમાં ઈ, પણ જાન્ય વિના મહત્તી નથી

અંગિકાને સંભાળતો તેને (અંગિકાને) શોધવા ચાલ્યો
 અંગિકાએ તેને બેતાંજ વિચાર્યું કે એ મને મારવા આવે
 છે, જેથી નેમીનાથનું ધ્યાન કરતાં છતાં તેણીએ પોતાના
 બે પુત્રોની સાથે કુવામાં અંપાપાત કર્યો. તેની પછવાડે
 તેના વર સોમભટ્ટે તેનું સ્મરણ કરતાં કુવામાં અંપાપાત
 કર્યો, હવે અંગિકા તિર્થ કરના ધ્યાનથી બ્યંતર લોકમાં
 મહાન ઋદ્ધિવાળી અને ઘણી દેવીઓના પરિવારવાળી
 એવી મહા સમય દેવી (અંગીકા) પણ ઉત્પન્ન થઈ; અને
 તેના વર સોમભટ્ટ તેના વાહન રૂપ દેવતા થયો, તે સ્વર-
 સામાં નેમીનાથને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલું જ્ઞાનથી જાણી;
 ભગવંતને વાંદવાને વિમાનમાં બેસીને સમવસરણમાં આવી.
 ભગવંતની દેશના સાંભળી તેના અદ્ભુત ચાસ્ત્રથી પ્રસ-
 ન થઈ મુખમાં ઇન્દ્રે (ચક્રે) અંગિકાને નેમીનાથના શાસ-
 નની અધિષ્ઠાયિકા પણ સ્થાપી. આને તેજ ગિરનારની
 અધિષ્ઠાયિકા દેવી અંગિકા પણ જાળખાય છે. ગોમેધ
 નામે યદ્ય પણ તેજ વખતે ઉત્પન્ન થયેલો છે. તે પણ
 નેમીનાથના શાસનમાં અધિષ્ઠાયક છે. વસ્તુપાળ તેજપાળે
 સં. ૧૨૮૮ માં અહીં દેરાસર બનાવેલું છે ને ગિરનારની
 બાજુ કહેલી છે.

સંદેવ ભગવંતે પોતાના સુરાઈ પુત્રને આ દેશનું રાજ્ય
આપવાથી આ દેશનું સુરાઈ ઉપરથી સૌરાષ્ટ્ર એવું નામ
પડ્યું. સૌરાષ્ટ્રની રાજ્યધાની જુનાગઢ અથવા વામેન
સ્થિતી ગણાય છે.

ઘોઘા.

૨૫

આ ગામ ભાવનગરથી સાત આઠ મૈલ થાય છે,
ઘોઘા ગાડી બેલગાડી વગેરે વાહન મલે છે, ત્યાં નવખંડા
પાર્શ્વનાથની પ્રાચિન પ્રતિમા છે. તે માટે જુઓ પાછળ
નવખંડા પાર્શ્વનાથ.

ઘોઘા એ જુનું ને પુરાતની સંભળાય છે. અસંભ તે
ધણું મોટું શહેર હતું. પાછળથી ઘોઘા ભાગીને ભાવનગર
વસેલું સંભળાય છે.

ભાવનગર.

૨૬

ઠાડીયાવાડમાં આ શહેર હાલ મુખ્ય ગણાય છે. ઇ.
સ. ૧૭૨૩ માં ભાવસિંહજીએ પીલાજીરાવ ગાયકવાડની
બીકથી શીહોરથી વડવા જઈને આવી ભાવનગર વસાવ્યું

વળીપુર

૨૮

અસંલ એ વલ્લીપુર નગર હતું, ત્યાં રૂપલદેવ સગવા-
નનું પ્રખ્યાત મંદિર હતું. તેમજ બીજાં પણ જોનાનાં મોટાં
મોટાં દેવો ત્યાં શોભી રહ્યાં હતાં. વિક્રમ પછી ૪૭૭
વર્ષ ત્યાં શિલાદિત્ય રાજ થયો, તેને ધનેશ્વરસૂરિ ચંદ્ર-
ગચ્છાધિપતિએ ઉપદેશ આપી જૈન બનાવી જોધોને દેશ
પાર કરાવ્યા ને તે રાજના કહેવાથી સૂરિએ શત્રુજય-
મહાત્મ્યની રચના કરી. તે પછી કાકુ નામના વૈશ્ય સીધ-
ના હોડેમ અલમસુરને લાલચ આપી આ દેશ ઉપર
ચડાઈ લેવરાવી તેના કેવી રીતે નાશ કરાવ્યો તે માટે
જુઓ. (વલ્લીપુરનો વિનાશ) ગુજરાતીની લેટ.

શિલાદિત્યની ગર્ભવતી સ્ત્રીને પાછળથી શુભાદિત્ય નામે
પુત્ર થયો, તેણે ઇડરમાં રાજ્યગાદી સ્થાપી હતી. તેના વંશ-
ને ગેહલોટ કહેવાયું. વલ્લીપુરની જગાએ હાલ પણ
ગામ આવેલું છે તે ત્યાં પછી વસેલું હોય એમ જણાય
છે. કારણ કે વલ્લીપુરનો તો તદ્દન નાશ થયો હોય એમ
ઇતિહાસ કહે છે.

વેરાવલ.

૩૦

અહીંયાં ચીંતામણી પાંચનાયનું દેરાસર સં. ૧૮૭૪ માં બધાવેલું છે તેમજ બીજું દેરાસર પણ બહુ જુનું છે પ્રતિમાઓ પણ છે જાત્રા કરવા લાયક છે.

પ્રભાસપાટણ.

૩૧

આ શહેર ઇતિહાસીક તેમજ ધાર્મિક દૃષ્ટિએ ઘણું જ જુનું છે, એને દેવપાટણ પણ શાસનમાં કહેવાય છે, તેમજ ચંદ્રપ્રભાસ નામ પણ છે. વેરાવળથી આઠ એક થાય છે ત્યાં નવ દેરાસરો છે, તેનો ઇતિહાસ ઘણો જ મોટો અને લખવા લાયક છે.

૧ ચંદ્રપ્રભુનું દેરાસર	૬ મહાવીરસ્વામીનું દેરાસર
૨ સુવિધિનાયનું દેરાસર	૭ આદેશ્વર ભગવાનનું દેરાસર
૩ પાંચનાયનું દેરાસર	૮ અજીવનાથનું દેરાસર
૪ શાંતિનાયનું દેરાસર	૯ નેમનાથનું દેરાસર
૫ મલીનાથનું દેરાસર પ્રતિમાજી ભોંયરામાંથી નીકળ્યાં છે.	

અંદર બે ગભારા છે, એકમાં આદિશ્વરજી છે બીજામાં અમિત્રરા પાર્શ્વનાથ છે. શાંતિનાથજીનું, શ્રી પાર્શ્વનાથનું શ્રી નેમીશ્વરનું તેમજ સંભવનાથનું એ પાંચે દેરાસરો કુંભારવાડા તથા સુતારવાડાના નામથી ઓળખાતી જગ્યાએ છે.

ધર્મશાળા બે સાર્વજનિક છે તેમાં એક ત્રૈલોક્યની છે અને બીજી તપાગચ્છના જીવા વ્રાજજીના પુત્રોએ બંધાવેલી છે એક ઉપાધ્યયમાં હીરવિજયની ગાદી છે.

અજરામાં અજહરા પાર્શ્વનાથની લગ્ન અને પ્રાચિન મુર્તિ છે, જત્રા કરવા લાયક હોવાથી અજહરા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. હાલમાં પ્રતિમાજીને લેપ અને જીર્ણોદ્ધાર થવાથી તીર્થની ચોલામાં વધારો થયો છે.

દેલવાડા.

૩૫

દેરાસરજી એક અહીંયાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું છે. પ્રતિમા પાંચ ॥ આ પંચતીર્થ તરીકે ગણાય છે.

૧ દીવ, ૨ ઉન્ડા, ૩ અજહરા, ૪ પ્રભાત પાટણ અને ૫ દેલવાડા એ પાંચ તીર્થો પંચતીર્થોમાં ગણાય છે.

જામરાવલે, ત્યાંથી આવીને હાલાર છતી સોળમા સેકાની
ચર્યાતમાં ત્યાં આગળ દરયા કિનારે જામનગર વસાવી
ત્યાં રાજ્ય ધ્યાની સ્થાપી અને આસપાસનો મુલક કબજે
કર્યો. પછી તેઓ બહેન (જામ.) ના નામથી જોળ-
ખાવા લાગ્યા. અહીંયાં આઠ દેરાસર છે. જાત્રા કરવા લાયક
અહીંયાં એક દેરાસર રાયસીશાહ શેઠનું બંધાવેલું છે.
તેમાં બાબા પાર્શ્વનાથજી મુલનાયક છે સંવત ૧૬૪૨
માં કરાવેલા માંડેલું ૧૬૭૮ માં પુરૂ થયું હતું. સંભવ-
નાથજીના ચોમુખ થણા સારા છે. શહેરમાં ફણા પાર્શ્વ-
નાથનો ગભારો કહેવાય છે, તેમાં સહઅફણા પાર્શ્વના-
થની પ્રતિમા ચમત્કારીક છે, પાસે જોખલાંમાં રત્નની
પ્રતિમા એક કુટ ઈથી જાત્રા કરવા લાયક છે. દેરાસર
બાવન છનાલયનું મોટું વિશાળ બનાવ્યું છે.

બીજી દેરાસર વર્ધમાનશાહનું બંધાવેલું છે, તે શાંતિ-
નાથજીનું છે. પ્રતિમાઓ પણ બહુ જુની છે. દેરાસર બા-
વન છનાલયનું છે. ૧૬૪૨ માં બંધવા માંડેલું તે પણ
૧૬૭૮ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ.

આદેશ્વરજીનું દેરાસર શેઠનું કહેવાય છે તેમાં નવ
દેરાસરના ભેગાં છે હમણાંજ જીવોદાર થયો છે.

નેમનાથજીના દેરાસરમાં ક્યામ પ્રતિમા સંપ્રતિ
રાબની ભરાવેલી તે બસો વરસ ઉપર જ્યારે જામનગરનું

કહે છે. જુનાગઢ અને વામનસ્થલી એ બે શહેરોમાં પ્રથમ રા. ની રાજ્યધાની રહેતી; પછી છેવટે જુનાગઢ ગાદી ક્યારે આવી, તે કાઠીયાવાડી ઇતીહાસીક સાહિત્ય-માંથી જોઈ લેવું. એક પદ્મપ્રભું સંવત ૧૬૬૦માં તથા બીજું શાંતિનાથજીનું દેરાસર ૧૬૧૮ માં કરાવેલું છે, તે સિવાય હમણાં થેઠ દેવકરણ મુલજીએ નવીન દેરાસર થોડા વરસ ઉપર બંધાવ્યું છે.

દ્વારિકા.

૪૦

આ શહેર કાઠીયાવાડમાં દરિયા કીનારે આવેલું છે, અસહ્ય દ્વારિકા કે જે છેલ્લા મહાબૂજ વિષ્ણુની રાજ્યધાની તરીકે આવથી લગભગ છયાત્રી હજાર વર્ષ પહેલાં હયાત હતી, જે નગરી ઈંદ્રના આદેશથી કુબેર દેવતાની બનાવેલી હતી તે વખતે તે અનેક જૈનમંદિરોથી યુગ્મીત હતી. તે દ્વારિકા મહાબૂજ વિષ્ણુના છેલ્લા દિવસોમાં જ દેવકોપથી ૭ માસ પર્યંત બહી અને મહાબલવંત એવા શ્રી વિષ્ણુ તેમજ જગન્નાથ એ બે સિવાય કોઈ તેમાંથી બની શક્યું નથી, એવી રીતે ૭ માસ પર્યંત દેવતાના કોપથી દ્વારિકા બગી પછી તેની ઉપર

કહે છે. જુનાગઢ અને વામનસ્થલી એ બે શહેરોમાં પ્રથમ રા. ની રાજ્યધાની રહેતી, પછી છેવટે જુનાગઢ ગાદી ક્યારે આવી, તે કાઠીયાવાડી ઇતીહાસીક સાહિત્ય-માંથી જોઈ લેવું. એક પદ્મપ્રભુનું સંવત ૧૯૬૦માં તથા ખીનું શાંતિનાથજીનું દેરાસર ૧૯૧૮ માં કરાવેલું છે, તે સિવાય હમણાં શેઠ દેવકરજી મુલજીએ નવીન દેરાસર થોડા વરસ ઉપર બંધાવ્યું છે.

દારિકા.

૪૦

આ શહેર કાઠીયાવાડમાં દરિયા કીનારે આવેલું છે, અસલાંદારિકા કે જે છેલ્લા મહાબૂજવિષ્ણુની રાજ્યધાની તરીકે આજથી લગભગ છયાસી હજાર વર્ષ પહેલાં હયાત હતી, જે નગરી ઈંદ્રના આદેશથી કુબેર દેવતાની બનાવેલી હતી. તે વખતે તે અનેક જૈનમંદિરોથી સુશોભીત હતી. તે દારિકા મહાબૂજવિષ્ણુના છેલ્લા દિવસોમાં જ દેવકોપથી ૩ માસ પર્યંત જડી અને મહાબલવંત એવા શ્રી વિષ્ણુ તેમજ જગન્નાથ એ બે સિવાય કોઈ તેમાંથી જગી શક્યું નહીં, એવી રીતે છ માસ પર્યંત દેવતાના કોપથી દારિકા જગી પછી તેની ઉપર

હલામણુ સોનરાણીને પરણીને ધુમલીનું રાજ્ય પાછું
મેળવે છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ કાઠીયાવાડી ઇ-
તિહાસીક સાહિત્ય ! સોરઠમાં બરડાનો ડુંગર પોરબંદરની
નજીક આવેલો છે, હાલમાં પણ પહાડ ઉપર ધુમલી
ગામ આવેલું છે.

બરડાનાં નામે પાશ્વનાથનું નામ પણ જોવાય છે.
અને તેથી 'બરડા પાશ્વનાથ'નું હિંદોસર અસલ બરડાના
ડુંગર ઉપર હોયું જોઇએ. શ્રી ધીરવિમલ કવિના શિષ્ય
નયવિજય કવિએ પાશ્વજીન સ્તવનમાં ૧૩૫ નામ ભગ-
વાનનાં જણાવ્યાં છે. તેમના 'બરડા પાશ્વનાથ' પણ નામ
જણાવ્યું છે.

બરડ નામનો રાક્ષસ પૂર્વે રાક્ષસી વિદ્યા સાધીને કુરકમ
કરતો અનેક રાક્ષસોનો અધિપતિ એવો તે મહા હિં-
સાળુ હતો. પાંપ કાર્યમાં તત્પર થકો બરડાના ડુંગરમાં
રહેલો હતો. તેને ભરત ચક્રવર્તીના સેનાપતિ મુપેલે
સ્વામીની આજ્ઞાથી (બરડને) વશ કર્યો. પછી તેણે શ્રી
કૃષ્ણદેવ ને નેમીનાથના આસાદ પોતાના નામવાળા બર-
ડાના ડુંગર ઉપર કરાવ્યા હતા. ને સમકિતવંત એવો
સમેગ તે જીનેશ્વરની ભક્તિ કરતો હતો.

(૨૩૭)

ચેલું છે. તેમજ અહીંયાં શીતલનાથજી, પાર્શ્વનાથનું તથા
શાંતિનાથજીનું મળીને એમ કુલ ચાર દેરાસર આવેલાં છે.

ભેડડા.

૪૪

દેરાસર ગોડી પાર્શ્વનાથજીનું બાત્રા કરવા લાયક છે.

સુથરી.

૪૫

ધૃતકલોલ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉદેશી શાહને અ-
હીયાં મઢી હતી. જેથી ધૃતકલોલ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર
પણ અહીંયાંજ આવેલું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ
ધૃતકલોલ પાર્શ્વનાથ ! હાલમાં અહીં ત્રણ ચાર દેરાસર
છે. ૪૫માં આ મોટું તીર્થસ્થળ જણાય છે.

કચ્છમાં તે મોટું નગર કહેવાય છે, હાલમાં તે રાજ્યધાનીનું
શહેર ગણાય છે.

મુંદરા

મોટું બંદર ગણાય છે, શીતલનાથજીનું દેરાસર
તીર્થ સ્વરૂપ છે, બીનાં બે પણ સંઘનાં બધાવેલાં
દેરાસર છે, મહાવીરસ્વામીનું તેમજ સહેમકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથ
યનું દેરાસર બના કરવા લાયક છે.

(ગુજરાત) સેરીસા.

૫૦

અમદાવાદથી કલોલ રોડને ઉતરી ત્યાંથી લગભગ
અડી ગાઉ સાથે છે. ગાડા બગેરેમાં જવાય છે. સેરીસા
એ જુનું પુરાણું શહેર હતું પણ હાલમાં તે નાનું ગામડું
છે. સેરીસા માટે કવિ લાવણ્યસમયે એક સ્તવન બના-
વેલું છે. જેમાં જણાવેલું છે કે આ શહેર બાર જોજનનું
હતું. તે વખતે તેનું નામ પ્રસાપુર હતું, તેમાં એક સાંકડી

પાણસર.

૫૧

પાણસર એ કલોલ તાળાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણસર ખૂબ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર બોળખાતું હતું, કાલમાં તે ૫૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન ધાવકનાં ઘર ચોડાંજ છે. શ્રીમહાવીરવામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણસરમાં હિંગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૬૬૬ ના આવણ સુદિ ૮ ને શનિ વારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા રાવળ જલા તેજના ઘર આગળથી જતી હતી તે વખતે તેના માટીના ઘરના ખાચાના આગલા લોડામાં આરસના પત્થરનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે આવશે, પછી આવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરંડાથી ખોતરવા માંડ્યો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો. ત્યારે તેમણે બે જણે વિમાર્થ કે આ તો કોઈ દેવની મુર્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે દોરતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્તિ જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી ખહાર કાઢ્યાં જલાએ ચોટમાં આવી ઘેરઘેર

પાણસર.

૫૧

પાણસર એ કલોલ તાળાનું ગામ છે, અને કલો-
લથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણસર પૂર્વ
કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઝાળખાતું હતું, હાલમાં તે
૬૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન આવકનાં ઘર ચૌડાંજ
છે. શ્રીમહાવીરવામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી
પ્રગટ થઈ છે, પાણસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો
વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૬૬૬ ના આવણ સુદિ ૮ ને શનિ
વારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા રાવળ
જલા તેજના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના
માટીના ઘરના બારણાના આગલા લોડામાં આરસના પત્થ-
રનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને
તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે
આવજે, પછી આવણ સુદિ ૬ ને રવિવારના સવારના સાત
વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી
ખોતરવા માંડયો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો.
ત્યારે તેમણે એ જણે વિચાર્યું કે આ તો કોઈ દેવની
મુર્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે કોરતાં કેશર વિલેપન
સહીત ભગવાનની મુર્તિ જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી
પ્રતિમાજી બહાર કાઢ્યાં જલાએ ચોટામાં આવી ઘેરઘેર

પાણસર.

૫૧

પાણસર એ કલોલ તાળાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણસર ખૂબ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઓળખાતું હતું, હાલમાં તે ૭૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન આવકનાં ઘર ઘોડાંજ છે. શ્રીમહાવીરરામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૬૬૬ ના આવણ સુદિ ૮ ને શનિ વારે દિવસના નામક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા. રાવળ જલા તેજના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના માટીના ઘરના બારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થરનો ફેખાવ ભેઈ જલાની સ્ત્રી સંતોકે પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે આવજે, પછી આવણ સુદિ ૮ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરંડાથી ઓતરવા માંડ્યો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો. ત્યારે તેમણે જો જો વિશ્વાર્ય કે આ તો કોઈ દેવની મુર્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે ઠારતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્તિ જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી બહાર કાઢ્યાં જલાએ ચોટમાં આવી ઘેરઘેર

પાણસર.

૫૧

પાણસર એ કલોલ તાળાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણસર પૂર્વ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઝાળખાતું હતું, હાલમાં તે ૫૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન આવકનાં ઘર ચૌડાંજ છે. શ્રીમહાવીરવામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૬૬૬ ના આવણ સુદિ ૮ ને શનિ વારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા, રાવળ જલા તેજના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના માટીના ઘરના ખારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થરનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે ઠણું કે ઠાલે આવજો, પછી આવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી ખોતરવા માંડયો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો ત્યારે તેમણે જો જણે વિશ્વાર્ય કે આ તો કોઈ દેવની મુર્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે ઠોરતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્તિ જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી ખદાર કાઢ્યાં જલાએ ચોટમાં આવી ઘેરઘેર

ઠરવાને એટ આપ્યા. તેમણે સેવા પૂજા કરી ભગવાનનું નામ બલુવાને બરાબર નિહાલીને બેયું પણ કાંઈ બબર પડી નહી. ત્યારે દુરળીન મંગાવી તપાસ કરી તો લંછન કૈશરીસિંહનું જણાયું, જેથી જાતો ખૂદ માહાવીર ભગવાન થોવીસમા તીર્થંકર છે. એમ બોલી જ્યજ્યકાર કર્યો. ભગવાન પ્રગટ થયા તે વખતે ચચેલા ચંમતકાર.

- ૧ ભગવાનની પ્રતિમા : લીંતના ચણતરમાંથી પ્રગટ થઈ.
- ૨ ખાણસરમાં તે અરસામાં ઢોરોમાં રોગ આવતેર હતો પરંતુ ભગવાનના નીકલવાથી રોગ શાંત થઈ ગયો.

હાલમાં મોટું દેરાસર ગ્રિબરણધી બધાઈ પ્રતિષ્ઠા સંવત ૧૯૭૪ ના વૈશાક સુદી ૬ ને દીવસે થઈ છે.

ધર્મશાળાઓ પાંચ છ બધાઈ ગઈ છે. ઉપાશ્રય પણ છે, હવા ખાણી વગેરેની સગવડ સારી છે. ત્યાં દારખાનું તરફથી વાસણ ગોઠડાં વગેરેની વ્યવસ્થા છે.

વામજ

૫૨

વામજ એ કલોલથી ચાર ગાઉ થાય છે ત્યાંના

ઉપર કાળાશ આવવા માંડી, જેથી ત્યાં મળેલા લોકોમાં ગભરાટ ફેલાયો કે નહીં કંઈ ઉપદ્રવ થશે, પછી ગામ-વાલાઓએ પ્રાર્થના કરવા માંડી, ત્યારે પાછી પ્રતિમા મૂલ રચીતિમાં દેખાવા લાગી.

આ પ્રતિમાજી આગળ દીવો અખંડ બળતો હતો, પણ જ્યારે તેમાં ધી યઈ રહ્યું. ત્યારે રાતના ઓચિંતી આરતી વગેરે થવા લાગી. સામેના ઘરવાળાઓ આંસજાને ઉઠ્યા અને જોયું તો દીવામાં ધી ન હતું પછી ધી પુરું.

લગવાનને તલાવ આગળ ધર્મશાળામાં બેસાડવામાં આવ્યા, ત્યારે અમી બહુ ઝરતી હતી. જ્યારે ગાડામાં બેસાડ્યા ત્યારે કેટલાક માણસો ગાડામાં બેઠેલા હતાં જે માણસો ગાડું ખેંચીને કુલની માફક ગામમાં લાવ્યા, ત્યાં એક જગ્યાએ ધર્મશાલામાં જ્યારે સીમેટ વગેરે કરીને પદ્માજી તરીકે બેસાડેલા ત્યારે પોતાની મેળે રવલાવિકે જે આંગલ પાછા ખસેલા દેખાયા.

પ્રતિમા થી શાંતિનાથની સંપ્રતિ રાજના વખતની જન્માય છે. ચાર ફુટ ઉંચી છે ! સાથે ચાર કાઉસચીયા નાંકેલા છે. ત્રીસોવન કણ્ઠીના ઘર પાસેથી બોદતાં માનસર વહી પાંચમે નીકળેલી છે. અણખોલ એશનથી પણ જન્માય છે.

સવ્ય દેરાસર છે, તે માટે વિશેષ હકીકત જુઓ પાછલ
 કલ્યાણ પાર્શ્વનાથ ? ધર્મશાળાઓ ઉપાધયો વગેરેથી
 તેમજ વેપાર રોજગારથી શહેર હીક હીક છે. ત્યાં સવ્ય
 અને રમણીય જાત્રા કરવા લાયક સાત દેરાસરો છે.

વડનગર

૫૪

આ શહેરને શાસ્ત્રમાં આણંદપુર કહે છે. પ્રથમ
 સરત મહારાજના વખતમાં અહીયાં સિદ્ધાચલજીની ત-
 લાટી ગામ્વાની. નેમનાયની ચોરી તથા જુનાં ખડેર જેવા
 લાયક છે. દેરાસરો આડ છે. તેમાં એક દેરાસર તો સંતિ
 રાજનું બધાવેલું છે તેમાં બોંયર પણ છે. અહીંરાંથી
 તારંગા તરફ જવાય છે. શહેરમાં દેરાસરો જાત્રા કરવા
 લાયક છે.

તારંગાજી હીલ.

૫૫

તારંગાની તલાટી હીંચામાં છે. દેરાસર, ધર્મશાળા
 તથા રોજગારનાં પણ આવેલાં છે. ત્યાંથી મેલ એક ઉપર

અને બીજી કેટલી શિલા એ નામે ઓળખાય છે. આ બન્ને શિખરો ઉપર આપણી દેરીયો આવેલી છે. ત્યાં પગલાં અને સુત્તિઓ રચાપેલી છે. સિદ્ધ શિલાના પહાડની નજીક યોગી લોકોનો પહાડ છે. ત્યાં એક મોટી જળરી ગુફા છે, પાસે બીજી ગુફા પણ છે. પરંતુ બન્ને ગુફામાં જવાનું કામ વિકટ અને ભય ભરેલું છે, કેટલી શિલાના ડુંગર ઉપરનો ચડાવ મુરકેલ હોવાથી ત્યાં આગળ પોણોસો આશરે પગથીયાં બાંધેલાં છે.

તારંગા માટે એમ સંભળાય છે કે પહેલા બીજા અને ત્રીજા આરામાં શત્રુંજય અને તારંગા એક થઈ ગયેલા હતા. ભરત મહારાજની વખતમાં વડનગર (આણંદપુર) તેની (શત્રુંજય) તલાટી તરીકે ગણાતું હતું. અનુમાન થાય છે કે તારંગા શત્રુંજયનો જુદો એક ભાગ હશે. વળી શત્રુંજયના ૧૦૮ નામમાં તારંગિરિ નામ પણ પડેલું છે. અને તે આ તારંગાજ હશે. કેટલી શિલાઉપર ડાડ મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે અને સિદ્ધ શિલા ઉપર 'ખ્યાબ' મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે.

મુખ્ય દેરાસરની, સામી બાજુએ પૂર્વ દિશામાં થી મેતને અંતરે મોટાકાં ડુંચી મોક્ષ બારીની ડુંકેલેલી છે. વ્યાં ચડાવ મુરકેલી ભર્યો છે. અહીંયાં પણ છે. મોટા રની વાંચ દિશાએ એક મેતડે

તારંગાણના પહાડનો ચઢાવ છે, ને એક ગાઉ ચડવું પડે છે. ઉપર દારૂખાનું તમા જાંટાર છે. ડુંગર ઉપર અણતનાથ ભગવાનનું દેરાસર હતું મોટું હતું અને ઢેગર (લાકડાની જાત) ના લાકડાનું બાંધેલું છે. ઉંચા ધર્માં આને આ દેરાસર જેવું બીજું એક પણ નથી. તેની ઉંચાઈ લગભગ ચોરાસી ગજ જેટલી છે. અણતનાથ સ્વામીની પ્રતિમા પણ ખડું ઉંચી છે. માણસ હોય રહી ઉંચો હાથ કરે તોપણ ટપાલે તિલક થતું નથી. નીસરણીનાં બે ચાર પગથીઆં ચડે ત્યારે પૂજા (તીલક) થાય છે. તારંગાણને શાસ્ત્રમાં તારંગઢ અથવા તારંગેરિ પણ કહે છે. હાલમાંનું દેરાસર વિગ્રાજ અને ભવ્ય તે ગુર્જરાધિપ મહારાજા કુમારપાલે . (ગુજરાતના નાથે) તેરમી સદીની શરૂઆતના કાલમાં બાંધાવેલું છે. તેમજ બીજાં પણ ચાર દેરાસર છે. અહીંયાં રાત રહી શકાય છે. પાણીને માટે તલાવ, વાવ ને કુંડ છે. ધર્મશાલાઓની સગવડ પણ સારી છે, અણતનાથ ભગવાનના દેરાસરને બત્રીશ માળ છે. પ્રાયઃ ત્રણ ચાર માળપર્યંત જઈ શકાય છે.

ભગવાનના દેરાસરની ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશાએ બે મોટાં ડુંગરનાં શિખરો આવેલાં છે. દરેકની ઉંચાઈ લગભગ અઘી મેટ જેટલી હશે. જેમાં એક સિદ્ધ શિલા

અને બીજી કોટી શિલા એ નામે ઓળખાય છે. આ બન્ને શિખરો ઉપર આપણી દેરીયો આવેલી છે. ત્યાં પગલાં અને મુર્તિઓ રથાપેલી છે. સિદ્ધ શિલાના પહાડની નજીક ચોગી લોકોનો પહાડ છે. ત્યાં એક મોટી જખરી શુદ્ધ છે, પાસે બીજી શુદ્ધ પણ છે. પરંતુ બન્ને શુદ્ધમાં જવાનું કામ વિકટ અને ભય ભરેલું છે, કોટી શિલાના ડુંગર ઉપરનો ચડાવ મુશ્કેલ હોવાથી ત્યાં આગળ પોણોસો આશરે પગથીયાં ખાંધેલાં છે.

તારંગા માટે એમ સંભળાય છે કે પહેલા બીજા અને ત્રીજા આરામાં શત્રુંજય અને તારંગા એક થઈ ગયેલા હતા. ભરત મહારાજની વખતમાં વડનગર (આણંદપુર) તેની (શત્રુંજય) તલાટી તરીકે ગણાતું હતું. અનુમાન થાય છે કે તારંગા શત્રુંજયનો જુદો એક ભાગ હશે. વળી શત્રુંજયના ૧૦૮ નામમાં તારગિરિ નામ પણ મળેલું છે. અને તે આ તારંગાજ હશે. કોટી શિલાઉપર કોડ મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે અને સિદ્ધ શિલા ઉપર સંખ્યાબંધ મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે.

મુખ્ય દેશાસરની સામી બાજુએ પૂર્વ દિશામાં અર્ધા મેલને અંતરે મોટેક ઉંચી મોક્ષ બારીની ડુંકે આવેલી છે. ત્યાં ચડાવ મુશ્કેલી ભર્યો છે. અહીંયાં પણ ની કે. મોટા દેશાસરની વાંચ દિશાએ એક મેલકર

તારણદેવી અને પદ્માવતી દેવીનું મંદિર આવેલું છે. ટી.
 ગાના હાકેર અંધનો ચોક્કી પહેરાનો બદોળરત રાખે છે.
 મહેસાણાથી ટીખા મુઘી રેલવે બંધ છે અને ટી.
 આથી તારંગાણ ચડાય છે.

— ❦ —

મહેસાણા

૫૬

અહીંયાં મનરંજન પાર્શ્વનાથનું મુખ્ય હેરાસર છે.
 તે સિવાય બીજાં પણ હેરાસરો તથા ઉપાશ્રયો વગેરેની
 સગવડ સારી છે. યશોવિજયભાઈ પાઠશાલા અહીંયાં સારી
 ચાલે છે, ધર્મશાલા છે, શાવકોની વસ્તી સારી છે, સ્ટે-
 શન જંકશન છે. વિશેષ કુકીકલ માટે બુચો મનરંજન
 પાર્શ્વનાથ ?

— ❦ —

પીંડાણુ.

મદન ઠહે છે. સંવત
 આવડાએ વસાવી.

ત્યાં પોતાંની રાજ્યગાદી સ્થાપી હતી. તે પછી અનુક્રમે તે શહેરની બહોજલાંબી વધતીજ ગઇ. પાટણ પ્રથમ બાર ગાઉ ફરતું હતું, ચોર્યાસી ચોક હતા ને ચોર્યાસી બજાર હતાં વેપાર સારો હતો, નિત્ય એક લાખ ટકા જઠાત આવતી હતી, જેનોની વસ્તી પણ ત્યાં અસલથીજ ચાલી આવે છે. ગુજરાતના રાજ્યમાં જેનો પણ આગેવાની સર્વો આગળ પડતે ભાગ લેતા આવ્યા છે. વનરાજ, મૂળરાજ, ભીમ, સીદરાજ કુમારપાળ વગેરે જેમ રાજ્યો સમર્થ થયા છે, તેમજ જેનો પણ કાંઈ તેમનાથી ઉતરે એવા નહતા. વનરાજની વખત આંખે વણીક હતો ને મહા સમર્થ હતો તેણે નવમા સૈકામાં પાવાગઢની તળેટીમાં પોતાના નામથી આંખાનેર વસાવ્યું હતું. બાણાવળી ભીમની વખતમાં વિમળ મંત્રી જેમણે લડાઈઓમાંથી છૂત મેળવી શત્રુઓને વશ કરી ભીમદેવના રાજ્યની હદ વધારી આપી હતી. મુંબલમંત્રી, સલ્જનમેતા, ઉદય મંત્રી, વાહડ અને અંબડ એ કરજ, સિદરાજ અને કુમારપાળના મંત્રીઓ નેત હોવા છતાં લડાઈઓમાં વિજય મેળવી તેમણે દુનિયાને અભયજ દીધા છે, દયા ધર્મ પાળનારા જેનોની દેવશી નિંદા કરનારનાં મુખે તેમણે રચામ કર્યા છે. પાટણના સામ્રાજ્ય કાગમાં આવા સમર્થ યુદ્ધ કુશળ નેત્રો હોવાએ ગુજરાતની આબાદીમાં પોતાનો ફાળો આપ્યા

છતાં જનેતર ઇતિહાસ કાચો અને લેખકો તે સ્ત્રીકન
 નહિ જણાવતાં સત્ય બાબત છુપાવી ઉઘડુ આવા સમ-
 થાં પુરૂષોને ખત્તા સ્વરૂપમાં નહીં ચીતરી તેમને ટલંટીલ
 બનાવીને દુદયની દેવમય લાગણી બતાવી તેમણે પોતા-
 ની વિદ્વતાઓ જણાવેલી છે. એ હવે પ્રત્યક્ષ બેવાયું છે.
 ખરે ! જેવો જેમનો સ્વભાવ ? પણ ઇતિહાસ કહે છે કે
 કુમારપાળ પછી ભોજાભીમના વખતમાં પાટણની કાંકડે
 પડતી શરૂ થઈ. તે તેનાં પોતાનાંજ અવિચારી કૃત્યોથી
 થયેલું પરિણામ હતું. પણ તેણે રાજ્ય ગુમાવ્યું હતું. કિંતુ
 પાછળથી તેણે ગાદી મેળવી હતી; તેના પછી ધોલુક્ય વંશ
 પછી વાઘેલા વંશમાં ગાદી આવી, તેવારે ફરીથી પાણુ
 ગુજરાત આગાદી ભર્યું થયું હતું. ને ફરી પાટણની
 જાહોજલાલી પણ ઠીક ઠીક થઈ હતી. તેનો મૂળ પુરૂષ
 ભોજાભીમનો મહા સામંત લવણપ્રસાદ ને તેનો પુત્ર
 વીરધવલ હતો, અને તેના મુખ્ય મંત્રીઓ વસ્તુપાળ ને
 તેજપાળ હતા, કેમકે પાટણનું ગૌરવ મુમલમાન સરદાર
 કુતુબુદ્દિને તેરમી સદીના લગભગ મધ્યકાળમાં ભોજા ભીમ
 પાસેથી હુટી લીધું હતું, ને ગુજરાતને ઝાંખપ લગાડી
 હતી, તે પછી વાઘેલ વંશના પ્રધાન દયાધર્મના પાળનાર
 વસ્તુપાળ તેજપાળ જોન હતા છતાં યુદ્ધમાં પરાક્રમ બ-
 તાવીને તે જમાનામાં ગુજરાતને શોભાવ્યું હતું. ગણગણું

હતું. વીરધવલનું રાજ્ય તેમણેજ વધાર્યું હતું. સમજે કે
 શુજરાતની પડતી પહેલાંની તેમણે આ છેદી બહોળલાલી
 ઝળકાવી હતી. ન્યાય અને નીતિનાં તેમણે રાજ્યતાંત્ર
 સ્થાપ્યા હતાં છતાં જૈન દેખી લેખકો સત્ય હકીકત
 ગોપવી દેવનો ઉસરો બહાર કાઢવાને ભૂતતા નથી, જગ-
 તમાં જોયો નિયમ છે કે બીજની ખોટી ભૂલો કાઢનારા
 માણસો પોતાની ખોટી ભૂલો પણ છુપાવે છે.

વાઘેતાવંશમાં પાટણની ગાદીએ વીરધવલ પછી વીરશ-
 દેવ, અર્જુનદેવને સારંગદેવ શુજરાતના રાજા થયાછે, તે પ-
 છી છેલ્લો કરણવાઘેલો થયો. આ રાજા છેલ્લોજ શુજરાધિપ
 હતો. તેના માધવ નામના પ્રાહ્મણ પ્રધાને નહવા કાર-
 ણની ખાતર શુજરાતને ત્યારથી હમેશને માટે પરાંધિન
 બનાવ્યું. લાખો રજપુતો અને નિર્દોષો તેના નિમિત્તે
 લોહી ફેડાયું. હમેશને માટે આ પ્રાહ્મણે શુજરાતનું કલંક
 વહોર્યું ને તેમના ગ્રામોમાં તે પોતે હોમાયો. માધવપ્રધાનની
 શીખામણથી દીક્ષીપતિ મહાન અસ્લાઉદ્દીન બાદશાહે
 ઇ. સ. ૧૨૬૭ અને ઇ. સ. ૧૩૫૩ માં શુજરાત ઉપર ચડાઈ
 કરવાને મોટું લશ્કર મોકલ્યું. સરદાર આલગખાન મોટું
 લશ્કર લઈ પાટણ આવ્યો, કરણ બહાદુરીથી લડ્યો પણ
 બાદશાહી સેના આગળ તેનું રજપુત લશ્કર નાશ પામ્યું
 અને પે. અને નાર્દી રજુ પડ્યું. તે રાજા જનકનાં રખડી

કમળીને મુઝા, ને પાટણનો નાશ થયો. ગુજરાતને પ
ધિનતામાં નખાવનાર અને તેની બાહોજલાલીનો, સ્વ
ત્રતાનો નાશ કરનાર દોષપણ પુરૂષ હોય તો આ માધ
અ.દાનુજ દનો. પાટણના નાશમાં દોષપણ નિમિત્ત કારણ
હોય તો ને આ ગ્રાહણ પોતેજ હતો.

ત્યાર પછી ગુજરાતમાં મુસલમાની યુગાઓ રહેતા. તે
પછી નવું પાટણ વસ્યું ને કાલાંતરે આજે પાટણ થીમંત
ગાયકવાડ સરકારનું નામીયુ શહેર ગણાય છે. જોનોની
વરતી આજે પણ સારી છે, દેરાસરો સંખ્યાબંધ છે. મુખ્ય
દેરાસર પંચાસરા પાર્શ્વનાથનું વનરાજનું ગણાય છે, તેની
પાસે અષ્ટાપદ તેમજ થંભણ પાર્શ્વનાથ, કોકાને પાડે કોકા
પાર્શ્વનાથ, શામળીયા પાર્શ્વનાથ વગેરે અનેક દેવાલયો
પાટણ શહેરમાં આવેલાં છે. શહેર પણ આબાદીવાળું છે.
અનેક પ્રકારે ચડતી પડતી પાટણ ઉપર આવી ગઈ છતાં
આજે તે પાટાની ચોલામાં લબ્ધ વધારો કરી રહ્યું છે.
જોનો માટે પાટણ ખાસ બત્રા કરવા લાયક, ઐતિહાસીક
ને પુરાણ શહેર છે. અહીં લગભગ ૧૧૯ દેરાસરો છે.
પંચાસરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા સપ્રતિ રાવળની ભરાવેલી
છે, નવું પાટણ સં. ૧૪૨૫ માં ફરીને વસ્યું છે. પાટ-
ણમાં સધરામ સોની મહા ધનાઢય થઈ ગયા છે. જેમણે
અનુજય ઉપર સધરામ સોનીની હુકે બંધાવેલી છે, તેમણે
બગવતી સૂત્ર સાંભળી છત્રીય હબર ઉદ્દેશે એકેક મોહાર

ચડાવી હતી. તેમજ સોનેરી સાહીથી દહપંચુત લખાવ્યા
હતાં. જેમાંની હાલમાં ઘણી પ્રતો જોવામાં આવે છે.
પાટણમાં પણ જેમણે દેરાસર બંધાવ્યું છે. મહાસમર્થ
દેવચંદ્રાચાર્ય પણ કુમારપાલ મહારાજના વખતમાં આજ
શહેરમાં થયા હતા. તેમનો જાપાસરો જુના પાટણમાં
છે. જ્યાં રોજ ૫૦૦ લહીયા બેસીને અથો લખતા હતા.
પુસ્તક લખવાની સાહીના કુંડ હાલ પણ છે. અહીંયાં
પુસ્તક લંડાર ઘણા સંભવે છે. ધર્મશાળાઓ પણ કોટા-
વાળાની અષ્ટાપદજીની વગેરે છે. અષ્ટાપદ કરતાં બના-
જીને કોટાવાલાની ધર્મશાળામાં ઠીક સંગવડ રહે છે.

જમશીખરને હરાવનાર ભૂવડ રાજાએ પોતાની દીકરી
' મહાલક્ષ્મી 'ને દાયજામાં ગુજરાત આપ્યું હતું. પાછળથી
તે મરીને બ્યંતર દેવી થઈ છે, તે ગુજરાતની અધિષ્ઠાત્રી
તરીકે તેજ નામે હાલ પણ વિદ્યમાન છે, તે દેવે કુમા-
રપાલને સ્વપ્નામાં આવી ગુજરાતનું તાજ પહેરાવ્યું હતું,
વીરધવલને પણ સ્વપ્નામાં ગુજરાત બદ્યું હતું, તે તે પ્રમાણે
થયું હતું. ' મહાલક્ષ્મી 'ના નામે હાલ તે જોળાય છે.

ચારૂપ.

૫૮

ૐ શામળા પાર્થનાથ અથવા ચારૂપમંડળ પાર્થનાથ

નાથનું તીર્થ ગણાય છે, પાટણથી આગળ બે ત્રણ મેઘ
લગલગ થાય છે, ત્યાં રેલવે બાય છે, સ્ટેશનથી ગામ લગ
ભગ એક મેલ થાય છે, ચારૂપ હાલમાં નાનું ગામડું છે,
પણ પહેલાં તે શહેર હતું એમ તેનાં ખડેરો ઉપરથી
જાગે છે. વિશેષ હકીકત માટે સુઓ ચારૂપમાં ન પાંચનાથ?

મેત્રાણા.

૫૬

પાટણથી લગલગ આઠ નવ ગાઉ થાય છે, ને સીધા
પુરથી પાંચ ગાઉ થાય છે, પાટણથી રેલવે લાઇનમાં
મેત્રાણા જાય છે, મેત્રાણાથી આગળ રેલવે હાલમાં જની
નથી. સ્ટેશનથી મેત્રાણા લગલગ બે મેલ દોડેલું થાય છે,
મેત્રાણા નાનું ગામ છે, છતાં ગામને લીધે રાજીયામણ
જાગે છે, દેરાસર પણ મોટું ભવ્ય અને વિશાળ છે. કપ-
મહેવ સ્વામીની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે. મુળનાયકજી
પણ રૂપમહેવજ છે. કુકારની દોડમાંથી આ પ્રતિમા પગ
તાવન વર્ષ પહેલાં નીકળી હતી, તે વખતે મહીનાયજી
નું ધામ અને ઉપજ પણ તેવીજ હતી, તેથી દેરાસર
માંધેડું ને ધર્મશાળા પણ આરી ગંધાવેલી છે,

વાસણુ ગોદડાં વગેરેની સગવડ સારી છે, મોટું તીર્થસ્થળ ગણાય છે, જેખરેખ હાલમાં સિદ્ધપુરવાળા રાખે છે.

સંખેશ્વર.

૬૦

મહેસાણેથી હારીજ રેલવે બાય છે, ત્યાંથી પગરસ્તે સંખેશ્વર જવાય છે. વાહન ડેંટ, ગાડાં, વગેરે મલી શકે છે. હારીજથી લગભગ દશ ગાઉ થાય છે, રસ્તામાં મુજ-પુર વગેરે ગામ આવે છે; અહીંયાં સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું મોટું તીર્થસ્થળ ગણાય છે, જાત્રા કરવા યોગ્ય છે. પ્રતિમા કૃષ્ણલિના વખતની છે, લેપ કરાવેલો લાગે છે. વિશેષ હકીકત માટે પાછળ જુઓ સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ! આ તીર્થ વઢીઆર દેશમાં આદેહું છે.

પાલ્લડાગુપુર

૬૧

પદ્મવીયા પાર્શ્વનાથનું આ તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. પ.લનપુરના નવાળ સાહેબને દીદ્દીપતિ મહાન શહેન-શાહ પકબર બાદશાહે ઈ. સ. ૧૫૮૭ માં દિવાનને

મેતાબ આપેલાં છે, પ્રખ્યાત દીરવિજય સૂરિનો જન્મ
અહીંયાં થયો હતો. તેમના મકાનની જગ્યાએ હાલમાં સા-
શીજીનો ઉપાધ્ય છે. મકાન મિલ્લરાજનો જન્મ પણ
અહીંયાં થયો હતો. આજુ પરમાર રાજા પાન્ડુજી પાક-
નપુર તસાવેલું છે. વિશેષ જાકત માટે જુઓ પાક-
વીયા પાંચનાથ ।

ખરેરી (રાજપુતાના)

૬૨

ખરેરીને આજુરોડ પણ કહે છે, ત્યાં કુદરત
સિંહજી આજુની ધર્મશાલા છે, ત્યાં એક કુદરત
શાળા છે. તેમજ ત્યાં જુલિસિંગજીનું બનદેવજી
છે. ધર્મશાળામાં રહેવાની સગવડ સારી છે. તે જ
જુલિ જવાય છે. માટે આજુજીનું વડાજી હવે
ગેલ છે. સરકાર આપેલી છે. જોરગણી, દેવ
વગેરે જઈ શકે છે. ઉપર કોંપની લે મેડ રહે-
પટે છે. કુમરીયા પણ અહીંથી જાય છે.

આબુજી

૬૩

આબુજીના તીર્થને ફેલવાડા કહે છે, ત્યાં શેઠાણી હરકુંવર બાઈની ધર્મશાળા તથા બીજી પણ ધર્મશાળાઓ છે. ત્યાં આબુજી તીર્થનું કારખાનું છે. આબુ ઉપર વીમલ મંત્રીનું કરાવેલું દેરાસર છે. તે દેરાસર સંવત ૧૦૮૮ માં કરાવેલું જેમાં મૂલ નાયકજી શ્રી રૂપલદેવ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૦૮૮ માં પોતે કરાવેલી છે. દેરાસરમાં કદોડો રૂપેયા બચાવેલો છે. દેરાસરની આગે વીમલ મંત્રી લાથી ઉપર બેઠેલા છે, બધા મઠીને ૧૦ હાથી છે. દેરાસરમાં બધા મઠીને ૮૭૨ બીંમ છે.

બીજી વસ્તુપાલ તેજપાલ જે ગુર્જરાધિપ વીરધવલના મંત્રી હતા, તેમણે ૧૨૬૨ માં સદેહ આરસના પત્થરનું દેરાસર બંધાવેલું છે. જેમાં કોરબી ૧ કામ અદિતીય કદેશુ છે, સમસ્ત ભારતમાં આ કોરબી અતિ અદ્ભૂત છે. ત્યાં દેરાણી જેઠાણીના બે ગોખલા છે. જેમાં અદાર લાખ બચાવે છે. તે સિવાય આ દેરાસરજીનાં કોડો રૂપેયા બચાવે છે. તેમના દેરાસરમાં નેમીનાથ મૂલ નાયકજી છે. આર ૬૦૮ નેપન લાખ અહીંયાં બચાવે છે, સંવત ૧૨૧૭માં તેમણે વસ્તુપાલ તેજપાલે સંધ્યે કોડેલા અભાય છે, તેમજ

ખેતાબ આપેલો છે, પ્રખ્યાત હીરવિજય મૂર્તિનો જન્મ અહીંયાં થયો હતો, તેમનાં મંદીરની જગ્યાએ હાલમાં સા-
ચ્ચીજનો ઉપાશ્રય છે. મંદીરનું સિદ્ધરાજનો જન્મ પણ
અહીંયાં થયો હતો. આખુંત્રા પંરમાર રાજ પાડ્યું પાલ-
નપુર વસાવેલું છે. વિશેષ હકોક્ત માટે જુઓ પલ્લ-
વીયા પાંશ્વનાથ !

ખરેરી (રાજપુતાના)

૬૨

ખરેરીને આબુરોડ પણ કહે છે, ત્યાં ગય બુદ્ધિ-
સિંહજી આબુની ધર્મશાલા છે, તથા એક સંઘની ધર્મ-
શાળા છે. તેમજ ત્યાં બુદ્ધિસિંગજીનું જનાવેલું દેગમ્મ
છે. ધર્મશાળામાં રહેવાની સગવડ સારી છે. ત્યાંથી આ-
બુજી જવાય છે, માઉન્ટ આબુજીનું ચડાણ લગભગ ૧૬
મેલ છે. સડક બાયેલી છે. નાંદર ગાડાં, ઘોડા ગાડી એ
વગેરે જઈ શકે છે. ઉપર કાંપથી બે મેલ ચાલીને જવું !
પડે છે. કુંભારીયા પણ અહીંથી જાય છે.

આબુલ

૬૩

આબુલના તીર્થને દેલવાડા કહે છે, ત્યાં શેઠાણી હરકુવર બાઈની ધર્મશાળા તથા બીજી પણ ધર્મશાળાઓ છે. ત્યાં આબુલ તીર્થનું કારખાનું છે. આબુ ઉપર વીમલ મંત્રીનું કરાવેલું દેરાસર છે. તે દેરાસર સંવત ૧૦૮૮ માં કરાવેલું જેમાં મૂલ નાયકજી શ્રી રૂપભદ્રેવ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૦૮૮ માં પોતે કરાવેલી છે. દેરાસરમાં કરાડો રૂપેયા ખર્ચ થયેલો છે. દેરાસરની સામે વીમલ-મંત્રી હાથી ઉપર બેઠેલા છે, બધા મઢીને ૧૦ હાથી છે. દેરાસરમાં બધા મઢીને ૮૭૨ બાંમ છે.

બીજી વસ્તુપાલ તેજપાલ જે સુર્જશધિષ વીરધવ-લના મંત્રી હતા, તેમણે ૧૨૬૨ માં સફેદ આરસના પત્થરનું દેરાસર બંધાવેલું છે. જેમાં કોરમી ૧ કામ અદિતીય કરેલું છે, સમસ્ત ભારતમાં આ કોરમી અતિ અદ્ભૂત છે. ત્યાં દેરાણી શેઠાણીના બે ગોખલા છે. જેમાં અઢાર લાખ ખર્ચાં છે. તે સિવાય આ દેરાસરજીમાં કોડો રૂપેયા ખર્ચાં છે. તેમના દેરાસરમાં નેમીનાથ મૂલ નાયકજી છે. બાર કોડ તેજન લાખ અહીયાં ખર્ચાં છે, સંવત ૧૨૮૭માં તેમણે વસ્તુપાલ તેજપાલે સંધ્ય કાઢેલો જણાય છે, તેજ

સંવત ૧૨૮૬ થી ૧૨૯૨ સુધીમાં તેમણે તીર્થ નિમિત્તે
સારૂ ખર્ચ કરેલું છે. જન્મે ભાઈઓએ કુલ ત્રણ અબજ
તેર કોડ ગોતેર રૂપા અદાર હજાર ને આદરે પુણ્ય કા-
ર્માં ખર્ચ્યાં છે. તીર્થ યાત્રામાં તેમની સાથે ચાલ લાખ
માણસ હતા.

છત્રીસ હજાર જ્ઞાન મહારમાં

અદાર કોડ છન્નુ લાખ શત્રંત્ય ઉપર

અદાર કોડ ત્યાસી લાખ ગીનારજી ઉપર

બાર કોડ ત્રેપન લાખ આબુજી ઉપર

બાકીના બીજાં કાર્યોમાં જેવા કે ગોપધશાલા, ધર્મ

શાલા, હોલોદાર. પરંતુ વગેરે કોડીક કાર્યોમાં જગતના

ઉપદ્રારને માટે ખર્ચેલા છે. સંવત ૧૨૬૮ માં વરતુપાળ

અહીયાંથી સ્વીને મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થયા. જ્યાં સ્ત્રીમં-

ધર પ્રભુ હાલ વીથરે છે, ને સંવત ૧૩૦૮ માં તેજપાલ

મનુષ્ય ભવ પુર્ણ કરી પ્રથમ દેવલોકે ગયા.

ભેંસાથાહ નામે મહા પ્રતાપી આવક થયા છે. તે

મહે આબુજી ઉપર એક નાનુ દેરાસર બંધાવેલું છે તે

સિવાય બીજાં પણ બે ત્રણ દેરાસર છે.

આબુ ઉપર તેજપાલ મંત્રીએ સંવત ૧૨૮૬ માં

પ્રારંભ કરી ૧૨૯૨ ના ફાગણ માસમાં શ્રી નેત્રીચરણની

કરેલી છે.

અવચળગદ.

૬૪

દેલવાડાથી ત્રણ ગાઉ ચાય છે. ત્યાં પણ કારખાનું છે. ધર્મશાળાઓ પણ છે. રસ્તામાં એક શાંતિનાથનું દેરાસર માંડુના શાહુકારે બંધાવેલું છે. જે હાલ મૃતું છે. અચલેશ્વર મહાદેવના મંદિર પાસે પાડા તથા ભીમની મોઈ જોવા લાયક છે, એ દેરાસર મુકી આગળ ચાલતાં અવચળગદનો કીલ્લો નજીકમાંજ આવે છે. અવચળગદના કોટા દેરાસરમાં એકલમલ ધાતુનીજ મુત્તઓનાં ચ મુખ છે. તે સોનામય ૧૪૪૪ મણના ભરાવેલા છે. ખીજી ધાતુની ૧૦ પ્રતિમાઓ સોનામય છે. આવી મુત્તઓ કોઈક જગાએ હશે, મૂળનાયકજી આદેશ્વરજી છે.

અહીંથી ત્રણ ગાઉ ઉપર ક્ષાત્રથીનો ચઢાવ કહેવાય છે, ત્યાં આદેશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. અહીંયાં તપસ્વીઓ તપ કરવા બેઠેલા હોય તેવી નિશાનીઓ જણાય છે, રસ્તામાં પહાડમાં ખોદેલી ગુફાઓ છે.

ચિતોડના રાજાઓને ત્યાં રહ્યાં ચક્રાં અવચળગદનાં દર્શન હમેશા થતાં હતાં.

કુંભારીયા:

૬૫

કુંભારીયામાં કોઈ કહે છે કે કુંભારાણાનાં બાંધા-
 વેલાં પાંચ દેરાસર છે, ને ત્યાં 'કુંભલમેર' નગર હતું. પણ
 વીમલમંત્રીએ પાંચ દેરાસર ૧૦૮૮ લગભગમાં કરાવેલા
 છે. ત્યાં આગળ ધર્મશાળા છે, કુંભારીયામાં નેમીશ્વરના
 દેરાસરમાં સંવત ૧૩૦૫ નો લેખ છે. કુમારપાળના પ્રધાન
 યુગ લીમદેવે દેવલ બાંધાવ્યું, તેમજ પાદપરા ગામમાં
 ઉંદર મરી ગયો તે નિમિત્તે (તેના રૂપેયા લેવાથી) ઉંદર
 વસાઈકા નામનું દેવલ કુમારપાળે બાંધાવ્યું એમ પ્રબંધ
 ચિંતામણીમાં કહ્યું છે. કુંભારીયાજીનું બીજું નામ આરા-
 સન છે. ગીરનારજીનો ભાવ બતાવવાને વીમલ મંત્રી
 એ દેરાસર કરાવેલું છે. વિમલશાહ સુર્જરપતિ લીમ
 બાણાવલીના સેનાપતિ હતા. કુંભારીયાજીમાં મુખ્ય મંદિ-
 રમાં આજુજી સુધીનું ભોંયડું છે. પણ કાલમાં બંધ છે.
 તે વિમલ મંત્રીનું બનાવેલું સજીવે છે. તે દાંતાના રા-
 જ્યમાં આવેલું છે. ત્યાં અન્નાગુરનો મોટો પહાડ આવેલો
 છે. પાંચ દેરાસરોમાં નેમીનાથનું દેરાસર મુખ્ય છે. મહાવીર
 સ્વામીનું, ગોપીપાર્શ્વનાથનું, શાંતિનાથનું, સભવનાથનું એવી
 રીતે પાંચ દેરાસર જણ સ્થાનિમાં છે. ખરેખરી સ્ટેશનથી

કુંભારીયાણી ૧૩ ગાઉ થાય છે. હાંતાના રાજ્યમાં હાંતાજી
રાજ્યધાનીનું શહેર છે. હાલમાં છેલ્લો જીર્ણોદ્ધાર થયાનો
લેખ સંવત ૧૬૭૫ નો છે. ને વિજયદેવસૂરિના શિષ્ય
પંડિત કુશલ સાગંદે ત્યાં પ્રતિષ્ઠાઓ કરેલી છે. ખીખ
મંપ્રતિના વખતનાં જણાય છે. મુખ્ય મંદિર નેમિનાથનું
છે, તેમની અધિષ્ઠાયિકા અંબિકાદેવીની સ્થાપના પણ
ત્યાં છે. ને અંબિકા આજે હિંદુઓનું મોટું તીર્થ મનાય
છે. અને પુજાય છે. તે નેમનાથની અધિષ્ઠાયિકા અંબિ-
કા દેવી હોય તેમ જણાય છે. પણ આજે તે હિંદુઓના
વાળામાં છે. ત્યાં અંબિકા નદી છે. તેમજ કુંભારીયાણી
નજીક આરસની મોટી ખાણ છે. નજીક (ગખ્ખર) “ કો-
ટેશ્વર ” ‘ સરસ્વતીનું મંદિર ’ વગેરે પણ ત્યાં છે.

સાદરી.

૬૬

રાણી રોશનથી જવાય છે. દેરાસર એક મોટું છે,
જાતીના ઉપાસકમાં એક દેરા છે. દરવાજા બહાર રૂપલ-
દેવ સ્વામીનું દેરાસર છે, કુલ ત્રણ દેરાસર છે. ઉપાસકોની
સમગ્ર સારી છે. તેમજ ધર્મશાળા પણ બે છે. તે સંચ

ભગવાનનું છે. આદેશ્વર ભગવાનનું દેરાસર ઘણું પુરાણું છે. રાણેકપુર જનારે રાણી સ્ટેશનથી જવું સુગમ પડે છે. ધના પોરવાડના ભાઈ રતનશાહ દીક્ષીના પાદશાહ પાસે ત્રણ વરસ રહી ધણુ ધન મેળવી સાદરી આવ્યા, ને કુંભારાણીની આજ્ઞા મેળવી રાણેકપુરમાં મોડું દેરાસર કરાવી સંવત ૧૪૬૬ માં સોમ સુંદર સૂરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. ગોલવાડ પ્રગણુ પ્રથમ મેવાડી ગણાતું પણ ભેધપુર દીકરી પરણાવી રાજાએ આ પરગણુ હાયબમાં આપ્યું ત્યારથી તે પ્રગણું ભેધપુર તાબે ગયું. અહીંયાં પાર્શ્વનાથના દેરાસરમાં ભગવાન કાઉસગ ધ્યાને છે. કમઠ ઉપસર્ગ કરી વરસાદ વરસાવે છે ને નાગેદ્રે છત્ર ધારણ કરેલું છે એવી અદ્ભુત પ્રતિમા છે.

ધાનેરાવ

૬૮

સાદરીથી ત્રણ ગાઉ થાય છે. અહીંયાં ધાનેરાવમાં કશા દેરાસરો આવેલાં છે, હરાવલા પાર્શ્વનાથનું, ગોડી પાર્શ્વનાથનું, આદેશ્વર ભગવાનનાં પાંચ, કુંચુનાથનું, ધર્મનાથનું, અલિનંદન સ્વામીનું કુલે દશ અનમંદિરો

છે. ધર્મશાળાઓ બે આવેલી છે. જેમાં હબરો બાગાણાઓ
હતરે છે. ધાનેરાથી ગાઉ ૧ ફરે જંગલમાં મુશાળા
મહાવીરનું દેરાસર છે, તે ઘણું ચમત્કારીક છે.

મુશાળા મહાવીર.

૬૬

આ તીર્થ ધાનેરાથી દોઢ ગાઉ હાલમાં જંગલમાં
આવેલું છે. ત્યાં નંદીવદ્ધન રાજાની મહાવીરરામીના
જીવતાં ઘણીજ ચમત્કારી એવી આ પ્રતિમા તે રાજાએ
(મહાવીરના મોટા બાંધવે) સરાવેલી હતી.

—❧—

નાડુલાઈ.

૭૦

નાડુલાઈમાં (નાડલી) સંપ્રતી રાજાના વખતમાં
મેમ અને કુશલ નામના બે કારભારી અહીંના વહીવટ
રતા હતા. તેમાં એકને રોજ સિદ્ધાચળની બાગા કર-
વાનો નિયમ હતો, અને બીજાને રોજ ગીરનારજીની
બાગા કરવાનો નિયમ હતો. તેઓ મંત્રના બંધે કરીને

રોજ જત્રા કરતા હતા. પછી શાસનદેવીએ તેમને કહ્યું
 'આ ગામમાં બે ઉંચી ટેકરીઓ છે, તેના ઉપર તમે
 ખોદાવો, જેથી એકમાંથી રૂપલદેવ અને બીજીમાંથી ને-
 મીશ્વર એમ બે પ્રતિમાઓ નીકલશે. " પછી તે બ-
 ભાઈ એમ અને કુશલ તેમણે તે પ્રમાણે ખોદાવતાં બ-
 ન્નેમાં બે મુર્તિઓ નીકળી. પછી સદૈવ રૂપલદેવની પ્ર-
 તિમા સિદ્ધાયલજીની જત્રા કરવાવાળાએ સિદ્ધાયલજીમાં
 સ્થાપના કરી, અને બીજી નેમીનાથજીની પ્રતિમા ગીર-
 નારજીની જત્રા કરવાવાળાએ ગીરનારજીમાં સ્થાપન
 કરી. તેઓ ત્યાં રોજ સેવા સક્તિ કરવા લાગ્યા.
 બન્ને ટેકરીઓ વચ્ચે તલાટીમાં નવ દેરાસર છે. એક
 દેરાસર રાણેકપુર વાલા ધનાએ બંધાવેલું છે. પૂર્વે નાં-
 દોલ નાડુલાઈ ભેગાં હતાં, પણ અત્યારે ત્રણ ગાઉનું અં-
 તર પડી ગયું છે. પ્રથમ તેનો કર વગેરે વેરાના લાખ
 રૂપેયા ધનાશાએ રાખને આપ્યા, તે ન લેતાં રાજાએ
 ત્યાં દેરાસર બંધાવ્યું. એક જતી તથા ભોગીને વાદ
 ધતાં ખેરગઢથી જતીજી સંવત ૧૯૬૪ માં યશોભદ્રસૂરિ
 બાવનજીનાલયનું આદિશ્વરજીનું દેરાસર મંત્રથી આકર્ષાને
 લાવ્યા. તે ગામ બહાર પર્વત નીચે રહ્યું, ને ભોગી મહા-
 દેવનું મંદીર ઉપાડીને લાવ્યા તે ગામમાં પર્વત ઉપર
 પધરાવ્યું. દેરાસરમાં મંત્ર લખેલો છે પણ તે વંચાતો નથી.

સમયમુંદેરેની તીર્થમાલાના સ્તવનમાં જણાવે છે.
 “નાડુલાઈ વાદવો ગોડી રતવેરે” એ પ્રમાણે નાડુલા-
 ઇના વાદવ નેમીનાથ અને ગોડીપાર્શ્વનાથની કૃતિ કરી
 છે. નાડુલાઈનાં ૧૧ દેરાસર છે. સોગટીયા પાર્શ્વનાથનું
 દેરાસર સંવત ૧૫૦૦ થી પહેલાંનું ઇષ્ટાવેશ છે, દેરાસર
 શંખરખંધ છે, ગોડી પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર છે.

— ❦ —

નાંદોલ.

૭૧

નાંદોલ નાદલાઈથી ત્રણ ગાઉ યાય છે. નાંદોલનું
 દેરાસર સંપ્રતિ સ્વલ્પનું કરાવેલું છે. નાંદોલમાં ૪ દેરા-
 સર છે.

અહીં નાંદોલમાં શ્રીમાત્ર માનદેવસૂરિએ સંઘનો
 ઉપદ્રવ નિવારણ કરવાને અર્થે શ્રી શાંતિ (લખુશાંતિ)
 રચી છે.

અહીંયાંના દેરાસરો કુમારપાલનાં કરાવેલાં છે. પ-
 મશાલા પણ મોટી છે.

તથાગ્રીલાના સંઘમાં મરદીનો ઉપદ્રવ ચાલવાથી
 ત્યાંના સંઘની વિનિયમી વીક્રમની ત્રીજી સદીમાં શ્રીમ.ન

માનદેવસૂરિએ લઘુ 'શાંતિ' રચી હતી. જેના પ્રભાવથી મરકીને ઉપદ્રવ શાંત થયો હતો, પણ શાસનદેવીની પ્રેરણાથી આવકે ત્યાંથી પોતાને જ્યાં કાળ્યું ત્યાં ચાલ્યા ગયા, ને ત્રીજે વરસે તુરંકે લોકોએ તક્ષશીલા નગરી લાગી, શ્રીમાન માનદેવસૂરિને લક્ષ્મી અને સરસ્વતી તેમની દાસી હતી. તેમજ જ્યાં વિજયા પ્રમુખ ચાર દેવીઓ તેમની અહાનશ સેવા કરતી હતી, તે સુનિ મોટા પ્રભાવવાળા હતા.

વરકાણા.

૭૨

રાણી રદેશનથી બે ગાઉ થાય છે. ત્રેવીસમા તીર્થકર શ્રી પાર્શ્વનાથજીનું મોટું દેરાસરજી છે. પાછળ જુઓ વરકાણા પાર્શ્વનાથ ? રાણેકપુર, ધાનેરાવ, નાકુલાઈ, નારોલ ને વરકાણા આ પંચતીર્થો ગણાય છે.

ફોધી પાર્શ્વનાથ. (મેડતારોડ.)

૭૩

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર મહા ચમત્કારીક છે, ધર્મ ચાલે છે, પાછળ જુઓ ફોધી પાર્શ્વનાથ ?

સંવત ૧૨૨૧ માં દેરાસર કરાવી ધર્મચોપસૂ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. શ્યામલેખવાળી અદી હાય ઉંર છે. પુત્ર પોત્રરૂપ ફલને વધારવાથી ફલવર્ધી પાર્શ્વના કહેવાયા. પ્રતિમાજી વેલુની છે.

આ ફલોધીને મેડતા ફલોધી પણ કહે છે. અહીં પાંચ કદયાણુકોની સ્થાપના બીજા દેરાસરમાં છે. રોડ મેડતારોડ કહેવાય છે.

પીડવાડા.

૭૪

અહીંયા દેરાસર જો છે, અને ધર્મશાળાઓ પણ છે રેશનથી એક ગાઉ ગામ થાય છે.

પીપાડ રોડ.

૭૫

અહીંયાં જો દેરાસર છે. એક શાંતિનાથજીનું તથા બીજું ગોટી પાર્શ્વનાથનું, પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકોમાં પીપાડ પણ ગણેલું છે.

બામણુવાડા.

૭૬

બામણુવાડાનું તીર્થ ઘણું મોટું ચમત્કારી ને પ્રભાવીક છે. ધર્મશાળા પણ છે, ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીની વેલુની પ્રતિમા લેપમય છે. દર વરસે એક મોટો મેળો ભરાય છે. અહિં પાહાડની પાસે જાડ નીચે દેવડીમાં શ્રીમહાવીરસ્વામીનાં પગલાંછે. આ જગ્યાએ પૂર્વે શ્રી મહાવીરસ્વામીને કાનમાંથી ખીલા કહાડ્યા હતા જેથી ભગવાને રાડ પાડી હતી તે વખતે પર્વત ફાટ્યો હતો તેની હાલ નિશાની છે.

—❦—

શીરોહી.

૭૭

બામણુવાડેથી શીરોહી છ કોશ થાય છે, અહિંયાં દેરાસરો વગેરે ઘણાં સારાં છે. આવકોની વસ્તી સારી છે. શીરોહી રાજ્યધાનીનું હાલમાં શહેર ગણાય છે, આબુલ ઉપરનો મુંડકાવેરો શીરોહીના દરબાર લે છે. આબુલ ઉપરનો ચોકી પહેરો પણ શીરોહી દરબાર લે છે.

ઉપર પણ અનેક ચડતી પડતીઓ આવી ગઈ. સીસોદી-
યાઓના મૂળ પુરૂષ બાપ્પારાવલે આઠમા સેકાની શરૂ-
આતમાં ઇંડરથી આવી ચિતોડમાં ગાદી સ્થાપેલી સંભ-
ળાય છે. તેની પાસે ચિત્રકોટ પહાડ છે, ત્યાં મોટો સીસો-
દીયાઓનો કીલ્લો છે. ડુંગર ઉપર જેન મંદિરો પણ છે.
અહીંયાં સીદ્ધમેન દિવાકર સૂરિ વિક્રમ રાજાની વખતમાં
આવેલા છે, તેમણે એક સ્થંભનું પોતાની શક્તિથી ઉપ-
રનું ઢાંકણ ઉઘાડ્યું, તો એક પુસ્તક નજરે પડ્યું તેમાંથી
જે વિદ્યાઓ વાંચી યાદ કરી લીધી, આગળ વાંચવા જતાં
દેવતાએ પુસ્તક પડાવી લીધું અને યજ્ઞનું ઢાંકણ બંધ
થઈ ગયું.

વૃદ્ધગન્ધાધિપતિ શ્રીમદ્ જગન્ન્યાંદ્રસૂરિ હમેશ આં-
ગેલનો તપ કરતા હતા જેથી તેઓને ચિતોડમાંજ ત્યાંના
રાજાએ સંવત ૧૨૮૫ માં તપાગન્ધનું બિરૂદ આપ્યું.
બાર વર્ષ પૂરત તેમણે આંગેલનું તપ કર્યું હતું. ત્યારથી
વડગન્ધનું નામ તપાગન્ધ પડ્યું. દીર્ઘબરીએને વાદમાં
પરાજય કરવાથી જગન્ન્યાંદ્રસૂરિને ત્યાંના રાજાએ 'દીરલા'
એવું બિરૂદ આપ્યું હતું.

હુંગરપુર.

૮૦

અહીંયાં દેરાસર છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ દયાનકોમાં
હુંગરપુર પણ ઠહેલું છે આ ગામ દેશરીયાજીની આસ-
પાસ આવેલું છે.

જરાવલી.

૮૧

અહીંયાં જરાવલી પાર્શ્વનાથનું જાવન છનાલયનું
સંપ્રતિ રાજનું બંધાવેલું દેરાસર વિશેષ હકીકત માટે
જુઓ જરાવલી પાર્શ્વનાથ !

સમયમુંદરજી પોતાના સ્તવનમાં લાવ્યા છે કે
જરાવલી જગનાથ, તીરથ તે નમુંદે.

કાપેડરા.

૮૨

પીપ ડ્રી ચાર ગાઉ થાય છે, તે કાપેડા પાર્શ્વ

(૨૩૫)

નાયનું (સ્વયંભુ પાર્શ્વનાયનું) તીર્થ સ્થળ છે. વિશેષ હકીકત માટે પાછળ ભુંઝો સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ ? આ તીર્થ ભેધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે.

નાહના.

૮૩

દેરાસર એક મુક્તનાયકજી મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા છે, આ દેરાસર મહાવીર સ્વામીજીના વડીલભાઈ નંદી-વર્ધન રાજાએ બંધાવેલું છે. જીવીત સ્વામીની પ્રતિમા પથરાવેલી છે.

પહેલા.

૮૪

દેરાસરજી એક છે. બાત્રા કરવા લાયક બાવન જીનાલયનું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ બાત્રાના સ્થાનકોમાંનું એક છે. અહીં બનીજરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પાર્શ્વ-નાથનું દેરાસર સંવત ૧૪૩૦ માં તિખર બંધી હતું. રગનાથપુરા રોશનથી ત્રણ માઈલ છે.

મેરા રત્નની પ્રતિમા ૧૫ ફુટ ઊંચી છે. ગોડી પાર્શ્વ-
નાથનું દેરાસર ઘણું જીવંત કરવા લાયક છે. મહા-
વીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારું છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮
તીર્થ સ્થાનકમાં સોજત પણ બતાવેલું છે.

સારવાડ.

૮૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. જ્યાં પગ
રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે,
અહીંયાંથી રેલવે ભેધપુર થી વીકાનેર ગઈ છે. તેમાં
બેઝી પાલી જવું.

પામેરા

૮૯

પાર્શ્વનાથનું દેરાસર એક મહત્ત્વનું પુરાણ છે.

લોટાણાં.

૮૫

અહીંઆં લોટાણા પાર્શ્વનાથજીનું દરાસર છે. મંદિર જંગલમાં આવેલું છે. પ્રતિમાજી સાત છે. સ્થળ તીર્થ-મય છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ ની નામાવલીમાં લોટાણાજી પણ એક છે.

નંદિયા

૮૬

દરાસરજી બે છે. મુલનાયકજી શ્રી મહાવીર સ્વામી એક દરાસરજીમાં છે. તે દરાસર તેમના સાઈ નંદી વર્ધન રાજાનું બંધાયેલું છે. જે ઠેકાણે ભગવાનને ચંદ-કેશીયો નામ હત્યો છે, તેજ ઠેકાણે બંધાયેલું છે.

સોજત.

૮૭

પાંડાથી ૧૦ માઉ થાય છે દેર સર ૮૩ જેડી

મોરા રત્નની પ્રતિમા ૧૫ કુટ હિંચી છે. ગોડી પાર્શ્વ-
નાથનું દેરાસર ઘણું જીવંત કરવા લાયક છે. મહા-
વીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારું છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮
તીર્થ સ્થાનકમાં સોજવ પણ બનાવેલું છે.

સરવાડ.

૮૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. ત્યાં પગ
રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે,
અહીંયાંથી રેલવે ભેખપુર થઈને વીકાનેર ગઈ છે. તેમાં
એમ્બી પાલી જવું.

પામેરા

૮૯

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર એક ઘણું જીવંત પુરાણ છે.

લોટાણાં.

૮૫

અહીંઆં લોટાણા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે. મંદિર જંગલમાં આવેલું છે. પ્રતિમાજી સાત છે. સ્થળ તીર્થ-મય છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ ની નામાવલીમાં લોટાણાજી પણ એક છે.

નાંદાયા

૮૬

દેરાસરજી બે છે. મુક્તનાથજી શ્રી મહાવીર સ્વામી એક દેરાસરજીમાં છે. તે દેરાસર તેમના સાર્થ નંદી વર્ધન રાજાનું બંધાવેલું છે. જે ઠેકાણે ભગવાનને અંહ-કોશીયો નામ દસ્યો છે, તેજ ઠેકાણે બંધાવેલું છે.

સોજત.

૮૭

પાંડાણી ૧૦ નંદી થાય છે દેરાસર નંદી જેની

મોર। રત્નની પ્રતિમા ૧૧૧ કુટ, ઉંચી છે. ગોડી પાર્શ્વ-
નાથનું દેરાસર ઘણું જૂનું બંના કરવા લાયક છે. મહા-
વીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારૂ છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮
તીર્થ સ્થાનકમાં સોજત પણ બનાવેલું છે.

મુરવાડ.

૮૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. જ્યાં પગ
રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે,
અહીંયાંથી રેલવે ભેધપુર થઇને વીકાનેર ગઇ છે. તેમાં
બેઝી પાલી જવું.

ખામેરા

૮૯

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર એક ઘણું જૂનું પુરાણું છે.

પાલી.

૯૦

શહેરમાં અને શહેર બહાર પાહાડ ઉપર પણ દેરાસરછે. મારવાડમાં પાલી શહેર જાત્રા કરવા લાયક તીર્થ રથળ છે. ધર્મશાળા પણ અહીંયાં છે. નવલખાપાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તે માટે લુઓ નવલખાપાર્શ્વનાથ.

—*—

દાંતરાઈ.

૯૧

શામલીયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સંવત ૧૮૦૨ માં બંધારેલું છે, ધર્મશાલા એક છે.

જોધપુર

૯૨

મારવાડ દેશની રાજ્યધાનીનું મુખ્ય શહેર છે. નદીયાં પણ ઘણા સમય સમયે યમ ગયા છે. શહેર

સુંદર અને જોવા લાયક છે. અહીયાં આપણાં પ્રવેતાંબરી
-આઠ દેરાસરો જાત્રા કરવા લાયક છે.

— ❦ —

પુલકરજી

૯૩

અહીયાં ચંદ્રપ્રયોતન રાજના વખતમાં મોડું જૈન
લીયું હતું.

— ❦ —

ઓશીયા નગરી

૯૪

જોધપુરથી ૧૬ ગાઉ ઓશીયા નગરી આવેલી છે.
જ્યાં ધર્મશાળા તથા ભગવાનનું પ્રાચીન મંદિર છે. અહીયાં
આચાર્યશ્રી રત્ન પ્રભાકરજીએ રાજ્ય તથા પ્રજાને ઉપદેશ
આપી જૈન જનાબ્યા હતા, ને ઓશવાલ આવકે કયા
હતા. ત્યાં ઓશવાલ વંશની સ્થાપના કરી ઓશીયા
દેવીને ઓશવાલ વંશની અધિષ્ઠાયિકા દેવી તરીકે સ્થા-
પન કરેલી છે. મંદિર ધાતું પુરાત્ન છે. તેને હમણાં
સુધરાવ્યું છે. થી વર્ષમાન સ્વામીનું દેરાસર બે દેરાસર

વર્ષ પહેલાંનું છે, જીર્ણોદ્ધારનું કામ સંવત ૧૯૩૬ માં જે નિમહારાજ શ્રીમોહોદાસાંલભના ઉપદેશથી થયું છે. અહીં કાગળ સુદી ૨ નો મેળો ભરાય છે. શ્રીમદ્ રત્નપ્રભસુર મહાવીરથી સીત્તેર વરસે અને પાર્શ્વનાથજીના સંતાનોમ છટ્ટી પાટે થયા છે. તે બાવનમે વર્ષ ઓગ્રીયા નગરીમાં આવ્યા છે. તેમણે રજપુતોને જૈન બનાવી ઓશવાલ વંશની સ્થાપના કરી છે, અને શ્રીમાલ નગરમાં શ્રીમાલીની સ્થાપના કરી છે.

નીબાજ.

૬૫

મારવાડમાં ભેધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ નામના જાત્રાનાં સ્થાનમાં નીબાજ પણ એક છે. અહીંયાં પણ પાર્શ્વનાથજી દેરાસર છે.

કોટડા.

૬૬

અરણપુરથી આઠ માડ આશરે છે અહીં દેરાસર મોટું

અને નવીન છે. તેમાં પ્રતિમાઓ ઘણી સવ્ય વિશાળ
અને જાત્રા કરવા લાયક છે. અહીંથીજ કેટી ગચ્છની
શાખા કલ્પ સુત્રમાં કહેલી છે, તે નીકળ્યા પહેલાં આ
નગરીને કનકાવતી નગરી કહેતા હતા. આની જોડમાં
ધોલાગીરી નામે આરસનો પહાડ છે. તે પાહાડની પાસે
બીજું દેરાસર છે.

—❧—

વાંકલી.

૬૭

અરણ્યપુર નજીક પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર સંવત
૧૮૬૩ માં બંધાવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકો-
માંનું એક છે.

—❧—

મેડતા રોડ.

૬૮

મેડતા રોડ સ્ટેશનથી પગે રસ્તે ૪ કોશ મેડતા
શહેર છે. અહીંયાં પણ દેરાસરો ઘણાં છે. ધર્મશાળા
પણ છે. માનભદ્રજીની સ્થાપના પણ આં છે. હિંદુપ્રથમ

... ના દુઃખથી એક દિવસે આવન લખપતિ અચ્ચે બેઠી
વસ્યા. ઉપાશ્રય પણ મળ્યા છે. દેરાસર જમાં મળીને ચાંદ
લખનન હશે.

પોઠરાણુ ફોલોધી.

૯૯

આ શહેર જોધપુરની પાસે આવેલું છે. ત્યાં આગસ્ટ
માં દેરાસર રહેલાં છે. રીખવદેવસ્વામીનું સંવત ૧૫૦૬
માં બંધાવેલું. શીતલનાથનું સંવત ૧૮૯૨ માં બંધાવેલું.
નિનાથનું સંવત ૧૯૦૨ માં બંધાવેલું. ગોડી પાર્થ-
નાથનું સંવત ૧૯૦૪ માં જીર્ણોદ્ધાર થયો. અને ચિં-
મળી પાર્થનાથનું સંવત ૧૯૪૨ માં બંધાવેલું છે.
હીયાં ધર્મશાળા આવકોની છે, ઉપાશ્રયની પણ સગવડ
બીજાં લોકોની પણ ધર્મશાળા છે.

તીવરી

૧૦૦

૧૯૧૬ સુગિરાજ વિહાર કરવાને અચ્ચે હોવાથી

તેઓ પોતાના એક ચેલા સાથે એક ગામમાં ગોચરી મલ
 ગયા, ત્યાં ત્રણ હજાર શ્રાવકોનાં ઘર છતાં ગોચરી મલ
 નહી. પછી વિનયવંત એવો તે ચેલો જંગલમાંથી કાઢીને
 ભારી લાવી તેના પૈસાથી ખાવાનું મંગાવી શુરને આપવા
 લાગ્યો એમ કરતાં કેટલાક દિવસો વહી ગયા. તેવારે શીખના
 મસ્તકે તાલ પટેલી જોઈ શુરએ તેનું સ્વરૂપ જાણ્યું, જેથી
 રૂની પુણીનો સર્પ બનાવી ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા સારૂ
 તેને સુચના કરી, પછી તે સાપ રાજના કુમારને ડસ્યો,
 તેના ઝેરની અસરથી કુમાર મુર્છિત ગયો, વિષ ઉતારવા
 ના અનેક ઉપાય કર્યા પણ બ્યર્થ ગયા પછી તેને બાળવા
 લઈ ગયા, તેવારે ચેલાએ ઠાકોરને કહ્યું કે અમારા શુર
 મહા સમર્થ છે તે એનું વિષ ઉતારશે, પછી રાજ વગેરે
 સર્વ કુમારને શુર પાસે લાવી શુરને વિનાંતિ કરવા લાગ્યા.
 જેમી શુરએ કુમારનું વિષ ઉતાર્યું. એટલે રાજ વગેરે સર્વ
 કોઈ પ્રસન્ન થયા. શુર મહારાજે તેમને ઉપદેશ આપી
 નેન બનાવ્યા. જેથી રાજ તેમજ રથવત પ્રતિજોધપામી
 નેન યદને શ્રાવકોનાં મત પાળવા લાગી. પછી કાલેકરીને
 પુજનો વરસાદ થવાથી તે નગર ઢટાઈ ગયું. ત્યાં હાલ
 પુજના દગલા દેખાય છે, વીવરીમાં છુનાં દેરાસરો છે.
 ત્યાં પ્રથમ પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર હતું. પાર્શ્વનાથનાં
 ૧૦૮ નામનાં તે પણ અત્રાનું ઠેકાણું હતું. એ

અહીંયાં ઘણી વસ્તી હતી, જોધપુરના રાજા માનસિંહજી
ના હુકમથી એક દિવસે ખાવન લખપતિ અજમેર જઈ
વસ્યા. ઉપાશ્રય પણ ઘણા છે. દેરાસર બધાં મળીને ચાંદ-
લગભગ હશે.

પાઠરાણુ ફત્તોહી.

૯૯

આ શહેર જોધપુરની પાસે આવેલું છે. ત્યાં આગલ
પાંચ દેરાસર રહેલાં છે. રીખવદેવસ્વામીનું સંવત ૧૫૦૬
માં બંધાવેલું. શીતલનાથનું સંવત ૧૮૬૨ માં બંધાવેલું.
શાંતિનાથજીનું સંવત ૧૬૦૨ માં બંધાવેલું. ગોડી પાર્શ્વ-
નાથજીનો સવત ૧૬૦૪ માં લેણેંદાર થયો. અને ચિં-
તામણી પાર્શ્વનાથજીનું સંવત ૧૬૪૨ માં બંધાવેલું છે.
અહીંયાં ધર્મશાળા આવકોની છે, ઉપાશ્રયની પણ સગવડ
છે બીજા લોકોની પણ ધર્મશાળા છે.

તીવરી

૧૦૦

કોઈ ૧૫ મુનિરાજ વિદાર કરવાને અશક્ત હોવાથી

તેઓ પોતાના એક ચેલા સાથે એક ગામમાં ગાયરી મળ
 ગયા, ત્યાં ત્રણ હજાર શ્રાવકોનાં ઘર છતાં ગાયરી મળ
 નહીં. પછી વિનયવંત એવો તે ચેલો જંગલમાંથી કાઢીને
 ભારી લાવી તેના પૈસાથી ખાવાનું મંગાવી શુદ્ધને આપવા
 લાગ્યો એમ કરતાં કેટલાક દિવસો વહી ગયા. તેવારે શીષ્યના
 મસ્તકે તાલ પડેલી જોઈ શુદ્ધએ તેનું સ્વરૂપ જાણ્યું, જેથી
 રૂની પુણીનો સર્પ બનાવી ધમનને ઉદ્ધોત કરવા સારૂ
 તેને સુચના કરી, પછી તે સાપ રાજના કુમારને ડસ્યો,
 તેના ઝેરની અસરથી કુમાર મુર્છિત ગયો, વિષ ઉતારવા-
 ના અનેક ઉપાય કર્યા પણ બ્યર્થ ગયા પછી તેને બાળવા
 લઈ ગયા, તેવારે ચેલાએ ઠાકોરને કહ્યું કે અમારા શુદ્ધ
 મહા સમર્થ છે તે એનું વિષ ઉતારશે, પછી રાજ વગેરે
 સર્વ કુમારને શુદ્ધ પાસે લાવી શુદ્ધને વિનંતિ કરવા લાગ્યા.
 જેથી શુદ્ધએ કુમારનું વિષ ઉતાર્યું. એટલે રાજ વગેરે સર્વ
 કોઈ પ્રસન્ન થયા. શુદ્ધ મહારાજે તેમને ઉપદેશ આપી
 જૈન બનાવ્યા. જેથી રાજ તેમજ સમગ્ર પ્રતિજોષપામી
 જૈન થઈને શ્રાવકોનાં મત પાળવા લાગી. પછી કાલેકરીને
 ધુળનો વરસાદ થવાથી તે નગર ઢટાઈ ગયું. ત્યાં હાલ
 ધુળના ઢગલા દેખાય છે, તીવરીમાં જુનાં દેરાસરો છે.
 ત્યાં પ્રથમ પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર હતું. પાર્શ્વનાથનાં
 ૧૦૮ નામનાં તે પણ બ્રાહ્મણે ઠેકાણું હતું એવું
 જનાં દેરાસરી પંદર પત્રથીયાં

છે. ત્યાંથી જ કાઉસગીયા જમીનમાંથી નીકળ્યા છે. જે દેરાસર છે, અને ત્રીશુ દેરાસર જમીન ખોદતાં જુનું નીકળેલું છે.

—*—

નાગોર.

૧૦૧

અહીંયાં દેરાસરનું એક મોટું વિશાળ છે, નાગોરમાં સુવર્ણની પ્રતિમા એક હાથ ઉંચી જાત્રા કરવા લાયક છે. એને કવચિત્ નાગપુર પણ કહે છે. અહિંયાં હેમાચાર્ય મહારાજે ચોમાસું પણ કર્યું છે. જે વખતે કુમારપાળ રાજાએ પાટણમાં ત્રીલોવનવિહારનામનું જીનાલય કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા કરવા આચાર્યને તેડવા અહીંયાં નાગોરમાં આવવું પડ્યું હતું.

—*—

વીઠાનેર.

૧૦૨

મારવાડમાં વીઠાનેર પણ મોટું શહેર આવ્યા છે. મય મંદર ગણિ લાવ્યા છે કે “વીઠાનેર” વંદીયે ચીર

નંદીયેરે, અરિહંતનાં દેરાં આઠ, તીથં તે નમુંરે. ”
અહીંયાં આઠ તો પ્રખ્યાત દેરાસરો છે. તેમજ ઉપાશ્રય
વગેરે ઘણા છે. ગામ (શહેર)ની બહોજલાલી સારા પાયા
ઉપર છે.

૧ મંદીરસ્વામીનું

૨ નેમીનાથનું

૩ પાર્શ્વનાથનું

૪ મહાવીરસ્વામીનું

૫ ચીંતામણીનું

૬ રીખવદેવસ્વામીનું

૭ કુંથુનાથનું

૮ સુમતિનાથનું

એવી રીતે મુખ્ય દેરાસરો આવેલાં છે. જેમાં પ્રતિ-
માઓ ઘણી છે. બાત્રા કરવાલાયક છે. ધર્મશાળાની પણ
સગવડ છે.

— ❧ —

જેસલમીર.

૧૦૩

હાલમાં જેસલમેરથી થોડે દૂર મોટો દીલ્લો છે,
ત્યાં ચઢવાનો રસ્તો દશ મીનીટનો છે. અહીંયાં આવકોની
વસ્તી સારી છે. દેરાસર આઠ છે, પ્રતિમા આસરે ૬૦૮
છે. ત્યાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા મહા પ્રભાવિક અને ચમ-
ત્કારી છે. એક દેરાસર ખેતરવા દૂર છે. દેરાસરની

છે. ત્યાંથી બે કાઉસગીયા જમીનમાંથી નીકળ્યા છે. બે
દેરાસર છે, અને ત્રીજું દેરાસર જમીન ખોદતાં જુનું
નીકળેલું છે.

નાગોર.

૧૦૧

અહીંયાં દેરાસર એક મોટું વિશાળ છે. નાગોરમાં
સુવર્ણની પ્રતિમા એક હાથ ઉંચી બાજુ કરવા લાયક છે.
એને કવચિત્ નાગપુર પણ કહે છે. અહિંયા હેમાચાર્ય
મહારાજે ચોમાસું પણ કર્યું છે. જે વખતે કુમારપાળ
રાજાએ પાટણમાં ત્રીલોવનવિહારનામનું છત્રાલય કરાવ્યું.
તેની પ્રતિષ્ઠા કરવા આચાર્યને તેડવા અહીંયાં નાગોરમાં
આવવું પડ્યું હતું.

વીકાનેર.

૧૦૨

મારવાડમાં વીકાનેર પણ મોટું શહેર ગણાય છે.
અમ્ય સુંદર ગણિ લાગ્યા છે કે “વીકાનેરજ વંદીયે ચીર

(૩૪૭)

છે કે. “ જેસલમેર જુહારીએ દુઃખ વારીયેરે, અસ્થિતનાં
બીજ અનેક, તીરથને નમુરે. ”

— ❧ —

સાચોર.

૧૦૪

શાસ્ત્રમાં એને સત્યપુરી કહે છે. અહીંયાં મહાવીર
સ્વામીનું તીર્થ સ્થળ કહેવાયછે. શ્રી ગોતમસ્વામી જગ-
ચિંતામણી ચૈત્યવંદનમાં સ્તુતિ કરતા જણાવે છે કે—
'જયત વીર સચ્ચરી મંદળ' સત્યપુરી (સાચોર)ના આશુ-
પણરૂપ શ્રી મહાવીરસ્વામી જય પામે !

— ❧ —

નાકોડાલ.

૧૦૫

બાહોતરાથી ત્રણ માઈ નાકોડાલ તીર્થ છે, ત્યાં
મા પાર્શ્વનાથજીનું મોડું દેરાસર છે, ધર્મશાળા પણ
પાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામનાં જાગ્રાના ઠેકાણામાં નાકો-
ડાલ એક છે. પ્રથમ અહયાં વીરમપુર નામે મોડું નગર
પંદરમા ઈકામા અહીં પંદરમેા ધાવકનાં ૧૨ સતાં,

ધારે બાલુએ ફાટ હતો, અને એક તળાવ હતું તે ખુપ્રિ
મયું છે. અહીયા તણ મંદીર છે, પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા
જમીનમાં દટાયેલી તે એક ગ્રાવકને ખોદતાં મળી, તે
કોઈ કહે છે કે નદીની પાસેના મકાનમાંથી પ્રગટ થઇ,
પણ તે વીરમપુરમાં સં. ૧૫૦૦ માં પધરાવી; આ પ્રતિમા
સપ્રતિ રાત્રની સરાયેલી છે. વિશેષ હકીકત માટે બુએ
નાકોડા પાર્શ્વનાથ !

— ❧ —

બાલોતરા.

૧૦૬

અહીયાં ધર્મશાલા છે, દેરાસર એક છે, રેલવે
સ્ટેશન છે.

— ❧ —

લોદ્રવાળ.

૧૦૭

લોદ્રવા પાર્શ્વનાથનું મોટું દેરાસર જગ્યા કહેવા
લાયક છે. અહીથી બાલોતરા સ્ટેશને જવાય છે પાર્શ્વના-
થનાં ૧૦૮ જગ્યામાંનું લોદ્રવાળ એક છે.

— ❧ —

(૩૪૬)

કરહેડાં.

૧૦૮

કરહેડકમાં કરહેડા પાશ્વનાથજીની શ્યામ પ્રતિમા છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછળ કરહેડા પાશ્વનાથ! અંવત ૧૩૪૦ માં દેરાસર ગાંઝણ કુમારે તૈયાર કરાવી ધર્મધોધ સૂરીની પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

—❧—

પામેરા.

૧૦૯

પાશ્વનાથજીનું ભવ્ય દેરાસર છે. પણ ધર્મશાળાની ભેગવાઈ નથી દેરાસર જીવ ને પુરાણ છે.

—❧—

ઓશીયા નગરી.

૧૧૦

ભેધપુરથી ૧૬ ગાઉ થાય છે. શ્રીમદ્ પાશ્વનાથની છઠ્ઠી માટે થયેલાં રત્નમંડપસુરિએ ઓશીયા આવી આમુકા દેવીને પ્રતિબોધી ઓશીયાની ને જૈનધર્મની રક્ષક બનાવી ત્યાં લાખ ચોરાસી રબાર રાજપુતોને જૈન બનાવ્યા.

(ઉકેશપટ્ટન) ઓશીયા નગરીના નામથી ઓશવંશની સ્થાપના કરી તેમને ઓશવાલ જનાવ્યા પછી મંદીર બંધાવી પેલુની સુતિ વીરભગવાનની જનાવી. વીર નિર્વાણ મહી સીત્તેર વર્ષે પ્રતિષ્ઠા કરી માગસર સુદી ૫ ને શુક્રવારે પ્રતિષ્ઠા થઇ.

વીરથી ૧૪ મી પાટે કલ્લસૂરિ થયા. તેમના વખતમાં કેાઇ ધર્મ દેખીએ આશાતના કરવાથી તે તેમણે દૂર કરી, મંદિરમાં શીલા લેખ છે. એક ઠેકાણે લેખ છે કે સંવત ૧૩૦૫ માં આસાઠ સુદી ૧૦ ને આદિતવારે સ્વાતિ નક્ષત્રે યશોનાથની જાટીએ તોરણ બંધાવ્યું. ઓશીયાનું વર્ણન પહેલાં પણ આવેલું છે તે આની સાથે સમજ લેવું તેને આ ઓશીયા એકજ છે.

—*—

અજમેર.

૧૧૧

અજમેર એ રાજપુતાનાના મધ્ય ભાગમાં આવેલું મોટું શહેર છે. ત્યાં લાખેજી દોટડીમાં દેરાસરો છે તે સીવાય બીજાં પણ દેરાસરો બહુ આવેલાં છે. ધર્મશાસ્ત્ર પણ છે. બગીચામાં મોટા દાદાજીનાં પગલાં છે. ગોટી

માર્થનાથજીનું, સંભવનાથજીનું, વગેરે ત્રણ દેરાસરો. અ-
વેલાં છે. અજમેરની આબુઆબુ પહાડ અવેલો છે. રટેશ
પાસે ધર્મશાળા છે. અહીંયાં વૈષ્ણવોનું પુષ્કર નાગનું તીર્થ
છે. પ્રાચિન સમયમાં અજમેર મહેર લોકોએ વસાવેલું જ-
ણાય છે. ત્યાર પછી અનુક્રમે તે ચોહાણ લોકોની રાજ્યધાની
થઈ શાહજુહિન ઘોરીએ ગિજનીથી આવીને પૃથ્વીરાજ
પાસેથી દીલ્હી અને અજમેર જીતી લીધાં અજમેરનું ખીલ્લુ
નામ 'સાંભર' પણ ઇતિહાસમાં લેવાય છે.

— ❦ —

ઉદયપુર.

૧૧૨

આ શહેર હાલમાં મેવાડની રાજ્યધાની તરીકે ગણાય
છે. મહારા પ્રતાપસિંહના પિતા ઉદયસિંહે ઉદયપુર વસાવ્યું
છે. હાલમાં ત્યાં ઘણાં દેરાસરો છે. અહીંથી દેશરીયાજી
પગ રસ્તે જવાય છે. ઉદયપુરમાં હાધી ઢરવાળે પારસ-
નાથનું દેરાસર ચમત્કારીક છે, અહીંયાં મોડું તલાવ છે.
તલાવનો દીલ્લો અને ઉદયપુરથી ૫ થી ૬ ગાઉ પહાડ
ઉપરનો દીલ્લો જોવા લાયક છે. શહેરની ચારે તરફ મોટા
પહાડો આવેલા હોવાથી કીલ્લાની માફક ઉદયપુરનું રક્ષણ
સારૂ થઈ શકે છે. અહીંયાં ૩૦ દેરાસરો છે. કેટલાક

દેરાચરોમાં તો મોટી મોટી પ્રતિમાઓ આવેલી છે. રહે
રમાં શ્રાવણની વસ્તી સારી હોવાથી જૈનપુરી લેવો લામ
થાય છે. હાથી પોણને દરવાજે સંગવડવાંળી ધર્મશાળા છે.

—❦❦❦—

સમીનાજી

૧૧૩

ઉદયપુરથી બે મેલ થાય છે. સમીના પાર્શ્વનાથનું
તીર્થ સ્થળ છે, બત્રા કરવા લાયક છે.

—❦❦❦—

કેશરીયાજી.

૧૧૪

ઉદયપુરથી પુલેવાજી અથવા કેશરીયાજીનું તીર્થ
ત્રીમ મેલ થાય છે. રસ્તો પાહાડી છે. પણ ચોક્કી પહોરનો
જોઈએ તો સારો છે. ભવડાઓને સમ્ય તરફથી લાગે બાંધી
આપેલો છે. વસ્તી ભીલની પહાડમાં વસનારા પાહાડી લોકો
ની છે. ઉદયપુરથી સવારના ટાંગામાં નીકળીએ તો સાંજના
મધ્યાંચાટે છે, વચમાં એક ગામમાં દેરાચર તથા ધર્મશાળા છે,
કેશરીયાજીમાં સંઘને ઉતરવાને ધર્મશાળાઓ છે,
બદારખ નું છે યત્રાગુઓ દર્શન કરવાનું રેશર ચડાયે

(૩૧૩)

છે, પુનઃ ધી બોલે છે, તે ઉપર ત્યાંના પ્રાણી પુનઃ
ચોની આલુવિકા ચાલે છે.

કેશરીયા ભગવાનને અહીંના ઘણા હીંદુઓ પણ માને
છે. પાહાડી બીલ તેમને કાળીયા બાવાના નામથી ઓળખે
છે, મેવાડમાં મોટામાં મોટું આ તીર્થ છે.

કેશરીયાલુ ઇંડરને રસ્તેથી પણ જવાય છે. ઇંડર
સુધી રેલવે છે, પછી પગ રસ્તે વચમાં ડુંગરપુર ગામ
આવે છે ત્યાંથી આગળ કેશરીયા જવાય છે.

કેશરીયાલુ સંબંધી કિંવદંતિ (લોક વાચકા)
એમ સંભળાય છે કે તે પ્રતિમા મહાભૂજ પ્રતિ વિષ્ણુ
રાવણના વખતમાં લંકામાં હતી. ત્યારે રામચંદ્રે રાવ-
ણને હતી અયોધ્યા આવ્યા તે વખતે કેશરીયાલુની
પ્રતિમા સાથે લાવી ઉજ્જૈનમાં સ્થાપન કરી, તેની પૂજા
બક્ષિ કરવાથી મયણામુંદરીના સ્વામી શ્રીપાળરાજાનો કોઠ
રોગ મટ્યો, પછી ઉજ્જૈનથી કોઇ દેવ સાનિધ્યથી આ
પ્રતિમાલુ હાલ છે ત્યાં આવેલાં છે.

—૪૨૦૩૨—

રાજગઢ-રાજનગર

૧૧૫

આ ગામ કાંકરોલી પાસે છે. અહીંયાં બે દેરાસ-
ર છે, એક રૂપલદેવ ભગવાનનું બ.વન ૭૧૮

જેનો અણીદાર હમણાં થયો છે, તે જાત્રા કરવા લાયક છે. આ દેરાસર સંવત ૧૭૭૧ માં બંધાયેલું છે, તથા બીજી દેરાસર પણ છે.

— ❀ —

સાંવરાળ

૧૧૬

કેશરીયાળથી કેશ પાંચ થાય છે, ત્યાં દેરાસરળ પહાડ ઉપર છે. જાત્રા કરવા લાયક છે, પાર્શ્વનાથનું દેરાસર ત્રીયું છે, તે સાંવરા પાર્શ્વનાથ તરફે ઓળખાય છે.

— ❀ —

સામેરા.

૧૧૭

કેશરીયાળ પાસે નાગફળા પાર્શ્વનાથનું સામેરામાં દેરાસર હતું, હાલ જગ્યાતું નથી.

— ❀ —

વીજીલુંવાડા.

૧૧૮

પાર્શ્વનાથનું મોટું દેરાસર છે ૧૦૮ પાર્શ્વનાથનાં

(૩૫૫)

જાત્રા કરવા લાયક સ્થાનકોમાંનું વીછીંવાડા પણ એક છે.
કેશરીયાજીની આસપાસ આવેલું છે.

— ❧ —

પારાસલી તીર્થ.

૧૧૯.

રતલામ પાસે આવેલું છે, તેમાં આદિશ્વર ભગવાન-
નું ભવ્ય દેરાસર છે.

— ❧ —

સાવલીયાજી તીર્થ.

૧૨૦

રતલામથી નીમલી સ્ટેશન આવે છે, ત્યાંથી સાવલી-
યા પાર્શ્વનાથ જે ગાઉ થાય છે. ભાદરવા સુદી ૨ ના દીવસે
દેરાસરના ઘાંસલાઓમાંથી અમી જરે છે. કોઈ મુસલમાને
સાલો માર્યાની નિધાની ઘાંસલામાં છે પ્રતિમા સ્થાપ,
મનોહર છે.

— ❧ —

(૩૫૪)

જેનેા લલોદાર હમણાં થયો છે,
છે. આ દેશસર સંવત ૧૭૩૧ મ
ખીજી દેશસર પણ છે.

— ❦ —

સાંવરાળ

૧૧૬

કેશરીયાળથી કેશ પાંચ થાય છે, ત્ય
ઉપર છે. જાત્રા કરવા લાયક છે, પાશ્વનાથ
ફળ છે, તે સાંવરા પાશ્વનાથ તરીકે ઓળખા

— ❦ —

સામેરા.

૧૧૭

કેશરીયાળ પાસે નાગફળા પાશ્વનાથનું
દેશસર હતું, હાલ જણાતું નથી.

— ❦ —

વીજળવાડા.

૧૧૮

પાશ્વનાથનું મોટું મંદિર ૧૦૮ પા

(૩૫૭)

ઝોળખાતું સંપ્રતિ રાબના વખતનું શાંતિનાથજીનું ખાવન
જનાલયનું તપાગચ્છી શ્વેતાંબરી મોડું દેરાસર છે, તેનો
જીર્ણોદ્ધાર અગરજી બાવા ગોરજીની મહેનતથી થયો છે.
તે દેરાસરના ખર્ચ સારું રતલામ કરબારે બે ગામ આ-
પેલાં છે. તેમજ અહીં કુલ એકંદરે દશ દેરાસરો આવેલાં
છે. બીજા કરવા લાયક છે. શહેરમાં પણ ધર્મશાળા છે.

— ❧ —

મક્ષીજી.

૧૨૩

ઉજ્જૈનથી રેલવે રસ્તે મક્ષીજીનું સ્થાન છે. અ-
હીંનું દેરાસર પ્રાચીન છે, સ્તુતિ વેલુની છે. અહીંયાં ગોબ્રી
પાર્શ્વનાથ સ્વપ્ન દેખ પ્રગટ થયા હતા પણ ૧૧ દીવસ
પછી પાછા અદૃશ થઈ ગયા હતા. દેરાસર ખાવન જના-
લયનું છે. આજુબજી કલ્યાણજીનું કારખાનું છે. વિશેષ-
દ્રીઢત માટે જુઓ પાછળ મક્ષીજી પાર્શ્વનાથ !

— ❧ —

ઉજ્જૈન.

૧૨૪

અસલ માલવદેશની રાજ્યધાનીનું પાટનગર હતું,

(૩૫૬)

સૈબલીયા

૧૨૧

રતલામથી ૫ કોશપર છે અને મલીના સ્ટેશનથી
કોશ ઉપર છે. સોળમા શાંતિનાથજીનું દેરાસર તેમાં
હુની પ્રતિમા છે. તે જુની ને ચમત્કારીક છે. આ દેરા
સર પોરવાટોનું છે. આચાર્યજી આકાશ માર્ગેથી આ
ર્પણ અર્હીયાં લાવ્યા છે એમ કહેવાય છે. ' પ્રાગવા
જ્ઞાતિ સાખાયમ ' એમ લખ્યું છે. મુર્તિના અંગમાં
'લાદરવા મુદી ૨ ના હીવસે મહાવીર સ્વામીનો જન્મ
વંચાયા ખડી તેમજ દેરાસરના કેટલાક લાગોમાથી અમ
જરે છે, દેરાસરજી જોડે ધર્મશાળા છે. ત્યાંના હાકે
સૈબલીયાના રાજાએ બગીચો, વાવડી તથા કેટલીક જમી
તપમરુદના ગોરજીને દેરાસરના ખર્ચને માટે આપેલી છે.

—❧—

રતલામ.

૧૨૨

રતલામ એ મોટું શહેર છે. સ્ટેશન ઉપર સરકારી
ધર્મશાળા છે. અર્હીયાં બાવા આગરજી ગોરજીને નામે

(૩૫૭)

ઝોળખાતું સંપ્રતિ રાજના વખતનું શાંતિનાથજીનું ખાવન
 જનાલયનું તપાગચ્છી સ્વેતાંબરી મોડું દેરાસર છે, તેનો
 જીર્ણોદ્ધાર અગરજી બાવા ગોરજીની મહેનતથી થયો છે.
 તે દેરાસરના ખર્ચ સારું રતલામ દરબારે બે ગામ આ-
 પેલાં છે. તેમજ અહીં કુલ એકંદરે દસ દેરાસરો આવેલાં
 છે. બત્રા કરવા લાયક છે. શહેરમાં પણ ધર્મશાળા છે.

— ❧ —

મક્ષીજી.

૧૨૩

ઉજ્જૈનથી રેલવે રસ્તે મક્ષીજીનું સ્ટેશન છે. અ-
 હીનું દેરાસર પ્રાચીન છે, સ્તુતિ વેલુની છે. અહીંયાં ગોઢી
 પાર્શ્વનાથ સ્વપ્ન દેખ પ્રગટ થયા હતા પણ ૧૧ દીવસ
 પછી પાછા અદૃશ થઈ ગયા હતા. દેરાસર ખાવન જના-
 લયનું છે. આજુઠલ કસ્યાણજીનું દારખાતું છે. વિશેષ-
 દક્રીકત માટે જુઓ પાછળ મક્ષીજી પાર્શ્વનાથ !

— ❧ —

ઉજ્જૈન.

૧૨૪

અસલ માલવદેશની રાજ્યધાનીનું પાટનગર હતું,

પણ હાલમાં તેને દેટલોઠ લાગ દટાઈ નાશ પામ્યો છે. હાલની માલવાની રાજ્યધાની ગ્વાલીયર તેને તાબે છે, ઉત્તરનરુ અપર નામ એવંતી નગરી પણ ઠહે છે. પૂર્વે વિક્રમ રાજાની રાજ્યધાનીનું આ શહેર હતું. તેમની હાકેમીમાં સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિએ એવંતી પાશ્વનાથની પ્રતિમાને ઉત્તરનમાં મહાકાલેશ્વરના મંદીરમાંથી શીવલીંગ કાઢીને પ્રગટ કરી હતી. અને રાજાને સૂરિએ જૈન બનાવ્યો હતો. અહીંયાં બીજાં પણ ૧૩ દેરાસરો જત્રા કરવા લાયક છે. પટ્ટણા (પાટલી પુત્ર) ના રાજ્ય વંશજો એ ઉત્તરનમાં ગાદી સ્થાપી છે.

— ❦ —

ઇંદોર.

૧૨૫

આ શહેર હોલ્કરની રાજ્યધાનીનું છે. માલવી અપ્રી-તુની મોટી પેંદાસ આ દેશમાં થાય છે. અહીંયાં પાંચ દેરાસર છે. તેમાં મેવાડ સાયનું પીપલી બજારનું આદે-શ્વર ભગવાનનું દેરાસર ધારું વિશાળ છે. પ્રતિમાજી જુનાં છે, બીજા દેરાસરોમાં પણ પ્રતિમાજી જુનાં અને જત્રા કરવા લાયક છે. ઓશવાજોની ધર્મશાળા છે.

— ❦ —

ધારનો કીલ્લો.

૧૨૬

પહેલાં આ ધારા નગરી માળવાની રાજ્યધાની ગણાતી હતી, અગીયારમા સેકામાં સિંધુલ, મુંજ, લોજ વગેરે પ્રખ્યાત રાજ્યો અહીંયાંજ રાજ્ય કરી ગયા છે. જુઓ 'ધારા નગરીનો મુંજ' ધમશાળા એક છે. રીખ-વહેવનું દેરાસર પણ છે, પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજની ભરાવેલી છે, મુર્તિ મોટી છે. ધારાના કીલ્લાથી અમજરા પાંચ ગાઉ થાય છે. ઇન્દોરથી પણ રસ્તે ૪૦ કોશ ધારા નગરી (ધારનો કીલ્લો) આવેલો છે. ધારના કીલ્લાથી ૧૨ કોશ માંડવગઢ થાય છે.

—૧૬૭—

માંડવગઢ.

૧૨૭

માંડવગઢનો પહાડ ત્રણવલયના આકારે ખાધ સ-મન કીલ્લાની માફક ઘેરાયેલો છે. એ ખાઈમાં ચીતરા-વેલ છે. ભાજ્યશાળી હોય તે રૂખી શકે છે. પહાડ ઉપર વસતી છે. બજાર છે. ત્યાં બેંસાન'હનું કરાવેલું

દેશસર ધુમ્મટખંધ ઘણા મોટા વિસ્તારવાળું છે. તેમાં મોટી સોનાની મુર્તિ ૧૬ મા શાંતનાથની છે.

ગુજરી ગામથી પાંચ ગાઉ પહાડ ઉપર તીર્થ આવેલું છે. પહાડની ચડાઈ અઢાઈ ગાઉની છે, પહાડ ઉપરનો જુનો ડોટ છે, ત્યાં માંડવગઢ ગામ છે. ધારના રાજાને સ્વપ્ન આપીને સુપાર્થનાથ ભગવાનની મુર્તિ પ્રગટ થઈ. આ મુર્તિ રામચંદ્રના વનવાસ વખતે સીતાએ રામચંદ્રને પૂજવા બનાવી હતી, તે છાણવેલુની મુર્તિ સતીના પ્રભાવે વજ્રમય થઈ ગઈ. માંડવગઢની હાલની મુર્તિ ધાતુમય છે. તે અકબર બાદશાહના પ્રધાન ટોડરમલે ભરાવી છે. માલવામાં માંડવગઢ તીર્થની બહોળલાલી પ્રથમ આરી ગણાતી. ટોડરમલે સંવત ૧૫૪૭ માં મુર્તિ ભરાવેલી, આ મુર્તિની બાજુએ બંને તરફ પાર્થનાથની મુર્તિઓ છે.

સંવતની તેરમી અને ચાદમી સદીમાં માંડવગઢ રાજ્યધાની તરીકે અને માલવાની લાવણ્યતાનું અપૂર્વ દેન્દ્રસ્થાન ગણાતું હતું. ત્યાં એકલાખ લાખોપતિ રહેતા હતા. તેમજ આઠ સાતસે નૈન મંદિરો હતાં. સાતસે મહાદેવનાં દેવાલય હતાં. ચહેરનો વિસ્તાર ભગભગ બાર ફોગમાં ફેલાયેલો હતો, અહીંયાં દોઢ મરીખ આવક આવતો ત્યારે તેને એક લાખ લખપતિઓ એકેક રૂપેયો

આપતા અને એક ઈંટ આપતા, જેથી આવનાર પણ
લખોપતિ થતો અને ઇંટોથી હવેલી બનાવી તે પણ
શાહુકાર બની જતો. લેંસાસાહ, પેથડકુમાર તેમજ
અંબલકુમાર માંડવગઢમાં મહા સમર્થ દાનવીર થયા છે.
હાલમાં તે ગામ ઉજ્જડ થઈ ગયું છે. ત્યાં એક
વૈષ્ણવમંદિર ને એક મહાદેવનું મંદિર છે. ખીલ મ-
રહો તેમજ રાજમહેલો ખંડેર હાલતમાં હવા ખાય
છે. આ શહેરને મંડપદુર્ગ પણ કહે છે.

—❧—

કંટાળી.

૧૨૮

પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ તીર્થસ્થાનોમાં કંટાળી પણ
એક છે, દેરાસર પાર્શ્વનાથનું હોય એમ જણાય છે.

—❧—

અમજરા.

૧૨૯

સરદારની છાવણીથી ૪ ગાડ થાય છે, ત્યાં અમી-
જરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

(૬૬૨)

ગોડીજી (ભોરવાડા).

૧૩૭

ધરપારકર દેશમાં (કચ્છની આસપાસનો મુલક)
 મેધાશાહે આ પ્રતિમા પાટણથી લાવી ત્યાં નવીન નગર
 વસાવી પધરાવી હતી. પ્રથમ અહીંયાં ગોડીપુર ગામ
 હતું, ત્યાં નવીન ગામ તેમણે વસાવ્યું હતું, ત્યાં આમળ
 ભગવાન કેટલોકે કાલ પૂજાયા પછી ત્યાંથી અદૃશ થઈ
 ગયા. કાલે કરીને ભોરવાડામાં તે પ્રગટ થયા. અહીંયાં
 ભોરવાડામાં ગોડીજીની વરખડી કહેવાય છે, ગોડીજીના
 નામથી ભોરવાડા પણ પ્રખ્યાત થયું છે.

મુહરી (ટેટોઈ)

૧૩૮

જે પ્રાચીન પાર્શ્વનાથનું ૧૦૮ તીર્થસ્થળોમાંનું
 અપૂર્વ તીર્થસ્થળ છે. ધીમઈ જોતમસ્વામીએ અષ્ટાષ્ટ
 પર્વ ઉપર કરેલા જગજિંતામાંની ચિન્તવંદનમાં મુહરી
 પાર્શ્વનાથની મુનિ કરેલી છે, તે પ્રતિમા હાલ ટેટોઈ
 નામમાં છે. ટેટોઈ ગામ કુંજરપુર પાસે આવેલું છે.

મંડરથી. કેશરીયાણ જતાં માર્ગમાં ડુંગરપુર આવે છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછલ મુહુરી પાર્શ્વનાથ? તે સંવત ૧૮૦૧ માં ટેટોઈમાં પધરાવેલા છે, ધર્મશાલા અપાસરે એક એક છે.

પોસાલીયા.

૧૩૨

એરણપુરની છાવણીથી ૧૨ ગાઉ થાય છે, ત્યાં પોસાલીયા પાર્શ્વનાથનું જીવું દેરાસર છે.

પાવાગઢનો ડુંગર.

૧૩૩

અસલ પાવાગઢ તીર્થ સ્થળ તરીકે ગણાતું હતું. પાહાડ ઉપર તીર્થ હતું. પૂર્વે ચાંપાનેર શહેર ચાંપા વાણી-યાએ વનરાજ ચાવડાના વખતમાં વસાવેલું છે, તે પાવાગઢની તળેટીમાં હતું ત્યાંના છેલ્લા પતકે રાવળ રાજના વખતમાં અમદાવાદના પ્રખ્યાત મુલતાન મહમદ બેગ-

તાએ વિક્રમની પંદરમી સદીના મધ્યાન્હ સમયમાં રાજાને
મારી ચાંપાનેરનો નાશ કર્યો.

અસલ પાવાગઢ પાહાડ ઉપર શ્રીરલંગન પાર્શ્વ-
નાથનું પ્રાભાવિક તીર્થ હતું. પછી જેન વસ્તી નહી
રહેવાથી સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી ભીંડભંગન પાર્શ્વનાથ-
જીની પ્રતિમા જે સુલનાયક તેને વટોદરામાં દાઢા પાર્શ્વ-
નાથના દેરાસરમાં પધરાવ્યા છે.

પાવાગઢ એ અન્યમતીનું લૌકિક તીર્થ પણ ગણાય
છે, મહાકાળીદેવીનું સ્થાનક ત્યાં આગળ છે. કિંવદંતિ કહે
છે કે મહાકાળીના દોષથી ચાંપાનેરને તેના છેલ્લા પતક
રાવળ રાજાનો નાશ થયો. વાંચો 'ભદ્રકાલી અથવા પાવા-
ગઢનો પ્રલય'

ચાંપો વળીક હતો છતાં મહા સમર્થ હતો, એક
વખતે તેને રક્તામાં વનરાજ મંજ્યો, 'ત્યારે વનરાજે તેને
અટકાવ્યો, લેથી ક્રોધ દરીને પોતાની પાસેનાં પાંચ બાળા
માંથી જે બાળુ ભાગી નાંખ્યાં, વનરાજે તેનું કારણ પુછતાં
ચાંપાએ જણાવ્યું કે તમે ત્રણ જણ છો, લેથી જે વધા-
રનાં બાળુ ભાગી નાંખ્યાં હતાં કેમકે ત્રણ બાળુ તમને
ત્રણ જણને હું જરૂર મારીશ પછી વનરાજે તેને સમર્થ
બોલી રાત્રી પ્રત્ત યયા પછી પ્રધાન ગનાવવા વચન
આપ્યું હતું. તે સુજન ચાંપો પાછગથી વનરાજાને

(૪૬૫)

પ્રધાન થયો હતો, ચાંપાનું બીજુ નામ બાંબ હતું. તેણે
ચાંપાનેર વસાવ્યું હતું. પાવાગઢ આજે પણ મહાકાળીના
નામથી પ્રસિદ્ધ છે. ગામડાઓમાં મહાકાળીના રાસડા ગ-
વાય છે “પાવાતેગઢથી ઉતર્યા મહાકાલીરે” વગેરે વગેરે.

—૬૬—

દેલવાડા.

૧૩૪

ઉદેપુરની આસપાસ આવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮
સ્થાનકોમાં દેલવાડા પણ કહેલું છે. હાલમાં અહીંયાં ત્રણ
દેરાસર છે. રૂખસદેવનું, મહાવીર સ્વામીનું, ત્રીજુ બાવન
જનાયુ તે પણ આદેશ્વરનું છે, તેના લોંચરામાંથી પ્રતિ-
માજી નીકળેલાં હતાં. દેરાસર સંવત ૧૯૪૧માં બાંધેલું હતું.

પલાણા.

૧૩૫

પાર્શ્વનાથનું દેરાસર શિખરબાધી છે, બત્રા કરવા.
કાયક છે પ્રાચીન પણ કાળનું છે.

—૬૭—

ઈડર.

૧૩૬

આ શહેર હરખારીને ભેવા લાયક છે, તથા પાંચ
-મહોટાં દેરાસર છે, શ્રીતણનાથજી, રૂપમદેવજી, ચીંતા-
મણીજી, ગોડી પાર્શ્વનાથજી, ખડતરગચ્છીય ગોડી પા-
ર્શ્વનાથજીનું એ પાંચે જુનાં પુરાણાં ને પ્રાચીન છે.
ભત્રા કરવા લાયક છે, ગઢ ઉપર સંપ્રતી રાજાનું જાં-
ધાવેલું દેરાસર છે, ગઢનો ચડાવ એક મેલનો છે, ધર્મ
શાલાઓ ત્રણ છે, બીજા હોકોની પાંચ ધર્મશાલા છે.
ઈડરને 'હલાદુર્ગ' પણ અપર નામે કહે છે.

શાંતિનાથનું દેરાસર સંપ્રતીરાજાનું જાંધાવેલું છે,
આ સંપ્રતીરાજા શ્રી મહાવીર પછી રૂપ વર્ષે થયા છે.
ત્યારપછી તેનો જીવોદ્ધાર પહેલો વચ્છગલે કર્યો, બીજો
કુમારપાલે, ત્રીજો ગોર્ધાદરાજ એમણે અને ચોથો
ઉદ્ધાર ચંપકગાહે કર્યો. અહીંયાં પ્રથમ મુગનાયકજી
પાર્શ્વનાથ સત્તા, હાલમાં શાંતિનાથ છે.

કુમારપાલે રૂપમદેવ ભગવાનનું દેરાસર બધાની
શ્રી રૂપમદેવ ભગવાનની રચાપણ તેરમી સદીમાં કરી છે.

ઈડરમાં સાવમા તેડામાં કપરધાન રાજા બનો. તેનું
રાજ્ય નાનું હતું. આ કાલ્યણી કાલ્યણી થી ન. ન. ૩૫૧

સેકાની મધ્યમાં વલ્લભીપુરના શિલાદિત્ય રાજના વંશજ
 શુદાદિત્યે કરી હતી, તેના વંશજો ગેહલોટ કહેવાણા,
 અને તેમણે પાછળથી મેવાડમાં ગાદી સ્થાપી સીસોદીયા
 નામ ધારણ કર્યું છે, જે આજ સુધી તેઓ સીસોદીયા કહેવાય
 છે. આ રાજ્યનો પાયો આઠમા સેકામાં બાપ્પા રાવલના
 સુબારક હસ્તે ચીતોડમાં નખાયો છે, તેઓ ઇડરથી
 આવેલા છે.

ગોવિંદ ગ્રેઠે તારંગામાં અજીતનાથની પ્રતિમા તે-
 ધાર કરવા માટે આરાધુર જઈ અંબીકાદેવીનું આરાધન
 કરી તેમને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસે સુતિ માટે પત્થર
 માગ્યો, તે દેવીએ આપ્યો તેને બાલુમાંથી કઢાવી તારંગે
 લાવી ગોવિંદગ્રેઠે અજીતનાથની મનોહર પ્રતિમા પડાવી
 સોમમુંદરસૂરિ પાસે અંજનશલાકા કરાવી.

— ❦ —

વડાતી.

૧૩૭

દેરાસર ૩ છે, એક શીખરબંધ સંપ્રવીરબાનુ
 બાનુ ૧૯૪૮ દાગળ સુદી ૨ ની પ્રતિષ્ઠા થઈ. તેમજ
 મીનજી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, જ્ઞાના કરવા લાયક

છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ લોચનાં લાંચક સ્થળોમાં વડાલી
એક છે.

અહમદનગર.

૧૩૮

ઈસ્લામી દક્ષિણ પશ્ચિમે અહમદ શહેર હાથમલી
નદીના કિનારે અહમદનગરનો કીલ્લો (હીમતનગર) આવેલો
છે, તે અમદાવાદના સુલતાન અહમદશાહ બાદશાહે ઇ.
સ. ૧૪૨૭-૨૮ માં બંધાવેલો છે. અહમદશાહ બાદશા-
હને ઇસ્લામી રાજા શાવ શ્રીપુત્ર વારંવાર હેરાન કરતો
ને બાદશાહ વારંવાર લશ્કર લઈને જતો હતો ત્યારે
પર્વતોની ખીણમાં ચોરની માફક ભરાઈ હાથમાં ન આ-
વતો, જેથી તેના બદોબસને કારણે બાદશાહે અહમદ-
નગર વસાવ્યું. અહમદશાહ ઇ. સ. ૧૪૪૪ માં મરણ
પામ્યો.

અહીંયાં હાલમાં પાંચ દેરાસર છે. ૧ મદાવીર-
સ્વામીનું, ૨ શાંતિનાથજીનું, ૩ શાંતિનાથજીનું, ૪ ક-
ષ્ણદેવનું, ૫ ધર્મનાથજીનું વિગેરે દર્શન કરવા લાયક છે.

પોસીના.

૧૩૯

ઈડરથી સાત ગાઉ થાય છે. પોસીના પાર્શ્વનાથ-
અનું બત્રા કરવા લાયક દેરાસર છે, ધર્મશાળા શ્રાવ-
કોની ૩ છે, જુઓ પોસીના પાર્શ્વનાથ ?

— ❧ ❧ ❧ —

જયપુર.

૧૪૦

જયપુર એ રાજ્યધાનીનું શહેર જોવા લાયક છે.
વેપાર રાજગારનું મથક છે, જેપુરમાં સાંગાનેરનો દરવાજો
ટોશનથી ૩ મેલ દૂર છે, ત્યાં ધર્મશાળા છે શહેરમાં ધોઈ-
વાડાની ગલીમાં ચાર દેરાસર બત્રા કરવા યોગ્ય છે. તેમજ
બગીચામાં દેરાસર તથા દાદાજીનાં પગલાં છે. જયપુરથી
જામેર ત્રણ કોશ થાય છે, જ્યાં પ્રથમ જયપુરની રાજ્ય-
ધાની હવે ત્યાં પણ દેરાસર એક છે, ધર્મશાળા છે,
રાજમહેલ જોવા લાયક છે. સાંગાનેરમાં પણ દેરાસર બત્રા
કરવા લાયક છે.

જયપુરમાં કેશરીયાજી તેમજ રીખવદેવનું, સુમતિ-
નાથનું. સુપાર્શ્વનાથનું અને પાર્શ્વનાથનું એમ પાંચ દેરા-

(૨૭૭) :

સર છે, તેમજ સ્ટેશન ઉપર ધર્મશાળામાં દેશરીયાળું
દેરાસર છે.

—❀❀❀—

સાગાંનેર.

૧૪૧

જયપુરથી ૪ ગાઉ યાય છે, ત્યાં અંદ્રપ્રભુને મહત્ત
વીર સ્વામીનાં બે દેરાસર છે.

—❀❀❀—

આથા (હિંદુસ્થાન.)

૧૪૨

અહીં શહેરમાં આઠ દેરાસર છે, ને એક દેરાસર
શેઠના જગીયે છે. ત્યાં પાંચ દેરાસર મોતીકટલામાં, બે
દેશન મોહોલામાં ને એક નોનમંદીમાં છે, ચીંતામણી
પાથનાયનું તથા શ્રીમંદર સ્વામીનું, દેશન મોહોલામાં
શાંતિનાયનું નોનમંદીમાં, તેમજ બીજાં મોતીકટલામાં
છે. શહેરથી એક દોશ દૂર દાદાજીના જગીયે માયાવીર
સ્વામીનું દેરાસર છે.

અહીંયાં તાજમહાલ દુન્યામાં અબાયમ ગણતી
ચીનેમાંનો એક છે *Meadows of the World*. તે
શાહજહાન બાદશાહનો બનાવેલો છે તેમજ આગ્રાનો
કીલ્લો મજબુત અને એવાલાયક છે.

— ❦ —

મથુરા.

૧૪૩

રેશનથી શહેર બે ગાઉ દૂર છે, મથુરા શહેરમાં
ધર્મશાળા છે. અહીંયાં ખીયામંદીમાં પાર્શ્વનાથનું દેરાસર
છે. પૂર્વે કંઈપ્રકાર પાર્શ્વનાથનું મથુરા તીર્થ રથજી તરીકે
ગણાતું હતું. આજે પણ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પં.
સાલાચ્ય વિજયજીએ આ તીર્થને મહાવીર સ્વામીના
તીર્થ તરીકે ગણ્યું છે, ત્યારે પં. શીલવિજયજીએ જમના
નદીના કાંઠે આ શહેર બતાવી નેમીનાથનું તીર્થ કહ્યું
છે. કંસની રાત્ર્યધાની અહીંયાં હતી, જ્યાં તેને વિંડુએ
માર્યો હતો. યાદવવંશી ઉગ્રસેનનો કંસ પુત્ર હતો અને
પ્રતિવિન્ડુ ઘરા સંધનો તે જમાંઈ હતો. યાદવોની રાત્ર્ય-
ધાની મથુરાને સોરીપુર બે બન્ને ગણાતી હતી.

— ❦ —

અલવર,

૧૪૪

રાજપુતાના લાઈન જયપુર થઈ બાંદીકુઈથી દીલ્હી
આય છે. રસ્તામાં અલવર આવે છે, અહીંયાં રાવણ પા-
શ્વનાથની પ્રતિમા બના કરવા લાયક છે. વિશેષ હકી-
કત માટે મુઝો રાવણ પાશ્વનાથ ?

—❦❦❦—

દીલ્હી.

૧૪૫

દીલ્હી એ મોટું મોગલ સમ્રાટોની રાજધાનીનું
પાયતખ્ત શહેર છે. અહીં ત્રણ ચાર દેરાસરો આવેલાં છે.
ધર્મશાળા પણ નવધરા, ચેલાપુરીમાં આવેલી છે, ત્યાં
પણ દેરાસર છે, વેપાર, ઉદ્યોગ, હુન્નર, જરીકામ અને
ભરતકામનો આદો વેપાર આસે છે. ત્રણ દેરાસરો શી-
ખરણથી છે ૧ મુમતિનાથનું નવગરામાં, ૨ સંભવનાથનું
ચેલાપુરીમાં, ૩ પાશ્વનાથનું ચીરાખાનામાં છે. બે ઘર દેરા-
સર છે. મુમતિનાથના દેરાસરની બંતિમાં ચીત્રકામ આદિ
છે, રોશન ઉપર ધર્મશાળા છે. દીલ્હી શહેર ધણું પ્રા-
ચીન છે, તે પછી વખત ફરી વસેલું છે, કુતુબ મિનારો,

દીલ્હીનો દીલ્હો, શાહજહાનનું પાયતખ્ત વગેરે બાદ-
શાહી મકાનો જોવા લાયક છે, મુખ્ય બજારને ચંદની
ચોક કહે છે.

હસ્તીનાપુર (મીરત).

૧૪૬

મીરતની છાવણીથી પગરસ્તે ૧૬ કોથ હસ્તીનાપુર
થાય છે, જંગલને રસ્તે છે. બેલગાડીઓ મલે છે, ર-
સ્તામાં ગામડાંઓ આવે છે. અહીંયાં એક મોટી ધર્મ-
શાળા છે, તેમાં પણ દેરાસર છે. તેમાં શાંતિનાથ ભગવાન
મૂળ નાયકજી તથા એક બાજુએ કુંથુનાથ ભગવાન, તથા
બીજી બાજુએ શાંતિ, કુંથુ, અરનાથ અને વીર ભગવા-
નના ચરણની સ્થાપના પુજામાં છે. અહીંયાં સોળમા,
સત્તરમા, અને અઠારમા ભગવાનનાં દરેકનાં ચ્યવન, જન્મ,
દીક્ષા અને કેવળ એ ચાર ચાર કથ્યાણુકો થયાં છે.
ત્રણે તીર્થકર્તા તેજ ભવમાં ચક્રવર્તીની પદવી પણ પામેલા
હતા. ધર્મશાળાથી ગાઉ દૂર રૂપભદ્રેવની દેરી છે. ત્યાં
ભગવાનનાં પગલાં છે. રૂપભદ્રેવનો કુર નામનો પુત્ર હતો
જેના નામથી કુરુક્ષેત્ર કહેવાય છે તેને હસ્તિ નામનો પુત્ર
થો, જેમના નામથી હસ્તીનાપુર કહેવાય છે.

કંપીલા નગરી .

૧૪૭

કંપીલા નગરીમાં તેરમા વિમલનાથસ્વામીનાં ૧ અવતાર, ૨ જન્મ, ૩ દીક્ષા ૪ અને કેવલ એ ચાર દેહ્યાણુક થયા છે, ધર્મશાલા તથા દેરાસર છે, કાયમગંજ દેલદં રોશન છે. અહીંમાંથી ત્રણ દોશ કંપીલા નગરી થાય છે. વિમલનાથનો આ નગરીમાં જન્મ થયો હતો. પંડિત જયવિજય અહીંયાં ‘ વિમલ વિકાર ’ અને વિમલનાથનાં પગલાં હોવાનું જણાવે છે.

—*—

સૌરીપુરી (વિન્દેહ)

૧૪૮

શીકોહાબાદથી સૌરીપુરી ૧૪ મેલ થાય છે. હાલ તીર્થ વીન્દેહ હોવાથી સૌરીપુરીને કોઈ ઓળખતું નથી. પણ સૌરીપુરી એક મેલ વટેશ્વર દેવજીવોનું ધામ હોવાથી દેવજીવો મળ્યા જાય છે. શીકોહાબાદથી વટેશ્વર તેર મેલ થાય છે, અને વટેશ્વરથી સૌરીપુરી એક મેલ થાય છે. રસ્તામા દેવી મળી હોવાથી આદતું મુઠેલી બરેલું

છે, પ્રથમ સોરીપુરી ઝોટી નગરી હતી. નેમીનાથનાં
 કલ્યાણક વ્યવન અને જન્મ અહીંયાં થયાં છે, અહીંયાં
 સમુદ્રવિજય નેમીનાથના પીતાજી રાજા હતા. કૃષ્ણ અને
 બળભદ્ર આ નગરીમાંજ ઉત્પન્ન થયા હતા. અહીંથીજ
 રાજા સમુદ્રવિજય મહાબૂજ કૃષ્ણ અને બળભદ્ર સાથે સર્વ
 યાદવો સહીત અગુદ્રના કિનારે આવ્યા હતા, ત્યાં થીકૃષ્ણે
 દેવાધિષિત દાર્દરાઠા બનાવરાવી રાજ્યગાદી સ્થાપી. ત્યારથી
 સોરીપુરીની પડતી આવી હોય એમ જણાય છે. હાલમાં
 સોરીપુરીમાં એક નાનું મંદિર છે, ત્યાં નેમનાથ ભગવાનના
 ચરણની સ્થાપના છે, તથા એક ખંડિત પ્રતિમા છે. અને
 નગરીને ઠેકાણે હાલ જંગલ છે. તે જમના (યમુના) નદીના
 તટ ઉપર આવેલું છે. પ્રસિદ્ધ હીરવિજયસૂરિ અહીંયાં
 આવ્યા હતા. તેમના સમયમાં અહીંનો ઉદાર યથેચ્છા;
 પરંતુ તે પછી યથો દોય તેમ જણાતું નથી. અહીં હાલ
 એક પાકાડ ઉપર પાંચ મંદિર છે, જેમાં ચાર ખાલી
 છે ને એકમાં નેમનાથનાં પગલાં છે. સોરીપુર કુશાત્
 દેશની રાજ્યધાની હતી. સમુદ્રવિજયના પૂર્વજ 'સોર'
 રાજાએ મથુરાનું રાજ્ય પોતાના નાના ભાઈને આપી પોતે
 આ દેશમાં આવી સોરીપુર નગર વસાવ્યું, તેમના વંશમાં
 સમુદ્રવિજય અનુક્રમે રાજા થયા.

કાનપુર

૧૪૬

સ્ટેશન સામે મુસાફરખાનું (સરાય) છે. આ શહેરમાં એક જ દેરાસર છે, તે આવલપટ્ટીમાં પીલીકોલીમાં છે. આ દેરાસર ભંડારીના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. દેરાસરમાં ધર્મનાથ સ્વામી મૂળ નાયક છે. દેરાસર ધણું જ સુંદર અને તદ્દનાકાચનું બનાવેલું છે. આ દેરાસરનું બાંધકામ અને ચીત્રકામ જોતાં ઈંદ્રની અલકાપુરી પણ ખૂબી જવાય તો નવાઈ નથી. અહીંયાં ગરમ કાપડ સાફ બને છે. વેપાર રોજગાર સારો ચાલે છે.

લખનૌ.

૧૫૦

સ્ટેશનથી શહેર ત્રણ ગાઉ દૂર થાય છે. અહીંયાં ધર્મશાળાઓ નથી, પણ મકાન ઉતરવ ને ભાટેથી મળે છે. શહેરથી એક મેલ દૂર હાદાવાડી છે. ત્યાં એક હથ્થર મા મુસ રહે તેવડી ધર્મશાળા છે. અહીં દાદા શિખરજી પી દેરાસરો અને બાર ઘર દેરાસરો મળી અઢાન દેરાસરો.

છે. જે ચુડીવાળી ગલી, સોની ટોળાં, સીધી ટોળાં, પુલ-
વાળી ગલી, શાહાદતગંજ તેમજ દાદાવાડી વગેરે ઠેકાણે
આવેલાં છે.

— ❦ —

રતનપુરી.

૧૫૧

રતનપુરી અથવા નવરોહી આઠમ એન્ડ રોહીલખંડ
રેલવેના સોહાવલ સ્ટેશનથી દોઢ મે મેલ દૂર આ તીથ
આવેલું છે. અહીંયાં પંદરમા ધર્મનાથનાં અવન, જન્મ
દીક્ષા અને કેવળ એ ચાર કસ્યાણુક યયાં છે, પંડિત જય
વિજયે અહીંયાં બે મંદિર તેમાં પગલાં અને ત્રણ પ્રતિ-
માઓ બતાવી છે, છનપ્રભસૂરિના અમયમાં આ ગામને
'રતનવાહ' કહેતા હોય એમ કલ્પ ઉપરથી જણાય છે,
છન પ્રભસૂરીના વખતમાં અહીંયાં ધર્મનાથનું મંદિર અને
તેમાં નાગમુર્તિ સહીત ધર્મનાથની પ્રતિમા હોવાનું જણા-
વે છે. અત્યારે અહીંયાં બે મંદિર છે. પાર્શ્વનાથનું અને
કૃષ્ણદેવરવામીનું અત્યારે આ ગામને 'રેનાથ' અથવા તો
રોહનાથ કહે છે.

(૨૭૮)

અહીંછત્રા.

૧૫૨

આ તીર્થ સંબંધમાં અહીંછતાનગરી આગરાથી ઇશાનકોણમાં કુરે જંગલના પ્રદેશમાં હોવાનું પં. શીલા-
અ વિજયજીએ જણાવ્યું છે. જ્યારે પં. શીલવિજયજીએ
અહીંછતાને મેવાડ દેશમાં હોવાનું બતાવી પાંદનાથના
તીર્થ તરીકે ગણેલું છે. અહીંછતા બરેલી જિલ્લામાં એસો-
નલા ગામ છે, તેની ઉત્તરે આઠ મેલ ઉપર રામનગર
નામનું ગામ છે. આ રામનગરની દક્ષીણમાં સારાગણું
મેલના ઘેરાવામાં કેટલાંક હાલ ખંડીયરો છે. આનેજ અહીં-
છતા કહેવામાં આવે છે. જન પ્રભસૂરિએ તીર્થ દર્શનમાં
અહીંછતા કદપ લખેલો છે, તેમાં તેની ઉત્પત્તિ બતાવેલી
છે. જુઓ અહીંછતા પાંદનાથ ! અત્યારે સ્મરણમાં માત્ર
ખંડીયરોજ છે. હાલમાં જોનોના બે પ્રાચિન સ્તુપો જાહેરમાં
આવ્યા છે, તેમાં એક અહીંના સ્તુપ છે અને બીજો મગુરાનો.

અયોધ્યા (વિનિતા)

૧૫૩

આ ગાંધાર ધર્મ પ્રાચિન કાલનું મહત્ત્વ છે, પૂર્વ

પ્રથમ જીનેશ્વર શ્રી રૂપભદ્રેવ પ્રભુની રાજ્યધાની ગણાતી
ત્યારે તેનું વિનિતા એવું નામ દેવેંદ્રે આપ્યું હતું. કા-
શ્વ કે રાજ્યાલિચેક વખતે યુગલીયાઓને જલાલિચેકને
વિનય જોઈને તેમણે આ નગરીનું વિનિતાં એવું નામ
આપ્યું હતું. અહીંયાં રૂપભદ્રેવ ભગવાનનાં ત્રણ કલ્યાણક
અવન, જન્મ અને દીક્ષા તેમજ ખીન્ન અછતનાથ,
ચોથા અભિનંદન, પાંચમું સુમતિનાથ અને ચૌદમા
અનંતનાથ એ ચાર ભગવાનનાં પ્રત્યેકનાં ચાર ચાર મ-
લીને સોલ કલ્યાણક અને ત્રણ પહેલાંનાં એકંદરે જોગ-
ણીશ કલ્યાણકો થયેલાં છે.

આઠમા વીપ્લુ મહાભૂત નારાયણ (હક્ષમણ) અને
રામચંદ્રજી બળદેવ સુપ્રસિદ્ધ અહીંયાંજ ઉત્પન્ન થયા
હતા. વૈશ્ણવોનાં પણ ભગસગ નાના મોટાં મંત્રી સાડાચાર
હજાર મંદિરો છે.

ઝુંદર સરયુ નદીના કાંઠા ઉપર અયોધ્યા આવેલું
છે. ઝુંદર વિનિતા અને આજનું અયોધ્યા એમાં કેટ-
લુંય પરિવર્તન થઈ ગયું છે. કંઈવાર તેમાં ભાગ દોડ
પણ થઈ ગઈ હશે.

સ્ટેશનથી ચહેર એક કોશ દૂર છે. ત્યાં કતરા.
મહોદ્દામાં દેરાસર તથા ધર્મશાળા છે, સ્ટેશન ઉપર
પણ ધર્મશાળા છે.

અહીંયાં મહાવીર ભગવાને એક ચોમાસુ કર્યું હતું.
સ્વનામાદથી પગ રસ્તે ત્રીસ કોશ ઉપર આવેલી છે.

—મ્મ્મ્મ—

કાશી (બનારસ)

૧૫૬

અહીંયાં પહેલું સ્ટેશન બનારસ ને પછી રામચંદ્ર
આવે છે, સ્ટેશન ઉપર નજીકમાં એક મોટી ધર્મશાળા
છે. કાશી ને હોંડુસ્થાનમાં વિદ્યા મેળવવાનું મોટું ધામ
છે. તેમજ દેશવેતુ પહોંચાવાનું ; સ્થળ ગણાય છે. પ્ર-
ખ્યાત ગંગાનદીના તટે ઉપર કાશી નગર આવેલું છે.
શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની લગ્નમૂર્તિ આ કાશી નગરમાં
હેલી. તેમના આર દંડ્યાણકો તથા સુપાર્શ્વનાથનાં મોક્ષ
સિંચાઈનાં આર દંડ્યાણકો અહીંયાં થયેલાં છે. થોડાં વર્ષ
ઉપર શ્રીમદ્ વિશ્વધર્મસુદિછએ અહીંયાં પાઠશાલા સ્થાપી
હતી, જેને શ્રીમદ્ 'યથોવિનયજી' ને નામ પાડશાલા' એ નામ
આપવામાં આવ્યું હતું. પૂર્વે યથોવિનયજી સાધુ વેશને
ત્યાં કદી પ્રાદાનપાત્ર અંગીકાર કરી વિદ્યા મેળવવાને
આ પ્રજાત કાશી નગરમાં આ કદાચ પછી તેમજ
વ્યાકરણ મંત્રિ

મેળવી નેન

તે ભવરામપુરની રાજ્યધાનીમાં હતું. તે ૧૭૨૦-૧૬
 અયોધ્યાની ઉત્તરમાં આવેલું છે. ત્યાંથી ૧૨ મેલ યાવ છે. ત્યાં ૧૬૦૦
 લરામપુર રોશનથી પાંચ માઈલે યાવ છે. ત્યાં ૧૬૦૦
 નામે ગામડાથી ૧૨ મેલ યાવ છે. ત્યાં ૧૬૦૦
 મેન્ટ અથવા 'સોલ મહેલ' નો પ્રિન્સેસ છે. ત્યાં પ્રિન્સેસ મહારાજ
 સાવત્રી ત્રીયે માનવામાં આવે છે. ત્યાં પ્રિન્સેસ મહારાજ
 નાથ ભગવાનનું એક ખાલી મંદિર છે. ત્યાં પ્રિન્સેસ મહારાજ
 સમયમાં પણ આ મહેલ મહેલ નેમ આવેલી હતી
 માનવામાં આવેલું હતું. એમ એમના આવેલી હતી
 શબ્દો ઉપરથી માલુમ પડે છે. પાંચ માઈલે યાવ
 કહે છે કે સુપ્રસિદ્ધ સાવત્રી નગરી એ આવેલી હતી
 કોના (કોના) નામનું ગામડું છે, અને મંદિરમાં મ.
 તિમા અને પગલાં હોવાનું જણાવી આ વગરનું હતું.
 દેશની સીમા તરીકે જણાવે છે. અહીંયાં ત્રીમ જગત
 સંભવનાયનાં ચાર કસ્યાણક અવળ, જન્મ, રીત અને
 કેવળ એ પ્રમાણે થયાં છે.
 પ્રથમ અહીંયા મુર્તિઓ હતી, તે મુર્તિઓ
 આકાર મુનામાં બેસાડેલાં હતાં, ત્યાં કોઈ પાદની અભાવ
 તેને જગ્યા રમણીક બોધને દ્રવ્યની લાવવું બેસાડેલું હતું.
 દ્રવ્ય નીકળ્યું નહીં ને મુર્તિઓ ખરિદ કરી. ત્રીસ
 તમાં તે વિચ્છેદ ગયું છે માત્ર દેવ કસ્યાણ છે.
 પણ ત્યાં મીઠા પાણીનો કુવો ગાંધેલો છે.

અયોધ્યા, અવધ્યા, કોશલા, વિનીતા, સાકેત, ઇક્ષ્વાકુબ્રમિ, રામચંદ્રી અને ઉત્તર કોશલા એ આઠ નામ અયોધ્યાનાં છે. આજે જેને સ્વર્ગ દ્વાર કહેવામાં આવે છે. ત્યાં પૂર્વે મહાદેવીમાતાનું નિર્વાણ થયેલું એમ કહેવાય છે. નગરમાં હાલ મહાવીરસ્વામીની મુર્તિ છે.

— ❀ —

ફેજાબાદ

૧૫૪

ફેજાબાદ રેલવે સ્ટેશન છે. અજોધ્યાથી પગરસ્તે પણ ફેજાબાદ જવાય છે. અહીંયાં ધર્મશાળા એક છે. તેમજ દેરાસર શાંતિનાથનું હમણાંજ જીર્ણોદ્ધાર થયેલો છે. અહીંયાંથી સાવત્રીનયરી કોશ ત્રીશ થાય છે. અથવા તે મેલ ૪૫ થાય છે. વાહનની સગવડ મલે તેા અહીંયાંથી સાવત્રી નગરી જવું

— ❀ —

સાવત્રી (વિઝ્જેદ)

૧૫૫

સાવત્રી ને હાલ બેટમેન્ટને: કીલ્લો કહે છે,

તે બલરામપુરની રાજ્યધાનીમાં હતું. તે બલરામપુર
અયોધ્યાની ઉત્તરમાં આવેલું છે. ત્યાંથી અઘોત બ-
લરામપુર સ્ટેશનથી ૧૨ મેલ યાવ છે. અને 'કેના'
નામે ગામડાથી પાંચ માઈલ યાવ છે. ત્યાં ખેટ-
મેન્ટ અથવા 'સોત મહેત' નો કીસ્કો છે. એનેજ આજે
સાવત્રી ત્રીય માનવામાં આવે છે. આ કીસ્કોમાં સંભવ-
નાથ ભગવાનનું એક ખાલી મંદિર છે. જનપ્રભસૂરિના
સમયમાં પણ આ સહેત મહેત નેજ સાવત્રી ત્રીય
માનવામાં આવતું હતું. એમ એમના સાવત્રી કલ્પના
શબ્દો ઉપરથી માલુમ પડે છે. પડિત સોભાઅવિત્ત્ય
કહે છે કે સુપ્રસિદ્ધ સાવત્રી નગરી એ અત્યારનું અ-
કેના (કેના) નામનું ગામડું છે, અને મંદિરમાં પ્ર-
તિમા અને પગલાં હોવાનું જણાવી આ વનખંડને કંડક-
દેશની સીમા તરીકે જણાવે છે. અહીંયાં ત્રીજા ભગવાન
સંભવનાથનાં ચાર કલ્યાણક અવન, જન્મ, કીશ અને
કેવળ એ પ્રમાણે થયાં છે

પ્રથમ અહીંયા મુર્તિઓ હતી, તે મુર્તિઓને
આકાર ચુનામાં બેસાડેલો હતો, ત્યાં કોઈ પાદરી આવ્યો
તેણે જગ્યા રમણીક બોધને દ્રવ્યની લાલચે ખોદાવ્યું પણ
દ્રવ્ય નીકળ્યું નહીં ને મુર્તિઓ ખંડિત કરી. ત્રીય હા-
લમાં તે વિનષ્ટે ગયું છે માત્ર ભેત ફેસના છે. હાલ
પણ ત્યાં મીઠા પાણીનો કૂવો ગાંધેલો છે.

અહીંયાં મહાવીર ભગવાને એક ચોમાસુ કર્યું હતું.
 રૂબાદીથી ખમ રસ્તે ત્રીશ કોશ ઉપર આવેલી છે.

—*—

કાશી (બનારસ)

૧૫૬

અહીંયાં પહેલું સ્ટેશન બનારસ ને પછી રાજમહા
 આવે છે, સ્ટેશન ઉપર નજીકમાં એક મોટી ધર્મશાળા
 છે. કાશી ને હોંદુસ્થાનમાં વિદ્યા મેળવવાનું મોટું ધામ
 છે. તેમજ વૈદ્યનેનું પણ યાત્રાનું સ્થળ ગણાય છે. પ્ર-
 ખ્યાન બંગાળની તટ ઉપર કાશી નગર આવેલું છે.
 શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની જન્મભૂમિ આ કાશી નગરમાં
 હતી. તેમનાં ચાર દેહ્યાલોકો તથા મુપાર્શ્વનાથનાં મોટા
 સિવાયનાં ચાર દેહ્યાલોકો અહીંયાં થયેલાં છે. ચોરાં વર્ષ
 ઉપર શ્રીમદ્ વિજયધર્મસૂરિજીએ અહીંયાં પાઠશાલા સ્થાપી
 હતી, જેને શ્રીમદ્ 'યોગવિજયજી જૈન પાઠશાલા' એ નામ
 આપવામાં આવ્યું હતું. પૂર્વે યોગવિજયજી સાધુ વેશને
 ત્યાગ કરી પ્રાણત્યજનું અંગીકાર કરી વિદ્યા મેળવવાને
 આ પ્રખ્યાત કાશી નગરમાં આવ્યા હતા. પછી તેમને
 વ્યાકરણ કાદિન્ય ન્યાય વગેરેમાં નિપુણતા મેળવી જૈન

મમનો દિગ્વિજય કર્યો હતો. અને ત્યાર પછી ક્રિયા
ઉદ્ધાર પણ કરાવવામાં આવ્યો હતો.

કાશીનગરમાં ગંગા નદીના કિનારા ઉપર ત્રણ મંદિર
હોવાનું પં. વિજયસાગરે જણાવ્યું છે. ત્યારે પં. હંસ-
સોમે મંદિર સંબંધી ઉલ્લેખ નહિ કરતાં પાર્શ્વનાથ અને
સુપાર્શ્વનાથના અતિ રમ્ય સ્તુતીની વંદના કરી એમ
જણાવે છે. વળી નવી કાશી અને જુની કાશીના ભેદ
ખતાવી જુની કાશીમાં બન્ને સ્તુતી હોવાનું જણાવ્યું છે.
પં. જયવિજયજી અહીંયાં બે મંદિર હોવાનું જણાવે છે,
જેમાં પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં ચોમુખજી અને પગલાં ખતાવે
છે, ત્યારે પં. સોભાગ્યવિજયજી અને પં. શીલવિજયજી
ઉપરનાં મંદિરમાંનું એક હોવાનું જણાવે છે, અને પં.
સોભાગ્યવિજય હોલુપુરમાં ભાટોનાં ઘર હોવાનું કહે છે.
અત્યારે પણ હોલુપુરમાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર અને ભાટોનાં
એક બે ઘર છે.

શ્રીજનમજસૂરી કાશીના ચાર વિભાગ કરતાં જણાવે
છે કે તે દેવવાણસીના પ્રખ્યાત વિશ્વનાથના મંદિરમાં
સોલીસ તીર્થકરનો એક પાપાણનો પદ તેમના અમય ગુપ્તી
વિગમાન હોવાનું જણાવે છે. તેઓ એક સ્થળે એમ
પણ કહે છે કે પ્રખ્યાત વિષ્ણુચરના મંદિરમાં ચંદ્ર પ્ર-
ગ્ની પણ મંદિર રહે. વળી તેઓ પાર્શ્વનાથનો પરિચય

આપતાં જણાવે છે કે ભેલુપુરની નજીક સધનવન હતું
પણ અત્યારે તો ત્યાં મકાનો બની ગયાં છે. ભેલુપુર
ભદ્રેની સિવાય શહેરમાં પણ બીજાં આઠ મંદિર છે.

કાશી પણ હિંદુ ક્ષત્રીય રાજ્યધાનીનું શહેર હતું,
પરંતુ હાલમાં તે બ્રીટીશ સત્તાને સ્વાધીન છે. અને
કાશીથી બે મેલ લગભગ દૂર ગંગા નદીને સામે કીનારે
રામનગર નામે ગામ છે ત્યાં રાજા પોતાનો કીલ્લો બાં-
ધીને રહે છે, તેનો રાજ્ય મહાલય વગેરે બેવા લાયક છે.
આવક સારી છે.

કાશીમાં આઠ કલ્યાણકે અને સીંહપુરીને ચંદ્રા-
વનીનાં આઠ કલ્યાણકે મળી કુલે સોળ કલ્યાણકે અર્હ્યાં
ગણાય છે.

સીંહપુરી

૧૫૭

સિંહપુરીમાં અગીયારમા શ્રેયાંસનાથનાં મોટા સિવાય
ચાર કલ્યાણકે સયાં છે. હાલમાં ગામભી છેડે દૂર ગંગ-
લમાં શ્રેયાંસનાથનું મંદિર છે, જમણાગા પણ છે, ચારે
નજીક જમણ આપેલું મોવાળી રમણ સમર્પિત છે. અહિં

નજીક આરનાથમાં પ્રાચિન જોધોનો એક સ્તુપ છે. જે ૬૦ ફુટ ઉંચો અને ૩૦૦ ફુટના ઘેરાવાવાળો છે. અહિંની જમીનનું ખોદકામ કરતાં પ્રાચિન જોધ મૂર્તિઓ અને બીજી કેટલીક જુની વસ્તુઓ જમીનમાંથી નીકળી છે. આ નીકળેલી વસ્તુઓમાંથી એક મોટો ચતુર્મુખ પત્થરનો સિંહ જે પત્થરના ધાંભલા ઉપર છે જે બેનારસનું ચિન્ન આકારે છે.

ચંદ્રાવતી.

૧૫૮

સીંહપુરીથી ચાર ગાઉ અને બનારસથી સાત ગાઉ દાવ છે. શ્રીમતી ગંગાજીના તટ ઉપર આ તીર્થ ચંદ્રપ્રભુનું ઉદ્યાનમાં આવેલું છે. આઠમા ચંદ્રપ્રભુસ્વામીનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણક અહિંયાં થયાં છે. પંડિત જ્ઞાના અવિજયે આ તીર્થને ચંદ્રમાધવ નામ આપ્યું છે. દેરાસરમાં મૂળનાયકજી શાંતિનાથજી છે. અને ચંદ્રપ્રભુનાં પગલાં છે. એક મુંડર વાવ છે. તેમજ ત્યાં ધર્મશાળા છે.

પ્રયાગ (અલ્હાબાદ) (વિચ્છેદ)

૧૫૬

મોગલસરાયથી મીરજપુર થઇને રેલવે અલ્હાબાદ
જાય છે. જેનું અપર નામ પ્રયાગ તીર્થ તરીકે ઓળખાય
છે. શાસ્ત્રમાં તેને પુરિમતાલ તરીકે ઓળખાવેલ છે. પંડિત
હંસસોમે અહિંયાં અક્ષય વડની નીચે હંનેશ્વરનાં પગ-
લાંની યાત્રા કરવાનું જણાવ્યું છે. દેટલાક ઠવિઓએ
પગલાંની રથાપનામાં શિવલિંગ લેયું છે. અહિં જિન
પાદુકાની રથાપનામાં શિવલિંગની રથાપના કૈભે અને
ક્યારે થઈ તે સંબંધમાં પંઠ વિજયસાગર જણાવે છે કે,
“ સંવત ૧૬૪૮ માં જિનોનો દેવી રાયકડ્યાણ જે લાઠ
વાણીયો હતો, તેણે પગલાંને ઠેકાણે શિવલિંગ રથાપન
કરેલું હતું. આ શિવલિંગનો પાછગથી શહેનશાહ ગોરાંગ
જેબે નાશ કર્યો હતો. આ વાતને પંઠ શાલાખ્યવિજય
પણ ટેકા આપે છે.

પ્રયાગમાં (પુરિમતાલ) વડ વક્ષની નીચે આદિનાથ
સત્રવાનને દેવગજાન દેવપત્ર થયું હતું. તેથી જિનોમાં
પુરિમતાલ તીર્થ તરીકે મનાય છે. અને તેમીજ અક્ષય
વડની નીચે જગવાનનાં પગલાંની રથાપના કરેલી છે.
દલમાં દીઠામાં વડનું મડ રહેતું છે, તેની નીચે ચંદ્ર

છે. પણ કાંઈ નામ નિશાન નથી કે કોનાં પગલાં છે, છતાં
પુલરી લોકો જોનાને દર્શન કરાવે છે. અહિયાં ઘણી
ધર્મશાળાઓ છે. અત્યારે માત્ર હોત ફરસના છે. પ્રથમ
પુરિમતાલ નગર તરીકે તે ઝોળખાતું હતું. શહેરથી ત્રણેક
કોસ ઉપર મુંડીગંજ છે, ત્યાં દેરાસર બંધાવેલું છે પણ
પ્રતિષ્ઠા થઈ નથી.

અનિકાપુત્ર આચાર્યને ગંગાનદી ઉતરતાં કેવલરાનં
ઉત્પત્ત થયું જેથી પ્રયાગ તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું. અ-
સ્તાબાદથી બે ગાઉ દૂર પુરિમતાલ તીર્થ (કીડ્ડો છે
તેને કહે છે) આવેલું છે.

કોશાંબી (વિચ્છેદ.)

૧૬૦

અસ્તાબાદથી ૧૮ કોસ ઉપર પપોસા ગામ છે,
જેન શાસનમાં તેને કોસંબી નગરી કહે છે. યમુનાનદીને
કાંઠે હાલમાં 'કોસમઈ' નામે અને 'કોસમખીરાજ' નામે
બે ગામ છે, તે પ્રયાગથી લગભગ ૨૦ ગાઉ થાય
છે. આ બંને ગામો નજીક નજીક આવે છે. આ ગામની
પાસેજ પપોસા નામે ગામ છે જ્યાં પ્રાચિન કિડ્ડો પણ

છે, તેમ તે ગામ પણ યમુના નદીના કિનારે આવેલું છે. ૫૦ વિજયસાગરે જુની કાસંખી અહિયાં હોવાનું જણાવ્યું છે.

માહાવીર લગવાનના સમયમાં કાસંખીના રાજા ઉદયન તેને ઉજ્જનનો રાજા ચંદ્રપ્રધોત પકડી ગયેલો હતો, તે ચંદ્રપ્રધોતને વાસવદત્તા નામે પુત્રી હતી, તેને સગીત શીખવવા માટે ઉદયનકુમારની નિમણૂક કરવામાં આવી, પણ એક બીજાનું મોંહું ન જોઈ શકે તે માટે ચંદ્રપ્રધોત રાજાએ અંતરપટ (પડદો) રાખ્યો હતો. અને બન્નેને ઉલટું સમજાવ્યું હતું. એટલે ઉદયનને ઠહધું કે કુંવરી કાળી છે માટે તારે તેને જોવી નહીં અને કુંવરીને ઠહધું કે એ કાઢીયો છે માટે તારે તેને જોવો નહીં, એમ કરતાં કેટલેક ઠાણે એક બીજાનો તે સંદેહ ફર થયો, અને પડદો ફર કરી એક બીજાનું દર્શન થતાં રમેલ મીલન થયું. તેવા સમયમાં ઉદયનનો પ્રધાન પણ કુમારને છાંડવવાને તે નગરમાં આવેલો હતો. અહીયાં કુંવરી પણ સંકેત કરી ઉદયન સાથે હાથબી ઉપર સ્વાર થઈ કાસંખી ભળી રવાને થઈ, પાછળથી ચંદ્રપ્રધોતને ખબર પડતાં તેને પકડવાને લશ્કર મોકલ્યું, પણ તેઓ કાસંખીમાં પહોંચી ગયાં હતાં. પછી ચંદ્રપ્રધોતે મંત્રીઓનો સલાહથી રાજા પુત્રીની વાસવદત્તાનું લગ્ન ઉદયન સાથે કરી આપ્યું હતું.

અહીંના ઇતિહાસિક રાજાની રાણી મૃગાવતીને કોસાં
ખીમાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. તે વખતે પણ કો-
સાંખી મોટી નગરી હતી, ત્યારે હાલમાં એક સ્થાન માત્ર
છે, અને એક છણું મંદીર હોય એમ જણાય છે. જન-
પ્રભસૂરિના સમયમાં અહીં એક પદ્મ પ્રભુનું મંદિર હતું.
અને તેમાં મહાવીરસ્વામીને પારણ કરાવતી હોય એવા
ભાવને બતાવતી ચંદનબાળાની મુર્તિ છે.

અહીંયાં થી છઠ્ઠા પદ્મ પ્રભુના મોક્ષ સિવાયનાં
ચાર દેવપાણક યયાં છે. હાલ માત્ર ફોત ફરસના છે. ત્રીય
પ્રભાવથી કોઈ કોઈ વાર ઘોળા દેશર લેવા છાંટાને
બરસાદ થાય છે.

અહીંયાં મહાવીરસ્વામીએ અડદના બાકુળાનો ઠ-
હણ અભિમુખ લીધો હતો, જે લગભગ છ મહીને (કંઈ
ન્યુન) ચંદન બાલાથી તે અભિમુખ પૂરો થયો હતો.

પ્રભુ મહાવીરના સમયમાં ચંદ્રપ્રવોત રાજા માળ-
વાથી કોસાંખી ઉપર ચઢી આવ્યો. તે વારે ઇતિહાસિક
રાજા વિમુચ્ચિકાના રોગથી મરી ગયો અને રાણી મૃગા-
વતીએ પોતાના બાળ પુત્ર ઉદયનને બચાવવા અને
પોતાની રક્ષા માટે નગરીના ફરવાજ બધે કરાવ્યા. ચં-
દ્રપ્રવોત વેરો ઘાલીને પડ્યો તે અવસરે લગવાન સ્ત્રી-
સયોને મૃગાવતીએ તેમની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. ઉદ-

ચનં મોટો ઘરો ને સંગીતકળામાં અતિ કુશળ નિવડયો.
તેજ ઉદયન ચંદ્રપ્રધાતની કુંવરી વામવદતાને પરણ્યો.

ગયાણ ભલદીપુર તીર્થ (વિગ્ગેહ)

૧૬૧

ખાંકીપુર જંઠસન રોડને ઉતરીને ખીણ રેલવેમાં
બેઘીને ગયાણ જવું, ત્યાં ધર્મશાળા છે ત્યાંના લોકો
તેને સરાય કહે છે. અહીંથી ભલદીપુર પંદર સોળ ગાઉ
થાય છે. ત્યાં ગાડીઓ જાય છે. જ્યાં ગાડીઓ જવાનો
રસ્તો નથી. ત્યાં ફક્ત પગદંડી છે.

ગયાણજામાં હટવરીયા નામે ગામ છે. તેને ભલદી-
પુર ગણેલું છે. પં. સામાન્યવિજ્ઞાન જેને હુતારા કહે છે.
તે ગામ હટવરીયાથી દક્ષિણમાં ચાર પાંચ માઈલ દૂર
છે નેમના નુમયમાં આ હુતારા (દંતારા) ને ભલદીપુર
માનતા હતા. અહીં દેવલીક પ્રાચિન મુર્તિઓ તથા
ખંડિયરો છે. એજ એની પ્રાચિનતાનાં સ્મરણ મિલે
છે. આની પાસે એક પહાડ છે. આ પહાડજ ખરૂં ભલદી-
પુર તીર્થ કહેવાય છે. અહીંયાં દશમા શીવજનાય બગ-
વનનાં મોટા શીવાવના ચાર કપ્પાળક થયાં છે. પંડિત

શ્રી. ભ. વ્યવિજ્ઞાનના કથન પ્રમાણે ભદ્રીલપુરનો પર્વત કહે-
વાય છે, ત્યાં પર્વત ઉપર પાર્શ્વનાથજીનાં પગલાં છે, અને
એક ગુફામાં સપ્તશ્રી પાર્શ્વનાથની મુર્તિ છે. પાસે એક
સરોવર છે, પર્વતની પાસેજ દંતારા (કુતારા) ગામ છે,
જેને ભદ્રીલપુર નગર કહે છે. ત્યાં શીતલનાથનાં ચાર
કથાબદ્ધ થયાં છે. હાલમાં તો ફક્ત દેવ દેવસના છે.

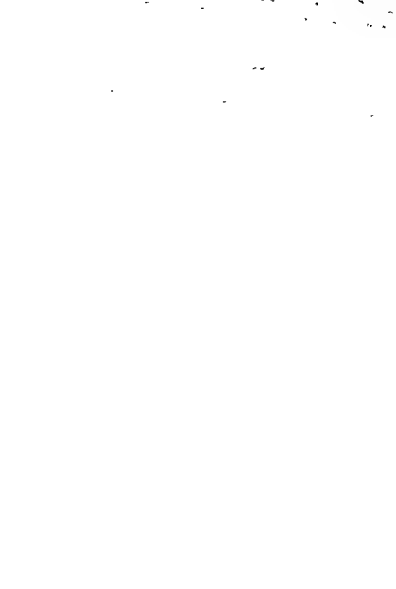
કોઈ સાહેબ ન ધણીયાતું સ્થાનક બાળીને પ્રથમ
મુર્તિ હતી તે ઉપાડી ગયા. ત્યાં પથ્થરમાં પાત્રી ભાષામાં
લેખ છે પણ તે સમજાતો નથી પહાડની નીચે દેવીનું
મંદિર છે.

— ❧ —

પાટલી પુત્ર

૧૬૨

આ ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ નગર છે, એણીક રાજાના પુત્ર
કોળીકે ચંપાનગરી વસાવી ત્યાં રાજ્યધાની સ્થાપી, અને
તે પછી તેના પુત્ર ઉદાયી રાજાએ પાટલી પુત્ર નગરી
વસાવી તેને પોતાની રાજ્યધાની બનાવી. પં. શાભાંચ-
વિજયે પં. જયવિજયે પં. વિજયસાગરે પોતાની તીર્થ
મંડાલોમાં અહીંની ઇતિહાસિક ઘટનાતું વર્ણન આપે-
લું કરેલું છે. અહીં બે દેરાસર ગામમાં અને એક બેગ.

ખીહાર (વિશાલાનગરી)

૧૬૩

પટણાથી ખીહાર જવાય છે. રસ્તામાં બખતીયારપુર જંકસન આવે છે. ત્યાં ત્રેન બહલવી પડે છે. ત્યાંથી ખીહાર જવાય છે. રેલવે સ્ટેશનથી શહેર એક માઈલ દૂર છે, અહીંયાં શહેરમાં ધર્મશાળા છે, ત્યાં એક દેરાસર છે. અહીંયાં દોઠંદરે ચાર દેરાસર છે. સુબે જિહારને શાસ્ત્રમાં વિશાળા નગરી કહી છે. પં. વિજયસાગર અને પં. જય-વિજયે અહીંયાં ત્રણ મંદિર હોવાનું જણાવ્યું છે. તે કવીયો જણાવે છે કે પ્રાચિન જોને તુંગીયા નગરી કહેતા, તેજ આ જિહાર છે, કેમકે આ જિહારથી બે ગાઉ 'તુંગી' નામનું ગામ આવેલું છે.

અહીંયાં લાલબાગમાં એક દેરાસર છે. ત્યાં દાદાજીનાં પગલાં છે, બીજાં દેરાસર બખ્તરમાં છે, માહાવીર સ્વામીનાં વખતમાં વિશાળા નગરીમાં તેમના મામા ચેડા મહારાજ ૧૨મ યાવક રાજા હતા. તેમને તેમની પુત્રી ચેલજાના પુત્ર રાજીવ રાજાએ છત્રીને વિશાલા નગરીનો નાશ કર્યો. વિશાળા નગરીમાં વીર ભગવાને બાર ચોમાસાં રહ્યા હતાં. અહીંયાં મુનિ સુમત સ્વામીનો સ્તુપ મહા પ્રભાવ-વાળો હતો, જેનો એક કુલવાણક નામના યતીના હાથે

કોણીકે નાશ કરાવી વિશાલા નગરીનો નાશ કર્યો. તે માટે જુઓ જૈન સાહિત્યમાં ?

— ૬૬૦૩૬ —

પાવાપુરી.

૧૬૪

ખીહારથી દક્ષિણમાં ત્રણ ગાઉ ઉપર મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણથી પવિત્ર બનેલું આસ્થાન આવેલું છે. જે કે આ ગામનું નામ તો પુરીજ છે, પણ આની પાસેજ એક પાવા નામે ખીજી ગામ હોવાથી અત્યારે પાવાપુરી-થી તે પ્રસિદ્ધ છે.

પાવાપુરીમાં પ્રતિ વર્ષે દિવાળીએ મોટો મેલો ભરાય છે. ૮ મી ૫ દિવસ તથા આ મેલો રહે છે. અહીંયાં ધર્મશાળામાં એક, તળાવને દીનારે જે અને તળાવના મધ્ય ભાગમાં એક મંદિર મળીને ચાર મંદિર છે. તળાવમાં રહેલા મંદિરને જગ મંદિર કહે છે. આ નગરીની ૬ કોશ દૂર આવેલા મહાસેન વનમાં મહાવીર ભગવંતે પચાસી વ્રાતન આદિ અગ્રીયાર ગણધરેની સ્થાપના કરી હતી, તેમજ અહીં દરલીપાગરાજની દાનશાળામાં આવેલો વડો ૦૧) ની રાત્રે ૯૪ ઉપવાસે મોજ પડેલ પર્વત દેશના રત્ન પીર ભગવત મુનિ નદિરમાં પધાર્યા હતા. અને

ગૌતમ ગણધરને નજીકના ગામમાં દેવશર્મા બ્રાહ્મણને
પ્રતિજ્ઞાધવા મોકલ્યા હતા, ત્યાંથી પાછા ફરતાં ભગવા-
નનું નિર્વાણ બાણી વૈરાગ્યવંત થયા થકા કારતક સુદી ૧
ના દિવસે પ્રજ્ઞાતમાં ગૌતમસ્વામીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું
હતું, ધર્મદેશના સાંભળવા આવેલા એટક પ્રમુખ અદાર
રાજગોષ્ઠી આ નગરીનું મૂળ નામ જે અપાપાપુરી હતું,
તે દેશીને ભગવંત નિર્વાણની દીલગીરીને લીધે પાપાપુરી
(પાવાપુરી) રાખ્યું. અને ભાવ દિપક જવાથી દ્રવ્ય દિપક
કરી દિવાળીનો માંગલિક દિવસ પ્રવર્તાવ્યો હતો.

એક દેસાસર તળાવના મધ્ય ભાગમાં ભગવાનના
નિર્વાણની જગ્યાએ જ્યાં ભગવાનના દેહને ઇંદ્રોએ અગ્નિ
મંદિર કયો હતો, ત્યાં હાલ એક મંદિર છે. તેને જલ
મંદિર કહે છે, ત્યાં ભગવાનના ચરણની સ્થાપના છે. જેની
પ્રતિષ્ઠા અસલ તેમના વડીલ ભાઈ નંદીવર્દને કરેલી છે.
જેથી આ મંદિર ચોવીસસો વર્ષ પહેલાનું હોય એમ સમ-
જાય છે. વખતો વખત ઉદાર થતા આવ્યા છે. ત્યાં ગૌત-
મસ્વામી, મુખર્માસ્વામી, તથા હાદાણનાં પગલાં છે. બહાર
સોળ સતીનાં પગલાં છે, જગમંદિરમાં જવાને એક બા-
ણુએ પગથી બાંધેલી છે. જગમંદિરનો દેખાવ ધણોજ
રમાળીય છે.

અહીંયાં જે ચોટી ધર્મગ્રાજાઓ આવેલી છે. જે
પંદસોથી વધારે માણસો રહી શકે તેવી વિશાળ છે, કહે

છે કે ભગવાનને શરીરે. અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો ત્યાંથી દેવ-
તાઓએ રાખ લેતાં એવડો મોટો ખાડો પડી ગયો કે
ત્યાં કાળાંતરે ત્યાં તળાવ થયું. પછી તેની વચમાં જગ-
મંદિર બંધાવેલું છે. તીર્થ બત્રા કરવા હાયક છે.

ભગવાને દેવલુ ચોમાસુ અપાપાપુરીમાં હસ્તીપાજ
રાજની દાનશાળામાં કર્યું હતું.

— ❧ ❧ ❧ —

ગુણ્યાલ

૧૬૫

અહીંથી પણ રસ્તે ગુણ્યાલ જવું, શાસ્ત્રમાં એને
શુભશીલ ક્રિત્ય પણ કહે છે. આ તરફ રાજમુદ રી સાત
દેશ થાય છે. અહીંયાં વિશાળ મોટી ધર્મશાળા છે,
શુભ્યાલને ગુણવા પણ કહે છે. અહીંયાં બીર ભગવાન
સમોચ્ચથી હતા. તેમનું અહીં તત્વાવમાં એક દેરાસર છે.
જેમાં મૂળ નાયકલ મહાવીર સ્વામી છે. ત્યાં જવાને
વચમાં પુત્ર બાંધેલો છે. ગોવત્ત સ્વામીનાં પગતાં તેમજ
અગ્નીપાર અજધરનાં, આદિત્ય, નેમનાથ, વામુપૂજ્ય તેમજ
મહાવીર સ્વામીને શેષ બીજ તીર્થકરનાં પગતાં બહાર
જામનીમાં આવેલાં છે. અહીંથી એક મેલ દૂર નવાશ ને
ચાનનું જામ છે.

~~~~~

રાજગ્રહી

૧૬૬

મગધ દેશમાં આ શહેર અસલ મહાવીર સ્વામીના સમયમાં રાજ્યધાનીનું શહેર હતું. ભગવંતના શિષ્ય શ્રેષ્ઠિક મહારાજ તે વખતે મગધ રાજના હાદેમ (રાજા) હતા. રાજગ્રહી ઐતિહાસિક તેમજ ધાર્મિક દૃષ્ટિએ પણ તીર્થ રૂપ છે. અત્યારે આ ગામને રાજગીર કહે છે, બિહારથી લગભગ દક્ષિણમાં ૧૩ થી ૧૪ મૈલ ઉપર આ ગામ છે. તેની આસપાસ પાંચ પાહાડ આવેલા છે. વૈભારગિરિ, વિપુલગિરિ, ઉદયગિરિ, સુવર્ણગિરિ, અને રત્નગિરિ આ પહાડો ઉપર પૂર્વે અનેક જીન મંદિરો હતાં.

૧ વૈભારગિરિ ઉપર ચોવીશ દેવાસરો, અને તેમાં સાતસો જિન બિંબો, અગીયાર ગણધરનાં પગલાં, રાહ છીયાની શુદ્ધ અને ધસાશાલિભદ્રના કાઉસગીયા, તેમજ ચિંતામણી પાશ્વનાથનું મંદિર છે.

૨. વિપુલગિરિ ઉપર છ, મંદિર છે. મુનિમુવતસ્વામીનાં ચાર કલ્યાણક થયાં છે, તેમજ ૧૧ ગણધર અર્હાંતો મોરો ગયા છે.

૩. ઉદયગિરિ ઉપર ચોમુખજી છે. પારસનાથ છે.

૪-૫. સુવર્ણગિરિ અને રત્નગિરિ ઉપર કાંઈ જણાવ્યું

નથી. તેમજ ધરેણાંનો કુવો અને વીર પોશાલનું સ્થાન
વગેરે કવિ હંસ સોમે સંવત ૧૬૬૫ માં તીર્થમાળા
ખનાવી છે, જેમાં ઉપર પ્રમાણે જતાવ્યું છે.

અત્યારે ગામમાં ત્રણ દેરાસર છે. પાશ્વનાથ, આદિ
શ્વર અને મુનિસુતતસ્વામીનનું. પં. ચૈલાગ્યવિમલે અહીં
પાંચ પહાડના ૮૦ અને ગામનું એક મહી ૮૧ મંદીર
જતાવ્યાં છે. વળી પહાડો ઉપર જે મંદીરો જતાવ્યાં છે,
તેમાં આજે કંઈ પરિવર્તન થઈ ગયું છે. આજે તો વેંભાર-
ગિરિ ઉપર ૭ ઉદયગિરિ ઉપર ૨ વિપુલગિરિ ઉપર
૬ સુવર્ણગિરિ ઉપર ૨ અને રત્નગિરિ ઉપર ૨ મંદિરો
છે. આ ઉપરાંત મંદિરનાં ખંડેરો પહાડ ઉપર ઘણાં જ
જોવાય છે.

રાજમંદી નગરીનાં અપર નામો પણ જોવાય છે,
જેવાં કે ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠ, ચલુકપુર, કપલપુર, કુશામપુર
અને રાજમંદ હંત્યાદિ નામો પણ સાંભળવામાં આવે છે
મહાવીરસ્વામીનાં દ્વાદશ ચોમાસાંથી પ્રસિદ્ધ પામેલ ' ના-
લંદાનો પાટો ' પણ હાલ રાજમંદીની નજીક છે. આ ના-
લંદાના પાટાને કવિઓ વડગામ કહે છે. વડગામમાં (ના-
લંદા પાટો) કવિ દંમસોમ પાતાના સમયમાં સંવત
૧૫૬૫ માં સોગ મંદિર દોવાનું જણાયું છે. અદ્યતન મુ-
નાયક પાશ્વનાથની પ્રતિમા ૧૮૦૦ વરસ પહેલાની છે.

પં. વિજયસાગર બે મંદિર અહીંયાં હોવાનું જણાવે છે, ત્યારે પં. જયવિજયજી અહીં સાત મંદિર હોવાનું જણાવે છે.

વીશમા મુનિસુવતસ્વામીનાં કેવળ સિવાય ચાર કથ્યાણુકે અહીંયાં થયાં છે. તેમજ વિપુલાચળ ઉપર ૧૧ ગણધર મુક્તિએ ગયા છે.

અભયકુમાર, મેઘકુમાર, ધન્વાન્તરિણી, પદ્મ આજ નગરીમાં થઇ ગયા છે. ગોલક દેવલોકમાંથી પુત્ર સ્નેહને લઇને તેના પુત્ર્યથી આકર્ષાઈ રાજની નવાણું પેટી અહીંયાં મોકલતા હતા. શ્રેણીકનો સોવન લાંડાર તેમજ શાક્તી-ભદ્રની નિમોદ્ય કુઈની નિશાની હજી પણ નજરે પડે છે.

અહીંયાં પાંચાશ છે. ત્યાંથી અર્ધગાઉ છેડે કુંગ-રાની તળેટી આવે છે. ત્યાં સત્તર ઊંના અને પાંચ ઠંડા એવા બાવીશ કુંડ છે. ત્યાંથી પાંચ પહાડ ઉપર જવાય છે. ત્રણ પહાડનો એક, અને બે પહાડનો એક રસ્તો છે. તેમજ એક ઉપરથી પણ પાંચે પહાડ ઉપર જવાય છે. બીજા, ત્રીજા, અને પાંચમાનો રસ્તો કહાય છે. પાંચમાનો ચઢાવ દોઢ ગાઉનો છે. અને બાકીના ચારનો ચઢાવ એક ગાઉનો છે.

૧૬ ગામમાં શ્રી આતમસ્વામીનો જન્મ થયો હતો.

રૂપભદ્રેવ ભગવાને પોતાના પુત્ર-મગધને આ દેશનું રાજ્ય આપવાથી તેમના નામ ઉપરથી આ દેશનું મગધ એવું નામ પડ્યું. ભરત ચક્રવર્તી અહીંયાં આવ્યા ત્યારે મગધનો પુત્ર 'માગધ' રાજા હતો. મગધદેશની રાજ્યધાની રાજગ્રહ નગરી જણાય છે. વીશમા તીર્થંકર મુનિશ્રુવનસ્વામી આ નગરીમાંજ જન્મ્યા હતા, તેમજ છેલ્લે પ્રતિ વિષ્ણુ મહાભૂત 'જરાસંધ' મગધ દેશમાં રાજગ્રહ નગરનો રાજા ત્રિખંડાધિપ પ્રતિ વાસુદેવ હતો. ત્યારપછી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં મગધની રાજગ્રહીની ગાદી ઉપર શ્રેણીક રાજા હતા.

કુંડલપુર.

૧૬૭

રાજગ્રહીથી ચાર કોશ ઉપર કુંડલપુર આવેલું છે, તેમજ પાવાપુરીથી સાત ગાઉ ઉપર અને ગિહારથી પાંચ ઉપર આવેલું છે. કુંડલપુરનું શ્રીશુ નામ વડમામ છે. અને ધનંતર ગોત્રર પણ કહે છે. અહીંયાં નાની ધર્મ-શાળા છે. તેમાં સાત આઠ ઓરડીઓ છે, અને મુઠી પડાની છે. ધર્મશાળામાં દેરાસર છે. અહીંયાં ગોત્રમ રવામીનો જન્મ થયો હતો. મંદિરમાં મુક્તનાથ શ્રીમા.

દેવરની શ્યામ-પ્રતિમા છે. મહાવીર સ્વામીએ જાદીયાં
પણ સંમવસરી ધર્મ દેશના દીપેલી છે.

—→*←—

ક્ષત્રીકુંડ

૧૬૮

શ્રી મહાવીર ભગવાનની જન્મભૂમિ તરીકે પ્રસિદ્ધ
છે. પં. હંસસોમ જે આમલીના વૃક્ષ નીચે પ્રભુએ
આમલ કીડા કરી હતી તે આમલીનું વૃક્ષ જોવાનું તખે
છે, તેમજ સિદ્ધારથ રાજાના ઘરનું સ્થાનક બતાવી ત્યાંથી
જે ગાઉ બ્રાહ્મણકુંડ ગામ છે તેમ જણાવે છે. પં. વિ.
જયસાગર કહે છે કે ક્ષત્રીય કુંડની તળેટીમાં જે દેરાસર
છે. વળી સીદ્ધારથ રાજાનું ઘર પર્વત ઉપર હતું. ત્યાં હાલ
એક છત્ર મિંબ છે. અહીંથી જે કોશ બ્રાહ્મણ કુંડ ગામ
છે. પર્વતની નીચે ઉતરી કુમારિય ગામ જવાય છે. ત્યાં
ભગવાનને પહેલો પરિપક્વ થયો હતો. અહીં એક ચોતરા
ઉપર ભગવાનનાં પગલાં છે.

પં. 'સોભાજ્ય' વિજયના સમયમાં પર્વતની તળેટીમાં
મથુરાપુર નામનું ગામ હતું, ત્યાંથી તેમનાં સમયમાં પર્વત
ઉપર ચઢતા હતા, ત્યાંથી જે કોશ દૂર બ્રાહ્મણ કુંડ
ગામ હતું, જે કપલકંઠ બ્રાહ્મણનું ગામ હતું. હાલમાં

તો ત્યાં નદી વહે છે. ગામનું નામ પણ નથી. માત્ર બે
 છાત્ર દેરાસરો છે. પર્વત ઉપર એક દેરાસર છે. જેમાં
 વીર ભગવાનની સ્તુતિ છે. અહીંથી બેકોશ ઉપર ક્ષત્રીય
 કુંડ ગામ છે. પરંતુ ત્યાં કોઈ જતું નથી. સર્વ કોઈ
 અહીંથી દર્શન કરીને પાછા વળે છે. પર્વત ઉપરથી ઉત-
 રતાં 'કેરાઈ' ગામ આવે છે. અહીં વડ નીચે ભગવા-
 નને પ્રથમ પરિપક્વ થયો હતો. કવિ વિજય સાગરે કુમા-
 રિય ગામ જેને કહ્યું છે તેને કવિ સોભાચ વિજયજીએ
 કેરાઈ ગામ કહ્યું છે.

આ ક્ષત્રીય કુંડને અત્યાદે 'લછવાડ' કહે છે.
 મહાવીર સ્વામીનું ત્યાં દીક્ષા કલ્યાણ થયું હતું. તે 'સાત
 વન ખંડ' આ પર્વત-જંગલ છે એમ કહેવાય છે. અ-
 ત્યાદે પણ આ પહાડની તળેટીમાં બે મંદિરો છે, અને
 ઉપર મહાવીર સ્વામીનું મંદિર છે. મહાવીર સ્વામીનાં
 વ્યવન, જન્મ, અને દીક્ષા એ ત્રણ કલ્યાણક અહીં થયાં
 છે. તેમજ દાદાજીનાં પગલાં છે.

ક્ષત્રીયકુંડ અમલ સિદ્ધારથ રાજા (ભગવાનના પિતા)
 ની રાજ્યધાની ગણાતી હતી, તે વાદે મોટું શહેર હતું,
 પણ કાલમાં તો કોઈ વસ્તુ નથી. અહીંયાં સાત નાની
 નાની ટુગડીયો મળીને એક પહાડ થયો છે. જે રાજમંદીના
 એક પહાડની જગતર છે. અહીંયાં પર્મશાજી વિજયજી છે.

(૪૦૩)

ઠાકંદી.

૧૬૯

સત્રીય કુંડથી ઉત્તર પૂર્વમાં ૧૦-૧૨ માઈલ ઉપર
 ઠાકંદી નયરી આવેલી છે. અહીંયાં એક દેરાસર છે ને
 નાની ધર્મશાળા છે. દેરાસર પાર્શ્વનાથજીનું સંવત ૧૫૦૪
 માં સોળમી સદીમાં બંધાયેલું છે. નવમા તીર્થંકર મુવિ-
 ધિનાથનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણકો થયાં છે. અ-
 સલ મોડુ નગર હતું, પણ હાલમાં આ નગરી નાતું ગામ
 છે, ત્યાં ઠાકંદી મળતું નથી.

—૪૬૬—

મિથિલા (વિરછેટ)

૧૭૧

અત્યારે આ તીર્થ 'સીતામઢી'ના નામે ઓળખાય
 છે, આ ગામ મુજફ્ફરપુર જિલ્લામાં દરભંગા જંકસનથી
 ૪૨ માઈલ પશ્ચિમોત્તરમાં આવેલું છે, અને તે લખણવર્ધ
 નદીના કાંઠે છે. અહીંયાં મહીનાથ અને નમિનાથનાં કેવળ
 સિવાય આઠ કલ્યાણકો થયાં છે. મીથિલા નગરીમાંથી
 મહીનાથને નમીનાથની પ્રતિમાઓ લાવીને લાવલપુરમાં
 મી મહાવીર સ્વામીના દેરાસરમાં પધરાવી છે. હાલમાં

અહીંયાં દેરાસર કે પગલાં કાંઈજ નથી, માત્ર ક્ષેત્રફર્સન છે. સંવત ૧૮૦૦ સુધી તીર્થ હયાત હતું. કેમકે પહેલું ગુમતી બાંધેલી જેમાં સ્યામ વણનાં પગલાં પૂર્વનાં ખીરાજમાન હતાં, જુલું થવાથી સંવત ૧૮૦૦ માં જુલો દ્વાર થયો હતો. ત્યાર પછી અન્યમતિઓએ પગલાં ઉઠાવી ગુમતીમાં પોતાનું તીર્થ કરી લીધું ને ચરણ લંડારી દીધાં. પછી કોઈ શ્રાવક પાછળથી જાત્રાએ ગયેલ તેને ચરણનાં દર્શન થયાં નહીં, પણ બ્રાહ્મણને લાલચ આપવાથી તેણે ચરણનાં દર્શન કરાવ્યાં, તેથી તે જુલુદને રાય ધન-પતસિંગને સોંપ્યાં, ભાગલપુરમાં; જેમણે હાલ ત્યાં ભમતીમાં પધરાવ્યાં છે.

લખીસરાયથી મુકીમા સ્ટેશન થઈને ગંગાપાર જતાં સીતામઢીની રેલ છે, ત્યાંથી દરભંગા થઈને મિથિલા જવાય છે.

રૂપમ ભગવાને દ્રવિડ નામના પુત્રને આ દેશનું રાજ્ય આપેલું જે ઉપરથી આ મુલકે દ્રવિડ દેશ તરીકે પ્રગટ થયો. જેની રાજ્યધાની અમલ મિથિલાનગરી હતી, દ્રવિડના પુત્ર દ્રવિડ અને વાલજિન્ય જૂનમાં પ્રસિદ્ધ છે જે મુતુજય ઉપર દશ કોટી મુનિઓ સાથે કાતકી પુનેમે મુદ્દિ વધાં.

નિમુવનસ્વામીના તીર્થમાં મિથિલાનગરીમાં જનક

(૪૦૫)

ત થયા છે, ને તેમની પુત્રી સીતા આઠમા જળદેવ
મને વર્યા છે, તે પણ આજ મિથિલા નગરી સંભવે છે.

—*~*~*—

ગીરડી.

૧૭૧

લખીસરાયથી ગીરડી જવાય છે. ત્યાં રસ્તામાં મધુ
પુર (માધોપુર) જંકસન આવે છે, ત્યાંથી ટ્રેન બદલવી
પડે છે. અહીંયાં સ્ટેશનની સામે ધર્મશાલા છે, અને
ધર્મશાલામાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. ગીરડી
એક નાનું શહેર છે. અહીંથી શીખરજી જવાય છે. અત્રેથી
મધુવન ૧૮ માઈલ દૂર છે. રસ્તો સારો છે, પણ ચઢા-
વમાં છે. શીખરજીનો પહાડ ગીરડીથી જ થઈ શકાય છે.
જેઠી પણ તેને કહે છે.

—*~*~*—

રિઝુવાલુકા-જંભીગામ.

૧૭૨

જેઠી (ગીરડી)થી આઠ માઈલ ઉપર પ્લાકર ન
આવે છે તેને પૂર્વ રિઝુવાલુકા નદી કહેતા હોય એમ મંત્ર

છે. ચાવીશમા મહાવીરસ્વામીને અહીંયાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. જે નિમિત્તે અહીંયાં એક નાનું દેરાસર બાંધી ભગવાનના ચરણની સ્થાપના કરેલી છે, વળી તેમાં નેમનાથની એક પ્રતિમા છે. તથા ધર્મશાળા પણ છે. ગિરુ વાલુકાથી મધુવન લગભગ ૧૧ માઈલ થાય છે.

—❦—

મધુવન.

૧૭૩

અહીંયાં બે મોટી ધર્મશાળાઓ છે, ત્યાં ધર્મશાળા નજીક દશ મોટાં દેરાસરો પણ છે. પાર્શ્વનાથનાં ચાર મંદીર, શામળા પાર્શ્વનાથનાં બે, સુપાર્શ્વનાથનાં બે, ચંદ્રપ્રભુનું એક, ગુણસ્વામી ગણધરનું એક એ પ્રમાણે શિખરબધી દશ દેરાસરો છે. આપણી ધર્મશાળાની બાલુમાં હીમચળદી ધર્મશાળા પણ છે. આ સ્થળ મધુવન અથવા તેા પાર્શ્વનાથ પદાવના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

—❦—

રુમેતશિખર.

૧૭૪

મધુવનની ધર્મશાળાના દરવાજેથી અડધાઈ ગડાવ

(૪૦૭.)

ઠીણ છે. કેમકે ઠેઠ સુધી માટીની સડક બાંધેલી છે. એકંદરે ચોવીશ ફૂંકોએ ફરી આવતાં નવ ગાઉનો ચઢાવ થાય છે, દોઢ ગાઉએ ગર્ધનાથનું આવે છે, તેને તલાટી કહે છે. ત્યાંથી એક સીતાનાળે રસ્તો બય છે, અને બીજો મોટી પાર્શ્વનાથની ફૂંકે રસ્તો બય છે, ઉપર શામળા પાર્શ્વનાથજીની મોટી ફૂંક છે, જેમાં શામળા પાર્શ્વનાથની પ્રાચિન મુર્તિ બિરાજમાન છે. બીજી મુર્તિ આ પલ્લ શીતલનાથ, અભિનંદન, સહસ્રાક્ષા વગેરેની છે. નંદિશ્વર જનાનું જે ફળ કહ્યું છે, તે થકી હજાર ગણ પુણ્ય આ તીર્થની જાત કરવાયો થાય છે. આ પર્વત ઉપર વીશ તીર્થકરો રાગરૂપ સાધુઓ સાથે સિદ્ધિ પદ વર્ધા છે. સગર ચક્રવર્તી છપંડની રાજ ક્ષત્રિ હોયીને સંખ્યા બંધ મુનિઓ સાથે આ સ્થળે મોક્ષ ગયા છે, તેમજ શાંતિનાથ ભગવાનના પુત્ર રાજ રીપીશ્વર પણ અનેક મુનિઓ સાથે અહીંઆં મોક્ષ ગયેલા છે. આ સંબંધે કેટલીક હકીકત સમેતશિખર અથવા પારમનાથ પહાડમાં પાછળ જુઓ? કેમકે સમેતશિખર પહાડને પાર્શ્વનાથ પહાડ પણ કહે છે.

ભાગલપુર

૧૭૫

ગીરગ્રીથી ભાગલપુર જવાય છે. ત્યાં
ફેન બદલવી પડે છે. તેમજ કીયુજ જંકસન
સરાયથી ભાગલપુર આવાય છે, અહીં સ્ટેશનની
ધર્મશાળા છે. અહીં ધર્મશાળામાં વામુપુજ્ય
દેરાસર છે. તેમજ જમણી બાજુએ મહિનાથ
નાથ એ બે ભગવાનની પ્રતિમા છે. અહીંથી
ચાર માઇલ દૂર આવેલી છે.

— ❧ —

ચંપાપુરી

૧૭૬

આ નગરી ભાગલપુર પાસે ચાર મૈલ ઉપર આવેલી છે,
તે હાલ ચંપાનાગાના નામથી ઓળખાય છે. ભાગલ-
પુરથી ચંપાનાગા સુધીમાં બે મંદિર છે. બન્નેમાં વામુ-
પુજ્ય સ્વામીની મુર્તિઓ છે. ચંપાનાગાની પાસે
થ નગર છે. અહીં પણ સ્થાનિક મંદિર છે. આ
ચંપાનાગા રોડ મેલ થાય છે. નજીકનગર સ્ટેશન

હીઆં ખારમા વાસુપૂજ્ય સ્વામીનાં પાંચ કલ્યાણક થયાં છે. ચંપાથી દક્ષિણમાં સોળ રોડ ઉપર મંદારગિરિ પર્વત છે. અહીંઆં વાસુપૂજ્ય સ્વામીનું નિર્વાણ થયું હતું. અહીંઆં પ્રતિમા અને પગલાં હોવાનું મનાય છે પણ ખરું થોડા યાત્રાળુઓ જાય છે.

૫. વિજયસાગર એક વાત ખાસ જાણવા જેવી કહેલી છે કે " દેવસી નામના એક દીવાનાએ શ્વેતાંબરના આ તીર્થને ઉત્થાપીને દિગંબર તીર્થ બનાવ્યું હતું. જેથી તેના કુળનો નાશ થયો. [પુત્ર પ્રપાત્ર કોઈ રહ્યો નહીં જે માણસ તીર્થને ઉત્થાપે તેની આ દશા થાય "

અહીં વાસુપૂજ્ય સ્વામીના દેરાસરને ફરતો મોટો બગીચો છે, જે ધર્મશાળા પણ છે. પૂર્વે આ નગરીનો વિસ્તાર ૪૮ ભોજન લેટલો હતો, પણ હાલ તે ફક્ત નાનું ગામડું છે. અહીંનું દેરાસર, બાગ, ધર્મશાળા ધણાં જ મનોહર છે. અહીંયાંથી લાગલપુર આવી અજીમગંજ જવું. અંગદેશની રાજ્યધાનીનું શહેર ચંપાનગરી હતું.

કોશંબી નગરીમાં ચરમ તીર્થકર વીર ભગવાનને અરુદના બાકુળા વહોરાવી અભિયસ પૂરનારી ચંદનબાલા, ચંપાનગરીના રાજા દધીવાદનની રાજકુમારીકા હતી, તે આજ ચંપાપુરી સંભવે છે, કે જે ચંપાનગરી ઉપર શતાનિક રાજાએ ચડાઈ કરી તેને ભાગી હતી.

અજીમગંજ (મુશીદાબાદ)

૧૯૭

ભાગલપુરથી અજીમગંજ જતાં નલહટ્ટી જંકશને રેલવે બઢલવી પડે છે તે નલહટ્ટીથી અજીમગંજ બીજી રેલવે જાય છે. અહીયાં ત્રણ ધર્મશાળાઓ છે. અજીમગંજ રોશનની પાસે જ ધર્મશાળા છે. અહીંયાં નવ શિખર બંધ અને એક ઘર દેરાસર મઢી કુલ દશ દેરાસર છે. શામીલીયા પાર્શ્વનાથ, ગોડી પાર્શ્વનાથ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ, શાંતિનાથ, પદ્મપ્રભુ વગેરેનાં મળીને દશ દેરાસર સિવાય નદી પાસે બીજા દેરાસર પણ છે.

દીર્ઘિબાગ-નદીને સામે કિનારે ઉતરી એક માઈલ દૂર બગીચા આવેલો છે. અહીંયાં શામળા પાર્શ્વનાથ, અને વાગુપૂજ્ય સ્વામીની કસોટીના બે પ્રતિમાઓ મૂળ નાયકજી તરીકે છે.

બાલુગર-અજીમગંજથી વડાજીમાં જેમીને જવાય છે. અહીં મોટો બજાર છે, ત્યાં માર કંટબરાય છે. અહીંયાં નદીને દીનારે સંજવન.યનુ તેમજ બીજાં ચાર મળીને પાંચ દેરાસર છે. તેમાં પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં ગંબારો રાખેલો છે અને મૂળ નાયકની સ્તૂતી પ્રતિમા છે.

કસોટી-હરમીપતિ બાલુગર આ નામ છે, અહીંયાં

(૪.૧)

મે દેરાસરજી છે. તેમજ જીનદત્તસૂરિ અને જીનકુશળઃ
ગણીનાં પગલાં છે.

મહીમાપુરા—નદીને કિનારે કસોડીનું બાંધેલું એક
મોડુ દેરાસર હતું. પરંતુ તે નદીમાં પાછળથી તણાઈ
ગયું છે, એ દેરાસર જગતશેઠે બાંધાવેલું હતું. વિશેષ
હકીકત માટે જુઓ મહીમાપુરા પાર્શ્વનાથ.

કાસમ બજાર—અજીમગજથી વહાણમાં બેસીને
જવાય છે. નદી ઉતરી એક માર્ગ દૂર એક દેરાસર છે
જેમાં નેમનાથની મુળનાથક તરીકે કસોડીના પથરની
નાની પ્રતિમા છે.

અહીંથી ચાર ગાઉ દૂર મુર્શિદાબાદ (હજરી બાગ)
છે. જ્યાં દેવલા નવાબ સિવાજીદોલાનો મહેલ અને
બગીચો છે.

અહીંથી કલકત્તા જવાના બે રસ્તા છે, ઇસ્ટ ઇન્ડિયા
રેલવેમાં નલહટ્ટી થઈ હાવરા જવું પડે છે, અને બેંગાળ
નાગપુર રેલવેમાં જયાગંજથી જવું પડે છે.

— ❦ ❦ ❦ —

કલકત્તા.

૧૭૮

કલકત્તામાં સીયાલડા અને હાવરા એવાં બે રે

આવેલાં છે. અહીંનાં ચાર શિખરણંધી અને છ ઘર દેરાસર મળીને કુળ દશ દેરાસર છે. તેમાં રાયબદ્રિ-દાસ બાબુના બગિચામાં દેરાસર તદ્દન કાચનું બનાવેલું છે. કાનપુરના કરતાં ઘણું મોટું અને કારીગરીમાં પણ પણુ થકે તેવું આ દેરાસર, જેનો જોડો આખા હિંદુસ્તાનમાં લાગ્યેજ હશે, તેમજ ખીજાં પણ દેરાસર દર્શન કરવા લાયક છે. કલકત્તા શહેર મોટું અને વેપારનું પણ મધક ગણાય છે, સ્ટેશનથી જો માધલ દૂર બદ્રિદાસનો બગિચો આવેલો છે.

— ❦ —

નાગપુર

૧૭૬

બેંગાલ નાગપુર રેલવેમાં લગભગ બેંગાલના નાકા ઉપરજ આ શહેર આવેલું છે. આ શહેર અસલ રાજ્ય-ધાની હતી, શહેરમાં એક ધર્મશાળા છે અને જો દેરાસર છે, ત્રિપાઠનાથના દેરામાં રત્નની પ્રતિમા છે. બીજું દેરાસર આદેશ્વરજીનું છે, તે જતિના દેરાસર તરીકે જાણ-ખાય છે. મૂળ નાયકજીની સ્વામ પ્રતિમા છે. ગંબારાની બહાર રંગમંડપના આરમ્ભમાં રૂપેયા જડેલા છે. અમલ અહીં નાગપુર પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હતું.

— ❦ —

ભદ્રાવતી

૧૮૦

વધાથી ટ્રેન બદલવી પડે છે, ત્યાંથી લાંદક સ્ટેશન ઉતરીને એક મેલ થાય છે, ત્યાં લાંદક ગામ છે, તે સ્થળે પૂર્વ ભદ્રાવતી નગરી હતી, અહીં કેશરીયા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે, જુઓ કેશરીયા પાર્શ્વનાથ ? અહીંયાં પણ અઠવાડિયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે, ત્યારે વેપાર સારો ચાલે છે.

— ❦ —

આકોલા

૧૮૧

સ્ટેશનથી શહેર એક માઈલ દૂર થાય છે. શહેરમાં બજાર વચ્ચે દેરાસરને તેની સાથે ધર્મશાળા પણ છે. અહીંથી અંતરીક્ષણ (સીરપુર) જવાય છે વરાહ પ્રદેશમાં આકોલા વેપારનું મથક માડું ગણાય છે. કપાસ અને અનાજનો વેપાર સારો ચાલે છે. અઠવાડિયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે.

— ❦ —

આવેલાં છે. અહીંયાં ચાર શિખરખંધી અને છ ઘર દેરાસર મળીને કુળ દશ દેરાસર છે. તેમાં રાયખદ્રિ-દાસ જાણુના જગિયામાં દેરાસર તદ્દન કાચનું બનાવેલું છે. કાનપુરના કરતાં ઘણું મોટું અને કારીગરીમાં પણ પણ ચઢે તેવું આ દેરાસર, જેનો જોરો આખા હિંદસ્તાનમાં લાગ્યેજ હશે, તેમજ ખીબાં પણ દેરાસર દર્શન કરવા લાયક છે. કલકત્તા શહેર મોટું અને વેપારનું પણ મથક ગણાય છે, સ્ટેશનથી જો માધલ દૂર જાદ્રિદાસનો જગિયો આવેલો છે.

— ❀ —

નાગપુર

૧૭૬

બેંગાલ નાગપુર રેલવેમાં લગભગ બેંગાલના નાકા ઉપરજ આ શહેર આવેલું છે. આ શહેર અમલ રાજ્ય-ધાની હતી, શહેરમાં એક ધર્મશાળા છે અને જો દેરાસર છે, એવાંસનાથના દેરામાં રત્નની પ્રતિમા છે. બીજું દેરાસર આદેશ્વરજીનું છે, તે જતિના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. મૂળ નાયકજીની સ્થાપ પ્રતિમા છે. મંબારાની બહાર રંગમંડપના આરસમાં રૂપેલા જડેલા છે. અમલ નાગપુર પાશ્વનાથનું દેરાસર હતું.

— ❀ —

ભદ્રાવતી

૧૮૦

વધાથી દ્રેન બદલવી પડે છે, ત્યાંથી ભાંદક સ્ટેશન ઉતરીને એક મેલ થાય છે, ત્યાં ભાંદક ગામ છે, તે સ્થળે પૂર્વે ભદ્રાવતી નગરી હતી, અહીં કેશરીયા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે, જુઓ કેશરીયા પાર્શ્વનાથ ? અહીંયાં પણ અઠવાડિયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે, ત્યારે વેપાર સારો ચાલે છે.

— ❦ —

આકોલા

૧૮૧

સ્ટેશનથી શહેર એક માઈલ દૂર થાય છે. શહેરમાં બજાર વચ્ચે દેરાસરને તેની સાથે ધર્મશાળા પણ છે. અહીંથી અંતરીક્ષણ (સીરપુર) જવાય છે વરાહ પ્રદેશમાં આકોલા વેપારનું મથક ત્રારૂં જણાય છે. કપાસ અને અનાજનો વેપાર સારો ચાલે છે. અઠવાડિયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે.

— ❦ —

સીરપુર (અંતરીક્ષ)

૧૮૨

આકોલાથી સીરપુર જવાય છે. રસ્તામાં પાતુર આવે છે, ત્યાં ધર્મશાળા છે. દેરાસર પણ છે. લગભગ ૨૫ થી ૩૦ મૈલ આકોલાથી સીરપુર થાય છે, અહીંયાં અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથનું મોટું પ્રાચીન તીર્થ છે, ધર્મશાળા પણ છે. ધર્મશાળામાં છુટી પડાળીઓ છે. અંતરીક્ષ સંબંધી વિશેષ હકીકત માટે વાંચો અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ ? અહીં અઠવાડીયામાં એક દીવસ જબર બરાય છે

— ૧૮૧૦ ૧૩ —

ગુરાનપુર.

૧૮૩

આકોલાથી ગુરાનપુર જતાં બૂઝાવગમાં રેલવે બદલી પડે છે, રેલવેનથી શહેર વધુ મેલ દૂર છે. આ શહેરની બહોળતાથી પૂર્વે ચારી હતી. પ્રથમ કરતાં હાલમાં વસ્તી ઘટી ગઈ છે, પૂર્વે અહીંયાં અદાર દેરાસર હતો પણ હાલમાં નવ દેરાસર છે. ગીતામલ પાર્શ્વનાથ તેમજ ગાંધી પાર્શ્વનાથ એ બે ગીનુચાવના મંદિરોમાં. ધર્મ ધર્મનાથને ગાનિનાથના બે બેમાં ત્રિવેરક-

(૪૨૫)

એમાં તેમાં. એક રતનની તથા એક પાનાની પાર્શ્વનાથ-
ની પ્રતિમા છે. ચોથું મંદીરસ્વામીનું લાખેરવાડીમાં, પાંચમું
વાસુપૂજ્ય ને ચંદ્રપ્રભુનું તેમજ છઠું શાંતિનાથ ને સાતમું
આદેશ્વરનું ને આઠમું નેમનાથનું બીજા ગણારામાં મઘી
પાર્શ્વનાથ છે. તેમજ નવમું શાંતિનાથનું મોટા રસ્તે એ
પ્રમાણે નવ દેરાસર છે, અહીંયાં સીદરીયો મારી વખત્તાય
છે. મનમોહન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર મોટું ગણાય છે. તેમાં
સમેતશિખરનો પહાડ લાકડાનો બનાવેલો છે.

—૧૬૬—

પુના.

૧૮૪

મનમાર અને ધોન્ડ એ બે ઠેકાણે દેવ બુરાનપુર-
થી આવતાં બહલવી પડે છે. દેશનથી શહેર દોઢ મેલ
દૂર છે. અહીંયાં બે ત્રણ ધર્મશાળા છે. એકઠંદે દેરાસર
દૂર છે, અહીં વેતાળ પેંદમાં ચાર દેરાસર છે. જગવલ્લભ
પાર્શ્વનાથ, સ જ્યેશ્ઠ પાર્શ્વનાથ, ને ચીતામણ પાર્શ્વનાથ
વાળું મોટું દેરાસર છે. ન્હાવાની સગવડ છે, ગ્રામીવાર પેંદ
માં એક ફર છે. ત્રીવાર પેંદમાં એક દેર છે, તથા એ
બીજું દેરાસર દોઢ મેલ દૂર છે. ત્રોલાપુર બજારમાં એ
લગ્નમાં એક, વાડીમાં એક, એ પ્રમાણે સાત ગ્રા

બાંધ અને ત્રણ ઘર દેરાસરે મળી દસ દેરાસર છે. પુના
અસલ પેશ્વાની રોજધાનીનું શહેર હતું, અહીંથી મુંબ-
ઈ જવાય છે.

— ❦ —

પાંચોરા.

૧૮૫

સુગ્ર નાયકજી કલ્યાણ પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર રેમ-
ળીય જાત્રા કરવા લાયક છે.

— ❦ —

સીરસાલા.

૧૮૬

ખાનદેશ જિલ્લે આમલનેર પાસે સીરસાલામાં મુર-
જમંદન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

— ❦ —

રામનગર (પંજાગ)

૧૮૭

ચિંતામણી પાર્શ્વનાથનું પ્રસિદ્ધ મંદિર છે.

— ❦ —

હુંશીયાર પુર

૧૮૮

અહીયાં એ દેસસર છે. વાસુપૂજ્યસ્વામી તથા પા-
શ્વનાથજીનું મળીને, હમણાં એક નવું થયું છે. જેની પ્રતિ-
ષ્ઠા વિજયાનંદસુરિજીએ કરાવી છે.

ભેરા.

૧૮૯

આંતું અસલ નામ વીતભય પાટણ જણાય છે. જે
પ્રથમ હંદાયીરાજની રાજ્યધાની હતી. તે વખતે ત્યાં જીવી-
તંત્રવામીની મહા અફૂલત પ્રતિમા હતી. તેને ચંદ્ર પ્રયોતે
કપટથી પોતાની નગરીમાં આણી, તે સાથે હંદાયી રાજની
દાસીને પણ લાવી પોતાની કપટની બનાવી; આ કારણે
હંદાયી રાજને ને ચંદ્રપ્રયોતને મોટી લડાઈ થઈ, તેમાં
મહાબૂજ હંદાયી રાજએ ચંદ્રપ્રયોતને બોંધી લઈ પોતાની
છાંવેલીમાં લઈ ગયો. પાછળથી સંવત્સરીને દીવસે તે
(ચંદ્રપ્રયોત) કપટથી ઉપવાસ કરનાર પ્રાણીએ પોતાનો સ્વા-
મીભાઈ બાણી તેના કપાળમાં 'દાસીપતિ ! એવો લેખ લખ-
વો' કહ્યો. ને તેનું રાજ્ય તેને હવાલે કર્યું. ત્યાર પ

કાલાંતરે ઉદાયી રાજાએ શ્રી વીરપ્રસન્ન પાસે દીક્ષા લીધી ને તે છેલ્લા રાજ્યો ચંચા. તે પછી દેવકોપથી તે વિત્તલય નગરી ધુળનો વરમાદ થવાથી કટાઈ ગઇ. ને પ્રતિમા તેા ઉચ્છન્નમાંજ રહી હતી. તેજ નગરીને ચાનકે આ બેરા ગામ વસ્તુ હોય એમ જણાય છે, મહા સમયે શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજશ્રીના સંસારીપણાનું એ ગામ છે.

— ❀ —

કાંગડાનો કીલ્લો.

૧૯૦

આ કીલ્લો તથા દેરાસર રાજા કહાનદાસનું બંધા વૅલું હોય એમ કહેવાય છે. દેરાસરમાં આદેશરની પ્રતિમા સ્થાપવલુંની છે, આ પ્રતિમાને કોઇ મહાવીરસ્વામી પણ કહે છે. અસલ આ મોટું નગર હતું, જેને 'નગરકોટ કાંગર.' પણ કહે છે. આ કીલ્લામાં સમવસરજીની રચના હતી તેનાંને કેટલોક જામ દુર્ગીયારપુર લાખ્યા છે. સમીવસરજીમાં જરનાથ, કુન્ડુનાથ, અને ગાંતિનાથ એ ત્રણ અને બીજી પણ પ્રતિમાઓ છે. ત્યારથી કોઇ રાજાની વખતમાં આવેલા છે. આ કીલ્લામાં અંબીકાજીનું મંદિર પાંચનું બાંધેલું છે.

— ❀ —

કાંગરાવેલી

૧૯૧

અમૃતસરથી એક રેલ પેદાનકોટ થઈને હીમાલ-
ચના પાહાડમાં જાય છે. પેદાનકોટ થઈને પગરસ્તે પણ
કાંગરાવેલી જાય છે. ત્યાં કાંગરાનો મોટો કીલ્લો છે. ત્યાં
કાંગરા મહાવીરની એક પ્રતિમા કીલ્લામાં છે. પાસે જુદા
કાંગરા શહેર છે. જૈનની વસ્તી નહીં હોવાથી લેયા તે-
મજ પહાડી લોકો કોઈ ગોરખનાથ તો કોઈ પાર્શ્વનાથના
નામથી ઓળખે છે. તેમજ દર્શન પણ કરે છે. તેલ મિંડુર
વગેરે ચંદાવે છે. આ પ્રતિમા વિશે કહેવાય છે કે બ્યારે
કીલ્લો ખાંધ્યો ત્યારે સરકારે આ પ્રતિમાને ઉઠારવામાંડી,
તે વારે ત્યાં આગળ ભરણ છુટ્યા તેથી સર્વને નાથપુ
પડ્યું. એ પ્રમાણે તેનો ચર્મતકાર બહુી હાલ પણ તેને
ઉઠાડવાની કોઈની હીમત ચાલતી નથી. પ્રતિમા ૨૫મ
ફુટ જે છે. ત્યાંથી ૧૦૦ માઈલ દૂર પગરસ્તે 'કુલ્લુ' ગામ છે
ત્યાં એક બાવાના મઠમાં સપ્રતિ સબની ભરાવેલી
પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે.

—૪૬૩૩—

લુદીયાણા

૧૯૨

લુદીયાં ને દેરાસર આવેલાં છે. પ્રથમ દેરાસર

(૪૨૦)

સુપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે આશરે ૨૫ વરસ ઉપર બધા
વેલું છે. તેમજ બીજી દેરાસર કેલિકુંડ પાર્શ્વનાથનું છે

—❦❦❦—

હાલાકુંડી (સીંધ)

૧૯૩

જો સિંધ હેરાણાદમાં આવેલું છે. મૂળ નાયકજી
ગોડી પાર્શ્વનાથજી મહારાજ છે. ધર્મશાળા પણ છે. તે
૧૮૨૦ ની સાલમાં બધાવ્યું છે. અહીંયાં જોકે દેરાસર
પાર્શ્વનાથનું પૂર્વે સંવત ૧૪૩૦ માં બધાયેલું છે. તેમજ
અમરકોટમાં પણ સંવત ૧૫૧૬ માં પાર્શ્વનાથનું દેરા-
સર બધાયેલું છે

—❦❦❦—

કરાંચી

૧૯૪

આ ગાદેર દરિયા કિનારે આવેલું છે. અહીંયાં દેરા-
સર શ્રી નેદગુફા પાર્શ્વનાથજીનું છે તે સંવત ૧૯૦૦
ની સાલમાં બધાયેલું છે.

—❦❦❦—

(૪૨૧)

પ્રતાપગઢ

૧૯૫

આ શહેર મંડુસરા પાસે આવેલું છે. દેરાસરાની વિગત નીચે પ્રમાણે છે. પહેલું પાર્શ્વનાથનું જેની પ્રતિષ્ઠા ૧૭૪૨ માં થઈ છે. બીજું ચંદ્રપ્રભુનું સંવત ૧૮૩૮ માં તેની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે, ત્રીજું ધરણેંદ્ર પ્રજાવંતી સહીત પાર્શ્વનાથનું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સંવત ૧૬૦૦ માં થઈ છે. ચોથું ચંદ્રપ્રભુનું તેની ૧૮૬૨ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ. પાંચમું શાન્તિનાથનું તેની ૧૮૭૨ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ. છઠ્ઠું સાતમું રીખવદેવનું તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૪૮૭ માં થઈ છે. આઠમું રીખવદેવનું તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૮૫૧ માં થઈ. નવમું ચંદ્રપ્રભુનું તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૬૪૦ માં થઈ. સુમતીનાથનું પ્રતિષ્ઠા ૧૬૩૩ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ. દશમું નાથનું એવી રીતે અગીયાર દેરાસરા આવેલાં છે.

— ❦ —
મરુઠાટ તીર્થ

૧૯૬

આ તીર્થ સીધે રસ્તામાં આવેલું છે. ધી વચસ

(૪૨૨:)

ઉપાધ્યાય જનાએ ગયા હતા. સંવત ૧૪૮૩ માં બીજા
પુત્ર અભયચંદ્રે સંઘ ઠાકયો હતો.

—❧—

હોલીપટ્ટન (દક્ષિણ મદ્રાસ તરફ)

૧૬૭

હુબલીથી નવ માઈલ યાય છે. હોલીપટ્ટનમાં
સંપ્રતિ રાજાનો વખતમાં ૧૦૧ દેરાસર હતાં તે બીજા
કેલ નાશ થઈ ગયાં છે. પણ કેટલીક નિશાનીઓ મોજુદ
છે. કેટલાંક મંદિરોનાં ખડેરા પણ જણાય છે. આ તોય
હાલમાં છૂંદ થઈ ગયું છે.

—❧—

સંગમનેર

૧૬૮

નાગીકથી ૨૦ ગાઉ યાય છે, ચિંતામણી પાર્થનાં
સનુ દેરાસર સંવત ૧૮૨૮ માં પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે.

નિશાક

૧૬૯

બીજા ચિંતામણી પાર્થનાયજનું દેરાસર તેની

(૪૨૩)

પ્રતિષ્ઠા સંવત ૧૯૧૮ માં થઈ છે. ધર્મશાળા ધાવકોની
છે. વેશવોનું મોડું ધામ છે.

— ❧ —

નીઝામ હૈદરાબાદ

૨૦૦

દક્ષીણના નવાબ નિઝામ સરકારની રાજ્યધાનીનું
આ શહેર છે. તેને ભાગાનગર પણ કહે છે. અહીંયાં
કારવાનમાં બે દેરાસર છે. એક દેરાસર બેગમ બેગમમાં
છે, એક દેરાસર રેસીડેન્સી પાસે બેગમમાં છે, અને
એક દેરાસર લશ્કરમાં છે. ભાગા નામની કોઈ સ્ત્રીએ
વસાવેલું જ્યોતે ભાગાનગર પણ કહેવાય છે. તેને હાલ
નીઝામ હૈદરાબાદ કહે છે. અંડુલાલનું હૈદરાબાદ પણ
કોઈ કહે છે.

— ❧ —

કુલપાકંજી

૨૨૧

નિઝામ હૈદરાબાદથી ને આંધ્રેર સ્ટેશનથી ત્રણ કો
ઉપર કુલપાકંજી વીર્ય આવે છે. ત્યાં બે હજાર વર્ષ
બંધાયેલું માણેકસ્વામી, અથવા આદેશ્વરનું દેરાસર

ઠરવા લાયક છે, અગાઉ આ દેરાસર વિશાળ હતું. આદે-
શ્વરની પ્રતિમા દેશરીયાણીની પ્રતિમાના બરાબર હોય
તેમ લાગે છે.

ત્યાંથી પગ રસ્તે ત્રણ ગાઉ ઉપર મહાવીર સ્વા-
મીના પગમાં ખીર રાંધી, તેની પહાડ ઉપર સ્થાપના છે.
ત્યાંથી ત્રણ કોશ દૂર પંચાવતીનું મંદિર જોવા લાયક છે.
ત્યાં કુલપાણી તીર્થની સ્થાપના કરીને યથેદી સંભરે
છે, તેનો લેખ નીચે મુજબ છે.

સંવત ૧૭૬૭ વ-સે ચૈત્ર સુદી ૧૦ પુષ્યાઠ દિને
વિજયમુદુતે શ્રી માલુકેશ્વામી નામ આદેશ્વર બીજ
પ્રતિષ્ઠિતમ્, આદેશ્વર આરંગજેભ બાદશાહ પુત્ર બદા-
દુરશાહ બીજરાજ મુખેદાર નવાબ મહમદ ઉમરખાં,
બાદશાહ વખતે તપગચ્છ ભટ્ટારક શ્રી વિજયસાર શિષ્ય
ભટ્ટારક શ્રી વિજયરત્નસુદિ, પરિત ધર્મકુશલગણિ
શિષ્ય પરિત દેશર કુશલગણિ ઉદ્ધારમ્, ભાગાનગર ત્રિ-
વાનાત પ્રાકૃત શાકે ૧૬૩૩ એ રીતે વંચાય છે.

— ❦ —

સેમલી.

૨૦૨

શીખરજી મેમલી પાથનાથનું દેરાસર સંવત
૧૨૫૨ મં બંધારેનું હતું.

— ❦ —

(૪૨૫)

ઇલોરા

૨૦૩

ઐરંગાબાદથી આઠ નવ ગાઉ દોલતાબાદ છે, જેને
 દેવગિરિ પણ કહે છે. ત્યાંથી આઠ દશ માંઇલ ઇલોરાની
 શુક્રાઓ આવે છે. ૩૪ થી ૩૬ શુક્રામાં દેવતાનાં મંદિર
 આવેલાં છે. તેમાં ૧૨ જોધનાં, ૧૭ હિંડુનાં, ૬ જીનોનાં
 પણ છે. મોટી વિશાળ મૂર્તિઓ છે. કેટલીક પદ્માસને
 અને કેટલીક કાઠિસગદ્યાને છે. ત્યાં રહેલી શ્રી પાર્શ્વ-
 નાથની મૂર્તિને મેઘવિજય કવિ ઉપાધ્યાયે ત્રિવેણી મેઘ-
 ફલ કાવ્યમાં વંદના કરી છે. ત્યાંથી જરા આગળ અણકોટલી
 પહાડ છે. ત્યાં પારસનાથ ભગવાન વીચરતા વીચરતા આ-
 વેલા છે. વળી ત્યાં માંગીકુળીના પહાડ ઉપર શ્રી બાવીશમા
 તીર્થંકર નેમિનાથ ભગવાનને વંદના કરવી, મેઘવિજય
 કવિ વિનયવિજય ઉપાધ્યના વખતમાં થયેલા છે.

—૧૬૭૩—

નગર કોટ.

૨૦૪

ઉત્તર દિશાએ તિગત નામે દેશમાં સુમુરમપુર
 નગરમાં આદિનાથભગવાનનું મંદિર હતું. મેઘેચોન

(૪૧૯)

૧૧૬ વંશ સ્થાપન કર્યો. ભરતના પુત્ર સૂર્યવંશને:
યશા પ્રમુખ સવાંલાખ પુત્રો હતા, ને જાહનુલ્લીના
સોમયશા (ચંદ્રયશા) ને શ્રેયાંસ પ્રમુખ બહોતેર
પુત્રો હતા.

પાંચમા આરામાં શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરનાર બવલ
ચક્રેશ્વરીના કહેવાથી તદ્દશીલાથી શ્રી આકિના
પ્રતિમા વિક્રમ પછી ૧૦૮ વર્ષે લાવ્યા હતા.
જ પ્રતિમા શ્રી શત્રુજય ઉપર પધરાવી હતા.
ને હાલ 'ગિજની' કહે છે. વિક્રમની ત્રીજી સ-
ત્રદેવસૂરિ થયા છે. માનદેવસૂરિના વળતમાં પણ
પાંચસો નૈન મંદિરો હતાં. તેમજ નૈનોની
સારી હતી. ત્યાં એકઠા રોગનો ઉપદ્રવ થયો તે-
દેવસૂરિએ નાંદોલમાં રહીને - ત્યાંના સં-
લગુશાંતિ રચી તે ગણવાથી રોગની શાંતિ.
પછી ત્રણ વરસે તે નગરનો ઉરુધ્ધ લે-
ત્યાં પછી ગિજની તેમણે વસાવ્યું.
તેનું જ ગિજની નામ રાખ્યું હોય તેમ
શાહજુહિન વગેરે સુહતાનો આવ
પૂર્વે ગિજની અફગાનીસ્તાન
હાલમાં કાણુલ છે.

આવાગમથી બીજા તીર્થોની માફક જા દીર્ઘ નાથ થયું નથી, એવું એક મુસાફરે જ્યેસોગરસૂરિને કહેવાથી તેમણે ફરીદકોટમાં 'હાલા' નામના ગ્રામકને ઉપદેશ કર્યો. અને સંઘ ઠાઠવા તે તૈયાર થયો. પછી સંઘ ખીપાસા નદી દીનારે બલધર ને હરીયાલા થઈ નગર-કોટ આબ્યો. નગર કોટનું બીજું નામ સુસરમપુર છે. ત્યાં શેઠ ખીમસીંહના કરાવેલા શાંતિનાથના દેરાની યાત્રા કરી. સંવત ૧૪૮૪ ના જોઠ સુદ ૫, પછી રૂપચંદના કરાવેલાં મહાવીરવામીના મંદિરની ભાત્રા કરી વળી પહાડ વગેરે દેહેરાનાં દર્શન કરી સંઘ પાછો પોતાને સ્થાનકે આબ્યો. આ તીર્થ નેમનાથનાં વળતમાં સ્થાપન થયું હોય એમ કિં વદન્તિ છે.

— ❦ —

રીંગજોહ.

૨૦૫

જાવરાથી ત્રણ કોશ દૂર રીંગજોહ ગામ છે. ત્યાં પાંચ પ્રતિમાઓ ને એક અગ્નિકાની મૂર્તિ જ્યાંદે પ્રગટ થઈ હતી. ત્યાં દેવાસના રાજના બાઈ ખામેરાવ સદગુરુનું દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા. અહીં સમેરીયા પાદનાથનું દેરાયર નીચરથળ જેવું હતું.

— ❦ —

તક્ષસીલા.

૨૦૬

આ શહેર હિંદુસ્તાનની બહાર કિનારા ઉપર આવેલું છે. તક્ષસીલા એ અસલ બહુલી દેશની રાજ્યધાનીનું શહેર ગણાતું, પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી રૂપલદેવના પુત્ર બાહુબલી મહા સમયે અસ્ય વીર્યવાન પુરુષ તે મહાભૂજ અર્કીના રાજા હતા. હજારો વસ્તીવાળામાં રૂપલદેવ ભગવાન વિહાર કરતા તક્ષસીલાની બહારના ઉદ્યાનમાં એકદા ઠાઉસજી ધ્યાને રહ્યા હતા. ત્યાં બાહુબલીજીને ખબર પડી કે ભગવાન કાં ઉસજી ધ્યાને નગરની બહાર રહેલા છે, તે પ્રભાતમાં હું વંદના કરીશ એમ વિચારી નગરીને શણગારી, પછી પ્રભાત થતાં ભગવાન તો વિહારાંટરી ગયા, ને રાજા ત્યાં આડંબરથી વંદન કરવા આવ્યા ત્યારે ભગવાનને વિહાર કરી ગયેલા બાળી મહાભૂજ બાહુબલીજી એક નાના બાળકની માફક ચોકથી રડી પડ્યા, ઘણીવાર હૃદય ખાલી થયે છતાં મંત્રીઓએ તેમને સમજાવી શાંત કર્યા, પછી ભગવાનના બ્યાં બે ચરણની સ્થાપના હતી. ત્યાં મોટો પ્રસાદ કરાવ્યો અને તે બેચરણની સ્થાપના કરી; તેની ઉપર ધર્મચક્ર મુક્યું. તે સિવાય તક્ષસીલામાં પૂર્વે બીજા પણ અનેક દેરાસરો ચોખી રહ્યાં હતાં. મહાસમયે એ ચક્રવર્તી ભરત મહારાજે પણ લડાઈમાં મહાભૂજ ખા

બલીને જીતી શક્યા નથી. કેમકે બાહુબલી ત્રણ જગતે
 જીતવાને પણ સમર્થ એવા અશ્વત્થ વીર્યવાન પુરુષ હતા
 અનંત શક્તિવાન તીર્થંકરથીજ માત્ર તેમનું બળ ઉતર
 હોય છે. લડાઈમાં મહાસમર્થ એવા ચક્રવર્તીને પણ
 જીતી લઈ પછી તરતજ તેમણે વૈરાગ્યથી દીક્ષા ગ્રહણ
 કરી અંતરંગ યત્નજોને પણ (કોષાદીકને) જીત્યા, વળી
 બાહુબલી કાઉસભ્ય ધ્યાને એકજ જગ્યાએ વરસ દીવસ
 સુધી સ્થીર રહ્યા. પછી ભગવંતે મોકલેલાં બાહ્લીમુંદરીના
 ઉપદેશથી વરસ દીવસના અંતે તેમણે કેવલ સંપાદન કરી
 સુક્ષિને પોતાને આધીન અહીં કરી. તદ્દશરીલામાં બાહુ
 બલીજીની ગાદી ઉપર ભરત મહારાજાએ તેમના પુત્ર સોમ-
 યથાનો રાજ્યા ભિષેક કર્યો. જેમણે પ્રભાસપાટણ (ચંદ્રપ્ર-
 સાસ) માં ભરત મહારાજા સંઘ લઈ આવ્યા ત્યારે ત્યાં ભાવી
 તીર્થંકર ચંદ્રપ્રભુનું દેરાસર (પ્રાસાદ) કરાવ્યો હતો, અને
 ત્યાં નગર વસાવ્યું હતું. સોમયથા (ચંદ્રયથા).થી ચંદ્ર
 વંશની જગતમાં શરૂઆત થઈ છે. જેમાંથી ત્યારપછી અનેક
 શાખાઓ નીકળેલી છે અને ભરતના પુત્ર સૂર્યવંશથી
 સૂર્યવંશ પ્રવર્ત્યો છે. કૃષ્ણદેવ ભગવાનથી ઈન્દ્રિયવંશ
 આવ્યો છે. જે વંશ ભગવાન જ્યારે બાહ્યાવરથામાં ના-
 જીરાજના ખોળામાં રમતા હતા. તેવારે ઈંદ્ર ઈન્દ્ર (ચેરડી)
 લઈને ભગવાનને વંદન કરવા આવ્યા, તે વખતે ભગવાને
 ચેરડી તેવાને હાથ લાંબાવ્યો, જેથી ઈંદ્ર ઈન્દ્ર આપવાથી

ઈક્ષ્વાકુ વંશ સ્થાપન કર્યો. ભરતના પુત્ર સૂર્યયશાને:
મહાયશા પ્રમુખ સર્વાંશાળ પુત્રો હતા, ને બાહુબલીના
પુત્ર સોમયશા (ચંદ્રયશા) ને શ્રેયાંસ પ્રમુખ બહોતેર
હજાર પુત્રો હતા.

પાંચમા આરામાં શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કરનાર, ભવક-
શાહ, ચક્રેશ્વરીના કહેવાથી તદાશીલાથી શ્રી આદિનાથ
પ્રભુની પ્રતિમા વિક્રમ પછી ૧૦૮ વર્ષે લાવ્યા હતા,
અને તેજ પ્રતિમા શ્રી શત્રુંજય ઉપર પધરાવી હતી.
તદાશીલાને હાલ 'ગિજની' કહે છે. વિક્રમની ત્રીજી સ-
દીમાં માનદેવસૂરિ થયા છે. માનદેવસૂરિના વખતમાં પણ
વસ્તી પણ સારી હતી. ત્યાં એકદા રાગનો ઉપદ્રવ થયો તે-
નિવારવાને માનદેવસૂરિએ નાંદોલમાં રહીને ત્યાંના સ-
ઘની આજ્ઞાથી લઘુશાંતિ રચી તે ગણવાથી રાગની શાંતિ
થઈ, પણ ત્યારપછી ત્રણ વરસે તે નગરનો ઘુરૂક લો-
કોએ નાશ કર્યો. ત્યાં પછી ગિજની તેમણે વસાવ્યું
હોય અથવા તે તેનું જ ગિજની નામ રાખ્યું હોય તેમ
સંભવે છે. મહમદ, ચાહલુદ્દિન વગેરે મુકતાનો આજ
ચહેરમાં થઈ ગયા છે. પૂર્વે ગિજની અફઘાનીસતાનની
રાજ્યધાની હતી. પણ હાલમાં કાબુલ છે.

કુંડલપુર.

૨૦૭

મધ્ય હિંદુસ્તાનમાં ડામોડ સ્ટેશનથી ચાત કોશના કાસલેપર આ તીથ આવેલું છે. અહીંયાં આ તીથ પહાડની નજીક છે, પહાડ ઉપર પણ પચ્ચાસ મંદિર હતાં, નીચે આવતાં તલાવની પાર ઉપર પણ મંદિર હતાં, આ બધાં મંદિરો જે માઇલના વિસ્તારમાં પચ્ચાસ રહેલાં હતાં, પહાડ ઉપર મહાવીરસ્વામીની ધાર ગજ ઉંચી ત્રણ પ્રતિમાઓ છે. અહીં અગાઉ કાગણુ માસમાં મેળો ભરાતો તે પણ હાલ ત્રીસ વરસથી બંધ હતો, પણ વળી પાછો આવ્યું થયો છે, ત્યાં હમણાં છ-ઠોડાર થયો છે.

કુંડલપુર મોટું શહેર હતું, અહીંયાં પાર્શ્વનાથનું પણ મોટું મંદિર હતું. જુઓ કુંડલપુર પાર્શ્વનાથ ? સીપાહરાખતે પણ આ શહેરમાં આવી વીણા વગાડીને અહીંની રાત્ર્યકુંવરીને છતી હતી.

— o. —

માહેદ્રપર્વત.

૨૦૮

અહીંયાં પદ્મચક્રનું તથા કાયા પાર્શ્વનાથનું પૂરે પૂરું હતું. હાલના પૂજા નથી.

(૪૩૨)

ત્રિકુટગિરિ.

૨૦૬

અહીંયાં શાંતિનાથ ભગવાનનું તીર્થ હતું, હાલ ન-
શ્વાતું નથી.

—૪૪૩—

શ્રીપર્વત.

૨૧૦

મદ્ધત્રીનાથલેનું તીર્થ હાલમાં વિરહેલું થયું છે.

પ્રતિષ્ઠાનપુર.

૨૧૧

દક્ષીણમાં આ શહેર આવેલું છે. અહીંયાં મુનિમુનલ-
સ્વામીનું તીર્થ પ્રથમ આવેલું હતું, તેમજ હેમ સરોવર
તથા માનસરોવર નીન તીર્થ હતાં, પણ હાલ નાશ પ-
ડતાં નથી. ભદ્રબાહુસ્વામી અહીંયાં યંચે હતા, વરાહ
મિહિર નામનો તેમને ભાઈ હતો તે દીક્ષા છોડી જ્યોતિ
ધ્યનો થયો કરતો હતો, ભદ્રબાહુ પાંચમા શ્રુતકેવલી થય
છે. ઉવરે વરાહ મરીને વ્યંતરદેવતા થયો ને સંધ્ય

કોટી શિલ્લા (અદ્રશ્ય)

૨૧૫

આ કોટી શિલ્લા મગધ દેશમાં આવેલી છે. ત્યારે જગતમાં પ્રતિ વિશ્વનુ બલ હરવા માટે વિશ્વ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે આ કોટીશિલ્લા પાસે તેમને આવવું પડે છે. ત્યાં તેમની કસોટી થાય છે, દરેક વાસુદેવ (વિશ્વ) ને કોટીશિલ્લા ઉપાડવી પડે છે, વાસુદેવ (નારાયણ) સિવાય કોટીશિલ્લા ઉપાડવાની કોઈ મનુષ્યમાં શક્તિ હોતી નથી. આ ચોવીસીમાં નવ વિશ્વ ઉત્પન્ન થયા છે, તેમણે દરેક આ કોટી શિલ્લા ઉપાડેલી છે. આને તે અદ્રશ્ય છે. તે કોટીશિલ્લા પાસે પૂર્વે તીર્થ હતું. હાલ જણાતું નથી. છેલ્લા વિશ્વ મહાભૂજ શ્રી કૃષ્ણે જમીનથી ચાર આંગુલ કોટીશિલ્લા ઉંચી કરી હતી. ત્યારે આઠમા વિશ્વ મહાબૂજ લકમણે. બીજું સુધી ઉપાડી હતી.

— ❦ —

દંડકારણ્ય

૨૧૬

અહીં આ પૂર્વ દંડકારણ્યમાં એક તીર્થ હતું. જગતમાં પત્તા નથી. આઠમા વાસુદેવ નારાયણ અને રામ

(૪૩૩)

કે લગ્નની વગર સ્થાની ભેટા મુલી મુલી. જિ. પર્વતની
 ચારે બાજુએ બીજા સગરચક્રીના પુત્રો આઠ જોડીને
 લાવેલા એવી ગંગા નદી આવેલી છે. અને વચમાં અષ્ટ-
 પદ્મનો પડોડ આવેલો છે. એક એક ભેજને એક પગ-
 થીયું એવા આઠ ભેજને આઠ પગથીયાં ભરત મહારાજએ
 બનાવેલાં એવા આ પર્વતને આવેલાં છે. આઠ પગથીયાં
 ઉપરથી અષ્ટપદ એવું નામ પડેલું છે. ઉપર મધ્યમાં
 સોનાનું શિખરબાધી દેરાસર છે. તેમાં ને ને કાળે
 અરિહંતોનાં જેવાં શરીર હતાં, તેના પ્રમાણે ૨૪ ભગવંતોની
 ૨૪ પ્રતિમાઓ તેટલાજ પ્રમાણવાળી, અને તેમના જેવાં
 શારીરિક વસ્ત્રવાદી બિરાજમાન છે. અહીંયાં પ્રથમ તીર્થ
 કર શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું મોક્ષ કલ્યાણક છે. આ તીર્થ
 ભરત મહારાજએ સ્થાપન કરેલું છે. છેલ્લાં વીર ભગ-
 વંતના મુખ્ય ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામીએ લગ્નની કરીને
 અષ્ટપદની યાત્રા કરેલી છે. જ્યાં તેમને પંદરસે ત્રણ
 તાપસ શિષ્યોનો લાભ થયો હતો, જેમને પોતે પોતાના
 પાત્રમાં બહારી લાવેલી સ્ત્રીઓ. પંદરસે ત્રણે પાત્ર
 લગ્નના પ્રભાવથી પારલું કરાવ્યું હતું. ગૌતમસ્વામી
 સૂર્યનાં કિરણોનું અવલંબન લઈને અષ્ટપદ ઉપર
 ચઢ્યા હતા.

કોટી શિલ્પા (અદ્રશ્ય)

૨૧૫

આ કોટી શિલ્પા મગધ દેશમાં આવેલી છે. જ્યારે જગતમાં પ્રતિ વિષ્ણુ બંધ કરવા માટે વિષ્ણુ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે આ કોટીશિલ્પા પાસે તેમને આવવું પડે છે. ત્યાં તેમની કસોટી થાય છે, દરેક વાસુદેવ (વિષ્ણુ) ને કોટીશિલ્પા ઉપાડવી પડે છે, વાસુદેવ (નારાયણ) સિવાય કોટીશિલ્પા ઉપાડવાની કોઈ મનુષ્યમાં શક્તિ હોતી નથી. આ ચોવીસીમાં નવ વિષ્ણુ ઉત્પન્ન થયા છે, તેમને દરેકે આ કોટી શિલ્પા ઉપાડેલી છે. આને તે અદ્રશ્ય-છે. તે કોટીશિલ્પા પાસે પૂર્વે તીર્થ હતું. હાલ જળાતું નથી. છેલ્લા વિષ્ણુ મહાબૂજ થી મૃત્તે જમીનથી ચાર આંગુલ કોટી-શિલ્પા ઉગી કદી હતી. જ્યારે આઠમા વિષ્ણુ મહાબૂજ કમલે. જનુ સુધી ઉપાડી હતી.

— ❧ ❧ ❧ —

દંડકારણ્ય

૨૧૬

અટીઆં પૂર્વ દંડકારણ્યમાં એક તીર્થ હતું. આમાં પત્તા નથી. આઠમા વાનુદેવ નારાયણ અને ગમ

(૬૨૫)

અંદ્ર વનમાં. નિકળ્યા ત્યારે અહીં આવ્યા હતા. તેમણે
દંડકારણ્યનો ઇતિહાસ સાંભળ્યો હતો. દંડકારણ્ય દેવી
રીતે થયું તે મોટે ભુજાને સંભાળવું

— ❦ —

દેવાધિદેવ

૨૧૭

ભોખાળમાં દેવાધિદેવ તીર્થ હાલ નાળુંત થયું છે.

— ❦ —

અંદીદ્વીપ

૨૧૮

અંદી દ્વીપમાં શાશ્વતાં ચિત્તો ધણું છે, તે શાસ્ત્રો
યદી સમગ્ર દેવાં, નેવાં દુઃખે ભુજાનરતમય જંભુ વૃક્ષ
ઉપર, રોગ્યમય વૈતાલ્ય પૂર્વત ઉપર, મુવર્ણમય મેરુ પ-
ર્વત ઉપર, એવી રીતે અંદીદ્વીપમાં શાશ્વતાં અશાશ્વતાં
ધણું ચિત્ત (મંદિર) આવેલાં છે. દરેક શાશ્વતા ચિત્તે
૧૨૦ પ્રતિમા છે. આપણે રેહીએ છીએ તે જંભુદ્વીપ
માંની સરખો છે. તે પંડીના દ્વીપ અને સમુદ્રો વચ્ચે આવેલો
એવા અસંખ્યતા દ્વીપ અને સમુદ્રો તિન્હો લોકમાં ર-
હેલા છે. પણ મનુષ્ય દુઃખ અંદીદ્વીપમાં રહે છે તેની

ખડકારે મનુષ્યનું લેખ મારણ થતું નથી. જંબુદ્વીપ કે
જેનનનો છે તે પાણીના દ્વીપ સમુદ્ર એક જ
ખમણ છે.

—ૐૐૐ—

માનુષ્યોત્તર પર્વત

૨૧૬

આ પર્વત જંબુદ્વીપ, ધાતકી ખંડ અને પુષ્કર
રાજા જે અદી દ્વીપને વીડીને રહેલો છે. આ પર્વત કે
હેલા સિંહના આકારે છે. ત્યાં સાથત ૪ ચેત્યો આવેલાં
જે દરેક ચેત્યે ૧૨૦ પ્રતિમા છે

—ૐૐૐ—

નંદીમ્બરદ્વીપ

૨૨૦

આ દ્વીપે જંબુદ્વીપથી આવેલો ગણાય છે. આ
દ્વીપે ૧૨ દરેક દરેક ચેત્યો દેવતાઓ વારંવાર
દરેક દરેક છે જે ચેત્યો ૧૦૦
રહેલાં અને ૩૨ જોવા છે
—૪— છે.

રૂચક ને કુંડલ

૨૨૧

આ અગીયારમાં અને તેમાં દ્વીપમાં ચાર ચાર શાશ્વત
અન ચેત્યો આવેલાં છે. જે સો જોજન લાંબાં ૫૦ પહોળા
અને ૭૨ જોજન ઉંચાં આવેલાં છે. તે સિવાય બીજા અંસ-
ખ્યાતાદ્વીપ સમુદ્ર એક બીજાને વીટીને રહેલાં છે, છેલાં
સ્વયંભુ રમણ સમુદ્ર અર્ધ રાજલોક પ્રમાણ રહેલો
છે. રૂચક અને કુંડલના આઠ ચેત્યના પ્રત્યેક ચેત્યે ૧૨૪
અન પ્રતિમા છે. તિથી લોકનું પ્રમાણ ઉચું નીચું
સામાન્ય રીતે ૧૮૦૦ જોજન કહેલું છે. અને શાશ્વતાં
ચેત્યો ૩૨૫૬ શાસ્ત્રમાં કહેલાં છે. તેમજ ૩૬૧૩૨૦ એ-
ટલી પ્રતિમા બતાવેલી છે. વ્યંતર દેવતાઓ તિથી લો-
કમાં પણ રહે છે.

—૧૧૧૧—

ભુવનપતિ દેવલોક

૨૨૨

આ નિકાય (સ્થાનક) ના દશ લેહ છે. દરેક
નિકાયમાં ચોત ચોતાનાં ભુવનો આવેલાં છે. પ્રહેલી અઠ-
રુમારમાં ૬૪ લાખ દેવભુવન છે, બીજી નાગકુમાર નિ-

(૪૩૬)

બહાર મનુષ્યનું જન્મ મરણ ચક્રું નથી. જંબુદ્વીપ લાંબ
જેજનનો છે તે પછીના દ્વીપ સમુદ્ર એક બીજાથી
બમણા છે.

—ૐ—

માનુષ્યોત્તર પર્વત

૨૧૬

આ પર્વત જંબુદ્વીપ, ધાતકી ખંડ અને પુષ્કરવ-
રાધાં એ અઢી દ્વીપને વીંટીને રહેલો છે. આ પર્વત જે-
હેલ મિંદના આકારે છે. ત્યાં સાશ્વત ૪ ચંદ્રો આવેલાં
છે દરેક એ-એ ૧૨૦ પ્રતિમા છે

—ૐ—

નંદીશ્વરદ્વીપ

૨૨૦

આ દ્વીપ જંબુદ્વીપથી આડમો ગણાય છે. અઢીયાં
અને ૧૦ દે-નદે છે. ત્યાં દેવતાઓ વારંવાર અજ્ઞા-
ત-વર્ણી એ-વ. કૃષ્ણ વગેરે કરે છે. જે ચંદ્રો ૧૦૦
છે. આ ને ૧૦ દેવતા પદોગાં અને ૭૨ જેજન છે
છે. દે-વમા ૧૨૪ દેવ પ્રતિમા છે.

—ૐ—

વ્યંતર દેવલોક

૩૨૩

આ દેવલોકના પણ જે લોક છે. વ્યંતર ને વાણ વ્યંતર,
 દરેકના આંઠ આંઠ લોક છે તેમનાં અસંખ્યાતાં નગરો
 દેવતાઓને રહેવા ચોંચ મહા રમણીય આવેલાં છે. જેટલા
 નગરો તેટલાજ જીવ ચેત્ય શાશ્વતાં હોય છે. દરેક ચેત્યમાં
 ૧૮૦ પ્રતિમા છે, દરેક ચેત્ય ૧૨૫ લેજન લાંબા ૬૫
 લેજન પહોળાં અને ૬ લેજન ઉંચાં છે. મેરૂ પર્વતની
 સમમૂલના પૃથ્વીથી નીચે ૧૦૦૦ લેજનના મધ્યના આ-
 ઠસે. લેજનમાં વ્યંતરનાં નગરો આવેલાં છે અને ઉપરનાં
 ત્રે લેજનમાંના મધ્યના ૮૦ લેજનમાં વાણવ્યંતરનાં
 અસંખ્યાત નગરો આવેલાં છે. વ્યંતર દેવલોકમાં મોટામાં
 મોટાં નગરો અસંખ્યાતા કોઠાકોટી લેજન, મધ્યમ
 સંખ્યાતા કોટી લેજન અને નાનાં જંબુદીપ લેવડાં છે.
 ત્યારે વાણવ્યંતરનાં નગરો મોટાં જંબુદીપ લેવડાં
 મધ્યમ મહા વિરહ સિત્ર લેવડાં અને નાનાં ભરતશ્રેષ્ઠ
 પ્રમાણે આવેલાં છે. સાત હાથના શરીરવાળા જન અને
 જનેતર જેવા મહાસમયે દંડ હાથ વર્ણી લઇને એક
 પર્યોપમના આયુધવાળા દેવતાઓ હોય છે. દરેક નિકો

યના ઉત્તર અને દક્ષિણ મળી બે બે ઈંદ્ર (રાજ) હોય છે. તે સમકિતી (જૈન) હોય છે. વ્યંતરના કુલે ૩૨ ઈંદ્રો હતા છે.

— ❧ (૦) ❧ —

જ્યોતિષી દેવલોક.

૨૨૪.

મેરૂ પર્વતની સમભૂતલા પૃથ્વીથી સાતસો નેવું જોજન ઉપર જઈએ ત્યારે જ્યોતિષીનાં વિમાનો ૧૧૦ જોજનની અંદર રહેલાં છે. જેથી તે તિચ્છી લોકમાં કહેવાય, કારણ કે મેરૂની સમભૂતલા પૃથ્વીથી ૬૦૦ જોજન નીચે અને ૬૦૦ જોજન ઉપર એવી રીતે તિચ્છી લોકની હદ (મર્યાદા) છે. ત્યાં પણ જ્યોતિષીનાં અસંખ્યાત વિમાનો આવેલાં, તેટલાંજ અસંખ્યાત જીવ ચેત્ય છે. ને દરેક ચેત્ય ૧૨૫ જોજન લાંબા ૬૫ જોજન પહોળા અને ૬ જોજન ઉંચાં છે. દરેક ચેત્ય પ્રતિમા ૧૮૦ છે, જ્યોતિષી દેવો પાંચ પ્રકારના છે. ચંદ્ર, સુર્ય, શ્રવ, નક્ષત્ર અને તારા, તેમાં ચંદ્ર અને સુર્ય બેને ઈંદ્રની પદવી છે. વિગેરે સ્વરૂપ જીવ તત્ત્વથી બાળુવું. તે સાત હાથના શરીરવાળા મદા સમર્થ જીવ અને જીનેતર એવા ૬૨૫ દંબર વરમાળી હાથને એક પદ્મોપમ (કાળું પ્રમાણ આમરોપમથી નાનું) ને એક લાખ વરસના આયુષ્યવાળા હોય છે. અસંખ્યાતના ૧૨૦ એક પદ્મોપમ થાય છે.

બાર દેવલોક

૨૨૫

મેરૂ પર્વતની સમ ભુવલો પૃથ્વીથી એક રાજ
લોક (એક જાતનું મોટામાં મોટું માપ) પ્રમાણે અથવા
તેથી વધારે ઉચાં જઈએ ત્યારે પહેલું અને બીજું દેવ-
લોક જોડાણેક વલયના આકારે આવેલું છે. જેમાં દક્ષીણ
ભાગ મુધમેદ્ર અને ઉત્તર ભાગ ઇશાનેદ્રને તાબે છે.
પહેલાં દેવલોકમાં બત્રીસ લાખ વિમાનોને ત્યાં દરેક
વિમાન ઘેઠ એક એક ચેત્ય છે. તેમજ બીજા ઇશાન દેવ-
લોકનાં ૨૮ લાખ વિમાનોને તેટલાં જ શાશ્વતાં ચેત્ય
આવેલાં છે, તેટલાજ વલી ઉંચા ઉપર જઈએ ત્યારે ત્રીજું
અને ચોથું દેવલોક પણ વલય આકારે આવેલું છે, જેમાં
અર્ધ ત્રીજું અને અર્ધ ચોથું ગણાય છે, ત્રીજામાં બાર
લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાનોને તેટલાં જ શા-
શ્વતાં ચેત્ય છે, પછી પાંચમું, છઠ્ઠું, સાતમું ને આઠમું
દેવલોક એક એકની ઉપર એક બીજાથી ધણું દૂર રહેલાં
છે. તેનાં અનુક્રમે ચાર લાખ, પચાસ હજાર, ચાલીસ
હજાર, ૭ હજાર વિમાનો અને તેટલાં જ શાશ્વતાં ચેત્યો
છે. તે પછી કેટલેક ઉપર ત્યાં નવમું અને દશમું દેવલોક
વલયાકારે આવેલું છે. તે બેનાં ચારસો વિમાનો છે.
તેટલાં જ ચેત્ય સમજવાં, તેમજ ત્યાંથી કેટલેક દૂર અગ

ચાર ને બારમું દેવલોક દેવલોક વલ્લયાધારે છે, તેનાં ત્રણે વિમાનો બન્નેનાં મલીને સમજવાં, ને તેટલાંજ છત્રે શાશ્વતાં સમજવાં. દરેકે એત્ય ૧૦૦ જોજન લાંબા ૫૦ જોજન પહોળાં અને ૭૨ જોજન ઉચાં છે. સ્થા સહિત્ય દરેકે એત્યની ૧૮૦ પ્રતિમાઓ છે. પ્રતિમા સાત હાથની હોય છે. દેવતાઓ સાત હાથથી લઈને ત્રણ હાથ પદ્મ શરીરવાળા જૈન અને જૈનેતર જોમ જોમ ઉચે જોમ જોમ તેમ તેમ મહા સમર્થ, પંચી રૂદ્રિવાળા, આયુધ્ય એક પદ્મોપમથી લઈને બાંધીશ સાગરોપમ કુમ્ભીના આયુધ્ય વાળા હોય છે. તેમના દશ ઈંદ્રા હોય છે. દશ દેવદેવી પદ્મોપમે એક સાગરોપમ થાય છે.

નવ ગ્રેવેયક

૨૨૬

પ્રથમનાં ત્રણ ગ્રેવેયકનાં ૧૧૧ વિમાન, મીયમ ત્રણ ગ્રેવેયકના ૧૦૭ વિમાન અને ઉપરનાં ત્રણ ગ્રેવેયકનાં ૧૦૦ વિમાન મલી નવે ગ્રેવેયકનાં ૩૧૮ વિમાન અને તેટલાંજ એત્ય જાણવાં, ને એ જોજન લાંબા ૫૦ પહોળાં અને ૭૨ ઉચાં સમજવાં. સ્થાસદ જડી દોવાળી દરેક જોમ ૧૨૦ પ્રતિમા સમજવી. પ્રતિમાનુ પ્રમાણ ૩૫૫૫૫ જોજન. જડીના દેવતાઓ પાંચાનુ રથન કી રી બીને

કાન્તે. સિદ્ધ રહે છે. સંસારમાં જન્મ મરણ કરનારાં હવે
 વંથાં ત્યારે કર્મથી મુક્ત થાય છે, ત્યારે તે આત્મા
 ક્તિમાં ગમન કરે છે. અહીંયાં શરીર તથા તત્સંબધી
 માં હોતા નથી. આયુષ્ય નથી. કારણ કે ત્યાં ગયેલા
 હવે અનંતકાલ જવા છતાં પણ ત્યાંથી અન્યત્ર જતા
 થી. એક સિદ્ધમાં અનંત સિદ્ધ રહેલા છે, છતાં તેમને
 મન્યોઅન્ય બાધા (પીડા) થતી નથી. અહીંનું કેટલુંક
 સ્વરૂપ એવું છે. કે. એશ્વર્યમાં મુખ્ય થયેલાં સંસારી
 હોયથી આ બાળત સમન્તવી નથી. સંસારી મૂઢમતિ
 હોવાને મુક્તિનું સ્વરૂપ અમંજયું કહી શકાય છે, બાકી
 તે સિદ્ધના હોય ત્યાં રહ્યા થકાં ચાહરાજ બેઠાં થકે છે,
 ત્રિકાળ જાણી શકે છે, તેઓને આવરણ કરનારે, અંત-
 રાય કરનારે, કોઈપણ કર્મ નહીં હોવાથી લોકાં લોકમાં
 થતી ક્રિયાઓ વિકારચ્છીતપણે તેઓ બેઠાં થકે છે, જાણી શકે
 છે. જોથી સંસારમાં ચાહરાજ લોકના હોય તે, સુખ
 લોભવી શકે છે; તે સમગ્ર સુખ (અનંત સુખ) એક સિદ્ધને
 હવે એક જ સમયમાં લોભવી શકે છે. અને, દુઃખ તે
 તેમને હોતું નથી. સંસારમાં જે આત્માનું દૃષ્ટિબિંદુ
 મુક્તિ તરફ દોરેલું હોય છે, તે ક્રમે ક્રમે સંસારની ઉપા-
 થીઓથી મુક્ત થઈ અંતરંગ સત્ત્વોનો દાય કરવા સિદ્ધ
 નું જ પદાન ધરે છે. ઈશ્વર જેમ લમરીનું ધ્યાન ધરતી

ચંકાદિકને કારણે ત્યાંથી જ મનોવર્ગભાનાં પુદ્ગલોદાસ પ્રથમ પૂછાવી ભગવાન પાસેથી તેની માર્ગદર્શન ઉત્તર મેળવે છે. એક હાથના શરીરવાળા હોય છે. આ દેવતાઓ ઘણાજ અદ્ય ભવ કરવાવાળા હોય છે. તેઓ પ્રાયઃ બે ત્રણ ભવમાં મુક્તિ જવાના હોય છે અને પાંચમું સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન તેના દેવતાઓ તો ત્યાંથી ચલીને મનુષ્ય થઈ મોક્ષે જાય છે.

બાર દેવલોક, નવ પ્રેયશ અને પાંચ અનુત્તરનાં વિમાન એકંદરે ૮૪૯૭૦૨૩ છે અને તેટલાં જન થાયો આવેલાં છે, અને પ્રતિમાની સંખ્યા અનુક્રમે કરીને સર્વની કુલે ૧૫૨૬૪૮૪૭૬૦ જેટલી છે.

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનથી સિદ્ધશિષ્ટા બાર ભોજન ઉંચી છે.

શાશ્વતાં મંદિર

૨૨૮

તિહીલોકમાં (મૃત્યુલોકમાં) શાશ્વતાં રિત્ય ૩૨૫૬ છે અને શાશ્વતી પ્રતિમા ૩૬૧૩૨૦ જેટલી છે. ભુવન પતિ દેવલોકમાં ઘણે સ્થાનક (નિકાય) નાં મળીને ૭૭૨૦૦૦૦૦ શાશ્વત રિત્ય છે અને પ્રતિમા ૧૩૮૬૧૦૦૦૦૦ છે બાર દેવલોક નવ પ્રેયશ નેમજ વિમાનો મળીને ૮૪૯૭૦૨૩ જેટલાં જન રિત્ય

હોય છે અને તેમાં શાશ્વતી પ્રતિમા ૧૫૨૬૪૪૪૭૬૦ છે. તે પછી તે સિવાય વ્યંતર લોક અને જ્યોતિષી લોકમાં અસંખ્યાતાં હોય એવું કહેવાં છે તે પછી પ્રતિમાઓ પણ તેની અસંખ્યાતીજ હોય છે. એકંદરે ૮૫૭૦૦૨૮૨ એટલાં શાશ્વતાં એવું ત્રિભુવનમાં (ચોદ રાજલોકમાં) રહેલાં છે, વ્યંતર અને જ્યોતિષી સિવાયનાં તે સંમજવાં, તેમજ અશાશ્વતાં પણ બુદ્ધ સમજવાં, ને શાશ્વત હોય એવું પ્રતિમા ૧૫૪૨૫ ૮૩૬૦૮૦ સમજવી.

ચૌદ રાજલોક

૨૨૬

સામાન્ય રીતે એક પુરુષ બની શકે તેવી રીતે જો પણ પહોળા કરીને, અને જો હાથ કમ્મરે મુકીને ઉભેલ રહે તે પ્રમાણે ચૌદ રાજલોક, સમજવો, તેમાં એક એક રાજલોકનું પ્રમાણ અસંખ્યાતા કોટાકોટી જોજન પ્રમાણથી પણ વધારે હોય છે. ચૌદ રાજલોક ૩૫ પુરુષના મધ્ય ભાગે અર્થાત નાભિને સ્થાનકે મનુષ્ય લોક (તિર્યકલોક) આવેલો છે. તે ઉચો નીચો ૧૮૦૦ જોજન અને વિસ્તારમાં એક રાજ પ્રમાણ છે, અહીંથી સાત રાજ ઉંચા અને સાત રાજ નીચા મત્રી ચૌદ રાજલોક થાય છે,

(૪૬૬)

સાત રાજલોકમાં, એકેક રાજલોકે એકેક નરક પૃથ્વી, એમ ચાતે રાજલોકે સાત નરક પૃથ્વી રહેલી છે, તેમ જેમ નીચે જઈએ તેમ તેમ તેનું પહોળપણ પણ સમજવું, સાતમા રાજલોકમાં સાતમી નરક પૃથ્વી રહેલી છે. તેમજ પહોળપણ પણ સાત રાજલોક જેટલું સમજવું, ઉધુ પાંચેકું સરાવડું (કોટીયું) તેના સરખા નીચેના સાત રાજ જણવા. હવે ઉપરના સાત રજમાં ખાર દેવલોક, નવ ઐવેપક, પાંચ અનુત્તરવિમાન અને સિદ્ધશીલા અનુક્રમે એક બીજાની ઉપર રહેલાં છે. ઉપરના સાત રાજ સીધુ સરાવડું અને તેની ઉપર ઢાંકેલું ઉધુ સરાવડું તે સરખા સમજવા અર્થાત પાંચમા જ્વલમ દેવલોક સુધી અનુક્રમે પહોળપણું છે. અને તે યદી ઉપર અનુક્રમણ અનુક્રમે સંકોચપણું છે. ચાલ રાજરૂપ પુરૂષના વજાટ સ્થાનકે સિદ્ધચિદ્દતા પીરતાત્રીય લાખ જોજનના વિસ્તારવાળી કહેલી છે.

— સંદેશ —

સિદ્ધશિલા.

૨૩૦

આને મુક્તિ પદ કહેવાય, મિદ્ધ મયેતા આત્માના આ જોજાને મદી મોકે છે જે જમાનું પ્રમાણ દર્શાવે જોજાને નેમા પદ નમસેવિએ ઉડા મિદ્ધ જોજનના ઉડા જ. જમા

લોકાન્તે સિદ્ધ રહે છે. સંસારમાં જન્મ મરણ કરનારા એ
 સર્વેમાં ત્યારે કર્મથી મુક્ત થાય છે, ત્યારે તે આત્મ
 મુક્તિમાં ગમનાર છે. અહીંયાં શરીર તથા તત્સંબંધી
 ધર્મો હોતા નથી. આયુષ્ય નથી. કારણ કે ત્યાં ગયેલા
 એ અનંતકાલ જવા છતાં પણ ત્યાંથી અન્યત્ર જતા
 નથી. એક સિદ્ધમાં અનંતસિદ્ધ રહેલા છે, છતાં તેમને
 અન્યોઅન્ય બાધા (પીડા) થતી નથી. અહીંનું કેટલુંક
 સ્વરૂપ એવું છે કે એશ્વર્યમાં મુગ્ધ થયેલા સંસારી
 એથી આ બાળત સમજતી નથી. સંસારી મૂઢમતિ
 એને મુક્તિનું સ્વરૂપ સમજી શકી શકે છે, બાકી
 તે સિદ્ધના એવા ત્યાં રહ્યા થકા ચાદરાજ નેઈ શકે છે,
 ત્રિકાળ જાણી શકે છે, તેઓને આવરણ કરનારે. અંત-
 રાય કરનારે, કોઈપણ કર્મ નહીં હોવાથી લોકો લોકમાં
 થતી ક્રિયાઓ વિકારરહીતપણે તેઓ નેઈ શકે છે, જાણી શકે
 છે. જેથી સંસારમાં ચાદરાજ લોકના એવા જે મુગ્ધ
 જોગવી શકે છે, તે સમય મુગ્ધ (અનંતમુગ્ધ) એક સિદ્ધનો
 જ એક જ સમયમાં જોગવી શકે છે. અને કુઃખ. તે
 તેમને હોતું નથી. સંસારમાં જે આત્માનું દૃશ્યબિંદુ
 મુક્તિ તરફ દોરે છે, તે ક્રમે ક્રમે સંસારની ઉપા-
 થીઓથી મુક્ત થઈ અંતરંગ સાત્ત્વોનો રાય કરવા નિ-
 રુત્તર પાન થરે છે. ઈશ્વર જેમ ભગવાનનું પાન

